

СОЦИАЛНАТА АЛТЕРНАТИВА ЗА ЕВРОПА



**FRIEDRICH
EBERT** 
STIFTUNG

 **ФОНДАЦИЯ
СОЛИДАРНО
ОБЩЕСТВО**

СОЦИАЛНАТА АЛТЕРНАТИВА ЗА ЕВРОПА

Съставителство
и научна редакция:

Добрин Канев

Фондация „Солидарно общество“
Фондация „Фридрих Еберт“

София, 2014

Мненията, изразени в тази публикация, принадлежат на авторите и не отразяват непременно позицията на фондация „Фридрих Еберт“. Използването с търговска цел на всички издадени от Фондация Фридрих Еберт публикации не е позволено без писменото съгласие на фондацията.

ISBN 978-954-2979-13-5

СЪДЪРЖАНИЕ

Увод.	5
---------------	---

Първа част

СОЦИАЛНАТА АЛТЕРНАТИВА ЗА ЕВРОПА

(Материали на „кръгла маса“ на 28 март 2014 г.)	21
---	----

1. Приветствия	22
Евгений Кандиларов	22
Регине Шуберт	23
2. Погледът на политиците	25
Сергей Станишев.	25
Кристиян Вигенин	31
Драгомир Стойнев.	35
Илияна Йотова	40
3. Основните предизвикателства	44
Социалистическата левица след неолибералната епоха	
<i>Антоний Тодоров</i>	<i>44</i>
Икономическата парадигма	
<i>Георги Пирински</i>	<i>58</i>
Демократичното предизвикателство	
<i>Добрин Канев</i>	<i>73</i>
4. Погледът на социалните партньори	93
Лалко Дулевски.	93
Иван Кокалов	96
Васил Велев	99

Втора част

СОЦИАЛНАТА АЛТЕРНАТИВА:

ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИ РАКУРСИ.	104
----------------------------------	-----

1. Партията на европейските социалисти и другите европейски партии в навечерието на европейските избори 2014	105
Обновление на основните ценности и принципи на социалдемократията	
<i>Лиляна Канева</i>	105
«Умерените» конкуренти на ПЕС в изборите за Европейски парламент 2014	
<i>Борис Попиванов</i>	120
Вълни на радикализма в бъдещия Европейски парламент	
<i>Александър Димитров</i>	137
2. Социално-икономически проблеми	
Какви икономически решения предполага социалната алтернатива за България?	
<i>Васил Велев, Милена Ангелова</i>	153
Социално-политически проблеми в Европа и в България	
<i>Живко Минков</i>	168
Приложение	193
Декларация за принципите на Партията на европейските социалисти.	193
Основополагаща програма на Партията на европейските социалисти	198
Манифест на Партията на европейските социалисти	231
За социална Европа!	
Платформа на българските социалисти	240
Summary in English	250

УВОД

Вече повече от три десетилетия Европа живее под сянката на неолибералния модел. След неолибералната офанзива от средата на 70-те години на миналия век, след краха на държавния социализъм през 1989 г. социалната алтернатива в Европа премина за продължително време в отбранителна позиция. Въпреки очакванията тази ситуация не се промени съществено и след шестте години на остра финансова и икономическа криза. Резултатът е рязко засилване на социалното неравенство в европейските общества и връщане към социално-политическата поляризация.

Последиците от неолибералните политики не подминават и самия Европейски съюз. Днес той изживява кризисни моменти, а доверието към него достига най-ниските си нива. Европейският проект отново изисква своето преосмисляне, а много аргументи говорят за необходимостта от дълбоки промени в начина, по който той функционира.

Все по-остро възниква въпросът: В такава Европа ли искаме да живеем или е време за промяна на посоката към една по-справедлива, социално отговорна, а оттам и по-ефективна Европа.

Търсенето на отговор на този кардинален въпрос води през последните години до интензивни общоевропейски програмни дебати сред представителите на социалното мислене и действие в Европа, чиято цел е разработване на модерна социалдемократическа визия за отделните общества и за Европа като цяло.

Проектът *„Социалната алтернатива за Европа“*, иниципиран и реализиран от фондациите *„Солидарно общество“* и *„Фридрих Еберт“*, си поставя за цел не просто да приближи тази дискусия към България, където досегашното ѝ развитие и резултати наистина не са добре познати, но и да създаде платформа за обсъждане на възможни решения на най-важните въпроси на икономическото, социалното и политическото развитие на Европейския съюз и на България като негов член.

В настоящата публикация са намерили място резултатите от началния етап на осъществяване на проекта. Изданието е изградено в две самостоятелни части, в които в различна форма са представени както позиции на политици, социални партньори, изследователи, така и аналитични разработки на основните проблеми, стоящи пред Европейския съюз и неговите страни членки в навечерието на изборите за Европейски парламент през май 2014 г.

Първата част на изданието представя (чрез редактирани стенографски записи или чрез разширени писмени текстове) доклади, изказвания и дискусии по време на представителната „кръгла маса“ по темата на проекта, проведена на 28 март 2014 г. в град София, в която участват както водещи политици, министри, депутати в Европейския парламент и в Народното събрание, така и ръководни представители на социалните партньори, а също и български учени.

При откриване на „кръглата маса“ *Георги Пирински* подчертава актуалността и важността на проблема. Той откроява необходимостта българските граждани да бъдат информирани за същността на социалната алтернатива за Европа и за България. Много е важно от тази гледна точка да бъдат чути и позициите на социалните партньори – работодателските организации и профсъюзите. Председателят на Фондация „Солидарно общество“ *Евгений Кандиларов*, от своя страна изтъква основната задача пред левицата – да работи за отхвърлянето на неолибералния модел и за нова посока на развитие на Европа. *Регине Шуберт*, ръководител на Представителството в София на Фондация „Фридрих Еберт“, също очертава нуждата от социална алтернатива за Европа. Тя подчертава, че консервативните партии в ЕС в продължение на години търсят отговор на икономическия регрес чрез бюджетни ограничения. Резултатите на тази политика за България са липса на инвестиции, спад на покупателната способност на населението, масова безработица особено за младите хора, социално изключване на големи групи. Демократичните структури

са поставени под въпрос. В тази ситуация особено силно се откроява нуждата от нова социална политика за Европа. Солидарността между държавите-членки и между гражданите трябва отново да придобие значение, за да могат хората да повярват в европейския проект.

По време на конференцията изказвания правят Сергей Станишев, председател на БСП и президент на ПЕС, Кристиан Вигенин, министър на външните работи на Р България, Драгомир Стойнев, министър на икономиката и енергетиката, Илияна Йотова, член на Европейския парламент.

Сергей Станишев акцентира върху няколко проблема. Първо, в навечерието на европейските избори много хора не разбират тяхната важност и значение за бъдещото развитие и на Европа, и на България. Европейският проект не вдъхновява огромна част от гражданите. Второ, от 2009 г. насам, в условията на финансова, икономическа, социална и политическа криза все повече се налага политика на съкращаване на публичните разходи и на ограничаване на ролята на държавата. Това е основната характеристика и на политиката, която се води през последните четири години и в България. Трето, през тези години европейските социалисти правят всичко възможно да реализират няколко свои инициативи като някои от тях вече се превръщат в реалност. Това са данъкът върху финансовите транзакции и програмите за младежка заетост. Европейските социалисти успяват да наложат на европейските институции да вземат нужните решения, за да могат да бъдат реализирани тези политики, макар и това да не е достатъчно. Четвърто, европейските и българските социалисти имат ясна воля за нова Европа. Сега гражданите на Европа имат избор между две алтернативи – едната е статуквото, ЕНП, другата е промяната – ПЕС. Европейските социалисти много ясно са очертали промените, които са необходими. Ясно е и как ще бъдат реализирани. Българските социалисти имат амбицията социалният модел да започне да се възстановява и в България. Те ще се борят за повече демо-

кратичност и прозрачност и в европейските, и в българските институции. Пето, трябва да се върне смисълът и съдържанието на дискусиата за Европа и за хората. Гражданите трябва да са наясно какво точно предстои да изберат и да имат свободата да направят своя избор.

Кристиян Вигенин в своето изказване изхожда от разочарованието на гражданите и от отслабването на тяхната вяра в ЕС. Въпреки че Лисабонският договор създава добри предпоставки за развитие на една истинска представителна демокрация, европейските граждани все още имат ограничено участие в това, което се случва на наднационално ниво. Затова е необходимо да се опрости процесът на вземане на решения в ЕС, той да стане прозрачен и да мотивира гражданско участие. Важно е и в България да се осъзнаят ползите от присъединяване към ЕС. Министър Вигенин посочва и някои данни, които ясно илюстрират тези ползи – 60% от общия ни стокообмен е със страните на ЕС, 80% от българската селскостопанска продукция се реализира на пазара на ЕС, 65% от публичните инвестиции са със средства от европейските фондове. Тези ползи обаче не са известни на голяма част от българските граждани. Затова дебатът по тези въпроси би допринесъл за по-голямата ангажираност на българите към европейския проект. Когато се говори за социалната алтернатива в Европа, подчертава К. Вигенин, е важно да се отчитат проблемите, които тревожат българските граждани. Най-големият сред тях е нарастването на социалните неравенства. Специално внимание се отделя на проблема за младежката безработица, която обхваща около 60 000 души млади хора. Несъмнено огромен потенциал за повишаване на растежа и заетостта имат дългосрочните инвестиции в образованието, научните изследвания и иновации. Европейската програма “Хоризонт 2020” създава рамкови условия в тази сфера. На нейна база са формирани и четирите основни стратегически приоритета на България за финансиране през програмния период 2014 – 2020 г. През следващите седем години стра-

ната ще разполага с около 15 милиарда евро за седем оперативни програми. Всичко това очертава огромната полза от разясняване на конкретните резултати от присъединяването ни към ЕС. В тази връзка се налага и изводът, че политиките са длъжни да намерят най-добрите решения по пътя към една по-демократична Европа, гарантираща растеж, работни места и социална кохезия.

Драгомир Стойнев изтъква, че всеки един европейски гражданин желае нов импулс, нова енергия за Европа. Това е така, подчертава той, защото днес става все по-ясно, че са се провалили и европейската индустриална политика, и европейската енергийна политика, и социалната политика на Европа. Затова левицата трябва да промени Европа и да тръгне към решаване на проблемите, създадени от десницата. Сега например се предлагат новите цели до 2030 г. – това са цели, които не отговарят на перспективите на европейската индустрия. Много правителства вече са заявили, че трябва да има преглед на тези цели. Това е поредното доказателство, че в Европа се води хаотична политика, която европейските социалисти не могат да подкрепят. Тази политика на десницата има и местни измерения. Например в сферата на енергийната политика ГЕРБ създадоха един модел, който сега се опитваме да променяме. Същото е и в социалната политика. Нека не забравяме, изтъква Др. Стойнев, че най-големият бум на безработицата е по време на това дясно управление. Важното е хората да разберат, че лявата политика, това, което наричаме реиндустриализация, наистина дава своя ефект. В България започваме да работим за индустрия, базирана на нови технологии, на иновации и на енергийна ефективност. Друго направление на нашите усилия е развитието на научноизследователската и развойната дейност. По време на предишното управление "Национален инвестиционен фонд" беше с нула лева, сега е с 20 милиона лева. Правителството се стреми и към подобряване на бизнес средата чрез намаляване на регистрационните разрешителни режими. Но се натъкваме на

факта, че много от тях идват от Европа. Затова промяната в Европа е наложителна, подчертава министър Стойнев. На хората е необходима една нова лява Европа, насочена към индустрията, към работните места, към образованието и най-вече към новите технологии.

Българският представител в Европейския парламент *Илияна Йотова* дава фрапиращи примери от работата си в Комисията по социална политика в ЕП. Много добри идеи на социалистите не могат да минат на гласуване, тъй като представителите на ЕНП са със сто човека повече. Тя посочва обаче и един пример, когато се е наложила идеята на социалистите и демократите. Това е случаят с младежката гаранция. Когато тази идея тръгва, мнозина социалисти са се съмнявали, че тя ще бъде подкрепена при гласуване. Но днес тя вече е реалност във всички 28 държави. Конкретно в България 7 000 млади хора са получили работно място благодарение на тази политика. Тя работи добре и в Австрия, и в Люксембург. Друга успешна идея, която е наложена от социалистите и демократите в ЕП, е свързана със създаването на фонд за изхранване на бездомните хора и на бездомните деца. Но има и отрицателни примери. Един от тях е отхвърлянето на искането за двадесет седмици платено майчинство. Три години тази директива стои блокирана. Затова ние искаме промяна на посоката на развитие на Европа, заключава г-жа Йотова.

Във *втория панел на „кръглата маса“* са представени доклади в пълнен текст (на „кръглата маса“ са изнесени в резюме), ориентирани към основните сфери, в които днес се водят дебатите между привържениците на „социалния“ и на „неолибералния“ модел на развитие на Европейския съюз и на неговите страни членки – социалния въпрос в съвременните му измерения; икономическата парадигма; демократичното предизвикателство.

Антоний Тодоров открива тази част с един общ поглед върху състоянието на социалистическата левица след неолибералната епоха. Той отстоява тезата, че днешната криза не

е класическа циклична криза, нито просто криза на капитализма или на демокрацията. Кризата днес подкопава основите на обществото, под заплаха е социалното. Тя е резултат на продължилата три десетилетия хегемония на неолибералната политика и идеология. Левицата днес е загубила доверието на много от „обикновените хора“, превърнала се е в помирител на корпоративния капитал и работещите, опитва се да направи ситуацията по-приемлива за повечето хора. Това не може да бъде нейната роля, тя трябва да се завърне по-убедително към истинската си роля на защитник на онеправданите, независимо дали са работници или пенсионери, безработни или ниско платени младежи, дребни стопани или средни производители, дискриминирани сексуални общности или етнически малцинства.

Основен проблем в доклада на *Георги Пирински*, заместник председател на БСП и програмен директор на Фондация „Солидарно общество“, е проблемът за смяна на икономическата парадигма в Европа. Той изтъква впечатляващи данни, които илюстрират резултатите от действието на неолибералния модел. Вместо кризата, подчертава Г. Пирински, обективно да бъде определена като платежна и дългова криза на частния финансов сектор, неолибералното мнозинство я представя като криза на публичните финанси, причинена от мнимото разточителство на социалните държави. Данните за засегнатите страни съответно за 2007 и 2013 г. обаче категорично показват, че в началото на кризата техните публични дългове са били значително по-ниски от нивата шест години по-късно.

От януари 2011 г. влиза в сила новото европейско законодателство за т.нар Засилено икономическо управление. Зад привидно технократичната форма на това законодателство всъщност чрез Комисията е въведена нова, крайна икономическа и социална стратегия, отново основана на неолибералната парадигма. Европейският семестър на Европейската комисия за 2014 г. си остава подчинен на същата политика на драстични бюджетни лишения и по-нататъшно отслабване

на законодателството, защитаващо правото на труд и на колективно договаряне.

По-нататък Г. Пирински подчертава, че вместо парадигмата на неолибералния икономически ред, днес европейските социалисти предлагат обновената парадигма на социалната пазарна икономика. Ако и в България искаме да излезем от омагьосания кръг на задълбочаващата се стагнация, ще трябва да си отговорим и на такъв въпрос – защо банките, разполагащи със значителен паричен ресурс, последователно се въздържат от кредитиране на реалната икономика?

Ето защо, прави извод Г. Пирински, е необходимо възможно най-сериозно и задълбочено обсъждане на базисните постулати на днешната икономическа политика чрез публична дискусия, решително освободена от емоционални изблици и екстремно поведение. Такова обсъждане ще позволи да се постигне ново качество на диалога между социалните партньори, в резултат на който да бъде съгласуван работещия баланс между предложенията на синдикатите за ускорен ръст на доходите и приоритетите на работодателите за стабилни и стимулиращи успешното предприемачество условия; баланс, който несъмнено би стимулирал и динамична кредитна експанзия от страна на банките.

Добрин Канев, като изхожда от тезата, че социалната алтернатива включва като своя интегрална част и демократизацията на ЕС, разглежда в доклада си новите измерения на „дефицита“ на демокрация, отчетност и легитимност на Европейския съюз, възникнали в хода на опитите за решаване на финансовата и икономическата криза. Той извършва анализа си на две равнища – в рамките на самия Европейски съюз като наднационална общност и специфична политическа система, и в отделните държави членки. На първото равнище, макар че с приемането на Договора от Лисабон се създават по-големи възможности за демократизация на Съюза, реализираните в хода на кризата политики на практика засилват дефицита на демократичност и отчетност доколкото заобикалят Евро-

пейския парламент, а в много случаи и националните парламенти. На второто равнище – на националните държави, също се очертават сериозни проблеми с качеството на демокрацията в някои страни членки, което, от своя страна, също носи риска от ерозиране на демократичните основи на ЕС. В доклада са представени идеи, развити и от известни учени като Юрген Хабермас, и в програмните документи на европейските социалисти, които се отнасят както до диагнозата за влошаване на демократичното качество и на двете равнища, неговите симптоми и причини, така и предлаганите решения на проблемите.

След трите основни тематични доклада свои изказвания представят председателят на Икономическия и социален съвет проф. Лалко Дулевски и ръководни представители на социалните партньори – Иван Кокалов, вицепрезидент на КНСБ, Васил Велев, председател на Асоциацията на индустриалния капитал.

Лалко Дулевски прави коментар към основния доклад на Георги Пирински. Той посочва, че още в Лисабонската стратегия е поставен на дневен ред въпросът за социалната алтернатива за Европа. Безспорно е, подчертава Л. Дулевски, че социалната алтернатива и днес е без алтернатива. Защото днес проблемите за безработицата, за достъпа до социална сигурност стават взривоопасни и те могат да разрушат устоите на демокрацията не само в отделната държава, но и в целия ЕС. Вместо да разрешава тези проблеми, днес Европа върви в друга посока, изтъква ораторът. А това не е благоприятно за солидарността и за единството на ЕС. Сега Европа се движи на две скорости. Вместо да наблюдаваме социално сближаване, ние наблюдаваме създаване на единен банков съюз. Но това е само едната посока на сближаването и тя може да доведе до още по-голямо разтваряне на ножицата между бедни и богати страни. На Европа това струва 42 милиона безработни и обезкуражени хора, а на България – 420 хиляди. Тяхното активно включване има своята цена, която след десет години

ние едва ли ще можем да платим. Днес в Европа няма механизъм, който да съгласува социалната политика. Единственият инструмент, който се използва е стратегията "Европа 2020". Но тази година е година на ревизия на целите, а за нашата страна много от тях не са формулирани реалистично. Заключениеето на Л. Дулевски е свързано с очертаване на необходимостта Европа да премине от две скорости на два двигателя. Единият е така наречената наукоемка икономика. Очевидно трябва и втори двигател, който е приобщаващ и който води до по-голямо сближаване.

Иван Кокалов също коментира доклада на Георги Пирински като изтъква, че за синдикатите няма съмнение, че Европа и България се нуждаят от нова алтернатива. Днес говоренето за Европа трябва да се пречупи през българските реалности. Синдикатите имат своя меморандум и в срещите си с кандидатите за български представители в ЕС ще го отстояват. За КНСБ е ясно, че трябва друг модел. Но въпросът е как ще се стигне до него. Обикновено се говори в макроикономически план, на европейско равнище. Според синдикатите е нужно да се слезе и на равнище национални политики. За България представителите на КНСБ са убедени, че трябва да има производство, но трябва да има и справедливо разпределение. Хората искат заетост, добри доходи, искат действащи социално осигурителни системи, искат достъпно образование. И бизнесът трябва активно да насърчава това. В макроикономически план синдикатите защитават възможността в европейския икономически семестьор да има по-голяма свобода на националните правителства да решават кои са проблемите, които не следва да бъдат детерминирани отгоре. Трябва да се търси баланс и да не се допуска всичко да бъде спускано отгоре. В тази връзка И. Кокалов отстоява необходимостта да се засилят комуникациите между социалните партньори, защото обществото трябва да е наясно какви каузи защитава всеки от тях.

В началото на своето изказване *Васил Велев*, председател

на Асоциацията на индустриалния капитал, се спира на някои заблуди в политиката на ЕС и на страните членки. Една от тях е, че може да се развива икономика на знанието като същевременно върви деиндустриализация. Друга заблуда е, че единният пазар автоматично създава богатство, а всъщност пазарът по-скоро не се е състоял. Премахнати са регулациите във финансовата, в банковата сфера, което създаде предпоставки за финансовата криза, но в производствената сфера, в реалния сектор регулациите в ЕС не само не са премахнати, но се умножават. А в България има склонност върху регламентите и директивите на ЕС да се въвеждат допълнителни регулации. От друга страна, при нас липсват регулации там, където трябва да ги има, а именно в регулиране на монополите, в регулиране на сферите, в които има господстващо положение на пазара. Съществуват, според представителя на работодателите и заблуди във връзка със социалните помощи, разфокусиране на социалната закрила, което води дотам, че се губи желание за труд.

Икономиките са се откъснали от реалния сектор, от производството в света и това причини световната финансова криза. Предприемачеството и производственият сектор е това, което следва да получи зелена светлина, защото именно производственият сектор е двигател на модерната икономика. При това не става дума за пряко подпомагане, а за осигуряване с кадри, за премахване на преградите пред него.

Като си задава въпроса кой ще извърши реиндустриализацията в Европа и у нас, В. Велев набляга на значението на предприемачите и на инженерно-техническите кадри. Недостигът на инженерно-технически кадри е факт, който е и на европейско равнище, но в нашата страна е още по-остър. Точните науки, природо-математическите науки у нас не само че не се развиват, а обратното. Но без да се обърнем с лице към производството, към индустрията, не можем да очакваме, че ще има ресурс за социално развитие на Европейския съюз и в частност на България.

Във **втората част** на настоящото издание са включе-

ни аналитични разработки, в които най-напред се изследват позициите на европейските социалисти и на другите европейски партии по ключови въпроси на развитието на Съюза, а след това се обръща по-специално внимание на социално-икономическите проблеми, които стоят в ядрото на една възможна социална алтернатива за Европа.

В първия раздел, посветен на вижданията на ПЕС и на конкурентните европейски партии за бъдещето на Съюза, *Лиляна Канева* проследява процеса на обновление на основните ценности и принципи на социалдемократията. Изхожда се от анализа на кризата, която преживява социалдемократията през последните години. Това е криза идейна, която е свързана с невъзможността да се противостои на господстващия неолиберален модел. Кризата е и програмна, тъй като партиите не са в състояние да свържат на програмно равнище икономически растеж, сигурност и социална справедливост. Тя има и организационен характер вследствие на загубата на доверие в социалдемократическата политика. Културните измерения на кризата отразяват факта, че социалдемократията вече не е в състояние да формира дневния ред на обществото.

В тази ситуация най-важната задача сега е да се изгради ясна идентичност, чрез която да се дадат съвременни отговори на кризата и да се противодейства на неолибералния модел. Този процес започва през 2008 г., преминава през няколко етапа и завършва с приемането на два важни документа - Декларация на принципите и Основополагаща програма. На тяхна основа се приема и Предизборният манифест на ПЕС под мотото "За една нова Европа.

БСП като част от голямото социалдемократическо семейство също има принос в изграждането на нов имидж на социалдемократията в началото на XXI век и в борбата ѝ за отхвърляне на доминиращия неолиберален модел.

Борис Попиванов разглежда предизборните предложения към избирателя на основните политически формации в Европа от «умерения» сектор на политическото простран-

ство - левия център, центъра и десния център. Това са Европейската народна партия (ЕНП), Алиансът на либералите и демократите за Европа (АЛДЕ), Зелените и Европейските консерватори и реформисти (ЕКР). Техните предизборни манифести показват стремеж към укрепване на досегашната им идеологическа линия, но със засилване на социалния акцент, което вероятно се дължи на оценката на кризата. Въпреки това, «умерените» европейски партии се придържат до голяма степен към реториката и посланията си от предишни европейски избори. Те избягват да вземат отношение и към основните проблеми на европейското бъдеще, които посочва Партията на европейските социалисти (ПЕС). Изтъкнато е и значението, което имат кандидатурите им за председател на Европейската комисия за утвърждаване на техния обществен образ и политически позиции.

В своя авторски текст *Александър Димитров* описва размера на предстоящите радикални вълни, които се очаква да възникнат на изборите за Европейски парламент през май 2014 година. Авторът използва богатата социологическа база данни, чрез която очертава в подробности предстоящите резултати на националисти, национал-популисти, неофашисти, еврокомунисти, леви радикали и др. Анализира обстоятелствата и причините за радикализирането на предстоящите избори. Направена е типологизация на представените крайно десни партии и е представен профилът на типичната ляво радикална партия.

Във *втория раздел* *Васил Велев* и *Милена Ангелова*, съответно председател и главен секретар на Асоциацията на индустриалния капитал, представят доклад¹, в който поставят въпроса какви икономически решения предполага социалната алтернатива за България. Според тях социалната алтернатива за България е възможна, но тя ще бъде устойчива само

¹ По време на „кръглата маса“ от Васил Велев е представено само частично резюме (виж първа част) на представения тук пълен текст.

ако усилията за постигане на действена социална политика се насочат към спазването на принципите на солидарността и осигуряване на правов ред и спазването на единни правила. Политиките трябва да са насочени към осигуряване на устойчив растеж и заетост, т.е. към развитие на производствения сектор, към гарантиране на устойчива и предвидима социална и икономическа среда и към ефективно инвестиране на публичните средства, без това да води до увеличаване на дела на преразпределение на БВП през държавния бюджет.

Като хвърлят поглед върху дебатите за социалното измерение на Европейския съюз, авторите на доклада заключават, че рестриктивната фискална политика, прилагана като средство за преодоляване на финансовата и икономическа криза, е довела до ръст на безработицата и до повишени очаквания към системите за социална закрила в Европа, които всъщност поставиха под въпрос основните правила и постулати на социално-икономическото развитие. Изграждането на един нов европейски ред трябва да се извърши изключително внимателно и прецизно, тъй като се наблюдават сериозни рискове от деформации на обществените отношения и икономически дисбаланси. В доклада се обосновава необходимостта да се променят приоритетите в ЕС и в България като индустрията и производството бъдат изведени като първи приоритет и се правят конкретни препоръки в това отношение.

Живко Минков, като разглежда основните социално-политически проблеми в Европа и България, отбелязва, че разгърналата се след 2008 г. финансова и икономическа криза несъмнено доминира политическия дебат във всички европейски държави. В това отношение нейното влияние надхвърля рамките на въпроса относно подходите и мерките за справяне с последиците от кризата. Последните години са и период, в който редица доминиращи модели, вярвания и политически практики на управлението са поставени под въпрос. Достатъчно е да се посочат възродилите се спорове и търсения относно ролята и необходимостта от регулация на пазарите и/или из-

общо дебатът относно ролята на държавата като регулатор и гарант на устойчиво икономическо и обществено развитие. На фона на преобладаващото внимание спрямо проблемите на фискалната и икономическата политика и въпреки факта, че съвместява богати възможности за смекчаване и/или разрешаване на важни от обществена гледна точка въпроси, темата за социалната политика и нейните проблеми и значение като част от инструментариума за справяне с последствията на кризата остава в сянка. Именно поради това авторът си поставя за цел да насочи вниманието към този аспект на съвременните дебати в европейските общества.

Ж. Минков се фокусира в това отношение върху няколко основни насоки. Първата е да очертае синтезирано контекста на съществуващите социални проблеми в развитието на Европа и България. Той очертава кратко и синтезирано динамиката и характера на социалните проблеми в Европа и България, като се стреми да открие общите и специфичните тенденции в рамките на страните-членки. На тази база, авторът се насочва по-нататък към водещите характеристики и философията на проведените през последните десетилетия реформи в сферата на социалната политика на страните-членки. Отговорът, който търси, е по отношение на отражението на тези реформи върху способността на европейските общества да се справят с предизвикателствата, които произтичат от процесите в глобалната икономика и среда. В края се проследява дискусиата и зародилите се в широкия политически спектър реакции на кризата и нейните последствия през призмата на социалната политика.

Накрая, в изданието като **приложение** са представени важните програмни и предизборни документи на Партията на европейските социалисти от последните години, в които са очертани основните насоки на развитие на Европейския съюз, предлагани като проект за една бъдеща Социална Европа.

Настоящото издание представя пред българската публика резултатите от началната работа по един дългосрочен

проект. Следващата стъпка на авторския екип ще се насочи към анализа на резултатите от изборите за Европейски парламент през май 2014 г., на състава и първите действия на новоизбраната институция през призмата на перспективите на доизграждане на Европейския съюз и в един Социален съюз.

ПЪРВА ЧАСТ

СОЦИАЛНАТА АЛТЕРНАТИВА ЗА ЕВРОПА

(МАТЕРИАЛИ НА „КРЪГЛА МАСА“
НА 28 МАРТ 2014 Г.)

1. ПРИВЕТСТВИЯ

ЕВГЕНИЙ КАНДИЛАРОВ

председател на Фондация „Солидарно общество“:

В качеството си на председател на Фондация “Солидарно общество” имам честта и удоволствието да ви приветствам на днешната конференция, която е организирана съвместно с подкрепата на Фондация “Фридрих Еберт”. Тук искам да изразя специална благодарност за това на г-жа Регине Шуберт, защото в своята дългогодишна история Фондация “Солидарно общество” има установени вече традиционни, изключително стабилни и плодотворни връзки с тази сродна на нас Фондация и се надявам, че и за в бъдеще ще продължим това добро партньорство и ще се радваме на взаимна подкрепа.

Темата на днешната конференция е изключително важна и знакова, тъй като и в Европа, и особено в България се чувства остра нужда от нов поглед към лявото, към социалната алтернатива като път към по-доброто общество в отговор на предизвикателствата на глобализацията, на доминацията на неолибералния модел и на засилващия се популизъм. За България това е от жизнено значение поради необходимостта от рязко ускоряване на икономическото и социално развитие за достоен живот в справедливо и солидарно общество, каквато е и мисията на нашата Фондация.

Затова пожелавам ползотворна работа на конференцията и тъй като това е само началото и работата по тази тема ще продължи и след края на днешния форум, искрено се надявам, че ще можем да разчитаме на вашата подкрепа и за в бъдеще, за да можем всички ние, солидарно, да постигнем благородните цели, които сме си поставили!

РЕГИНЕ ШУБЕРТ

Ръководител на Представителството на Фондация „Фридрих Еберт“ в София

От името на Фондация „Фридрих Еберт“ най-сърдечно Ви поздравявам с „Добре дошли“ на нашето мероприятие днес на тема „Социалната алтернатива за Европа“. Позволете ми на първо място, да благодаря на господин Георги Пирински и на неговия екип, както и на нашия партньор, фондация „Солидарно общество“ и на доктор Кандиларов за изключително доброто сътрудничество при изготвянето на концепцията и подготовката на това събитие.

Европа се нуждае от социална алтернатива. Това е видно за всички нас. От началото на кризата през две хиляди и осма година до сега основният отговор на икономическия регрес в Европа беше въвеждането на строги политики на бюджетни ограничения. Отговорни за тях бяха най-вече консервативните партии в Европейския съюз. Тези политики, и ние виждаме това най-вече в южноевропейските държави-членки, доведоха до изострянето на кризата.

С последствията от това, в България ние се сблъскваме всеки ден: липса на инвестиции, спад на покупателната способност на населението, масова безработица и преди всичко обезпокоително висок процент на безработните младежи, както и изпадане на широки кръгове от населението в икономическо и социално изключване. Също толкова сериозна е и свързаната с това загуба на доверие в уникалния проект „Европейски съюз“. Той вече се свързва предимно с политика, в която обикновените хора трябва да затягат все повече коланите, докато в същото време се дават милиарди евро за спасението на банки.

Европейският проект, на който дължим най-дългия мирен период в историята на континента, както и свързаните с него демократични структури, са застрашени. Тласкани от

икономически и социални проблеми, все повече хора се обръщат към екстремни, застрашаващи демокрацията алтернативи. В по-голяма част от държавите-членки дясно популистски или дори крайно десни партии добиват все по-голяма популярност. Заstraшени са малцинствата. Демократичните структури са поставени под въпрос. Ние не искаме и не бива да допуснем това.

Това от което се нуждаем, е нова социална политика за Европа. Основният принцип на Европейския съюз - солидарност между държавите-членки и между гражданите, трябва отново да придобие значение. Ние се стремим към една социална Европа, в центъра на която са гражданите. Европа, в която те отново могат да повярват.

2. ПОГЛЕДЪТ НА ПОЛИТИЦИТЕ

СЕРГЕЙ СТАНИШЕВ

председател на БСП и президент на ПЕС

Уважаеми дами и господа, преди всичко искам да благодаря на инициаторите и организаторите на тази конференция - на фондация „Солидарно общество“ и на Бюрото на фондация „Фридрих Еберт“ за цялата работа, която е свършена, за да се случи това събитие. Искам да благодаря също така и на участниците, и на представителите и на синдикатите, и на бизнеса, и на неправителствените организации за тази дискусия.

Смятам, че тя е изключително навременна, поради няколко обстоятелства. Първо, ние се намираме само на два месеца от европейските избори. Като наблюдавам политическата дискусия в България, нивото и нейния характер, едва ли някой може да се досети, че всъщност ще избираме Европарламент и че за първи път от всички европейски избори, всеки един гражданин в Европа ще може да посочи своите предпочитания за това кого иска да види начело на изпълнителната власт на Европа, сиреч на Европейската комисия. Това е много важна разлика между всички европейски избори, които се провеждаха досега и тези, които ни предстоят.

Освен това мисля, че всички усещаме, че европейският проект, Европейският съюз по начина, по който функционира, изобщо не вдъхновява огромна част от гражданите. За това говорят всички социологически проучвания. Все повече хора се разочароват, все по-голяма сила набират крайно националистически, антиевропейски, популистки партии, които трупат цялата отговорност за кризата, която преживява и Европа, и всеки един човек в нея, именно върху Европейския съюз. Затова Партията на европейските социалисти и Българската социалистическа партия отиваме на тези избори с много ясна алтернатива - ще направим всичко възможно хората

наистина да имат избор - осъзнат, избор между политики - между възможности за развитие на Европейския съюз.

През 2009 г., когато започна финансовата, след това икономическата, след това социалната, а вече и много широката политическа криза на Европейския съюз, имаше консенсус за причините за тази криза, консенсус между ляво-център и дясно в Европа. Всички казваха - това е системна криза на съвременния финансов капитализъм. Породена е от това, че премахнаха регулациите, че няма никакъв баланс между интересите на обществото и на капитала. Това трябва да се промени. И това го казваха десни политици, в т.ч. президентът на Франция тогава, г-н Саркози. Той беше изключително радикален по отношение на ролята на банките, на финансовия капитал във всичко това, което се случи. И имаше действително достатъчно ясен план за Европа, за това как да се преодолява тази криза - чрез инвестиции, чрез създаване на работни места в период, когато пазарите не работят, чрез промяна на самия модел с повече регулация, прозрачна и необходима.

И някак си, най-вече след европейските избори през 2009 г., когато Европейската народна партия, дясното, победиха и на европейско ниво и имаха доминиращо положение в повечето държави като правителства - всичко това беше забравено, сложено под масата. Всички тези думи и верни, и необходими бяха просто зачеркнати. И стана преобладаваща една политика, която казваше само всъщност едно нещо - истинският проблем това са публичните разходи, не финансовият капитал. Тя обвиняваше държавата, че харчи прекалено много и че трупат големи дългове в европейски мащаб и в повечето страни. България е едно от малкото изключение - беше и е.

И истинското лечение срещу тази криза е просто да се ограничат разходите - политиката на ограничаване. При това най-вече социалните разходи, разбира се. Защото тезата е - европейският модел е прекалено скъп, не можем да го издържаме. Тази политика беше налагана отгоре от европейските институции, Комисия и от десните правителства в Европа на

всички държави. В България с огромна радост г-н Борисов и г-н Дянков - любимият му министър - превърнаха политиката на държавата в социалната сфера просто в геноцид - по отношение на възрастни хора, майки, хора с увреждания, на социално слаби. И всяка една социална политика, която не се вписваше в техните разбирания за това, което може да си позволи държавата, просто беше отрязвана - режеше се живо месо.

Това е една от характерните черти, основен белег на политиката, която се водеше последните четири години и в България, и в Европа. През всички тези четири години - и в Европа, и у нас съществуваше алтернатива - и социална, и икономическа, и политическа. И тя се изразява от европейските социалистически партии. Защото, още в началото на кризата ние ясно заявихме, че финансовият сектор трябва солидарно да понесе тежестите на кризата и да поеме отговорност за това, което причини на икономиката и на хората. Заявявахме и отстоявахме по-големи регулации. Много ясно казахме, че основният проблем в момента на хората в Европа е безработицата и много голямото разслоение, обедняването на огромна част от европейските граждани. 26-27 милиона безработни, от които 6 милиона млади хора, хора в младежка възраст, са без работа. В някои страни младежката безработица е просто ужасяваща – тя достига до 50%.

През тези години, намирайки се в опозиция, действително европейските социалисти направиха всичко възможно да реализират няколко свои инициативи. Те вече се превръщат в реалност. И ще Ви дам само два примера - данъка върху финансовите трансакции. Изначално повечето смятаха, че той е опасен, едва ли не ще изгони капитала. Но все повече страни, в т.ч. Германия, Франция обявяват, че той ще бъде въведен. И все повече страни действително, вече 12 - го превръщат в реалност. И нашата цел е той да бъде общоевропейски данък, който да помогне именно на политиката на инвестиции и създаване на работни места.

И вторият пример това е младежката заетост. Имен-

но европейските социалисти инициираха общоевропейска кампания във всички страни за създаване на специални програми за младежка заетост. Защото за какво бъдеще изобщо можем да говорим за Европа, ако младите хора нямат никакво доверие в европейския проект? Ако го виждат само като наказателна институция, която ги лишава от възможности за добро образование, добра работа, създаване на семейство? - Никаква! И стъпка по стъпка в тази кампания успяхме да се наложим и Европейският парламент и Европейският съвет да вземат конкретни решения с осигурени от началото на тази година 6 милиарда евро за цяла Европа за програми за младежка заетост.

Така че в тази предстояща кампания европейските и българските социалисти влизаме първо, с много сериозен багаж от неща, които сме заявявали, свършили сме. Ние сме достоверни в това, което казваме, че искаме да променим.

Второ, което е още по-важно, идваме с много ясна воля за нова Европа. Защото така не може да продължава. Не може да продължава! Европа се отдалечи безкрайно от проблемите на хората. А от наша перспектива искам да кажа също много ясно - БСП получи доверие от значителна част от гражданите с каузата за промяна - в икономическата, в социалната политика и отърсването от един авторитарен и репресивен режим към нормализация на страната. Тази кауза не е още постигната, но са направени първи и много важни стъпки - социално размразяване, възстановяване на предсказуемост от страна на държавата, нормализация на обществения живот и свобода. Възстановяване на нормални демократични процедури - правото да изразяваш различно мнение без санкции. Но за да се реализира тя в пълен мащаб ни е много необходимо да има промяна и на европейско ниво. Защото трудно ще ни бъде да правим още по-активна социална политика, ако от Европа, от Брюксел, вее вятърът на замразяването. Затова искаме промяна, затова искаме доверие. За социалистите - в България и в Европейския съюз!

Защото в цяла Европа и в нашата страна хората имат реално погледнато две алтернативи. Едната е статуквото - ЕНП, другото е промяната - това е Партията на европейските социалисти. И всичко останало е някакъв придатък към това основно противопоставяне и не е съществено. Всичко останало са игри и заблуди.

Много пъти сме се сблъскали със заблудата на популизма тук при нас, в България. Спомнете си с какви красиви думи и обещания ГЕРБ дойде на власт - като нещо ново, радикално, като промяна възмездие, справедливост. А какво се получи? - Точно обратното на всички тези обещания. Същото се случва и днес - популизмът е удивителен като явление, особено десният. Той може да прихваща всякакви популярни лозунги. Той натиска на най-болезнените точки и предлага лесни на пръв поглед решение. Но винаги, това е историческият опит на нашето общество и на европейското, те се оказват тежка измама за огромна част от хората, която води и до тежки разочарования. Затова всъщност и ние толкова ясно се противопоставяме на популистките и антиевропейски заблуди, които казват „Трябва различна Европа, затова не ни трябва Европа всъщност. Тя е виновна. И ние в нашата национална черупка ще се справим сами с всички проблеми, като се отърсим от Брюксел.“ Да - ние казваме - трябва различна Европа. Но Европа, която действително развива този прекрасен проект, създаден преди близо 60 години за живот на всички европейци в мир, демокрация, човешко достойнство, равни шансове, солидарност, равноправие. Този проект трябва да бъде отново изпълнен със съдържание.

И това съдържание сме го очертали много ясно - и чрез Манифеста на Партията на европейските социалисти, който има 10 точки. Много ясни са промените, които са необходими. Ясно е и как ще ги реализираме чрез платформата на българските социалисти за предстоящите европейски избори. И действително това, което съвсем наскоро изглеждаше почти като утопия, започва да си пробива път. Сигурен съм че ми-

нистър Стойнев ще говори за индустриализацията. Че преди 8 месеца тази дума беше неприлична. И десните в България казаха: каква реиндустриализация, искате да връщате социализма отпреди 1989 г. Искаме България да има перспектива. Няма как да има перспектива не само без туризъм и земеделие, но и без модерна и силна индустрия, която създава работни места. И очакваме правителството, което води диалог и с научни среди, и с работодатели, и със синдикати, и с неправителствения сектор, и естествено, с двете основни политически сили, всички са добре дошли за този диалог, да представи основа за тази програма публично, още през април, за да можем всички в обществото да дискутираме по нея. И имаме амбицията в България също социалният модел отново да започне да се възстановява. Да се възстановява социалната справедливост и ангажимента на държавата към хората, особено към тези, които няма как да се справят сами по време на тази криза. Също така ще отстояваме, ще се борим за повече демократичност и прозрачност и в европейските, и в нашите институции. Тук имаме огромен дефицит като общество.

Убеден съм, че още много неща могат да се кажат и трябва да се кажат, но очаквам те да бъдат казани и от останалите участници в тази дискусия и във въпросите, и в коментарите, за да може действително да постигнем това, което е смисълът на днешната конференция и на още поредица от други конференции, които ние като партия ще организираме през следващите седмици. Просто да върнем смисъла и съдържанието на дискусията за Европа и хората. В България да знаят между какво избират - не просто между някакви личности, кандидати - кой е по-красив, кой е по-умен. Или пък понякога в България в политическия диалог доминира това, че който по-високо крещи, се смята за по-прав. Хората трябва да могат да осъзнаят себе си, къде са те в тези избори. Техният интерес какъв е и на тази основа да изберат по-доброто бъдеще за себе и за България, и за Европейския съюз.

КРИСТИЯН ВИГЕНИН

министър на външните работи

Финансовата и икономическа криза, пред която все още е изправена Европа, показва много ясно колко е значима ролята на ЕС за всеки един европейски гражданин. Тази криза доведе до разочарование, до отслабване на вярата в Съюза и в неговите институции. За да преодолеем евроскептицизма е необходимо да укрепим връзката между националното и европейското. Демократичната легитимност е задължителна в един Съюз от 507 млн. граждани, живеещи в 28 държави.

Въпреки че Лисабонският договор създаде добри предпоставки за съществуването на една истинска представителна демокрация и демократично участие в ЕС, европейските граждани все още имат ограничено въздействие върху случващото се на наднационално ниво. Този дефицит на легитимност се дължи не толкова на липсата на механизми и правила за влияние върху решенията на европейските институции, колкото на непълноценното използване на тези инструменти.

Процесът за вземане на решения в ЕС следва да е достатъчно опростен, прозрачен и ефективен, за да вдъхва доверие и мотивира гражданско участие. Необходими са активни действия на национално ниво с цел повишаване информираността и ангажираността на гражданите относно случващото се на равнище ЕС, целите на европейските процеси и използването на възможностите за влияние върху тези процеси. Особено важно е това по отношение на ролята и функциите на Европейския парламент, който е единствената директно избрана институция на ЕС.

Свидетели сме на това, че днес ЕС много по-директно се идентифицира с решенията на конкретни проблеми, с нивото на благосъстояние в държавите-членки, с цялостния процес на икономическо развитие. В България обаче все още трудно се осъзнава връзката между случващото се на европейско и национално ниво.

След седем години членство в ЕС в България все още да се дискутират ползите от нашето приобщаване към този съюз на споделени ценности, принципи и отговорности, едва ли е актуално. Заради опитите за насаждане на антиевропейски настроения, заслужават да бъдат припомнени няколко факта.

През последните години стокооборотът на България със страните от ЕС представлява повече от 60% от общия ни стокообмен. Той бележи постоянен ръст, като с по-бързи темпове нараства износът ни за ЕС. 65% от публичните инвестиции се извършват със средства по линия на европейските фондове. Редица сектори на икономиката ни все по-успешно успяват да се възползват от възможностите, които предоставя Единният вътрешен пазар. Около 80% от българската селскостопанска продукция се реализира именно на пазара на ЕС. Компании от страните-членки на ЕС са най-големите инвеститори в страната ни.

Около 65% от банките в страната ни са представителства или клонове на банки от ЕС. Все по-голям брой български граждани учат или работят в държави-членки на Съюза. Всички тези факти недвусмислено показват къде е мястото на България. Тя е пълноценна част от Европейския съюз и опитите това да се поставя под съмнение са абсурдни.

Ето защо провеждането на дебат по тези въпроси при условията на пълна прозрачност и достъп до информация би допринесло за по-голямата ангажираност на българите към европейския проект. На нас, политиците, се пада основната роля за формирането на публичния образ на ЕС в страната, още повече в момент на избори за ЕП.

Резултатите от предстоящите избори ще бъдат индикатор за това дали европейските лидери са успели да предложат ефективни решения на реалните проблеми и нужди на гражданите.

Говорейки за социалната алтернатива в Европа, трябва да си даваме ясна сметка за проблемите, с които се сблъскват европейските граждани и това какво им предлагаме. Според

Евробарометър социалните неравенства са най-често посочвани притеснения на българите (47%) (наред с Естония и Португалия това са най-високите стойности в ЕС). Усилията на българското правителство вече дават резултат в тази посока, първите белези на възстановяване на икономиката вече са налице, но тук министър Стойнев ще поговори повече.

На всички е ясно, че за справяне със социалните проблеми е необходим на първо място икономически растеж. Неслучайно с идването си на власт френският президент социалист Франсоа Оланд поде мощна кампания за разработване и приемане на Пакта за растеж и работни места. Защото социалистите винаги сме отстоявали тезата, че налагането на финансови ограничения и строга дисциплина без подходящи мерки за насърчаване на ръста и заетостта не е изход от кризата, а рискува да задълбочи проблемите и увеличи социалните неравенства.

Заложените в Пакта мерки целят именно устойчивото извеждането на Европа от икономическата и финансовата криза и създаването на интелигентен, устойчив, приобщаващ и създаващ работни места растеж.

Въпреки че в Европа се забелязват първите положителни тенденции, в резултат на новото икономическо управление и координация, възстановяването на икономиката е крехко, нивата на безработицата са неприемливо високи, а кредитните пазари фрагментирани. В този контекст постигането на целите на Пакта за растеж и заетост е предпоставка за отключване на потенциала за растеж и заетост и постигане на трайни дългосрочни резултати.

Тук специално бих желал да обърна внимание и на проблема с безработицата сред младите хора, която в България по данни на Евростат обхваща над 60 000 души. В тази връзка, през декември българското правителство прие Националния план за заетостта за 2014 г., посредством който ще се прилага Гаранцията за младежта и българската страна ще може да се възползва от предлаганата от ЕС помощ за млади хора, които

не са заети, не се обучават или стажуват. Пет български региона ще могат да се възползват от средствата по линия на Инициативата на младежка заетост, като общо за страната ни тези средства възлизат на около 55 млн. евро.

Несъмнено сериозен потенциал за повишаване на растежа и заетостта имат дългосрочните инвестиции в образованието, научните изследвания и иновации. В този контекст от ключово значение е реформирането на висшето образование и по-добрата осигуреност на търсенето на пазара на труда посредством засилено сътрудничество между образователните и изследователските институции и бизнеса. Европейската програма „Хоризонт 2020“ създава рамкови условия за сътрудничество в областта на научните изследвания и иновации. За България е особено важно да бъдат създадени условия за допълняемост на политиките и на финансирането на национално и европейско ниво и за изграждане на научно-иновативен капацитет в контекста на Стратегията за интелигентна специализация за участие в Рамковата програма „Хоризонт 2020“.

Неслучайно сред четирите основни стратегически приоритета на България за финансиране през програмния период 2014 - 2020 г. са научните изследвания, иновациите и инвестициите в интелигентен растеж. Останалите три – образование, квалификация и заетост; свързаност и зелена икономика; добро управление и достъп до качествени обществени услуги, отразяват най-ясно нашата философия и разбиране за ефективните начини за насърчване на икономическото развитие и преодоляване на социалните неравенства.

През следващите седем години България ще разполага с ресурс от Европейския съюз в размер на около 15 милиарда евро за седем Оперативни програми, Механизъм за свързване на Европа, Европейско териториално сътрудничество, Фонд за Европейско подпомагане на най-нуждаещите се, Обща земеделска политика и Обща политика по рибарство. Като процент от брутният ни външен продукт, страната ни

разполага с най-голямата сума в сравнение с останалите държави-членки. Но само по себе си това не е достатъчно. Необходимо е да се положат сериозни усилия, за да можем да се възползваме по най-ефективния начин от предоставените ни възможности. Нашата амбиция е не само да повишим процента на усвояване на средствата от ЕС, но и тези средства да бъдат вложени възможно най-разумно и с реален ефект върху икономиката.

В заключение бих искал отново да подчертая, че гражданите очакват добавена стойност и конкретни резултати от ЕС, които имат значение за благосъстоянието им.

Ние, политиките - на национално и европейско ниво, сме длъжни да обединим всички усилия, креативност и отговорност, енергия и вдъхновение, за да намерим най-добрите решения по пътя на една по-демократична Европа, на един Европейски съюз, ориентиран към бъдещето на младите, гарантиращ растеж, работни места и социална кохезия.

И тук днес, ние трябва да обсъдим и подходящите форми за повишаване ангажираността на българските граждани с европейския процес и съответно-желанието им да участват в предстоящите европейски избори. Още повече, че ниската избирателна активност или експериментирането при вота създават предпоставки в Европейския парламент да се озовават представители на крайни националистически и ксенофобски политически формации.

ДРАГОМИР СТОЙНЕВ

министър на икономиката и енергетиката

Уважаеми дами и господа, благодаря за поканата да участвам в днешната дискусия. Бих искал специално да благодаря на г-жа Шуберт и на д-р Кандиларов за възможността тук днес да се съберем и да обсъдим алтернативата за Европа, социалната алтернатива за Европа.

Тъй като, уважаеми дами и господа, може би не е тайна, че всеки един европейски гражданин желае нов импулс, нова енергия за Европа, че не е доволен от това, което се случва в момента в Европа. И това е нормално. Европейската индустриална политика е провал; енергийната европейска политика е пълен провал; социалната политика на Европа е пълен провал. И това се случва след приблизително два мандата на дясна Европейска комисия. Тоест отговорът ни е даден, трябва просто да вземем решението за промяна на тази Европейска комисия, на Европейския парламент, за да можем наистина да имаме една Европа, която действително да се бори срещу проблемите, които са създадени от десницата. Всички знаем, че делокализацията на производството е основен проблем на Европа. Как се борим срещу този проблем и какви са целите, които си поставяме? – Знаете, в момента, например се предлагат новите цели до 2030 г., екологични цели, които по никакъв начин не отговарят на перспективите на европейската индустрия. Да, всички знаем, че трябва да се намалят емисиите, но в крайна сметка Европа е сама. САЩ не подкрепят тази политика, Китай не подкрепя тази политика. Това, което Франция, примерно изхвърля като емисии за 1 година, се равнява на 18 дни за Китай. Как да бъдем конкурентоспособни? Как да мотивираме европейските производители да останат в Европа и да работят, при положение, че се вземат решения на високо ниво само и само да се ограничава това производство? Дали тези, които вземат решения, смятат и мислят? Защото един европейски производител, отивайки в една държава, която не е членка на Европейския съюз, но е в Европа, когато изгражда своето индустриално производство няма никакви ограничения. И какъв е ефектът за Европа – загуби на работни места и в същото време два пъти повече замърсяване околната среда. Затова именно това правителство, вече подкрепено и от Чехия, и от Словакия, и от Румъния ясно и категорично заяви, че ние трябва да имаме преглед на тези цели, защото ние все още нямаме глобален договор.

Кога Европа си постави икономическите цели за следващите години, та вече търси мерки за намаляване на икономическия растеж? Това необмисляне, тази хаотична политика именно води до резултати, които по никакъв начин не могат да бъдат подкрепени от европейските социалисти. Ами енергетиката?! Борихме се, борихме се 8 години по една поставена цел и сега Европейската комисия казва - насърчаваме всички държави - членки да преразгледат своята политика относно подкрепата си за възобновяемите енергийни източници. Ами че това ако не е провал?! Какво е?!

Само че проблемът е и на местно ниво. Защото този опит, който ние го правим именно в България да балансираме енергийната система, за дебалансирането на която големите виновници са от ГЕРБ и в момента оправяме техния проблем, който през 2012 г. те създадоха, създава в момента наистина едни обтегнати отношения с конкретни играчи на българския пазар. И сега те ни дават акъл какво да правим. Извинявайте, но това е меко казано нахалство. Защото същите тези хора си затваряха очите и в продължение на три месеца допуснаха мощности, равни на един ядрен блок в българската енергийна система. Без да се интересуват кой ще плати тази цена; без дори да се интересуват от начина, по който ще бъде изграден моделът. Единствено водени от лични корпоративни интереси. И това всичко се стоварва върху българските граждани! И сега те дават акъл.

Същото е и в социалната политика. Нека не забравяме, че най-големият бум на безработицата бе именно по време на това дясно управление. Кога беше най-големият отлив на чуждестранни инвестиции – той бе именно по времето на това дясно управление. Не казвам, че се правят чудеса. Но стилът, който се въведе, дава резултат. 1,1% - трето тримесечие; 1,6% икономически растеж - четвърто тримесечие; януари може да кажем е от рекордните бизнес климати, които имаме до днес; индустриално промишлено производство, което настига бележи рекордни стойности. Но в крайна сметка това не е

достатъчно. Важното е, че лявата политика и това, което ние говорим за реиндустриализацията, наистина дава своя ефект. И това тръгна наистина от леви хора. Именно френското правителство направи клуб „Приятелите на индустрията“. Само че държа да отбележа ние в нашата програма, на БСП, много преди това бяхме записали колко важна е реиндустриализацията на страната и много по-рано говорехме за реиндустриализация и аз тогава казах и на Арно Монтебург, когато той ме покани, че България трябва да присъства в този клуб, че ние вече, Българската социалистическа партия, вече работим именно за една нов тип политика, базирана на индустрията. Защо това е важно?

Уважаеми дами и господа, 500 милиарда евро похарчи Европа за спасяване на банките. Да, важно е, чудесно е, така трябва да бъде, нали трябва да имаме стабилна банкова система. Но в същото време трябваше да има и конкретни инвестиции в сферата на индустрията. Колко похарчи Европа за индустрията? - 0 евро. 0!!! А в същото време искаме да имаме работни места. Как да стане?! В същото време искаме да се развива индустрията. Как? - Когато ти самият налагаш политика, която да я ограничава?!

Да, ние в България започваме, разбира се, да работим за индустрия, базирана на нови технологии, на иновации, базирана на енергийна ефективност. Но това не е достатъчно, само да ги привличаш. Ти трябва да създадеш и условията. Ето защо работим и за въвеждането на дуалната система, така че бизнесът да има квалифицирани кадри, самият бизнес да ги обработва тези кадри и след това да ги поема. Първият ни проект ще бъде в минната индустрия. Едно училище, което в един клъстер между най-големите минни производители, досега това бе земеделско училище. Сега вече ще бъде изцяло отдадено на минния бранш, така че то да започва да си подготвя кадрите. Достъпът до финансиране - втори елемент за реиндустриализацията, а именно знаете, че вече започна т.нар. „роуд шоу“ на Българската банка за развитие за показ-

ване на новите продукти, от които бизнесът може да се възползва. Тоест не банката да седи тук и да чака да дойдат предприемачите, а да започне да прави обиколки из страната.

Третото, разбира се, научноизследователската и развойната дейност. Да, вярно е, че оперативната програма „Конкурентоспособност“, която има предимно 300 млн. повече отпреди, има определен ресурс, но в същото време, давайки ресурс във фонда „Национален иновационен фонд“, който е 0 лева от предишното управление, нали, защото то не смяташе, че това е ангажимент на държавата, сега има 20 милиона лева. Някой ще каже - да това не е достатъчно, разбира се, че не е достатъчно, но това показва отношението на държавата към иновациите. Това ясно показва, че ние сме готови да заделим определен ресурс, който да достигне и да подкрепи именно тази мярка, и разбира се, бизнес средата. Бизнес средата е важна. Без да се предприемат мерки именно за намаляване на регистрационни разрешителни режими, без разбира се, да се отива в крайност, защото да не забравяме, че в крайна сметка голяма част от тези режими са създадени, за да предпазват консуматора. Но тези режими, които наистина създават бюрократична тежест и които пречат за развитието на стопанската инициатива, трябва да бъдат облекчени и премахнати. Но в същото време на какво се натъкваме, уважаеми дами и господа?

Голяма част от тези режими идват от Европа. И ние не можем да ги премахнем. Тези, които досега управлявах, показват, че техните партньори нямат никаква визия за бъдещето. Защото те самите налагат именно тези режими. Разбира се, че това правителство ще подкрепя индустриализацията, ще подкрепяме всяка една частна инициатива. Но ще подкрепяме най-вече и тези хора, които имат отговорности към хората на труда. И най-вече тези, които спазват законодателството. Повтарям - тези, които спазват законодателството. Защото така се привличат инвеститори. Когато показваш, че всички са равни пред закона; че законът важи еднакво за всички, а не за едни по-малко, а за други повече.

Така че считам, че Европа има нужда от този импулс, от тази нова визия, от новите приоритети. И считам, и е необходимо тази промяна да дойде на тези избори с една нова лява Европа, насочена към индустрията, към работните места, към образованието и най-вече към новите технологии.

ИЛИЯНА ЙОТОВА

член на Европейския парламент

Благодаря на всички, които организираха тази кръгла маса, която ни е изключителна важна, защото на такива кръгли маси можем да кажем не само гледните точки, но да зададем и много въпроси към тези, които на практика правят политиката и в Европа, пък и тук в България.

Аз от индустриализацията ще се опитам да слеза отново на нивото на социалната политика. През този мандат в Европейския парламент бях член на Комисията по социална политика. За съжаление тези 4 години неведнъж и два пъти са били случаите, когато съм се чувствала абсолютно безсилна. Защото Драгомир Стойнев спомена дясното, преобладаващите десни правителства в Европейския съвет и в Европейската комисия. Но не по-лека е нашата задача в Европейския парламент, където колегите от ЕНП са с около 100 човека повече. И в крайна сметка колкото и добра идея да имаш, колкото и да се стремиш да правиш наистина лява политика, аритметиката е на молива. На гласуване всичко пада. За съжаление не в редки случаи те имаха подкрепата и на центристките партии и за мое най-голямо учудване на парламентарната група, която стои по-наляво от социалистите и в нередки случаи на зелените.

Аз бих искала да сведа нещата на едно доста по-практическо ниво. Само ще започна с това, че г-н Станишев каза няколко думи за младежката безработица. Когато преди около 3 години за първи път тази идея беше лансирана от него, аз си спомням добре случая, той не беше още дори титулярен пред-

седател на Партията на европейските социалисти, мнозина казаха тази политика е невъзможна, никога няма да постигнем този резултат. Признавам си, в числото на членовете на нашата парламентарна група на социалисти и демократи в Европейския парламент също имаше много скептици. Не защото не харесвах идеята, а защото казаха, че тя никога няма да премине през гласуването нито в Европейския парламент, още по-малко да стане политика на всичките 28 държави, минавайки през правителствата в съвета. Всъщност механизмът, по който успяхме да утвърдим тази политика, е може би най-верният механизъм за тези времена и години в Европа. Предприе се една много сериозна кампания от Партията на европейските социалисти във всяка една държава. Всъщност решението на техните десни правителства дойде от натиска на младите хора. Младите хора повярваха, че им е нужна тази политика. Повярваха на нас социалистите, в резултат на което днес тя е възможна. И така както 6 милиарда евро са отредени за следващите 2 години за всичките 28 държави, България също ще получи своите 100 милиона от квотното разпределение.

За мен беше изключително важно като член на Комисията по социална политика да кажа точно това, да се изправя на една от дискусиите и да кажа: „Вижте, в България парламентът работи наистина в много трудни условия, но колегите свършиха една сериозна работа, защото ние бяхме сред първите в Европа, които я приеха тази политика. С днешна дата тя е вече част от българското законодателство и доколкото имам сведение и информация от моите колеги, в момента се изработват механизмите, а вече имаме и първите млади хора - към 7 хиляди човека, ако не се лъжа в началото на 2014 г., които вече са получили работно място благодарение на тази политика. През 2008 г. този модел за първи път проработи в Австрия с много добри резултати. Дори една страна с много висок стандарт, много консервативна сама по себе си, каквато е Люксембург, също в момента работи по тази програма и има наистина много добри резултати.

Второто нещо, на което искам да се спра, това е един фонд, който също беше извоюван от социалистите в този парламент. Нещо, което звучи наистина стряскащо - в ХХІ век ние бяхме принудени да направим и да искаме от Европейския съюз около 3 милиарда и половина евро, забележете за какво - за да могат да кандидатстват държавите - членки от този фонд за изхранване на бездомните хора по улиците и на бездомните деца. Сцените, които може да се видят в Европа, а за съжаление и в нашата страна, сигурно напомнят сцените от книгите такива, каквито сме чели в детството. Срецахме много сериозната съпротива на ЕНП, която каза, че това е отново идея на социалистите как най-лесно да се пилеят готови пари. Така или иначе тези 3 милиарда и половина бяха извоювани. И не само това, преодоляхме второто препятствие - всички държави - членки да имат правото да се възползват от този фонд.

Разбира се, мога да дам и отрицателния пример. Преди три години и половина само с няколко гласа сред едно множество от около 750 човека, успяхме да извоюваме една директива, която целеше минималната защита на младите майки. Да всички обичат да правят чудесни конференции, научни, практически, за това как Европа е най-старият континент, какви огромни проблеми имаме с демографията, за демографски срив е много модерно да се говори и у нас. Но когато трябва да направиш някаква практическа крачка, оказва се, че не е толкова просто и тези практически крачки имат повече врагове, отколкото приятели и съюзници. Затова от нас социалистите излезе тази идея да се направи една директива, която трябваше да влезе в задължителното законодателство на държавите - членки, която дава поне минималния праг на младите майки да отглеждат своите бебета. 20 седмици искахме платено майчинство, този минимум. При това платено със 100% от последната заплата, която е взимала младата жена. Казваме това е настина подът, това е минимумът. И оттук нататък според стандарта на всяка една страна тези 20 седмици могат да станат и повече, но не могат да станат

по-малко. Три години тази директива стои блокирана в съвета. По никакъв начин преобладаващите десни правителства в Европа не желаят да пуснат този документ и да стане той част от европейското законодателство, защото работодателите казват: „Не, това ще ни доведе до много големи загуби и без това страдащите фирми“. И така или иначе в момента тя е на трупчета, много се надявам, че с едно преобръщане на мнозинството в следващия парламент тази директива, която наистина е добър изпитан документ, ще види бял свят.

И последното нещо, което бих искала да засегна. На четвъртата година дори колегите ни от десните партии прозряха, че единственото лекарство, което предложиха за справяне с тази криза - само затягане на коланите и съкращение и фискална консолидация - това е път за никъде. С много труд наистина се прие един доклад, който се надявам съвсем скоро да стане също част от общото европейско законодателство за социален растеж. Интересното в случая е, че авторът на тази законодателна инициатива е колега от ЕНП. Ние като социалисти успяхме да вкараме доста изменения в този доклад, така че да изпълним завета на Жак Делор, един наистина убеден европеец и голям политик, който казваше: „Вие сте за убиване“ - каза ни го на един семинар на нас, социалистите - „Когато - казва - ние създавахме европейския модел, ние си го представяхме като един човек, който стои здраво, стои на двата си крака. Да, общите финанси. Единият крак ще бъде еврото, за да може да улесни вътрешния пазар, за да може да премахне финансовите и икономическите прегради между държавите - членки“. И казва: „Вие, тези, които дойдохте след нас, оставихте този човек на куц крак, защото не изградихте общата икономика, не изградихте общата индустрия, за която говореше Драгомир Стойнев.

3. ОСНОВНИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

СОЦИАЛИСТИЧЕСКАТА ЛЕВИЦА СЛЕД НЕОЛИБЕРАЛНАТА ЕПОХА

Антоний Тодоров

Преди около сто и седемдесет години новопоявилата се социалистическа левица се обяви за „партията на угнетените“, за защитник на жертвите на несправедливост, за нов социален ред, основан на справедливото разпределение на богатата, за социално равенство, за премахване на експлоатацията. Следващите десетилетия бяха изпълнени с драматични обрати и дори трагични отклонения, но тази обща перспектива продължаваше да бъде основна за левицата. След рухването на режимите от съветски тип социалистическата левица, противно на много надежди, се оказа в много по-трудно положение. Тя загуби няколко съществени битки: беше посочена като виновна за провала на съветския експеримент; от нея се отдръпнаха работниците, които дотогава бяха нейната основна социална опора; в опита си да привлече средните класи, левицата се отказа от по-радикалните си цели за обществена промяна и се сближи програмно с дясно-центристките партии. Продължилият три десетилетия период на хегемония на неолибералната икономическа политика, която отхвърли всякаква идея за публична намеса в икономическите отношения, подкопа силно социалната опора на левите партии и ги подтикна още повече към програмни промени, които ги сближаваха с техните политически опоненти от десницата. Загубата на видими и съществени различия между левите и десните в много страни от Европа доведоха до отдръпването на гражданите от политиката, която в очите им се превърна в поле на сговор между политическите елити, а не в поле на отстояване на интеграцията на обществото и на постигане на социална справедливост.

Тази мрачна картина, разбира се, може да се стори преувеличена. Все пак левицата не само не изчезна от политическата сцена, но в много случаи след 1989 г. успяваше да спечели убедителни политически мнозинства и да управлява в много европейски страни. Проблемът обаче остава – тя не е особено различима от другите и губи съществен елемент от първоначалната си сила – силата на защитник срещу социалните неправди. Днешната криза, започнала като финансова през 2008 г., само задълбочи тази ситуация.

1. Как разбираме днешната криза?

От разбирането на характера на днешната криза зависи не само накъде ще се развие левицата, но дали изобщо ще оцелее като такава. Въпросът е, дали става дума за кратко-срочна и обичайна циклична криза, или за нещо много по-съществено. В зависимост от едното или другото разбиране политическата стратегия трябва да е непременно различна. Ако приемем, че много скоро кризата ще отмине, а икономическият ръст бързо ще се възстанови, тогава левицата може да си каже, че просто ще се върне към обичайните си политики на стимулиране на работните места и на потреблението. Но както изглежда вече повече от пет години след началото на кризата, това очакване е илюзорно.

Онова, което наблюдаваме днес, не е просто кратко-срочна, циклична или частична криза, започнала с фалита на емблематични банки. Много анализатори днес говорят за нещо далече по-дългосрочно и дълбоко: „Дефектите на финансовата ни система са емблема на по-мощните дефекти на икономическата ни система, а дефектите на нашата икономика са отражение на по-дълбоките проблеми на нашето общество“, отбелязва Джоузеф Стиглиц в едно интервю през май 2010 г.² Показателно е, че днес може да се появи под неговото

² Стиглиц Дж. Кой е виновен за световната криза? (откъс от „Свободното падане“) <http://e-vestnik.bg/9147>

перо мащабна книга със заглавието „Цената на неравенството“³. И това във време, когато вече повече от три десетилетия господства убеждението, че неравенството е „естествено“, че въпросът не е в него, а единствено в бедността, че социалните неравенства стават приемливи, ако се изкорени бедността, най-вече крайната бедност.⁴ Но всичко това трябва да запази непокътната една система на икономическо развитие, основана на абсолютната свобода на пазарите, слабата публична регулация, бясната конкуренция, включително на терена на работната сила, система, която не просто се основава на неравенствата, а ги усилва до непоносимо равнище.

Кризата вече не изглежда просто криза на демокрацията или на представителната демокрация, както през десетина години това явление се идентифицираше.⁵ Кризата не се идентифицира и просто като криза на капитализма – досегашните му алтернативи не показаха нито дълготрайност, нито ефикасност. Въпреки това, обаче, многобройни масови граждански протести, мобилизации и бунтове по света през последните 4-5 години показаха, че има вече нарастваща съпротива срещу капитализма като такъв, без това да ражда непременно проект за неговото преодоляване.

Това изглежда е криза на определен капитализъм, идентифициран по различни начини: неолиберален, финансов, корпоративен... Капитализъм, където „на рецесията и на високата безработица се противодейства единствено с намаляване на работната заплата, докато тя не стане толкова ниска, че предприемачите да започнат отново да набират работници, и цените не паднат толкова много, че хората отново да започнат да купуват стоки и услуги“, както обяснява в „Сво-

³ Изд. „Изток-Запад“, 2014.

⁴ Показателно е, че такъв икономист, чиято кариера е тясно свързана със Световната банка, като Джефри Сакс, публикува през 2005 „Краят на бедността“, където излага практически план за преодоляването на крайната бедност, онази, която по думите му, убива човеци.

⁵ Perrineau, Pascal. Le désenchantement démocratique. Editions de l'Aube, 2003.

бодното падане“ Колин Крауч, професор в Уорик и сътрудник на независимата група на британски социалдемократи „Компас“.⁶ И продължава: „Съвременният капитализъм зависи от разходите на масата наемни работници, които плащат за стоки и услуги. Как може да се поддържа търсенето у хората, които постоянно са принудени да живеят в страх да не останат без работа и средства за съществуване? Отговорът е прост, макар че дълго време остава скрит: в тези страни потреблението на наемните работници не зависи от пазара на труда. Те получават възможност да взимат кредити при невероятно изгодни условия.“

Все повече кредити се предоставят на все по-малко състоятелни хора, същото става и с дълговете по кредитните карти – така се издига планина от необезпечени с нищо дългове, банките губят доверието помежду си и настъпва финансов крах. Описанието на Крауч е познато и от други автори. По интересното е, че той идентифицира тази политика по друг начин – не просто като неолиберализъм, а като нов синтез: „Ако кейнсианството поддържа масовото търсене за сметка на държавния дълг, то неолиберализмът е зависим от много по-нестабилни фактори: частните дългове на милиони относително бедни граждани. Дълговете, необходими за поддържане на икономиката, са приватизирани.“ Това Крауч нарича „приватизирано кейнсианство“. И ако левите в Европа (поне онези, които можеха да достигнат до управлението) дълго време бяха радетели именно на кейнсианството, сега се оказа в една и съща лодка с десните неолиберали.

Но според Крауч перспективата е дори по-страшна. Защото обществата като че ли приеха, че в ерата на глобализацията повече важни решения се взимат не в демократичните институции, а в управителните съвети на големите корпорации. Те от своя страна, имайки интерес да се поддържа някакво равновесие, приемат една „по-съгласувана система, създа-

⁶ В. Култура, 22 октомври 2009. Бр. 36 (2563)

дена на принципа на доброволното регулиране и управлявана от малък брой корпорации, поддържащи тесни връзки с правителството“. В тази система „между компаниите и правителството ще се изградят партньорски отношения. Основният лозунг ще бъде не “пазарът е благо”, а “корпорацията е благо”... Това безусловно ще доведе до засилване на влиянието на корпорациите върху политиката, те ще влязат в ролята не толкова на лобисти, колкото на провеждащи държавната политика заедно с правителствата или дори вместо тях.“ Корпорациите ще станат основни политически субекти, а партиите, десни или леви, ще сключват сделки с корпорациите.

Така политиката ще се окаже погълната от пазара, подменена от добре организирани частни корпорации, които ще се самопредставят за изразители на общественото благо. В един по-радикален дискурс, кризата е на обществото като загуба на социалната перспектива и на проект за бъдещето, като поглъщане на политиката от пазара. В „Шоковата доктрина“ Наоми Клайн⁷ показва, че глобалните свободни пазари не са се формирали по демократичен начин, в резултат на честна конкуренция-състезание. Напротив, зад формирането им има добре организирани корпоративни интереси, които се възползват, ако не и създават, поредицата от кризи и войни от последните четири десетилетия. Политиката на „свободните пазари“ възприета в САЩ след 1980-та години, доминира в света и произвежда огромни печалби за едно малцинство чрез възползване от доведените до разруха хора и цели държави.

2. Какво се случи в левицата?

Тези доста бързи и за мнозина неочаквани промени завариха социалистическата левица неподготвена. Защото в продължение на вече десетилетия тя правеше усилие да се отвори към средните класи, в много страни и към едрия бизнес. Очак-

⁷ Публикувана през 2007 г. Наоми Клайн е известна канадска социална активистка и писателка.

ванията бяха, че глобализацията и отварянето на пазарите, либерализирането на търговията и изобщо на икономическия обмен, още повече с опита натрупан в това отношение в рамките на създадения единен европейски пазар, неравенствата както вътре в обществата, така и между отделните национални общества, бързо ще се стопят, средната класа в Европа ще нараства, заедно с това и социалната опора на вече утвърдения като безалтернативен режим на представителна демокрация от западен тип. Оказа се, че от тези очаквани положителни развития се възползваха не всички или по-скоро се възползваха само добре организирани големи корпорации, останалите 99%, ако се позова на един станал знаменит лозунг на движението „Окупирай Уолстрийт“, се оказаха в някакъв смисъл измамани, с излъгани надежди, с много по-малко перспективи за бъдещето, отколкото преди кризата. Новото е, че това състояние сега се представя като „естествено“, като непроменимо – пропагандата на корпоративното управление се основава днес на заплахата от нещо още по-лошо, ако постигнатото статукво не бъде задържано на всяка цена. Нищо че това статукво е в интерес на 1%.

Левицата, която поне от средата на XIX век олицетворява борбата за социална справедливост, изглежда загуби социалния си ангажимент, превърна се в помирител на капитализма с формалната демократична политика. Левицата сякаш се отказа да бъде радикален агент на промяната, прие да бъде управител на статуквото. Дори левите правителства в Европа провеждаха „политики на икономии“ – представяни с аргументите на „здравия разум“ като единствено възможното поведение в условията на криза. С тази особеност, че настрана оставаха онези дългосрочни поражения, които такава политика на жестоки рестрикции нанася на обществото като цяло. Гърция беше в някакъв смисъл лабораторията, в която се изпробваше, докде едно развито европейско общество ще понесе ограниченията – накрая дори международните донори разбраха, че не може да има рестрикции безкрай, без това да постави под въпроса съществуването на социалното изобщо.

Но именно в тази ситуация левицата сякаш се отдръпна от старите леви теми: експлоатацията, неравните възможности и перспективи, човешкото достойнство и зачитането на всеки индивид. Дори остави тези теми на други – там успешно се настанаха крайно-десни (националистически, ксенофобски, расистки) партии, които съчетаха умело страха от чужденците (инородците) с гнева от социалната несправедливост. Последниците от това са, че всяко недоволство от съществуващия социален ред, особено по отношение на неравенствата, бързо може да бъде заклеено като част от един „ксенофобски пакет“. В посткомунистически страни като България това е също заклеявано като реминисценция на комунизма, като остатък от тоталитарни практики.

Британският режисьор Кен Лоуч⁸ прави в едно интервю следната диагноза: „Левите партии бяха буквално засмукани от корпоративния капитализъм. Техните лидери престанаха да говорят за класова борба, права на работниците и създаването на един по-справедлив свят. Вместо това се посветиха основно на козметичните корекции на капитализма, на лифтинга на неговата физиономия, така че той да стане по-привлекателен и за обикновените хора.“ Особено критичен е този автор на политически ангажирани филми към интелектуалната левица, която според него „се самозатвори в границите на елитните университетски кампуси, започна да използва неразбираем език и да се занимава с теми, които интересуваха все по-малко хора.“ Дори критиката му към тази негативна трансформация е още по-радикална: „Престанаха да се интересуват от експлоатацията и обедняването, не ги вълнуваше темата за отнемането на социалните придобивки. Всичко това им звучеше остаряло и крайно немодерно. За тях

⁸ Той е и един от основателите през 2004 на RESPECT Party (Respect, Equality, Socialism, Peace, Environmentalism, Community and Trade Unionism) – смятана за нова крайно-лява партия. Интервюто му е публикувано във в. „Преса“ от 21 декември 2013 г.

да имаш леви възгледи означаваше да се отдадеш на gay and lesbian studies, на постструктуралистки и деконструктивистки изследвания.“

Всъщност въпросът е, не че левицата не трябва да се занимава със сексуалните, расовите, етническите, религиозните и всякакви други дискриминации, както и с дискурсивните практики на отхвърляне, незачитане, омаловажаване, а че това не бива да се противопоставя на класическите форми на подчинение и неравенство, свързани с трудовата експлоатация, разпределението на работните места, доходите (заплатите и пенсиите), трудовите условия. Това противопоставяне обезсилва енергията на многобройните граждански мобилизации от последно време, защото те се представят от неолибералната пропаганда като акции в защита на частни (групови) интереси: профсъюзите защитават корпоративните интереси на държавните служители, зелените защитават корпоративните интереси на определени лобита, знаменитите 99% от „Окупирай Уолстрийт“ са всъщност една засегната от кризата малка част от средната класа, движенията за сексуални равенства представляват едно незначително малцинство на LGBT⁹. Неолибералната пропаганда, практикувана всъщност от политическите неоконсерватори в Америка и Европа, представя всяко едно от тези движения като израз на частен корпоративен и ограничен интерес, като дейност е аналогична на тази на една търговска компания – дори в мисленето пазарът надвива всяка друга форма на човешко действие.

Ако левицата влезе в играта на такова противопоставяне, ще загуби опорите си както сред дискриминираните общности и малцинства, така и сред експлоатираните мнозинства. Ще остави първите на различни псевдо-граждански и силно зависими от корпорациите неправителствени организации, а

⁹ LGBT – Lesbian, gay, bisexual, and transgender, в България действа организацията „ЛГБТ Действие“, която се бори за равни права на нехетеросексуалните и трансполови хора в България и е сред организаторите на ежегодния парад София прайд.

вторите – на крайно-десните ксенофобски и расистки партии. И това ще бъде историческият финал на социалистическата левица, ако не и на левицата изобщо.

3. Каква алтернатива?

Европа като безпрецедентен опит да премахне завинаги войните и насилието започва скромно – като общ пазар, който постепенно се разширява. Основателите на Европейската общност са си представяли, че премахването на търговското съперничество ще гарантира мира. Оттогава Европа измина дълъг път и отдавна е престанала да бъде проект за общ пазар – в крайна сметка единният европейски пазар вече е факт. Но също така, ако общият пазар в началото беше средството за преодоляване на опасността от война и това беше ентузиазиращо за поколенията, познали Втората световна война, днес единният пазар не може да бъде ентузиазиращ проект. Няма граждански мобилизации и масови демонстрации, които да искат повече пазар, по-свободен пазар, повече свободна конкуренция. Гражданите протестират и се мобилизират за неща като свободи, справедливост, достойнство, права, зачитане, вслушване, участие. Но не и за пазар. Ето защо, ако иска да продължи да съществува, Европейският съюз не може да остане предимно пазарна общност, а непременно трябва да съгради едно истинско европейско общество, т.е. всичко онова, което съхранява и пази обществото. Казано накратко, Европа или ще бъде социална, или няма да бъде.

Левицата обаче ще сгреша, ако си представи, че след трите десетилетия идеологическо господство на неолибера-

¹⁰ В едно интервю Ричард Ран, един от авторите на знаменития „план Ран-Ът“ от началото на прехода, отговаря така на журналистически въпрос: „**Въпрос:** Между нас, колегите, говорим, че крони капитализмът (капитализъм на престъпниците) е измислен като една хитринка, с която да се замажат неуспехите на неолиберализма. **Ричард Ран:** Не знам какво имате пред вид, когато кажете неолиберализъм, не знам какво означава този термин. (http://dnes.dir.bg/izbori-2013/temite/tag_mnenie/izbori2013-122244/mnenie/16430773).

лизма¹⁰, логично ще последва връщане към класическия кейнсиански модел. Първо, това не е възможно в една глобализираща се икономика, защото много малко вече зависи от всяко едно конкретно национално правителство. Второ, защото левицата не бива да налива вода в мелницата на дясната пропаганда, според която „десните правителства трупат пари, левите правителства харчат пари“. Но е все по-очевидно, че дерегулацията на пазарите, особено на финансовите, е достигнала до опасни за оцеляването на обществото размери.

Всъщност левицата днес е изправена пред огромно предизвикателство – как да се противопостави на вече действителния резултат от продължилото дълго неолиберално господство, как да предотврати един вече инерционен процес на превръщането на всичко в стока, както прави диагнозата американският икономист Дейвид Харви¹¹. „Да се твърди, че пазарите и пазарните сигнали могат най-добре да определят всички разпределителни решения означава да се твърди, че всичко може по принцип да бъде третирано като стока“, отбелязва той.¹² И цитира един пасаж на предшественика си Карл Полани: „Да се позволи на пазарния механизъм да бъде единствения направляващ съдбата на човешките същества и тяхната естествена околна среда и дори на количеството и употребата на покупателна сила ще има като резултат разрушаване на обществото.“ Залогът е разрушаването на обществото.

В едно интервю от 2011 г. Ивайло Дичев отбелязва: „Именно разпадът на обществото е трагичното днес, това, че (сякаш) нямаме вече нужда един от друг“¹³. И обяснява, че левицата е загубила подкрепата на онези хора, които се смятат за обикновени и за губещи: „чаените хора (имат се предвид

¹¹ Дейвид Харви е почетен професор в Градския университет на Ню Йорк, автор на „Кратка история на неолиберализма“ (2005) и „Седемнайсетте противоречия и краят на капитализма“ (2014).

¹² <http://www.lifeaftercapitalism.info/critique/266-accumulation-by-dispossession-david-harvey>.

¹³ В. 24 часа, 12 август 2011 (<http://www.24chasa.bg/Article.asp?ArticleId=999339>).

поддръжниците на консервативното движение „Чаено парти“ в САЩ) са заслепени от омразата си към онези там в Белия дом, в Холивуд, в „Майкрософт“, адвокатите, bankerите, глобалистите, изобщо онези „те“ там горе, които вече не искаме да ни представляват. С други думи, проблемът е същият като при нас в Европа: криза на представителството, „обикновените“ хора се бунтуват срещу елитите. Преди век подобни обикновени хора бяха повече леви, сега са предимно десни.“

Но значи ли, че левицата трябва да се впусне по лесния популизъм, за да говори на неговия език с надеждата, че това ще възвърне доверието към нея сред „обикновените“ хора? Съвсем не, защото популизмът определено не е нито ляв език, нито ляво разбиране.

Напротив, надигащата се все повече дори яростна омраза към всякакви експерти, елити, политици, чиновници, е умело експлоатирана от корпоративния капитализъм като целта е да се „притегли“ все повече управлението към затворените кръгове на управителните съвети и все по-малко власт да остане в публичната администрация и публичните институции.

Проповядваният от неолибералната десница масов егоизъм, внушенията, че всеки сам трябва да се спасява, заявленията, че националното преразпределение е едва ли не престъпление (Ивайло Дичев отбелязва: „да дадеш пари, за да се развият по-изостанали райони, вече е доста проблематично. Всеки смята, че може по-добре да спазари личния си живот, ако на гърба му не висят тумба сънародници“), отхвърлянето на солидарността като отживелица (едва ли не комунистическа) – всичко това е част от идеологическото господство на корпоративния капитализъм, постигнало забележителна културна хегемония през последните 20-30 години.

Левицата трябва да бъде на обратната страна – да запазва обществото, като се бори за неговата интеграция, интегрираност, интегритет (тук има двусмислие, което е важно, защото употребените думи могат да значат също: единство,

взаимност, почтеност). Но това не значи отново връщане към класическата стратегия за постигане на социална справедливост изключително чрез преразпределение. Това е важно, но не може да изчерпи по никакъв начин множеството очаквания в днешното общество. Освен това съдържа и една нова и все по-очевидна опасност: да се постави акцентът единствено върху социалните помощи, които все повече произвеждат перверзни ефекти (по израза на И. Дичев), защото не е достатъчно човек да бъде нахранен, човек винаги очаква да бъде полезен, от него да има нужда, да не бъде смятан за ненужен. Ако последното не е налично, хората, които нямат работа, защото няма и да имат до края на живота си, а те стават едно значително малцинство, ще бъдат третирани просто като храненици – ненужни човеци, на които плащат за спокойствието на останалите, за запазването на социалния ред. Това обаче не може да продължава нито безкрайно, нито в нужния обем.

Левицата трябва да приеме, че социалната справедливост не се ограничава предимно в преразпределението на богатата, а все повече в преразпределението на социалното признание и уважение. Американската философка Нанси Фрейзър го резюмира така: от преразпределение към признание и от признание към представителство, към участие.¹⁴ Ако левицата не се откаже да бъде левица, това означава да поставя начело в програмните си намерения и практическата си политика социалната справедливост като единство на преразпределение, признание и участие. Така няма да става въпрос единствено за цената на социалния мир (социалната държава), а за запазването на обществото като такова, където всеки има признание за своята ценност и може ефективно да участва в общите решения и проекти.

Ако отново се позова на Кен Лоуч, левите „трябва да напуснат световните икономически форуми и никога несвърш-

¹⁴ Сп. „Критика и Хуманизъм“, бр. 30, 2009. Пол и сексуалност. Култивиране на идентичностите днес. водещи броя: Марина Лякова, Вяра Ангелова

ващите университетски семинари..., трябва да се включат в ежедневната борба на хората, които никога не са сигурни дали утре няма да бъдат уволнени и изхвърлени от жилищата си заради невъзможност да изплащат кредитите си. Една истинска левица трябва да се бори срещу масово провежданата политика на орязвания, съкращения и безмозъчна финансова строгост. Една истинска левица трябва да обединява експлоатираните работници и служители, стигматизирани от продажните медии безработни, младите, които са изправени пред мъчително търсене на работа и влошаващ се жизнен стандарт, пенсионерите, които няма да имат шанса да прекратат достойно старините си.“

Но една истинска левица трябва да е чувствителна към всякакъв вид неправди и неравенства, включително когато става дума за потисканите от големите компании малки и средни производители и търговци, затисканите от банките реални производители, слабо платените учители, музиканти, музейни работници, журналисти (защото не работят в банка, софтуерна компания или охранително дружество), експлоатираните от посредници селски стопани – безбройни социални групи, които вече не можем да причислим към старите социални класи, но имат нещо общо: чувстват се онеправдани.

Накратко, левицата ще има възможността да си върне доверието на широките категории от „обикновените“ хора, ако предприеме истинско усилие за връщане на публичното благо на гражданите, за премахване на корпоративната хватка върху обществото, за въвеждането на нови демократични механизми в обществото, но включително в корпоративното управление и на глобално равнище. Ако пропусне днешния шанс за това, социалистическата левица ще остане в историята, както това се случи с провалилия се съветски комунизъм.

И друго важно нещо, особено по отношение на левицата в България – нуждата от освобождаване от корпоративното влияние върху собствената си политика. Възникнала в мнозинството си от старата управляваща комунистиче-

ска партия, левицата в България носи и досега клеймото на „единствената партия“, „партията на реда и социалните йерархии“. Това наследство не може да се преодолее лесно, а и преодоляването не е автоматично. Изисква работа, усилие да се установи трайна и демократична връзка в обществото. Нужно е и идейно обновяване – много нови идеи се раждат на „периферията“ на левицата, сред различни алтернативи, нови, дори често описвани като радикални леви. Те не са нито конкурент, нито противник на социалистическата левица, те са естествен съюзник и партньор (автономен и равноправен). Социалистическата левица има и други потенциални съюзници в преодоляването на наследството на неоконсерватизма – зелените и либералите, повечето от които са критични към корпоративния капитализъм. Изобщо е възможен един прогресистки алианс, дори в България, стига никой от потенциалните му участници да не се стреми чрез това да наложи собствената си хегемония.

ИКОНОМИЧЕСКАТА ПАРАДИГМА

Георги Пирински

Преди всичко – защо „парадигма“, а не например „икономическата политика“ или „икономическият модел“? Затова, защото сега се налага нещо много по-фундаментално – смяна на самата рамка на формулиране на икономическата и социална алтернатива за нова Европа, такава, която да служи на интересите на гражданите, а не на олигархичните елити.

Кризата и стагнацията на европейската икономика

Вече шеста години след началото на финансовата криза европейската икономика остава белязана от последиците на най-тежката рецесия за целия период след края на Втората световна война. Преди всичко Еврозоната се намира в траен застой, с изгледи да продължи с години напред. Така например, в Германия за 2013 г. бе отчетен икономически растеж от едва 0.4% с твърде умерена прогноза за следващите години.

Няма видима перспектива и за преодоляване на безработицата, достигнала безпрецедентни нива, както средно за Европейския съюз, така и специално за най-засегнатите от кризата страни. Днес в ЕС без работа са 26 милиона души, като само за 2011 – 2012 година нови 4 милиона души са загубили работата си. За 2013 г. безработицата в еврозоната възлезе средно на 12.1%, като в Гърция тя възлезе на 27.3%, а в Испания на 26.4% при над 50% сред младежите в двете страни. При това според оценките на МВФ това положение ще остане без промяна за целия период до 2017-2018 година!

Неолибералната парадигма

Няма нищо случайно - първопричината за това състояние е именно дълбоко порочната неолиберална парадигма, нало-

жила се като господстваща в продължение на последните тридесет години. Нейната сърцевина бе и си остава прокламираното безусловно упование на свободните пазарни сили, налагащо повсеместна либерализация на пазарите на труда и капитала, както и на търговските и финансовите потоци, съпроводено с рязко отслабване на позициите на труда в колективното договаряне и на възможностите на правителствата да преразпределят национален доход.

Закономерният резултат бе три десетилетия на все по-задълбочаващи се неравенства с все по-отрицателни последици за икономическия растеж и за доходите, които обаче оставаха скрити благодарение на огромния ръст на задлъжнялостта на частния сектор. Всъщност финансовата криза от 2007-2008 година представляваше драстично външно проявление на базисната несъстоятелност на неолибералния светоглед.

По-нататък – именно посочената парадигма послужи като основа за преднамереното преиначаване на същината на кризата. Вместо да бъде обективно определена като платежна и дългова криза на частния финансов сектор, тя бе представена като криза на публичните финанси, причинена от мнимото разточителство на социалните държави. Данните за засегнатите страни съответно за 2007 и 2013 година категорично показват, че в началото на кризата техните публични дългове са били значително по-ниски от нивата шест години по-късно. Промените в съотношенията дълг към БВП за тези страни за посочения шест годишен период са: за Италия - от 103.3% на 132.3%, за Португалия - от около 65% на 129.4%, за Испания - от 36.3% на 93.7%, за Ирландия - от под 25% на 123.3%!

Всъщност истинската причина за безпрецедентната криза в Еврозоната бе именно дълбоко сбърканото очакване, заложено в основата ѝ – а именно, че свободната конкуренция в рамките на единния пазар ще осигури уеднаквяване на темповете на инфлация и на възможностите за износ. На практика сериозните структурни различия, при липсата на реална политика на сближаване, доведоха до трайни актив-

ни търговски салда преди всичко на Германия, поддържани през последните години и чрез замразяването в нея на реалните заплати, и съответни търговски дефицити на страните от европейския юг.

Кредитите, ползвани от тези страни за покриване на отрицателните им търговски салда, осигуряваха огромни печалби на страните с активни салда, като същевременно водеха до непосилни нива на външния дълг на дефицитните страни. И когато в резултат на финансовата криза достъпът до капиталовите пазари се срина, именно държавните бюджети бяха употребени за предотвратяване на неизбежните масови фалити на частните банки. На практика дълговата криза на частния сектор – в основата на която е крайно неравноправното преразпределение от заплати към печалби – в крайна сметка бе трансформирана в криза на публичния дълг.

Какъв беше отговорът на консервативното мнозинство в институциите на ЕС на разразилата се криза? Естествено – отново основан на познатата вече парадигма, този път конкретизирана в постулата „бюджетни лишения плюс всеобхватна дерегулация“. От януари 2011 година влезе в сила новото европейско законодателство за т.нар Засилено икономическо управление. Зад привидно технократичната форма на това законодателство всъщност чрез Комисията бе въведена нова, крайна икономическа и социална стратегия, отново основана на неолибералната парадигма.

Интересите на едрия бизнес

Едно трябва да е ясно – курсът на бюджетни лишения и неолиберално засилено икономическо управление не е случайна последица от несъстоятелна икономическа теория. Напротив – той е съзнателно прокарана линия като израз на мощни икономически интереси. Една от главните движещи сили зад реформата на икономическото управление в ЕС през последните години е БизнесЮръп – най-голямата работодателска

организация в Европа, обединяваща 41 национални индустриални федерации и асоциации с доминиращи позиции на многонационалните корпорации. По собствените ѝ думи тя играе „ключова роля“ с цел „представителството и защитата на интересите на компаниите пред европейските институции с основната цел съхраняването и засилването на корпоративната конкурентоспособност.“ Всъщност Бизнес-Юрп е една от най-мощните лобистки групировки с привилегирован достъп до Европейската комисия, осигуряващ съобразяване с корпоративните интереси при формулиране на европейските политики.

От самото начало на кризата с публичния дълг на Гърция през 2009 година обединението настоятелно започна да прокарва своя политико-икономически дневен ред, който обслужва корпоративните интереси чрез политиката на бюджетни лишения и повсеместната дерегулация. Още първият представен от него доклад, озаглавен „Връщане на Европа към правилната посока“ съдържа принципната обосновка на курса на т.нар. фискална консолидация, задълбочаване на единния пазар, силно ограничаване на правилата, регулиращи пазара на труда и насърчаване на свободната търговия, който води до следните процеси, пряко обслужващи интересите на едрия бизнес:

- пресата на оръязаните бюджетни разходи засилва натиска върху социалните държави да приватизират публични услуги, откриващо нови сектори за извличане на печалби от страна на части фирми;
- бюджетните съкращения същевременно намаляват защитата на работниците срещу влошаващи се условия на труд и засилват натиска за т.нар. структурни реформи, свеждащи се до отслабване на позициите на труда при колективното договаряне на заплати и социални осигуровки;
- посочените мерки силно подкопават демократичните начала на управление в отделните страни, доколкото на

правителствата се предписват съкращения и реформи, които те нямат право да оспорват и по които националните парламенти остават изцяло пренебрегнати.

Политико-икономическата програма на БизнесЮрп се гради на ясно заявена идеологическа обосновка, според която кризата на публичните дългове няма нищо общо с обобществяването на загубите на частния сектор, а всъщност „се корени в дълги години на безотговорно харчене и лошо икономическо управление далеч преди избухването на дълговата криза“. В съответствие с тази обосновка са и разгърнатите предложения за реформи в сферата на трудовите отношения, представени през 2010 година от БизнесЮрп на тричленката Ван Ромпой – Оли Рен – Жан Клод Трише, бе натоварена да разработи правилата на новото Засилено икономическо управление, които гласят:

„Модернизирането на механизмите за определяне на заплащането, включително премахването на схемите за индексирание в зависимост от инфлацията, ограничаването на непреките разходи за труд и реформирането на системите за социални осигуровки са все важни приоритети... Необходимо е също при определяне на равнищата на заплати в публичния сектор да се отчита въздействието им върху процеса на формиране на заплатите в останалите сектори на икономиката, приноса им за постигане на ценова стабилност и последиците за глобалната конкурентоспособност.“ На практика става дума ни повече, ни по-малко за пряка заявка за разграждане на правата на труда, последователно придобивани в течение на десетилетни усилия.

Без да се проследяват всички етапи на въвеждане на новата система на икономическо управление чрез Пакта за конкуренция и пакетите от шест плюс две директиви, може ясно да се види определящото въздействие на посочените становища на едрия бизнес по отношение на съдържанието и насочеността на тези основополагащи документи на ЕС.

Позицията на синдикатите

Европейският семестър на Европейската комисия за 2014 г. си остава подчинен на същата политика на драстични бюджетни лишения и засилена структурна либерализация. Ето оценката на Европейската конфедерация на професионалните съюзи:

- Независимо, че за някои страни е предвидена известна отсрочка за крайната дата да постигнат номинален бюджетен дефицит от 3%, остават в сила твърде ограничителни цели за съкращаване на структурните дефицити за 2014 и следващите години;
- На практика тези цели означават бюджетни съкращения от 0.8% за Франция и 1.0% за Полша до цели 1.9% за Испания. В случай, че бъдат проведени на практика, тези програми за бюджетни лишения ще осуетят икономическото възстановяване и то точно в онези страни, които най-много се нуждаят от подем на икономическата активност.

Препоръките на ЕК да се ускорят и засилят структурните реформи на практика означават по-нататъшно отслабване на законодателството, защитаващо правото на труд и на колективно договаряне:

- разширяват се различните, т. нар. нестандартни форми на заетост, с единствена цел да ограничат правата на работниците, основаващи се на колективните трудови договори и на основното трудово законодателство, което открива широки възможности за нелоялна конкуренция от страна на безскрупулни работодатели;
- ако бъдат изпълнени, тези препоръки ще предизвикат допълнително разпространение на рисковите практики по отношение на условията на труд и ще задълбочат неравенствата, като съответно допълнително ще се съкращава съвкупното търсене и ще се задържа възстановяването на икономиката.

Семестърът продължава да набляга на намеса и реформи, които допълнително ограничават възможностите за ръст на доходите:

- за 2013 г. осем държави членки бяха посъветвани да отслабят институциите, влияещи върху формирането на заплатите. На практика отделните ДЧ биват противопоставяни една на друга, като реформи в едни от тях се използват за натиск върху други за още по-ограничителни мерки;
- същевременно, по настояване на ЕЦБ е в ход подготовката на нов, още по-ограничаващ стандарт за формиране на заплатите, съгласно който номиналните заплати следва да се определят в зависимост само от производителността, без да се отчита и инфлацията.

Препоръките на ЕК за структурни реформи предвиждат и реформи на пенсионните системи. Ето оценката на тези препоръки от експертите на ПЕС:

- ЕК директно изисква ДЧ да повишават възрастта за пенсиониране и да я обвързват с очакваната продължителност на живота;
- препоръчва се да продължи приватизацията на пенсионните системи – изцяло пренебрегвайки слабостта на частните пенсионни схеми в периоди на криза;
- никакви алтернативни действия на посочените не се споменават – като например подобряването на условията на труд за по-дълъг трудов стаж, както създаването на повече работни места за да има по-голям брой осигуряващи се с увеличени приноси към ресурсите на пенсионните фондове.

Платформата на ЕНП

Европейската народна партия заявява в Платформата си от октомври 2012 г., че „икономиката следва да служи на хората, а не обратното“. Но веднага се прави уговорката, че във вре-

мена на криза Европа се нуждае не от „колекция от отделни и ад-хок решения“, а от „дългосрочна икономическа и финансова перспектива“, простираща се отвъд периода на кризата.

Относно заетостта се заявява, че „разкриването на работни места и поддържането на висока заетост остава един от главните ориентири на тази дългосрочна икономическа перспектива.“

Същевременно като водещ приоритет се определя пълното прилагане на законодателството за Единния пазар, който се определя като „гръбнакът на Съюза, чието добро функциониране е основата и рамката за икономическото възстановяване в Европа.“ Съответно на челно място се извеждат следните насоки:

- засилване на управлението за налагане на законодателството на Единния пазар;
- силна водеща роля на Европейските институции, както и политическа воля от страна на ДЧ с оглед да се осигури отмяна на оставащите ограничения на свободите на Единния пазар;
- окончателно завършване на Единния пазар.

Изтъква се, че икономическата политика следва да е подчинена на целта за „стабилни публични финанси“:

- „длъжни сме да съхраняваме публичните финанси и да подготвяме Европейския съюз за бъдещи предизвикателства“;
- „казваме не на обещания, които водят до финансово необезпечени разходи“;
- икономическите политики следва да се подчиняват на критериите на Пакта за стабилност и растеж и да осигуряват повече свободна търговия и конкуренция в рамките на ЕС.

В този контекст записите за насърчаване на малките и средни предприятия, за подкрепа на младежката заетост и на образованието и изследванията губят реално значение като политики, годни да осигурят ускорен ръст на заетостта и на

темповете на икономически растеж, както и на доходите на работниците и служителите и в частния, и в публичния сектор.

Алтернативната социална парадигма

Вместо парадигмата на неолибералния икономически ред, днес европейските социалисти предлагат обновената парадигма на социалната пазарна икономика. Всъщност именно тази е сърцевината на икономическата и социалната политика, заложена в основополагащите актове на ЕС. Член 3 от Договора за ЕС постановява, че „устойчивото развитие на Европа се основава на силно конкурентна социална пазарна икономика, която има за цел пълна заетост и социален прогрес и високо равнище на защита и подобряване качеството на околната среда.“ Заложена, но добре забравена през годините на доминация на десницата в институциите на Съюза.

Ето защо отправно начало на наложителната смяна на парадигмата е не просто някаква промяна на икономическия инструментариум, а обосновката на цялостна нова политическа икономия като фундамент на необходимата нова икономическа и индустриална политика. Нейните основни постановки вече намериха израз в Основополагащата програма на ПЕС, приета през юни 2013 г. в София:

- В съответствие с декларираната в програмата мисия „да конструираме и наново да дефинираме европейския икономически, социален и политически проект“, на първо място в нея се заявява, че „основна цел на икономиката е да създава пълна заетост и благоденствие; качествените работни места трябва да гарантират икономическа сигурност и благосъстояние на работещите, както сега, така и за бъдещите поколения.“;
- Основополагащият принцип на новата политикоекономия е демократичното участие – всеки мъж и всяка жена имат дял в реалната икономика, било то като работник или като предприемач, инвеститор или потребител; об-

- щественият сектор, социалните предприятия и малкия и едрият бизнес също са заинтересовани страни.;
- Водещо място следва да заеме засиленият социален диалог и ключовата роля на синдикатите в него - стойността на труда и стойността на производителния капитал трябва да са от еднаква важност; съответно необходими са силни институции за трудовия пазар и разпоредби за социална защита,;
 - Да бъде възстановен приоритетът на реалната икономика над финансовия сектор, като се разработи и приложи нова Европейска индустриална политика, която насърчава промишлеността и малките и средни предприятия; Структурните фондове и Кохезионният фонд да подкрепят политическите действия на местно, регионално и национално ниво;
 - Радикална реформа на Европейския бюджет, която да гарантира, че той ще се използва за инвестиции в растеж, работни места и производствата на бъдещето; обсъждането на финансите на ЕС да излезе отвъд технократското говорене, Европейският парламент да играе ключова роля в Европейския семестър и публичният диалог и гражданското участие да се превърнат в постоянен процес, а не само в предизборни епизоди;
 - Данъчните системи да бъдат прогресивни и справедливи; фискалната тежест да бъде преразпределена от труда към капитала; данъкът върху финансовите трансакции е необходим като един от инструментите за овладяване на финансовия капитализъм; данъчните измами и избягването на данъци да се пресичат, а офшорните компании да бъдат закрити.

Несъмнено, при обявяването на подобна нова концептуална рамка веднага възникват множество въпроси, които най-общо се свеждат до два – първо, каква роля собствено се отрежда в нея на държавата и второ, какво всъщност е разбирането за ролята на пазара? Именно около тези два основни

въпроса в средите на социалистите и демократите в Европа през изминалата 2013 година бяха обсъждани и конкретизирани редица актуални виждания и постановки.

По първия въпрос се аргументира тезата, че е необходимо по нов начин да бъде проведен дебатът за ролята на държавата /на национално и на наднационално равнище/, който да докаже на европейските граждани, че държавата е длъжна да възприеме значително по-активна роля в полза на икономическото и индустриалното развитие. Наложително е да бъде развенчан един от упорито натрапваните митове за ролята на държавата – че тя следвало да създава само предпоставките за иновативен бизнес /т.е. инфраструктура, образование, законодателство/, а свежите сили на частния сектор да свършат останалото. Тъкмо напротив – безпристрастният анализ на опита на най-успешните в технологично и индустриално отношение страни и в Европа, и отвъд нея доказва, че в тях държавата играе ключова и активна роля – и то не за друго, а поради самия характер и изискванията на съвременния процес на технологично и производствено обновление.

Такава засилена роля в частност следва да се изрази в значително по-широко разбиране за необходимата на сегашния етап индустриална политика – не просто за подпомагане на предприемачеството, което сега е блокирано от повишените рискове в резултат на разрушителната политика на крайни лишения и повсеместна либерализация. Вместо това сега се изисква провеждане на комплексна държавата индустриална стратегия, която си поставя за цел да преодолее и компенсира дълбоките неравновесия и поражения в икономическата и пазарна среда, първопричината за които е десетилетното господство на неолиберализма.

По втория въпрос – за ролята на пазара, бяха лансирани виждания, които също заслужават сериозно внимание. Според едно от тях проблемът съвсем не е пазарът като такъв, а неговата тежка деформация поради господството на едрите корпорации с монополни или олигополни позиции. Именно

в тази светлина се разкрива несъстоятелността на основната теза на неолиберализма, според която сега функциониращият пазар осигурява свобода на избора на потребителите, вместо те да бъдат подчинени на държавни команди и контрол. Реално съществуващият либерализъм, за разлика от учебникарския модел, всъщност изключително засилва позициите на едрите корпорации.

Нагледен пример са практиките на аутсорсинг на публични услуги за изпълнение от частни фирми. Държавата се ограничава до ролята на платец, като на практика сделките се печелят от ограничен кръг фирми. Всъщност истински пазар в случая няма - вместо това се реализират серия от сделки между публични служители и корпоративни представители. Като отказват да признаят пълното разминаване между реален пазар и корпоративен монопол, неолибералите внушават, че облагодетелстването на корпорациите представлява реалното функциониране на пазара.

Именно тук е направо историческата възможност за съвременната социална демокрация - да дефинира алтернативна концепция за пазара, която не отрича, а напротив, утвърждава неговата жизнено необходима роля, като същевременно отхвърля порочната неолиберална подмяна на стимулиращата пазарна конкуренция с деформиращото пазара господство на крупните корпорации. Наред с чисто икономическите изводи и практики, произтичащи от такава позиция, тя разкрива и широки нови възможности за взаимодействие и коалиране с общности, далеч извън обхвата на традиционните гласоподаватели и поддръжници на левите партии.

Всъщност каузата за освобождаване на пазара от деформациите на неолиберализма и за задълбочаване на неговата стимулираща роля предлага нов стратегически шанс за социалистите и социалдемократите да скъсат с досегашната си дефанзивна и боязлива позиция и на свой ред да овладеят стратегическата инициатива, мобилизирайки широка коалиция на интереси и групировки, включващи не само наемния

труд, но също така и производителното предприемачество, както и разнообразен спектър от слоеве с пряк интерес и дял в икономиката – потребители, служители, местни общности, кооперации, сдружения, асоциации, други структури на социалната икономика.

Именно в контекста на тази нова социална пазарна парадигма, заключаваща се в съчетанието на новата роля на държавата като решаващ фактор за подем на предприемачеството с формирането на истински конкурентна пазарна среда, реално стимулираща ефективен растеж чрез равнопоставен достъп до пазара, следва да се възприемат и откриените по-долу водещи приоритети в предизборния Манифест на ПЕС:

- Разкриването на качествени работните места като пръв приоритет на осъзнато политическо решение, на което следва да бъдат подчинени действията и ресурсите в икономическата и социалната сфера – всеки европейски гражданин следва да има достойна работа, която позволява добро качество на живот; пълна реализация на Младежката гаранция, като за целта значително бъдат увеличени бюджетните средства за нея и бъде разширен обхвата ѝ за покриване на всички на възраст до 30 години, които търсят работа;

- По-нататък - въвеждане на минимални равнища на заплащане в рамките на целия Европейски съюз, установени чрез закон или по пътя на колективното договаряне; строги правила, гарантиращи еднакво заплащане за еднакъв труд, защита на правата на работниците и осигуряване на качествени работни места, както и засилване на правата на професионалните съюзи, на ролята на социалния диалог и на антидискриминационното законодателство;

- Нова роля и значително по-голям дял на бюджетните разходи за капиталовложения за насърчаване на икономическия растеж чрез съвременна индустриална политика, превръщаща разработките и откритията в европейските лаборатории в работни места и индустрии именно в Европа;

- Задължителни показатели за заетост, образование и социално сближаване – икономическите свободи не следва да надделяват над социалните права; ЕС следва да подкрепя държавите-членки с оглед ефикасното и справедливо преразпределение на ресурси и възможности

Социалната парадигма в България

Смяната на парадигмата в България днес е задача с подчертано повишена сложност. Това е така, защото в течение на последните две и половина десетилетия постулатите на не-олибералния икономически мироглед прогресивно се утвърждаваха като едва ли не неподлежащи на никакво съмнение издълбани в камъка аксиоми.

Днес икономическата дискусия в обществото се доминира от кохортата млади български икономисти, всецяло отдадени на защитата и прокарването на концепциите и предписанията на крайния неолиберализъм, т.е. на либертарианството. Техните тези намират широка медийна разгласа като прозрения от особена висота – като например свеждането на преразпределението чрез бюджета до не повече от 25 на сто от БВП, или разбирането, че започваш да работиш „за себе си“ едва на петия месец от годината, след като заработеното през първите четири държавата ти го отнема чрез данъците, които ти налага и т.н.

Своеобразен връх на този род изкривено мислене бе шумотевицата около намеренията на правителството да емитира публичен дълг за осигуряване на стабилност на средно-срочната фискална рамка. Апокалиптичните предсказания за неминуем фалит на държавата през следващата 2015 г., подети и от лидерите на опозицията, преляха чашата и предизвикаха публичната реакция на независими авторитетни финансисти и икономисти, споделили отчаянието си по отношение на самата възможност за смислено и отговорно обсъждане на ключовите социално-икономически проблеми на страната.

И все пак – ако искаме да излезем от омагьосания кръг на задълбочаващата се стагнация, ще трябва да се ангажираме преди всичко с критичното преосмисляне на дълбоко заседналите в общественото съзнание и в управленските кръгове опори на икономическата, бюджетната и данъчната политика. Като отправна точка за такова преосмисляне би могъл да послужи примерно следният несъмнено актуален въпрос – защо банките, разполагащи със значителен паричен ресурс, последователно се въздържат от кредитиране на реалната икономика?

Извън съмненията за възможни субективни нагласи и липса на желание, очевидно основен фактор за тази въздържаност е твърде високата степен на рискове в икономиката, дължащи се на постоянната заплаха от неплатежоспособност на фирми и домакинства, на свитото до минимум вътрешно търсене, обуславящо задълбочаващата се дефлация. Но да се търси съкращаване и елиминиране на тези фактори по пътя на ускореното свиване до минимум на бюджетния дефицит, в това число чрез съкращаване на крайно необходими разходи за активни мерки за увеличаване на заетостта, както и чрез последователно въздържане от бюджетни разходи в полза на фирми, в това число държавни, с реални пазарни перспективи за реализация, се оказва подчертано контрапродуктивно.

Ето защо е необходимо възможно най-сериозно и задълбочено обсъждане на базисните постулати на днешната икономическа политика чрез публична дискусия, решително освободена от емоционални изблици и екстремно поведение. Такова обсъждане ще позволи да се постигне ново качество на диалога между социалните партньори, в резултат на който да бъде съгласуван работещия баланс между предложенията на синдикатите за ускорен ръст на доходите и приоритетите на работодателите за стабилни и стимулиращи успешното предприемачество условия; баланс, който несъмнено би стимулирал и динамична кредитна експанзия от страна на банките.

ДЕМОКРАТИЧНОТО ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВО

Добрин Канев

Докато общественото внимание е насочено към актуални проблеми на ЕС, свързани или с трудностите при реализация на общата външна политика, или с кризата на еврото, или с бюджетното състояние на отделни страни, някак мълчаливо в общността и в нейните страни се наслагват политически проблеми, които водят до диагнозата на много изследователи за криза на демокрацията.

Видният германски учен Улрих Бек си задава въпроса „Възможно ли е отчуждението на хората от ЕС да е по-опасно за ЕС от кризата на еврото?“ и си отговаря положително: „Да, това е възможно. Европа е повече от една валута, повече от един фискален пакт. Европа е надежда, която не трябва да разочарова.“ А разочарованието е тук: „Днес много хора изживяват Европейския съюз като кошмар – като кошмара на безработица, пропадане по социалната стълбица, бедност, загуба на достойнство, на справедливост, на идентичност и на демокрация.“ (Beck 2014: 9)

Като се има предвид, че принципите на демокрацията и на правовата държава са фундаментът на европейската идентичност, а и основна причина за успешното развитие на европейската интеграция, то проблемите, свързани със състоянието и с качеството на демокрацията както в отделните страни на ЕС, така и по отношение на самия Съюз, придобиват съществено значение. Ерозията на този фундамент неминуемо ще доведе до негативни последици за всички аспекти на функциониране на ЕС.

Това важи още повече, когато се търси нова посока за Европа чрез една социална алтернатива на мястото на доминиращата до момента неолиберална политика. Социалната алтернатива не може да се реализира без наличието на определена политическа среда, а това е средата на пълноценна и добре действаща демокрация.

Нещо повече. Демокрацията с високо качество не е само предпоставка за реализация на подобна алтернатива, тя е нейна интегрална част. Ако по думите на Юрген Хабермас, „неолиберализмът поставя на мястото на демокрацията правова държава без социална държава“, алтернативната позиция се основава на „вътрешната взаимовръзка между социална държава и демокрация“ (Habermas 2014a: 86). Или с други думи, „за да се изгради съответстваща Социална Европа, е необходима функционираща Европейска демокрация, която да даде власт на гражданите да имат свой глас по европейските въпроси“ (Hill 2013: 38).

Проблеми с демокрацията в Европа можем да открием на две равнища. От една страна, в самия Съюз, в дефицита на демократична отчетност и отговорност пред гражданите, в непрозрачност, в прекомерна бюрократизация, във фактическо засилване на ролята на демократично нелегитимирани или непряко легитимирани органи (Комисия, правителствените и държавни ръководители, централна банка). От друга страна – в отделните държави членки, където, първо, се проявяват общи симптоми на слабост на представителната демокрация, а второ, в някои от тях протича процес на отстъпление от демократични принципи и оттам – снижаване на качеството на демокрацията.

Нови измерения на „дефицита“ на демокрация и легитимност на Европейския съюз

Един от съществениите въпроси, свързани със състоянието и с бъдещето на „европейския проект“ през последните две – три десетилетия, е проблемът за повишаване на демократичността и прозрачността в Европейския съюз. Това е естествено доколкото вече години наред се търси изход за преодоляване на пропастта между равнището на вземане и осъществяване на политически решения, от една страна, и равнището на легитимиране на тези решения и действия, от друга. Всъщност сатва дума за пропастта между институциите на ЕС и гражданите, а с това и за т. нар. „демократичен дефицит“ на Съюза.

Няма съмнение, че на европейско равнище се упражнява власт, а демократичните принципи изискват тази власт да бъде легитимирана. Ако това не се случва достатъчно пълно, достатъчно непосредствено и обозримо за гражданите, то тогава настъпва ситуацията на недостатъчна демократичност и легитимност на Съюза.

Дебатите за този „демократичен дефицит“, както беше споменато, продължават години като в тях се срещат различни, често дори противоположни позиции. Проблемът съществува и в ред официални позиции на Съюза, а често е основен аргумент не само в дискусии за бъдещето на ЕС, но и при реални стъпки за институционални промени в неговата политическа система.

Най-често споменаваните характеристики на този феномен през годините могат да се обобщят до следните: водеща роля на изпълнителната власт в Съюза без достатъчни възможности за нейния контрол от страна на националните парламенти и на Европейския парламент; второстепенен характер на европейските избори и недостатъчни възможности на гражданите да влияят върху решенията на Съюза; неадекватност на самите политически институции, които не са подходящи за настоящата степен на интегрираност на ЕС; недостатъчна прозрачност на процесите на вземане на решения; свръхбюрократизацията и др.

Едно от редовно привежданите доказателства за наличието на „демократичен дефицит“ е ниското и непрекъснато спадащото участие на гражданите в изборите за Европейски парламент. И наистина тази тенденция е безспорна. Ако на първите избори за депутати в Европейския парламент участват над 65 процента от имащите право на глас в държавите членки, още през 1999 г. се стига до т. нар. „болезнена“ граница за легитимността на парламента от 50% участие. След това спадът продължава, за да стигне най-ниската си до този момент точка от 43 процента през 2009 г. Ако погледнем примера на България, ще видим, че положението изглежда още по-неблагоприятно поради факта, че участието на българските гражда-

ни на тези избори е далече дори от средното за Съюза – под 30 на сто (и под 2 милиона избиратели) през 2007 г. (при средно за Съюза 47.85%) и 38.9% (около 2.6 милиона избиратели) при споменатата средна стойност за ЕС от 43%.

Осъзнаването на проблемите с демократичността и легитимността на ЕС има съществено значение за факта, че в Договора от Лисабон, приет през 2007 г. и влязъл в сила от 1 декември 2009 г., са включени разпоредби, които да дадат тласък на демократизацията на ЕС. Ще споменем, че по отношение на законодателството Европейският парламент вече е поставен в почти равноправно положение спрямо Съвета в почти всички области на политиката (през периода 2009-2014 над 80% от законодателните актове ЕС са приети с участието на ЕП в сравнение с под 50% при предишния легислатурен период), че се въвежда по-демократична процедура на избор на председателя на Европейската комисия, при която има персонализирана предизборна кампания и избор от страна на мнозинството в избрания директно от гражданите Европейски парламент; дава се възможност и за пряко участие на европейските граждани чрез т. нар. Европейска гражданска инициатива.

Всичко това несъмнено засилва демократичната легитимност на ЕС, но твърде скоро е сякаш затиснато от тенденции, които водят в друга посока. Демократичните постижения на Лисабонския договор почти веднага след неговото приемане попадат под натиска на развихрилата се криза и на характера на опитите за нейното разрешаване в рамките на ЕС и на еврозоната. В този смисъл можем да говорим и за нови измерения на демократичния дефицит на Съюза, станали видни именно в хода на кризата.

Голямата фигура на съвременната социална и политическа мисъл, един от най-влиятелните интелектуалци на нашето време, цитираният в началото Юрген Хабермас като принципен привърженик на идеята за „повече Европа“ и за нейното социално доизграждане е същевременно и един от най-сериозните критици на новите измерения на „демократичния дефицит“, възникнал в резултат на действията от страна на ЕС

и на еврозоната по отношение на кризата. През последната година той на няколко пъти говори по темата на авторитетни форуми. Началото се положи с предизвикалата изключителен интерес негова лекция в Университета Льовен, Белгия на 26 април 2013 г., която привлича над 1200 слушатели и където той е представен от президента на Европейския съвет Херман ван Ромпой. На 2 февруари 2014 г., няколко месеца преди евроизборите, световно признатият учен е поканен от председателя на ГСДП Зигмар Габриел на среща на ръководството на германските социалдемократи, където изнася доклад за състоянието на Европейския съюз. По-късно той доразвива идеите си в интервю за априлския брой на социалдемократическото списание „Нойе гезелшафт“.

В лекцията си в Льовен Хабермас поставя в центъра именно въпроса за демокрацията в Съюза, при това с подчертано критичен тон: „Комисията в краткосрочен и средносрочен план дава приоритет на разширяване на регулаторния капацитет над съответното разширяване на базата на легитимност. По този начин окончателната демократизация е представена като обещание по подобие на светлина в края на тунела. Наднационалната демокрация остава една декларативна дългосрочна цел на хартия. Но отлагането на демокрацията е твърде опасен ход“. (Habermas 2013: 6)

Опасността идва от нарастващото разочарование от ЕС и от риска за неговата демократична легитимност. Още в началото Хабермас заявява, че е минало времето, когато Съюзът черпи своята легитимност с помощта на т. нар. *permissive consensus* – мълчаливото, пасивно одобрение от страна на гражданите на базата на „възприеманите ползи от интеграцията“. „Европейският съюз дължи своето съществуване на усилията на политическите елити, които можеха да разчитат на пасивното съгласие на своите малко или повече безразлични населения дотогава, докато народите можеха да гледат на Съюза като действащ в последна сметка в полза на техните икономически интереси. Съюзът се легитимира в очите на гражданите преди всичко чрез резултатите си, а не толкова от

факта, че изпълнява политическата воля на гражданите. Това състояние има обяснение не само от историята на неговото възникване, но и от правното устройство на тази уникална формация.“ (Habermas 2013: 4)

След опита с кризата обаче, продължава Хабермас, този източник на легитимност е поставен под сериозно съмнение. И важна част от проблемите на Съюза идва именно от нарастания след това дефицит на легитимност на ЕС. Създадените от управлението на кризата факти водят до необходимост от последващо легитимиране на междувременно неформално разширените полета на действие на Комисията, на Съвета и на Европейската централна банка. Става дума за множество комплексни проблеми, при всички от които Европейският парламент (дори и там, където беше включен в законодателния процес) не получава никакъв дял от пълзящото нарастване на компетенциите на органите на ЕС. Хабермас посочва в това отношение Фискалния пакт от 2 март 2012 г., чрез който на едно политическо решение се дава конституционен ранг, и особено Европейски стабилизационен механизъм. (Habermas 2014a: 89) Според него „самоовластяването на Европейския съвет и нарастването на компетенциите на Комисията изостриха и без това съществуващия дефицит на легитимност на брюкселските решения, като с това засилиха тенденциите на връщане към националната държава“ (Habermas 2014b: 17). Дълбоките причини за кризата могат да се открият в „разширяващата се пропаст между националните икономики в един Валутен съюз без Политически съюз“ (Habermas 2014b: 17-18).

Хабермас вижда необходимата смяна на политиката именно в посока на изграждане на Политически съюз. „Само приматът на европейското право в една доразвита в Политически съюз Валутна общност може да направи излишни моралните присъди и изкуствените механизми за наказание в рамките на частични правни конструкции.“ (Habermas 2014a: 92). Стъпките напред трябва да доведат до пречупване на засиления още повече в хода на кризата примат на междуправителствения метод за сметка на общностния метод. Трябва,

според него, да се свали от трона Европейският съвет – поне в ядрото на Европа, т.е. в еврозоната. Би трябвало Съветът и Европейският парламент заедно да могат да вземат решения за насоките на бюджетната, икономическата и социалната политика (Habermas 2014a: 92-93). „По друг начин се формира политическата воля в един съставен от парламентарни групи Европейски парламент. Тук националните интереси се балансират чрез общоевропейско издигане на интересите над националните граници. Грубо казано, Европейският съвет трябва да взема решения с мнозинство, а Европейският съвет и Парламентът би трябвало да си поделят законодателните компетенции във всички сфери.“ (Habermas 2014b: 19)

Предстоящите европейски избори дават за пръв път шанса за политизиране на дебатите. Това начало трябва да бъде последвано от въвеждане на европейско изборително право. И от хлабавите партийни фамилии трябва да се развие европейска партийна система. (виж Habermas 2014a: 94).

В последна сметка същинската цел според Хабермас е **транснационализация на демокрацията**, която е възможно да се реализира в рамките на Европейския съюз. „На този висок критерий може да отговори и една наднационална общност, без да е нужно самата тя да придобива характер на държава. Тя обаче трябва да е така организирана сякаш нейното устройство е създадено от гражданите в двойното им качество и на граждани на национална държава, и на европейски граждани.“ (Habermas 2014b: 19)

Много от идеите, развити от Юрген Хабермас, както и общата насока на разсъжденията можем да срещнем и в интензивната дискусия, която Партията на европейските социалисти и нейните членки в отделните държави поддържат през последните няколко години и която е довела до приемане на редица нови програмни документи (виж приложение). В нея се открояват и основните различия на «социалната алтернатива» спрямо «неолибералната алтернатива» в Европа.

Социалистите също отбелязват рязкото спадане на авторитета на Съюза през последните години. «Ако иска да въз-

върне стабилността и отново да се превърне в движеща сила за напредък и благосъстояние за всички, Европейският съюз трябва да възстанови уронения си авторитет. Той бе опетнен от елитисткия характер на процесите на вземане на решения и допълнително наранен от незачитането на намаляващата обществена подкрепа и поддържането на превъзходството на единния пазар пред социалните проблеми... За да се издигне авторитетът на Европейския съюз, трябва да засилим демократичните права на европейските граждани." (Основополагаща програма на ПЕС 2013)

Както се вижда, и в новите програми на европейските социалисти проблемът за демокрацията на европейско равнище, за демократизация на ЕС, заема ключово място. Сред най-важните промени, от които се нуждае Съюзът след кризата, е именно възстановяването и разширяването на демократичния контрол и отчетност като път за решаване на проблемите на ЕС. "Икономиката трябва да служи на обществото. Тя трябва да бъде подчинена на върховенството на демократично легитимираната политика, която определя правилата, в рамките на които работят икономиката и финансовите пазари. Реформираната политическа икономия трябва да даде власт на хората да упражняват демократичен контрол и да поставят рамки на политическия мандат на всички европейски институции." А това предполага „демократично признати политически институции, които да бъдат в противовес на пазарните сили. Трябва да се увеличи демократичният контрол и демократичното участие на наднационално равнище." (Основополагаща програма на ПЕС 2013).

В Основополагащата си програма европейските социалисти обявяват за свой идеал „истинската европейска демокрация". Според германските социалдемократи става дума за Съюз, в който „да е ясно, че гражданите и парламентът имат последната дума, а не технократи или пък дори икономически интереси" (Europa eine Richtung geben 2014: 2). В Манифеста на ПЕС 2014 като се анализира опита от кризата, се стига до извода, че поради несъмнения провал на „наследството на

тройката“ по отношение на европейската демокрация и след края на нейните мисии „трябва да установим друг демократичен, социално отговорен и заслужаващ доверие модел, в рамките на Договорите“ (Манифест на ПЕС 2014: 3). Няколко са основните насоки, в които според програмите, следва да се развива демократизацията на Съюза. На първо място, **промени с цел повече демокрация са необходими в самите европейски институции и в баланса между тях.**

Централно място се отделя на **водеща роля на Европейския парламент**. Още в Основополагащата програма е залегнала идеята, че „трябва да се засили ролята на Европейския парламент – единствената институция, чийто членове се избират пряко.“ При това се предлага и съществена промяна, която да даде законодателна инициатива на ЕП: „Като пряко избран орган Европейският парламент трябва да може да предлага закони.“ (Основополагаща програма на ПЕС 2013). За това впрочем настояват и българските социалисти в техния Предизборен манифест – за право на Европейския парламент на законодателна инициатива, както и на пълен парламентарен контрол спрямо Европейската комисия, включително по бюджетните процедури, които прилага Комисията спрямо държавите членки. (За социална Европа, за социална България 2014:)

Разбира се, става дума не само за Европейския парламент, но и за ролята на националните парламенти като двата източника на демократична легитимност и отчетност на Съюза. „Европейският парламент и националните парламенти трябва да запазят своя суверенитет и да бъдат изцяло ангажирани в упражняването на демократичен контрол върху тези политики.“ (Манифест на ПЕС 2014). Още по-ясно тази идея е разработена в документа, приет от германските социалдемократи в навечерието на европейските избори: „Искаме една „Европа на парламентите“ чрез тясно сътрудничество между засилен Европейски парламент и националните парламенти, която да представлява противотежест на междуправителственото сътрудничество. Държавните и правителствените

ръководители придърпаха към себе си все повече решения. Това ОТСЛАБВА институциите на ЕС и прави ЕС непрозрачен и тромав, тъй като Съветът взема решения с единодушие и поради това важни и необходими решения непрекъснато се забавят или разводняват. Вместо върху междуправителствени споразумения ние залагаме върху това Европейският парламент да бъде широко включен във всички решения, в т. ч. и в политиката по справяне с европейската криза. Европа трябва да бъде демократизирана по този начин.“ (Europa eine Richtung geben 2014: 5)

По отношение на ролята на **Европейската комисия** европейските социалисти използват по-предпазливи формулировки от тези на Хабермас или пък на дългогодишния социалдемократически евродепутат Йо Лайнен, според когото „Европейската комисия трябва да се доизгради като контролирано от Европейския парламент и Съвета икономическо правителство“ (Leinen 2014: 23). Все пак в Основополагащата програма е залегнала позицията, че „Европейската комисия трябва да отразява резултатите от изборите за Европейски парламент“ (Основополагаща програма 2013).

Наред с реформите в институционалната структура на Съюза, другата важна насока на демократизация на ЕС се търси в развитието на **европейска публична сфера**, на пространство за непрекъснат европейски диалог като „постоянна характеристика на Европейския съюз“. „Работата на европейските политически партии е определено стъпка в правилната посока. Нещо повече, европейската обществена сфера трябва да функционира непрекъснато, по време на европейски избори и чрез различни форми на участие на гражданското общество. Европейската гражданска инициатива е един от примерите за това. Засилването на социалния диалог и ролята на синдикатите е също от ключово значение.“ (Основополагаща програма на ПЕС 2013)

Европейските социалисти разглеждат всички тези предложения не просто като част от предизборна платформа, а като сериозен подтик за бъдещи промени в договорната ос-

нова на Съюза с цел неговата демократизация – промени, чието разработване също да има демократичен характер: „Бъдещите реформи на договорите за Европейския съюз с цел засилване на европейската демокрация трябва да се разработват от конвент с равното участие и сътрудничество между парламенти, правителства и гражданското общество.“ (Основополагаща програма на ПЕС 2013)

Демократичното предизвикателство в страните членки

Наред с проблемите на дефицита на демокрация и легитимност на европейско равнище, през последните години, особено в хода на кризата, сякаш неочаквано започват да се появяват проблеми и с демокрацията в отделни страни членки на Съюза. „Кризата ни доведе до необходимостта да се запитваме кои са минималните изисквания за всяка от националните политически системи да поддържа демократичния си интегритет“ (Nicolaidis 2013: 21). А не може да има съмнение, както с основание твърди същият автор, че в последна сметка „европейската демокрация започва със здравето и интегритета на националните демокрации“.

Макар Европа да остава като цяло зона на демокрация, и тя не е опазена от проявяващото се през последните години отстъпление на демокрацията.

Изследователи установяват като цяло продължителна тенденция на стагнация на развитието на демокрацията в света от 2000 г. насам. Според данните на *Фридъм Хаус*, по-специално през последните години, тази негативна тенденция се утвърждава година след година. В последния си доклад (за 2013 г.) агенцията констатира, че процесът на ерозия на демокрацията в света продължава вече осма поредна година като 54 страни са слезли надолу в класацията за демократичност (Freedom House. Freedom in the World 2013).

Тази тенденция, както изглежда, засяга и множество демокрации, в т. ч. и в страните с дълга демократична традиция и със стабилни демократични режими. Навсякъде можем да

открием общи симптоми на слабост на представителната демокрация, които водят до антидемократични реакции. Това са принудени да отбележат дори и в една тържествена декларация председателите на парламентарните институции на Европейския съюз и на Съвета на Европа: «Дори в Европа, където демокрацията има продължителна традиция, трябва постоянно да я опазваме от тези, които заплашват демокрацията с техния екстремизъм и популизъм.» (PACE/EP Presidents' joint Declaration marking the 2013 International Day of Democracy)

Нараства опасението, че точно такива политически сили ще постигнат значителни успехи на предстоящите избори за ЕП като се очаква почти 30% от местата в ЕП да се заемат от партии, които са или евроскептични или изцяло отхвърлят европейската интеграция. Голяма част от тях са и популистки или крайно десни формации, които не изразяват демократичните ценности. Достатъчен, но далеч не единствен пример, е предричаното първо място на Националния фронт на тези избори във Франция.

Демокрацията обаче се оказва още по-уязвима в страните от Централна и Източна Европа. Дори държави, чиито демократични модели са се радвали на похвали, отбелязват регрес след като вече са членове на ЕС. Най-често се споменават Унгария, Полша, Чехия, Словакия, но напоследък и България. Насоченото към бившите социалистически страни годишно изследване на споменатата Фридъм Хаус «Нации в преход» също отбелязва, че общественото недоволство срещу непопулярните социални мерки в кризата е било сериозно изпитание за «устойчивостта на демократичните институции». Остават и познатите недъзи: Корупцията в балканските страни се задълбочава независимо от натиска на ЕС. Политическите интереси и персоналните връзки между бизнес и правителство влияят върху обществените поръчки и приватизационните сделки. Съдебната власт е обект на политическа намеса. Проблеми има и с независимостта на медиите и журналистите. (виж Freedom House. Nations in Transit 2013)

В едно изследване, поръчано от групата на социалисти-

те и демократите в Европейския парламент и извършено от британския изследователски център Демос, което съдържа подробен анализ на седем страни от ЕС (Франция, Италия, Гърция, България, Румъния, Унгария и Латвия), също се установяват сериозни проблеми с демокрацията в повечето от тях. Влошаване на състоянието на демокрацията се забелязва в страните от Централна и Източна Европа, но особено в Унгария, България и Румъния. (DEMOS 2013).

Ако трябва да цитираме още две сериозни имена, то според Адам Михник авторитарните режими са опасност за цяла Източна Европа, а в момента тази опасност е най-силна в Унгария, макар че според него България и Румъния са по-естествените кандидати (Михник 2013). А известният учен Клаус Офе стига до извода, че специално в Югоизточна Европа съществува традицията на специфичен авторитаризъм, която се наблюдава в най-малко пет страни: Австрия, Унгария, Румъния, България и Гърция, като според него този модел вече се е установил в Румъния и Унгария (Offe 2012).

Всичко това ни подсказва, че и в България е в ход процес, особено след 2009 г., на снижаване на качеството на българската демокрация (виж Kanev 2013). От години се натрупват такива кризисни симптоми - спад в политическото участие; бърза и мащабна смяна на вота на избирателите; ниска легитимност на партии и граждански организации; слаба ефективност на управление; лесен пробив на популистки и персоналистки партии. В основата е масовото, натрупвано с годините, разочарование от икономическите, социалните, а и моралните резултати на прехода, което ражда недоволство и към установената в неговото начало политическа система.

След двете вълни масови протести през 2013-2014 г. проблемът за качеството на българската демокрация слиза и „на улицата“. Макар и по различен начин и в различни аспекти, и в двата случая политическата система е поставена под огън. Сред многобройните искания се появяват ред (противоречиви) идеи за дълбоки промени на политическата демокрация в страната ни. Всичко това несъмнено говори

най-малкото за задълбочаване на кризата на легитимност на българската демокрация.

Ако погледнем как изглежда качеството на българската демокрация, гледано „отвън“, от споменатите по-горе специализирани агенции и в сравнителните изследвания на демокрацията, ще стигнем до следните изводи: Когато се прилагат по-ниски критерии (например „Свободата в света“ на Фридъм Хаус), България попада сред (електоралните) демокрации, но и тук тенденцията след 2009 е отрицателна.

Многоизмерните модели (например „Нации в преход“) поставят България сред „полуконсолидираните“ или «дефектните» демокрации като не се изключва възможността такова качество на демокрацията да се установи за по-продължително време.

Не се различават съществено и заключенията на онези изследователи, които прилагат по-прецизни методи за изследване на качеството на демокрацията в отделните страни. Например известният учен Волфганг Меркел в две свои изследвания поставя България или сред нелибералните демокрации, където е налице „увреждане“ по отношение на правовата държава, или най-малкото извън групата на консолидираните демокрации (Merkel 2011).

Проблеми за българската демокрация се очертават в множество полета – правовата държава, политическо участие и политическо представителство, политическата корупция, политическата култура с характерните за нея липса на демократична традиция и култура на компромиса.

Причините за това тревожно състояние на демокрацията в Европа, особено в някои от т. нар. нови демокрации, са многобройни и разнообразни. Някои от тях са специфични за дадената страна, други могат да се считат като общи за повечето държави.

Роля в това отношение несъмнено е изиграла и икономическата криза. Заключение на анализа на Демос е, че демокрацията в Европа боледува, а кризата още повече влошава състоянието ѝ. А едно изследване от страна на ЕБВР за

Централна и Източна Европа от 2011 и 2012 г. стига до извода, че кризата подкопава одобрението за демокрацията. «Колкото повече хората бяха лично засегнати от кризата, толкова повече те се отдръпнаха от демокрацията.» В страни като Словакия и Унгария например подкрепата за демокрация е спаднала с 20% в сравнение с 2006 г. (виж Kurlantzick J. 2013)

По отношение на новите демокрации преразпределението на богатството от държавата в частни ръце след края на комунизма е донесло от самото начало чувството за огромна несправедливост, която не е предотвратена или поне коригирана от политиката и с това се ражда и огромно недоволство и разочарование от демокрацията.

Можем да прибавим и последиците от продължителната доминация на неолибералния модел, клонящ да сведе изобщо политиката до изпълнител на волята на финансовите пазари. «Избраните политици могат да бъдат блокирани от мощни актьори от частния бизнес и да бъдат държани като заложници», пише Стивън Хоумс. «В днешна Европа, след като са гласували избирателите, своя «вот» дават и пазарите, с който трябва да се съобразяват политиките.» (Holmes 2013: 47). Европейските социалисти също виждат заплахата за демокрацията в «засиленото развитие и свръхдоверието във финансовия капитализъм», които водят до «прекомерна концентрация на богатство в ръцете на ограничен кръг хора и до дисбаланс на силите, който заплашва политическите и демократичните процеси».

А всичко това, по думите на Михник, се случва в среда, в която липсва демократична традиция, липсва културата на компромиса, което пък разтваря вратите за демагогията и популизма, а с това и на опасността от анархия и хаос.

Доколкото основните ценности на европейските социалисти остават неразривно свързани със «зачитането на демокрацията и на върховенството на закона в Европа», социалната алтернатива предполага и противопоставяне на антидемократични тенденции в ЕС и в отделните негови членове. Отклонението от демократичните ценности трябва да

се санкционира, когато „национализмът, антидемократичната пропаганда, дискриминацията и ксенофобията надделяят“. Тези постановки в Основополагащата програма на ПЕС са съчетани и с искането за прилагането, дори с принуда, на анти-дискриминационното законодателство и на Европейската харта на основните права и за спазването им от всички държави-членки (Основополагаща програма на ПЕС 2013: 13).

Подобна е и позицията на германските социалдемократи в навечерието на европейските избори, които предлагат и приемането на специална европейска програма в това отношение: „Не бива да изоставяме Европа на десницата и на популистите, които искат да отворят наново старите гробове и които тъпчат с крака демокрацията в Европа. Като конкретна стъпка трябва да се тръгне с обхватна европейска Програма за действие срещу десния радикализъм, антисемитизма и расизма, която ще задължава и отделните държави и ще превърне защитата на демокрацията в Европа в обща задача.“ (Europa eine Richtung geben 2014: 5)

Както виждаме, проблемите с демокрацията в отделните страни членки на ЕС поставят на дневен ред въпросът, какво е в състояние да направи самият Съюз при възникване на такива проблеми или за тяхното предотвратяване. Доминиращият извод е, че той разполага с ефикасни средства в хода на приемането на нови членове, но не и за самите членове на ЕС. „Процесът на присъединяване на нови членове на ЕС осигурява придържането на новите страни към основните принципи на демокрацията. Но на разположение на ЕС има много малко механизми, които да гарантират, че страните членки няма да се върнат назад и да станат по-малко демократични след като са станали част от Съюза.“ (DEMOS 2013)

Наистина от 2009 г. в сила е Европейската харта на основните права. Тя е задължителна за всички органи и институции на ЕС. Тя обаче обвързва страните членки, само когато става дума за упражняване на европейско право, но не и по въпроси от компетенциите на отделната държава. Така нарушаването или заобикалянето на демократични принципи може да остане извън нейния обхват.(Roth 2013: 2)

Другата възможност, произтичаща от договорната основа на Съюза, е прилагането на член 7 от Договора за ЕС, който предвижда, че при нарушения срещу човешкото достойнство, свободата, демокрацията, правовата държава, както и при неспазване на човешките права и правата на малцинствата, на дадено правителство може да бъде отнето правото на глас в органите на ЕС. Практиката обаче показва, че този член трудно може да се приложи на практика доколкото изисква единодушното съгласие на всички останали правителствени и държавни глави. Това е почти невъзможно да се случи, най-малкото поради партийната лоялност, която ще се прояви в такъв случай. Освен това той се счита за прекалено силен. Навремето е имало дискусии за прилагането му по отношение на Австрия през 2000 г. поради участието на крайно дясна партия в правителството. През последните години се появиха мнения за използването му против Унгария с оглед някои закони, приемани при управлението на В. Орбан.

Същевременно към Европейската комисия често бяха отправяни искания за реакция при такива нарушения, което я накара да предложи на 11 март 2014 г. специална процедура за прилагане на член 7. Става дума за нова институционализирана система, която предвижда три стъпки на реакция. След като Комисията се запознае с проблема и установи неговия характер тя изпраща първо предупреждение във вид на „мнение“ („rule of law opinion“). Ако проблемът не се реши следва втора стъпка – „препоръка“, преди евентуално да се пристъпи към третата, която е задействането на член 7. По думите на Вивиан Рединг, комисар по правосъдието, този нов инструмент ще се прилага към всяка страна – голяма или малка, стар или нов член - при нарушаване на правовата държавност (Nielsen 2014).

Това обаче не променя принципните проблеми с възможността за окончателно прилагане на член 7. Търсят се и други решения, някои от които, както видяхме, се появиха и в документите на ПЕС и на членуващи в нея партии. Интерес представлява и идеята, предложена от депутата от Бундестага и гово-

рител по европейските въпроси на Парламентарната група на социалдемократите Михаел Рот, за създаване на институцията Европейски омбудсман по основните права (Roth 2013: 3-4). Той би трябвало да бъде избран от Европейския парламент, за да има достатъчна тежест институционалната система на Съюза, при това с мнозинство от две трети. Независимостта му ще бъде гарантира и с продължителен срок на мандата – осем години. Той трябва да има право да участва в заседанията на Съвета (министри на правосъдието и вътрешните работи). В работата си може да бъде подпомаган от съществуващата от 2007 г. във Виена Агенция по основните права. Задачата му ще бъде да представя ежегодни доклади за състоянието на основните права във всички страни членки.

Има достатъчно основания Европейският съюз да се ангажира с ролята на защитник на демократичните ценности и принципи в страните членки. В същото време това не разтоварва от същото задължение политиките и гражданите в съответните държави доколкото основната отговорност за укрепване и усъвършенстване на демокрацията все пак е тяхна.

Библиография

За социална Европа. Платформа на българските социалисти 2014 (приложение)

Манифест на ПЕС 2014 (приложение)

Михник А. (2013): Демокрацията важи за всички, не само за «умните», <http://news.bgn.es.com/view/1102304p> (посетено 30.8.2013)

Основополагаща програма на ПЕС 2013 (приложение)

Beck U. (2014) Europa braucht einen neuen Traum, in: Aus Politik und Wirtschaft. Beilage zur Wochenzeitung Das Parlament. Nr. 12, 17. März 2014, S. 9-15.

DEMOS (2013) Backsliders Report http://www.demos.co.uk/files/DEMOS_Backsliders_report_web_version.pdf?1380125822

Europa eine Richtung geben 2014. Leitantrag für den Europawahlkampf und die künftige Europapolitik, http://www.spd.de/linkableblob/114364/data/20140120_leitantrag_europa.pdf

FreedomHouse. Freedom in the World 2014. <http://www.freedomhouse.org/report/freedom-world/freedom-world-2014#.U1t7FE2KDIU>

Freedom House. Nations in Transit 2013. <http://www.freedomhouse.org/report/nations-transit/nations-transit-2013#.U1t-Qk2KDIU>

Habermas, J. (2013) Democracy, Solidarity and the European Crisis, in: Roadmap to a Social Europe. Social Europe Report. Ed. by A.-M. Grozelier et al. 2013, pp. 4-13. (виж също <http://www.kuleuven.be/communicatie/evenementen/evenementen/jurgen-habermas/en/democracy-solidarity-and-the-european-crisis>)

Habermas, J. (2014a) „Für ein starkes Europa“ - aber was heisst das?, in: Blätter für deutsche und internationale Politik, Nr. 3, S. 85-94.

Habermas, J. (2014b) „Das eigentliche Ziel ist die Transnationalisierung der Demokratie“. Gespräch mit Jürgen Habermas. In: Neue Gesellschaft / Frankfurter Hefte, Nr. 4, 2014, S. 16-20.

Hill S. (2013) Europe's Democracy Deficit: Putting Some Meat On The Bones Of Habermas' Critique, in: Roadmap to a Social Europe. Social Europe Report. Ed. by A.-M. Grozelier et al. 2013, pp. 37-43.

Holmes S. (2013) Die globale Demokratieverdrossenheit, in: Blätter für deutsche und internationale Politik, Heft 11, 2012, S. 43-55.

Kanev D. (2013) Parliamentary Elections in Bulgaria 2013: How Durable Are Tendencies of Authoritarian Populism in a Fragile Democracy? In: SEER. Journal for Labour and Social Affairs in Eastern Europe, Vol. 16, No 1, pp. 21-36.

Kulantzik J. (2013) Von wegen „The end of history“: Wie die Demokratie weltweit an Rückhalt verliert. <http://www.ipg-journal.de/eigenbeitraege/artikel/von-wegen-the-end-of-history/>

Leinen J. (2014) Handlungsfähiger und demokratischer. Für ein Europäisches Grundgesetz, In: Neue Gesellschaft / Frankfurter Hefte, Nr. 4, 2014, S. 21-24.

Merkel W. (2011) Systemtransformation: Konsolidierung und Qualität der Demokratie, In: Grotz, F., Müller-Rommel, F. (Hrsg.) Regierungssysteme in Mittel- und Osteuropa. Die neuen EU-Staaten im Vergleich. VS Verlag: Wiesbaden, S. 27-46.

Nicolaidis K. (2013) Pragmatism, Idealism and European Democracy, in: Roadmap to a Social Europe. Social Europe Report. Ed. by A.-M. Grozelier et al. 2013, pp. 19-24.

Nielsen N. (2014) EU officials seek new powers to protect rule of law, in: EU Observer, 12 March 2014

Offe C. (2012) «Nubi fascistoidi sull'Europa» http://www.corriere.it/cultura/12_ottobre_22/cavalli-nubi-fascistoidi-europa_89f108e8-1c43-11e2-b6da-b1ba2a76be41.shtml

PACE/EP Presidents' joint Declaration marking the 2013 International Day of Democracy, http://www.europarl.europa.eu/the-president/en/press/press_release_speeches/press_release/2013/2013-september/html/pace-ep-presidents-joint-declaration-marking-the-2013-international-day-of-democracy

Roth H. (2013) Wenn der europäische Demokratiemotor stottert. Die EU muss zum Grundwerte-TÜV. Friedrich Ebert Stiftung. Perspektive, November 2013, <http://library.fes.de/pdf-files/id/ipa/10353.pdf>

4. ПОГЛЕДЪТ НА СОЦИАЛНИТЕ ПАРТНЬОРИ

ЛАЛКО ДУЛЕВСКИ

председател на Икономическия и социален съвет:

Благодаря за поканата да участвам в този наистина интересен дебат. Когато слушах преждеговорившите си спомних, че всъщност тази тема като че ли беше поставена в сърцето на Европа в края на миналия век с началото и подготовката на Лисабонската стратегия. Спомних си, че основната цел тогава, когато се формулираше, цитирам по памет, беше да превърнем Европа в най-доброто място за работа и живот на хората. И изведнъж си зададох въпроса защо леко, така тихичко, неволно тази цел отпадна, промени се и сега ние имаме една система от показатели или индикатори, за които може твърде много да се говори каква е тяхната обвързаност и всъщност какво гарантират като развитие.

Безспорно е, че социалната алтернатива за Европа е без алтернатива. Тъй като за мен социалната алтернатива значи много ясен отговор на поне 40 милиона, дори 42 милиона европейци, тук имам предвид безработните плюс обезкуражените хора. Имам предвид също, че ако досега този проблем е можел да бъде само маркиран, техният проблем, проблемът с безработицата, но не само безработица, но проблем за достъп до социална сигурност, до системата за социалната сигурност. Днес този проблем стана взривоопасен. Този проблем може да разруши не само устоите на демокрацията в отделна държава, но устоите на Европейския съюз. И тук отговорът трябва да бъде даден, защото просто друга алтернатива няма. В тази връзка обаче на мен ми се струва, че за съжаление вместо да върви в тази посока, Европа продължава да върви в малко по-друга посока. Вместо да наблюдаваме така желаното, нека да го нарека социално сближаване, като че поляризацията, тук беше споменато, не само между бедни и бога-

ти, но и между страните - членки се увеличава. Аз бих казал, че Европа се движи много силно, но на две скорости. И това не е толкова благоприятно за солидарността, за единството, не е толкова благоприятно и за целия Европейски съюз. И същевременно ние наблюдаваме, особено последната година, едни засилени действия на европейско ниво за сближаване по отношение например на икономическото управление в Европа, по отношение на създаване на единен банков съюз. Последните дискусии в Европа започнаха за уеднаквяване на данъчните ставки по корпоративния данък и ДДС, което едва ли е благоприятният вариант за България. Едно от най-малките предимства, които има България, започва да се дискутира в друг разрез. И точно едната посока на това сближаване, това икономическо управление, може да доведе след това като бумеранг до още по-голямо разтваряне на ножицата между бързо движещите се и по-бавно движещи се страни - членки. Също така бих отбелязал, че тук ние употребяваме предимно думата „социално“, но социалната алтернатива за мен е с много силни бих казал икономически и финансови аспекти. Защото трудно ми е в момента за това кратко време да покажа според мен колко струва на Европа и държавите - членки всичко това, което се случва с тия 42 милиона души в Европа, или с може би над 420 хиляди души в България. Защото това са живи хора, за които и срещу които има пропуснати ползи, фиска и държавата, но има и преки разходи за държавата, защото те трябва да живеят.

И трето, за съжаление, част от тях увеличават, и трябва да го кажем, криминогенната обстановка. Увеличават се средствата за вътрешен ред и сигурност и това ще засили вътрешното напрежение и т.н. Това означава, липсата на такава алтернативна политика на сближаване на тия хора, на тяхното по-активно включване, има своята цена. И цената става много голяма. Аз лично мисля, че след десет години държави като България няма да могат да плащат тази цена, ако това не е за сметка на инфлация и на други неприемливи икономически средства.

И на последно място бих казал следното. Ако трябва да говорим за някакъв механизъм, все пак европейски, който да съгласува политиките в областта на социалната политика, ние нямаме такъв механизъм. Европа ни говори за сближаване в индикатори, в политики в областта на социалната политика. Европа избягва това, или дава най-общи указания - увеличете пенсионна възраст, премахнете ранното пенсиониране и т. н., увеличете заетостта, просто много добри пожелания. Но съгласувани политики на европейско ниво са младежката гаранция, която сега в момента тръгна. Досега друго няма. Единственият може би инструмент, който може да използва или използва Европа, това е стратегия „Европа 2020“, заложена в сферата на заетостта. Но и тук трябва да бъдем много внимателни, тъй като тази година е година на ревизията на целите. Защото специално за България още преди 3 години, когато се залагаха целите, когато правителството представи на Европейската комисия целите, тук говоря в качеството си на председател на Икономическия и социален съвет, нашият Съвет имаше много, бих казал, единна позиция, че целта е нереалистична за България. Европа декларира 75% - 2020 г. България декларира 76%. Не само нереалистична, но и неизпълнима, което може да доведе и до последствия при последващ мониторинг и оценки.

Само ще си позволя да кажа, че според мен, ако стигнем дори 68-70% максимум, това ще бъде огромен успех за България. Защото, и това е вторият голям проблем, това е предизвикателство. Когато гледаме тази посока и декларираме тези цели, ние трябва да гледаме и структурата на заетостта и качеството на работната сила в нашата страна. Да, съгласно другия индикатор и показател - ранно отпадане от училище - ние сме близко до декларираните 11%, 12% и нещо. И ако сравните с Испания сме два пъти по-добре. Но аз погледнах снощи данните и се оказа, че по заетост, коефициентът на заетост, на същите тия младежи, които се считат за ранно отпаднали, в Испания коефициентът на заетост е три пъти по-висок. Три

пъти. В Европейския съюз дори е четири пъти по висок. Трябва да отчитаме и качеството на работната сила и там трябва да е следващата посока.

Според мен Европа трябва да премине от Европа на две скорости към Европа на два двигателя или два мотора. Единият мотор е безспорно мощният мотор, който трябва да движи бързо Европа. Това са високотехнологичните индустрии, т. нар. наукоемка икономика и т.н. Но извинявайте след като в включената възрастова група по „Европа 2020“, това е 64 години, почти 30% от хората са с основно и по-ниско образование, къде намираме мястото в този тип растеж на тези хора. Очевидно трябва и втори двигател, който да бъде приобщаващият, но нямам предвид само със субсидирана заетост или бюджетно финансиране, а просто този дебат да започне и да се намерят онези области, които ще задвижат този два двигателя и ще доведат до по-голямо сближаване.

ИВАН КОКАЛОВ

вицепрезидент на КНСБ

Аз не бих ги разделял на различни точки. Синдикатите имат глобална визия, макар че техният интерес е в друга посока, разбира се.

Ще се опитам да бъда максимално кратък предвид времето и ще започна с това, че за нас синдикатите няма съмнение, че България и Европа се нуждаят от нова социална алтернатива. И всичкото това говорене за Европа всъщност трябва да мине през България. Ние в КНСБ имаме свой документ, през който сме пречупили нашата визия за това хората, които ще представляват България в Европейския парламент, да защитават ценности, които минават през българската действителност, така да се каже, тя не е по-различна, разбира се, от действителността в Европа с всичките проблеми.

Така че ние имаме своя меморандум и ще правим в бъде-

щите срещи с кандидатите оценка, пречупена през посланията в него, за да видим всъщност какво те ще защитават и какво ще правят.

Госпожа Йотова каза за някои несгоди. Разбира се, има значение, това е политика, и разбира се, много са важни и мотивите. За мен е по-важно и тук говоренето е по-скоро не защо, а как? Има нужда. Ясно е, едва ли има вече европейски гражданин, който да не е наясно, че всъщност тази политика, неолиберална, на ограничения, доведе, както ние казваме в медицината, циркулус вициозус - порочен кръг. Тези ограничения всъщност увеличиха социалните проблеми - бедност, безработица. Увеличиха пропастта между бедни и богати! Колкото повече стягаш колана, толкова болният повече пребледнява и върви към умирачка.

Всъщност е ясно, че трябва друг модел. Въпросът е какъв е инструментариумът? Как да стигнем до него? Говори се глобално в макроикономически план на европейско ниво, за единна европейска политика, за данък върху трансакциите, за обща политика и битка и борба срещу неплащането на данъци. Изобщо неща, които ще изкарат сивия капитал на светло.

В същото време аз мисля, че това са неща, които синдикатите отдавна предлагат. При предишното правителство бяхме направили сметка, че въвеждането на данък върху трансакциите ще прибави около 200 млн. лв. в приходната част на бюджета. Имахме чувството, че по едно време финансовият министър беше готов да го приеме, но впоследствие се отказа. Ясно е, че трябва да има и по-справедлива данъчна политика. Когато искаме да правим социална политика - да, трябва да има производство, но трябва да има и разпределение, справедливо разпределение, защото неравенствата се пораждат именно и от това несправедливо разпределение на произведения продукт. Ако той остава в голямата степен не в този, който го произвежда, е ясно, че неравенството ще се увеличава и затова хората назовават нещата много прос-

тичко. Те искат заетост, искат добри доходи, които им осигуряват добър живот, искат действащи, достъпни социалноосигурителни системи - и пенсионна, и здравна, искат достъпно образование.

Като говорим за образование, за нуждата от кадрите, включително и за бизнеса - тук една закачка - бизнесът какво прави в тая посока, освен да иска, дали трябва активно да насърчава тоя процес. Но аз искам да предложа това, което върви вече, и ние с г-н Дулевски го чухме като членове на Европейския икономически и социален комитет. Предложение от бившия европейски комисар, г-жа Диамандопулу, тече вече една такава подписка, референдум за изваждане на инвестициите, които са за образование, от разходите на държавните бюджети. Всички залагат на образованието, за да има качествена работна ръка, развитие на интелигентната икономика, нова социална политика, която осигурява равен достъп до здравна помощ, пенсионна система, социална защита. Нека тогава да извадим инвестициите за образование от бюджетния дефицит. Да не се калкулират те като бюджетен дефицит, което да насърчи всъщност инвестициите в тая посока.

Тука, ние поканихме г-жа Диамандополу да дойде в България, за да може да се чуе, че ние подкрепяме това предложение.

В макроикономически план отдавна и синдикатите защитават възможността в Европейския икономически семестър, в регулацията на финансите да има по-голяма свобода на националните правителства да решават някои от тези проблеми, да не бъдат нареждани отгоре. Защото, както беше казано тук и от г-н Станишев, това ограничава възможностите както на договарянето между социалните партньори, така и на възможностите правителството да реагира в тази посока. Трябва да се търси баланс, така че при тази регулация на финансите страните членки на ЕС да имат възможност и свобода да реагират, а не всичко, както ние тук се оправдаваме - така го иска Европа и

затова ние така ще го правим, независимо че виждаме негативния резултат.

Подкрепяме инициативата и аз мисля, че всъщност идеята е как хората, които ще избира българското общество ще защитават интересите в тази посока - нова социална алтернатива, идеята за която мисля, че едва ли някой тук може да се възрази като има предвид действителността.

И завършвам с едно практическо предложение, много е важно, като се има предвид ситуацията досега, тези хора периодически да намират възможност да комуникират със социалните партньори, с обществото, да знаем какво всъщност те правят и какво защитават. Защото ние си комуникираме на път за Брюксел и в самолетите понякога и с г-жа Йотова, и с други депутати от Европейския парламент, с които се срещаме, но това, разбира се, е недостатъчно. Във формален план обществото трябва да е наясно всъщност тези хора какво защитават, какви каузи, за да може да има мотива това общество да гласува и активно да участва в тези процеси!

ВАСИЛ ВЕЛЕВ

Председател на Асоциацията на индустриалния капитал

По дефиниция бизнесът е десен, синдикатите са леви, но това може би е остаряла дефиниция. Ние като организация не се определяме в политическия спектър, подкрепяме политики, а не политически партии. Така например подкрепяме напълно това, което каза министър Стойнев и имаме много резерви по това, което каза г-жа Йотова. Работодателите, бизнес-организациите също са различни. Има такива, които просперират с близостта си до властта, и затова не могат да съществуват и да правят успешен бизнес, ако не подкрепят определени политически партии, които трябва по дефиниция пък да управляват. И има и други такива, които просперират с труда си, ако има и талант - още по-добре, в конкурентна борба на пазарите, доколкото ги има.

За европейската тема. Няколко заблуди, които ние регистрираме на европейско равнище. Някои от тях са много силно увеличени и умножени у нас. Например - икономика на знанието, която беше прокламирана и с Лисабонската стратегия, и която ще направи Европа най-конкурентоспособна в света. Една от заблудите е, че може да развиваме икономика на знанието, деиндустриализирайки се. Индустрията предполага и изисква точни науки, твърди науки, развитие на природоматематическите, на техническите науки, и обратно - една деиндустриализираща се Европа не се нуждае от тях. Съответно от тях се нуждае индустрията там, където отива - в развиващите се пазари, в Китай например.

Ние в България в това отношение не правим никакво изключение. Точните науки, природоматематическите науки у нас не само че не се развиват, обратно - те закърняха до такава степен, че при последното попълване на местата в Софийския университет в специалността „Физика“, в специалността „Математика“ бройките, които са запълнени, са едноцифрени числа - не минават десет. И това не е защото няма места, а защото няма кандидати. Ние само след няколко години няма да имаме преподаватели по физика в средните училища, защото те не се готвят. Очевидно това е един много сериозен проблем и е в пълен разрез и дисхармония с прокламираната икономика на знанието.

Друга заблуда - единният пазар автоматично създава богатство. И оттам и изводът - пазарът се провали, защото не го направи. Всъщност пазарът по-скоро не се е състоял. Г-н Станишев каза, че са премахнати регулациите, но той очевидно имаше предвид регулациите във финансовата, в банковата сфера, че са премахнати и това създаде предпоставки за финансовата криза. Но в производствената сфера, в реалния сектор, всъщност регулациите не само че не се премахнаха, а се мултиплицираха, умножиха се в Европейския съюз. А при нас - ние сме склонни да пререгулираме нещата. Върху регламентите, върху директивите, които Европейският съюз прие-

ма, ние надграждаме регулации, като ги умножаваме по две. И това се отнася не само до регулаторните режими, а и в други сфери и дейности, в които със синдикатите имаме много различия като Кодекса на труда например. Тоест при нас има липса на регулации там, където трябва да ги има, а именно в регулиране на монополите, в регулиране на сферите, в които има господстващо положение на пазара, група компании при изкуствено създадените чрез поръчково законодателство монополи. И обратно - няма го пазарът там, където трябва да го има, там, където трябва в остра конкуренция да просперира по-прогресивните, по-иновативните, по-работливите.

Някои заблуди във връзка със социалните помощи, които рискуват да компрометират изобщо идеята. Това е едно разфокусиране на социалната закрила. В България се появиха нови професии, като професия безработен, но не защото не се предлага работа, просто на хората спря да им се работи това, което може да се работи, което се предлага, тъй като те не искат каквато и да е работа, искат лека и високодоходна. Аз го давам този пример, защото той е много показателен. Ние не успяхме да съберем група от 30 човека от цялата страна да ги обучим да станат заварчици, при гарантирани работни места и заплати от хиляда лева нагоре. При това курсът беше на морето, през лятото, безплатен, със стипендия за тях. Тоест това е положението и ние трябва да държим сметка за това, че разфокусирани социални закрили водят до там, че се губи желание за труд. До голяма степен такива фактори има и при пенсионната система, и при инвалидните пенсии, и при майчинството, което се превърна в някои социални групи в професия.

За пенсионната система - давам пример със себе си. Аз можех да се пенсионирам преди 24 години, ако, скачайки с парашут, за това ми плащаха, а не го правех за удоволствие. Не е ли това един абсурд, който в бедна България ние си го позволяваме.

Изцяло се съгласяваме с казаното от министър Стойнев и затова той до голяма степен облекчи нашата задача. Предпри-

емачеството и производственият сектор са това, което следва да получи зелена светлина като в случая не говорим за пряко подпомагане, а за осигуряване с кадри, за премахване на преградите пред него. Защото именно производственият сектор е двигател на модерната икономика. Икономиките, и това причини световната финансова криза, се откъснаха от реалния сектор, от производството в света. Движат се едни парични потоци, които нямат никаква връзка с това, което се произвежда, с това, което е реалният сектор и това не можеше да не доведе до една такава криза. Беше само въпрос на време.

Кой ще извърши тази реиндустриализация в Европа, а и у нас? Това са предприемачите и инженерно-техническите кадри. Недостигът на инженерно-технически кадри е факт, който е и на европейско равнище. В стотици хиляди и в милиони се оценява този недостиг. В нашата страна той е още по-остър. Гръбнакът на българската икономика, на класическите индустрии, сега се осигурява като функциониране от инженерни кадри във възрастовия диапазон между 50 и 60 години. Само след 10 години всъщност едни индустрии, които очевидно и в криза са неподпомагани, но увеличават продажбите и присъствието си на световните пазари, ще бъдат изправени пред необходимост да емигрират оттук, защото няма да има производствен потенциал, няма да има кадрови потенциал за тяхното поддържане, а камо ли за развитие.

Оценката на труда на предприемача и на инженерно-техническия кадър особено в нашата страна, социалният престиж очевидно не са на равнището, което да привлече способни млади хора в тази сфера. От трите дейности, които са с най-високото възнаграждение, две са в секторите на естествения и изкуствения монопол. Визирам енергетиката, за нас не е ясно защо в енергетиката заплатите трябва да са два пъти до три пъти по-високи отколкото в промишлеността. Защото в енергетиката се калкулират разходите, така се определя цената и всички трябва да я плащат. Мит е, че там може някога да има истински пазар. Вторият сектор с най-високи

възнаграждения е финансовият сектор, където колкото и да повтарят съответно банкерите, че има остра конкуренция, си има олигопол. И третият сектор, който единствен от трите работи в остра конкурентна борба, има всъщност и най-високи възнаграждения, е ИТ секторът у нас. И вижте парадокса - и за там няма достатъчно специалисти. Тоест младите хора, даже и за много високо възнаграждение, не искат да полагат този учебен труд, за да стигнат дотам да могат да програмират, да станат софтуерни инженери.

Очевидно има нещо много сбъркано в Европейския съюз, защото това не е проблем само на България. Остър недостиг на софтуерни инженери, а изобщо и за класическите индустрии като машиностроене, електротехника изпитва и цялата европейска индустрия, която - пак повтарям, през последните повече от десет години върви надолу. Европа се деиндустриализира.

Ето и някои български проекции. За да спрем този процес и да тръгнем напред, сме посочили няколко фактора – бизнес средата, цената на енергията, иновациите и отчитане на потребностите на пазара на труда. Беше визирано - дуалната система е стъпка в правилна посока, актуализация на учебните програми, въвеждане на държавни поръчки. Но само те няма да решат проблема, защото, за да се привлекат там хора, очевидно трябва да има кандидати за тези специалности, очевидно трябва да се потърсят и други стимули като стипендии, като изграждане на позитивен имидж на инженерно-производствените кадри у нас. Дейности, за които ще трябва известно преразпределение и на обществения ресурс. Но без да се обърнем с лице към производството, към индустрията, не можем да очакваме, че ще има ресурс за социално развитие на Европейския съюз и в частност на България.

ВТОРА ЧАСТ

СОЦИАЛНАТА АЛТЕРНАТИВА: ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИ РАКУРСИ

1. ПАРТИЯТА НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СОЦИАЛИСТИ И ДРУГИТЕ ЕВРОПЕЙСКИ ПАРТИИ В НАВЕЧЕРИЕТО НА ЕВРОИЗБОРИ 2014

ОБНОВЛЕНИЕ НА ОСНОВНИТЕ ЦЕННОСТИ И ПРИНЦИПИ НА СОЦИАЛДЕМОКРАЦИЯТА

Лиляна Канева

Последните години се характеризират с много интензивна дискусия сред европейските социалисти за създаване на нов политически проект. Много са причините, които налагат тази дискусия. Според Томас Майер сред тях четири са с особена важност. Първата се състои в това, че социалдемократията губи идентичност. Тя не винаги е в състояние да отстоява автентично леви теми и идеи. Втората причина е свързана със загубата на доверие. В политиката социалдемократията често прави неща, които противоречат на програмните ѝ намерения и поради това отблъскват избирателите. От това произтича и третата причина, която се изразява в загуба на възможности за управление. Към всичко това се прибавя и промяната на партийната система, която води до засилване на конкуренцията както от дясно, така и от ляво. Няма съмнение, че западноевропейската социалдемократия преживява дълбока криза. Тя има няколко съществени характеристики. Преди всичко тя е идеологическа. От много години партиите не съумяват да се противопоставят на доминацията на неолибералния модел и да формулират нов модел, който да свърже в едно цяло икономически растеж, сигурност и справедливо разпределение. Кризата е и програмна, тъй като в програмите не се дава ясен отговор на въпроса за ролята на "третия път" и "новия център" и за възможностите да се постигне обединение между либералните идеи и социалната справедливост. Много от партиите са се превърнали във вариант на

либералните народни партии. Организационното измерение на кризата се изразява в загубата на членска маса. В структурно отношение партиите отразяват социалната структура на западноевропейските общества от 80-те и 90-те години. Не на последно място кризата има и културно измерение. Социалдемократическите партии все повече губят излъчването си на партии, които доминират културното пространство и формират дневния ред на обществото.

Всичко това налага задълбочен анализ не само на причините за кризата, но и на посоката на промяна и обновление, които да създадат възможности за формиране на нови мнозинства. Това е особено важно в навечерието на изборите за европейски парламент през май 2014 година. Най-важната задача сега е да се изгради ясна идентичност, с която да се дадат съвременни отговори на кризата, да се противодейства на доминиращия неолиберален модел и да се направи разграничение от неуспехите и грешките на социалдемократическите партии. По този начин може да се тръгне към връщане на доверието на избирателите и утвърждаване на усещането, че социалдемократическите партии могат да управляват успешно на национално и на европейско равнище. От гледна точка на програматиката е важно да се открият няколко опорни точки. На дневен ред недвусмислено трябва да се постави проблемът за задълбочаващите се неравенства и несигурност. На тази основа следва да се разработят и стратегиите за социална сигурност и равенство като се даде същевременно и отговор на въпроса за връзката между сигурност и прогрес. Това предполага и дискусия по проблема колко пазар и колко държава са необходими в съвременните реалности. Необходима е прагматична концепция за политиката, но прагматизмът не бива да се превръща в самоцел. Не трябва да се забравя, че социалдемократията не гледа на политиката само като на технология.

Водени от тези разбирания, ПЕС и социалдемократическите партии в редица страни в продължение на няколко

години разгръщат теоретични дискусии, които преминават през няколко етапа.

Още през 2008 година в навечерието на европейските избори през 2009 година Фондацията за европейски прогресивни изследвания създава мрежа с цел организиране на дискусии, които да подготвят процеса на програмно обновление. Започва реализацията на проекта „Следващото ляво“, в рамките на който в продължение на две години работят учени, журналисти и политици. Целта е да се постигне съгласие върху идейната основа на съвременната социалдемократия на всички равнища – местно, национално, регионално и европейско. Това означава да се формулират преди всичко ценностите, които различават социалдемократията от другите политически семейства и да се даде нова интерпретация на старите ценности, която дава възможност на повече хора да се идентифицират с тях. Важно е също така да се намери нов баланс между традиция и съвременност като се очертае и визията за една различна Европа, която да върне надеждата и да гарантира повече доверие в политиката.

На 29 април 2010 година е публикуван документът на ПЕС „Нашата визия за прогресивни общества на XXI век“. В него се прави констатацията, че социалдемократията все още не е в състояние да предложи достоверна алтернатива на господстващия неолиберален модел. Тя трябва да даде отговор на няколко кризисни явления, които протичат едновременно – финансова криза, икономическа криза, социална криза, екологична криза, криза на представителството и на доверието в политиката и други. В тази ситуация е наложително да се очертаят общите проблеми пред партиите и да се формулира политическата визия, стратегията и политиката за прогресивни общества на XXI век. Това предполага разработване на два основни документа на ПЕС – Декларация на принципите и Основополагаща програма. В тях трябва да намерят място редица дискуссионни проблеми. Те са изложени в шест раздела – нов прогресивен макроикономически модел,

общества, които не изключват гражданите и са по-справедливи, борба срещу климатичните промени и развитие на чиста енергия, глобален прогрес – нов световен икономически ред, глобална справедливост – нов световен политически ред и активно гражданство и демокрация. Във всеки от разделите са открити дискуссионни проблеми, които трябва да служат като ориентир на предстоящите теоретични дирения.

В резултат на тази широкомащабна дейност на 1 март 2011 година е публикуван дискуссионният документ “Социалистически и социалдемократически ценности на XXI век”. Изходен пункт в него е разбирането, че вече е достигнат моментът, когато се налага традиционните ценности да намерят съвременен изказ. Това е необходимо, тъй като става ясно, че отговорите, които предлага социалдемократията на базата на тези ценности, вече не съответстват на новите реалности. Нужно е да се анализират недостатъците на “остарялата” интерпретация на ценностите, за да се даде отговор на въпросите при открояването на модерна социалдемократическа визия. Това ще подпомогне и процеса на разработване на нова програма във времена, когато доминира финансовият капитал. Теоретичните дирения в този документ преследват още няколко цели. На първо място се търсят нови пътища за формулиране на нова идентичност, чрез която да се преодолее пропастта между “политическата класа” и разочарованите граждани. На следващо място, но не с по-малко значение, е и очертаването на нова социална алтернатива за Европа. Основно изискване при съвременната интерпретация на ценностите си остава разбирането, че те трябва да са едновременно реалистични и прагматични, но и да дават надежда и да открояват новия морал в политиката.

Ценността “Свобода” трябва да бъде предефинирана така, че да гарантира сигурност и равнопоставеност на индивидите и да даде отговор на въпроса как хората могат да живеят съвместно в променените общества на фрагментация, индивидуализация и културна нееднородност. Поно-

вому трябва да се интерпретира и ценността “равенство”. Тя трябва да надхвърли разбирането за равенство на шансовете и да създаде мост към нов тип социална система и нов модел на пазара на труда. Трябва да се вложи и ново съдържание в най-исконната ценност на социалдемократията – “солидарността”. Тя следва да се разбира не просто като израз на съпричастност и милосърдие, а и като задължителна част на новата политическа и социално-икономическа концепция на социалдемократията. Модернизацията на ценностите и на връзките между тях е нужна, за да се преодолее прекаленото обвързване на партиите с традициите и с миналото, което им пречи да заемат водеща роля в обществото и да се противопоставят на неолиберализма.

На Съвета на ПЕС, състоял се на 27 ноември 2011 година в Брюксел, е приет нов документ “Декларация на принципите”. Този форум е предшестван от Европейски конвент, на който за първи път се срещат и дискутират представители на неправителствени организации, мозъчни тръстове, профсъюзи и партии. “Декларацията на принципите” представлява второ ниво, на което се конкретизират основните ценности “свобода, справедливост, солидарност”. В нея се откроява разликата, която отличава социалдемократията от другите партии и политически течения. Социалдемократическото разбиране за ценностите предпазва от свеждането на свободата до свобода на пазара, справедливостта – до правовата държава и солидарността – до грижа за бедните. А социалдемократическото действие се отличава с това, че в центъра е поставен човека и то се осъществява на основата на ценности чрез активните действия и ангажимент на гражданите на всички равнища. Достойнството на човека тук се извежда на преден план като се подчертава, че хората не са само индивиди със свои права и задължения, но и социални същества, които са способни да живеят в сътрудничество и солидарност.

“Декларацията на принципите” откроява дванадесет принципа, които представляват ръководство за политическо действие на социалистическите и социалдемократическите партии.

Първостепенно значение като принцип е отредено на демокрацията. За социалдемокрацията тя представлява политика, която трябва да се прилага във всички житейски сфери и която създава условия хората да участват и сами да решават, и съзнателно да определят живота си.

Социалдемократите са за силни публични власти на всички равнища, включително и до управлението на Европейския съюз.

Истинската свобода е друг основополагащ принцип. Той гласи на хората като на активни граждани, а не пасивни потребители. Те трябва да могат да изграждат общества, в които богатството е нещо повече от материалните блага. В тези общества реализацията на всеки индивид трябва да стане част от колективните усилия.

Достоен труд – това е крайъгълен камък, чрез който се подчертава разбирането, че хората са в състояние да градят собствената си съдба. Това разбиране е особено ценно във времена, в които достойният труд се подценява и дори се подменя със спекулативни сделки. Нужно е да се върне на хората чувството за гордост от достойния труд и да се придаде реална стойност на труда в живота. Това означава гарантиране на правото на заетост, но и справедливо разпределение на доходите. При такова разпределение приходите от капитал и имущество не могат да бъдат привилегирани спрямо приходите от труд.

Общество, основано на ценности, означава и нова икономика с център човека. Нейната цел е благосъстояние за всички, справедливо разпределение на труд, стоки и услуги, както и на доходите. Пазарите, сами по себе си, не гарантират това. Необузданите пазари водят до опасна концентрация на капитала и до създаване на нови монополи. Необходими са рамкови условия за пазарите и намеса там, където те се насочват срещу човека и околната среда. Растежът, основан на ценности, означава в основата му да се постави екологичната устойчивост, човешкото достойнство и добруването на

хората. Не може всичко да се превръща в стока – природна среда, култура, здраве, образование, сигурност.

Екологичната устойчивост е следващият принцип. Той предполага политика на устойчив прогрес, която обединява в едно цяло икономическата динамика, социалната справедливост и екологическия разум. Такава политика е в състояние да запази природата за днешните и бъдещите поколения в целия свят.

Новата интерпретация на ценността солидарност включва и разбирането за солидарност между поколенията. Това означава запазване на планетата, закрила за възрастните и инвестиции в младите.

Специално внимание в декларацията се отделя на достъпа до всеобщо и безплатно образование. Това е гаранцията, че децата на днешните и утрешните поколения могат да получат нужните средства за тяхната еманципация.

Силното и справедливо общество е това общество на социално единение, което вдъхва увереност и внушава доверие. Това е общество, в което няма изключени и където богатството, създадено от всички, се разпределя справедливо. Това е общество, в което всички хора могат да живеят достойно, без бедност и в което всеки има право на защита от социалните рискове в живота.

Равнопоставеността на половете е принципът, който е сравнително нов за такъв програмен документ. Той изисква от мъжете и жените да споделят работата, времето и социалните си роли както в обществото, така и в личния си живот.

На последно място, но не и по значение, е поставен принципът сигурност. Той играе особено важна роля в днешния несигурен свят, свят, в който основни функции на държавата преминават в частни ръце. Според него целта създаване на свободно, мирно и справедливо общество може да се постигне тогава, когато хората се чувстват сигурни през целия си живот.

С конкретизацията на тези дванадесет принципа "Де-

кларацията на принципите” приближава ценностите до реалната политика и ги превръща в ориентир за непосредствено политическо действие. Тя става основа за по-нататъшната работа по обновлението на програмните документи на съвременната социалдемокрация.

С разработването на Основополагащата програма на ПЕС обновлението на програмните документи придобива завършен вид. Програмата е приета на 22 юни 2013 година на заседание на Съвета на ПЕС в София. С този акт ПЕС става първата европейска партия, която приема собствена програма. В нея се очертава новата идентичност на съвременната социалдемокрация в Европа.

Изходен пункт в програмата е анализът на историческите постижения на социалдемократията. Като най-важни се открояват утвърждаването на социалната държава, всеобщият достъп до образование и здравеопазване, както и равните права на всички граждани. Подчертава се, че политическите действия на социалистическите и социалдемократическите партии са преодолявали войни, диктатури и тоталитаризъм.

За да се формулират новите задачи пред социалдемократията на следващо място се очертават предизвикателствата в началото на XXI век. Те преди всичко са свързани с настъплението на необуздания капитализъм, което води до криза, заплашваща мира, благоденствието и прогреса за всички. Финансовият капитализъм предизвиква огромно нарастване на неравенството по отношение на властта, разпределението на богатството и достъпа до права. Служейки на интересите на привилегированите малцинства, той причинява икономическа несигурност, безработица, разпадащо се доверие в демокрацията и в европейския проект. Разрастването на екстремизма и ксенофобията изостря социалното разделение. Огромната младежка безработица заплашва да остави без бъдеще цели поколения.

В новите реалности се променят и ценностите на съвременната социалдемокрация. Към традиционната триада сво-

бода, справедливост, солидарност сега се добавят още две нови ценности – равенство и демокрация. Те са отражение на разтварянето на ножицата между бедни и богати, което задълбочава неравенствата, застрашава социалната спойка на обществото и подкопава демократичните процеси.

На базата на тези основни ценности се формулира и главната задача пред социалистическите и социалдемократическите партии. Това е изграждането на прогресивна Европа, където хората са овластени да живеят пълноценен живот в справедливи общества. Три са направленията, в които социалдемократията трябва да концентрира своите усилия в бъдеще. Това са нова политическа икономия, социална справедливост за всички и развитие на Европейския съюз като Съюз на солидарността.

Мисията на социалдемократията е в това наново да дефинира европейския икономически, социален и политически проект. Това предполага развитието на икономика, която да бъде в услуга на хората и на обществата и да засилва социалното сближаване. Това предполага и възстановяване на примата на хората и обществото над политиката, на политиката над икономиката и на реалната икономика над финансовия капитализъм. Гражданите живеят в общество, а не в икономика. Икономическата логика не трябва да отчита само бюджетните и пазарните съображения, а трябва да се ръководи от социалните ефекти и от нуждите на социалната държава. Това налага не просто политика на регулиране на икономиката, а нова политическа икономия, която да овластява хората да упражняват демократичен контрол върху вземането на икономически решения и формирането на политически мандат. Икономиката трябва да се развива в полза на всички заинтересовани страни, да носи благоденствие на всички и до води до намаляване на неравенствата.

Новият социален курс за Европа е следващото направление в дейността на европейските социалисти. Самото наименование представлява своеобразен реверанс към политиката за

нов курс на Рузвелт, която доведе до преодоляване на кризата през 30-те години на миналия век и създаде основата за изграждане на държавата на благоденствието. Чрез тази политика днес се олицетворява ангажираността на социалдемократията с равенството и справедливостта. Тя е насочена към формиране на такъв ЕС, който създава социална справедливост и гарантира правото на всички граждани за напредък, изкачване по социалната стълбица и развитие без дискриминация. Европейските социалисти са за живот в справедливи общества, където никой не бива да бъде изоставян и всички да се ползват от сигурността и богатството, където да функционира закрилата срещу рисковете в живота. Новият социален курс трябва да създаде условия за пълна заетост, качествено образование, здравеопазване, достъп до култура, устойчив начин на живот и пълноценно участие в обществените дела. Специално внимание се отделя на проблема да равнопоставеността на половете, на равното заплащане за равен труд и на модернизацията на социалната държава.

Третата задача на ПЕС и на европейските социалисти е изграждането на ЕС като Съюз за солидарност. Тук се изхожда от разбирането, че заедно сме по-силни. Затова отношенията между личностите, обществата и държавите трябва да се изграждат при спазване на принципа на солидарността. Всички ние като граждани трябва да сме в състояние да поемаме отговорност едни за други и да застанем заедно зад обща мисия за развитие на един мирен, по-справедлив и демократичен свят. Това предполага утвърждаване на демокрацията и зачитане на върховенството на закона, както и борба срещу екстремизма, дискриминацията и ксенофобията. Социалната интеграция и сближаването налагат установяване на общи европейски социални стандарти и политика на устойчиво развитие. В сферата на външната политика целта е постигане на траен мир и стабилност при спазване на човешките права, насърчаване на икономическия просперитет и равенството. ЕС следва да се утвърждава като водещ фактор за постигане на мир и социална справедливост в света.

Тези три направления в Основополагащата програма са нагледно доказателство, че новите реалности разширяват и актуализират интерпретацията на утвърдените европейски ценности и качествено променят представата на европейските социалисти за бъдещето на Европа. Те утвърждават разбирането, че в Европа е нужна нова посока на развитие, Те са и предпоставката за следващата стъпка в програмното развитие на социалдемокрацията.

Тази стъпка е свързана логично с приемането на нов програмен документ. Това е Манифестът на ПЕС за изборите за Европейски парламент през май 2014 година. Той е утвърден от конгреса на ПЕС, проведен на 1 март 2014 година в Рим. Този форум преминава под мотото «Към една нова Европа», което се превръща и в девиз на предизборната кампания. От този девиз произтичат две основни послания за предизборната борба. Първият лозунг е «За силна, социално справедлива и демократична Европа», а вторият – «Да върнем властта на гражданите и да дадем надежда на младите».

В манифеста са изведени три основни проблема, които са конкретизирани в десет проекта.

Първата тема носи заглавието «Съюз, който прогресираща». Тук с първостепенно значение е проблемът за борба с безработицата. Няма съмнение, че днес това е един от най-острите проблеми в Европейския съюз. Открити са няколко фрапиращи цифри. 27 милиона европейци са без работа, една четвърт от които са младежи. 120 милиона живеят под прага на бедността. От тази гледна точка стратегията за прилагане на плана за младежка гаранция, за подкрепа на социалната икономика и на малките и средни предприятия, въвеждането на правила, които да гарантират равно заплащане за равен труд, за достойно минимално заплащане в Европа и други играят важна роля в борбата за намаляване на неравенствата. Рестартирането на икономиката също е стъпка в тази посока. Тук преди всичко става въпрос за даване на приоритет на иновациите, на изследванията, обучението

и на политиката за интелигентна реиндустриализация. Друг приоритетен проблем е свързан с развитието на финансовия сектор в услуга на гражданите и на реалната икономика. Подчертава се, че за спасяването на банките данъкоплатците са заплатили 1,6 трилиона евро. Ако тези пари бяха вложени в сферата на социалната политика, Европа днес щеше да изглежда по друг начин. Затова социалистите настояват за въвеждане на таван върху бонусите на банкерите и за данъци върху финансовите трансакции. Голямата цел е развитието на Европа като съюз, който не изоставя никого и изграждането в тази връзка на един истински социален съюз наред с икономическия. Идеята за социална Европа е конкретизирана също така с исканията за достойни доходи, качествено и достъпно образование и здравеопазване, грижи за децата и възрастните, справедливо преразпределение на богатството и възможностите.

Втората тема «Съюз, който закриля» третира въпросите на равнопоставеността на половете, на здравословния начин на живот и на живота в съюза на многообразието. Тук като приоритети са изведени следните проблеми – намаляване на разликата в заплащането на труда между мъжете и жените, съвместяването на семейните и професионални ангажименти, защитата на сексуалните и репродуктивни права на жените и други. Отстояването на правото на гражданите на сигурност също е една от големите задачи пред социалистическите и социалдемократическите партии. Тук става дума за подкрепа на политики, които гарантират сигурна среда на живот, защитават личните данни на гражданите и достъпа им до информация. Съюзът на многообразието преди всичко се свързва със свободното движение на хора в европейското пространство, с правото на миграция и с отпора срещу екстремизма и ксенофобията.

Темата «Съюз, който работи» третира проблемите на демокрацията и участието. Подчертава се, че за първи път гражданите имат възможност да изразят своите предпочи-

тания по въпроса кой да оглави Европейската комисия. На представителите на гражданското общество и на социалните партньори трябва да бъде гарантирано пълното демократично участие и контрол върху решенията на ЕС. Спазването на демокрацията и върховенството на закона са задължителни при вземането на решения на различни равнища.

В този раздел е отразено и отношението към екологическите проблеми в Европа. Тук са открити няколко приоритета – борба с промените на климата, защита на природата и на природните богатства, борба срещу енергийната бедност и гарантиране на минималния достъп на гражданите до енергия.

Десетият проект третира въпроса за влиянието на Европа в света. Тук се издига искането за утвърждаване на Европа като глобален играч, за подкрепа на борбата за демокрация и социална справедливост навсякъде по света и за намаляване на социалните неравенства и бедността. Специален акцент е поставен върху засилването на Източното партньорство с цел сближаване на страните и насърчаване на отношенията със Средиземноморието.

В духа на Манифеста от Рим е издържан и документът на Българската социалистическа партия за европейските избори. Той представлява своеобразна конкретизация на десетте европейски проекта в българските условия. Платформата на българските социалисти носи посланието «За социална Европа». В нея се отхвърля статуквото в България и в Европа и също се очертават 10 проекта.

Първият проект «Да създадем сигурни гаранции на всеки гражданин за достоен живот в справедливо и солидарно общество» включва няколко акцента. Това са свободата на движение, еднаквите социални права и условия на труд и достъп до публични услуги. Вторият приоритет е достъпът до Шенгенското пространство. А третият – борбата срещу корупцията.

По същата логика са изградени и останалите проекти. Вторият проект «Да преучредим пълноценен Социален съюз

наред с Икономическия и паричния» утвърждава виждането, че ЕС не е за продан. Като акценти тук се открояват пълната заетост, преодоляването на бедността и развитието на активни социални държави.

Третият проект «Да осигурим приоритет на реалната икономика и на пазарните стимули, насърчаващи растежа и работните места», третира проблемите за реиндустриализация и подкрепа на малките и средни предприятия, за модерната селскостопанска политика и за борба срещу монополите.

На четвърто място е изведена темата «Да градим общества, успяващи чрез знанието и духовността в новите реалности на дигиталната среда». Тук се акцентира върху инвестициите в науката и в качественото образование, както и върху превръщането на България в неделима част от стратегията за дигитален дневен ред на ЕС.

«Да гарантираме закрила на майчинството и децата. Да осигурим равенство между мъжете и жените» - това е следващият приоритет на платформата. Той се занимава с проблемите за насърчаване на раждаемостта, гарантиране на правата на децата и създаване на равно положение на жените и мъжете в обществото.

Заедно сме по-силни! Това е посланието на шестия проект «Да развиваме ЕС като съюз на солидарността». Тук централно място заемат въпросите за социалното, икономическото и териториално сближаване на страните в европейското пространство и за транспортната и комуникационна инфраструктура.

Екологичните проблеми са открити в следващия проект «Да гарантираме жизнено необходимия баланс между човека, икономиката и природата». За българските реалности това означава изграждане на устойчиви екосистеми, спазване на европейските стандарти за вредни емисии и управление на вредните отпадъци.

Осмият проект носи заглавието «Да развием устойчива финансова рамка в услуга на гражданите и на реалната ико-

номика». В него се третираат проблемите за преминаване към справедливи данъчни системи, за засилено регулиране на банките и за използване на европейски ресурси в подкрепа на растежа и на създаването на работни места.

Демокрацията и демократичният процес са теми на следващия проект «Да осигурим развитието на европейските институции на демократични начала». В него се акцентира върху спазване на принципите за граждански контрол и публичност. Открояват се и въпросите за по-ефективно взаимодействие между ЕП и националните парламенти, както и за предоставяне на законодателна инициатива на ЕП.

Десетият проект «Да утвърждаваме ЕС в глобализирания свят като реален фактор в полза на мира и просперитета на всички страни и народи» откроява новите предизвикателства пред стратегическите партньорства на ЕС. Очертават се и нови възможности за партньорства с поглед към Средиземноморието и Западните Балкани.

С приемането на платформата на българските социалисти за европейските избори на този етап на практика завършва един дълъг процес на обновление на ценностите, принципите и политиките на европейската социалдемократия. Той продължава няколко години и се развива по йерархията отгоре надолу както от гледна точка на съдържанието на проблематиката, така и от гледна точка на различните равнища на осъществяване на политиката. Започнал като процес на утвърждаване на нова идентичност чрез нова интерпретация на основните ценности, преминал през превеждането им на равнище принципи за политическо действие и приемане на основополагаща програма, той практически завършва с конкретизация на политиката на европейската социалдемократия в навечерието на изборите за ЕП през май 2014 година. Българската социалистическа партия като част от семейството на ПЕС също има ценен принос в изграждането на нов имидж на европейския социализъм в началото на 21-ви век и в борбата му за отхвърляне на неолибералния модел.

«УМЕРЕНИТЕ» КОНКУРЕНТИ НА ПЕС В ИЗБОРИТЕ ЗА ЕВРОПЕЙСКИ ПАРЛАМЕНТ 2014

Борис Попиванов

Етикетът „умерени“ изисква уточнения. Още през последното десетилетие на XX век, но особено отчетливо след началото на финансово-икономическата криза от 2008-2009 наблюдателите констатирали значителен ръст на подкрепата за крайно-десни ксенофобски формации в държавите-членки на Европейския съюз. Заговори се за „популистски Zeitgeist“. В отделни страни, и то от „ядрото“ на Европа, те се конкурират за водещи позиции в централната и местната власт. Същевременно радикализмът, макар и не толкова видимо и коментирано, бележи високи стойности и отляво. В държави като Франция крайната левица преодоля кризата си и става важен елемент от политическия пейзаж. Крайнолевите в Германия са стабилно представени и на национално ниво, и в отделните регионални парламенти. Създава се впечатлението, че политическият сблъсък в Европа не се води само по традиционната ос ляво-дясно, но и в измеренията на конфликта между „крайно“ и „умерено“.

Наред с това, остава в сила фактът, че водещите европейски политически сили в ЕС могат да бъдат класифицирани идеологически в „умерената“ част на спектъра. Те без съмнение са най-силно представени (в Европейския парламент и в законодателните тела на отделните държави-членки) и запазват най-високи електорални шансове и в следващите години. Когато говорим за тяхната „умереност“, имаме предвид не толкова политиката, която водят (тя в редица случаи е далеч от умереност), колкото съпоставката им с „крайните“. Тук ще разглеждаме под етикета „умерени“ на практика електорално най-значимите европейски формации: Европейската народна партия, Партията на европейските социалисти, Алианса на либералите и демократите за Европа, Зелените, и Европейските консерватори и реформисти.

Таблица 1. Представяне на „умерените“ европейски формации в изборите за Европейски парламент (2009)

Политическа сила (парламентарна група)	% гласове, получени на изборите	Позиция	Брой мандати в Европейския парламент
Европейска народна партия	36	1	265
Партия на европейските социалисти (Прогресивен алианс на социалистите и демократите)	25	2	183
Алианс на либералите и демократите за Европа	11,4	3	84
Зелени (Зелени и Европейски свободен алианс)	7,5	4	55
Европейски консерватори и реформисти	7,3	5	54

Източник: www.europarl.europa.eu (официален сайт на Европейския парламент)

В предизборния си „поход“ към Европейския парламент ПЕС се сблъсква с конкуренция най-малко на две нива: срещу радикалните партии (крайнолеви и крайнодесни) и срещу „умерените“, които всъщност са и най-познати и в чийто контекст европейските социалисти са развивали политиките и посланията си от много време насам.

Нека видим какво предлагат „умерените“ на европейския избирател в кампанията за изборите през 2014.

Европейската народна партия (ЕНП), ситуирана в център-дясно, на този етап е политическата формация с най-широко представителство в европейските институции. От 1999 тя неизменно, три пъти подред, е получавала първо място на изборите за ЕП (съответно 37,2% през 1999, 36,9% през 2004 и 36% през 2009). Това постижение е толкова по-съществено, защото вотът за последния Европейски парламент през 2009 се проведе в условията на разгаряща се световна криза с вече настъпващи тежки европейски отражения, социална несигурност, свиване на растежа и покачване на безработицата. Очакванията, че тези ефекти ще обърнат настроенията на гласоподавателите срещу управляващата десница, не се оправдаха. Нейната доминация беше съхранена, и в края на мандата ЕНП излъчва 12 от 28-те държавни или правителствени ръководители в Европейския съвет и 13 от 28-те членове на Европейската комисия. Втори мандат начело на Комисията е представител на ЕНП – Жозе Мануел Барозу. От 2010 титуляр на учредената с Лисабонския договор институционална позиция председател на Европейския съвет е също кандидат на ЕНП – дотогавашният белгийски министър-председател Херман ван Ромпой. Издигнатият от България европейски комисар (с ресор международно сътрудничество, хуманитарна помощ и реакция при кризи) Кристилина Георгиева на свой ред представлява ЕНП. Християндемократическото семейство на ЕНП има стабилно политическо присъствие в България. Негови постоянни членове са първата като парламентарно представителство и доскоро управляваща партия ГЕРБ, както и Демократи за силна България (ДСБ) и Съюзът на демократичните сили (СДС), понастоящем участващи в коалицията Реформаторски блок, и Демократическата партия.

ЕНП отива към изборите за ЕП със свой манифест, приет с огромно мнозинство на конгреса в Дъблин на 7 март 2014¹⁵.

¹⁵ <http://dublin2014.epp.eu/wp-content/uploads/2014/04/Manifesto-with-cover-EN.pdf> (Апг. 2014)

Очертана е *изходната позиция*: десните твърдят, че кризата е преодоляна, и то благодарение на това, че правителствата на ЕНП са се справили с нея и не са позволили катастрофа. Вината за кризата е хвърлена върху левите с тяхната склонност да харчат, без да разполагат със средства. Като основно достойнство в този смисъл на дясната оферта е изтъкнат нейният прагматизъм. ЕНП „не говори, а действа“. Във *финансовата сфера* манифестът регистрира отстъпление от традиционната политика на партията в защита на банковия сектор. Декларирано е намерение за регулация на финансовите пазари, за въвеждане на единни правила за банките, но с ключовото уточнение, че Съюзът трябва да се занимава само с важните политически въпроси, а не да се меси в усилията за решаване на проблемите по места. Изразено афористично, „Европа да бъде голяма в големите неща и малка в малките“. *Икономическите предложения* разбираемо са продиктувани от идеята да се внуши воля за съживяване на ударените от кризата икономики на отделните държави и на Съюза като цяло. След като дълги години е стояла в сянка, любимата на християндемократите теза за социалното пазарно стопанство отново е пусната в обръщение. Защитата на свободния пазар в текста е подчинена на общото благо. Заявено е, че „икономиката трябва да служи на хората, а не обратно“. И е посочен адресатът на предвижданите мерки – не едрият финансов капитал, в лобиране за който ЕНП често е била обвинявана, а малкият и средният бизнес, семейните фирми, стартиращите своя бизнес предприемачи. Християндемократите издигат поредица от приоритети на *развитие на обществения процес*, които не са изненадващи, защото в голямата си част поне на думи са консенсусни за европейските елити: защита на човешките права, борба с бедността, по-добро образование за всеки, борба с тероризма и организираната престъпност, защита на личните данни. Налице е заявка за разграничение от радикалната десница. Специално е подчертан стремежът за гарантиране на свободното движение на хора в ЕС. Тутакси

разграничението е вкарано в уговорката за засилен контрол върху имиграцията. Сериозно застъпена е *външнополитическата тематика*. ЕНП смята, че ЕС трябва да има по-голяма роля в динамично развиващия се глобален свят и да функционира като единен субект на световната сцена. Централни региони на въздействие са Източна Европа и Южното Средиземноморие, където според десните ЕС трябва решително да работи за утвърждаване на демокрацията – нещо, което кореспондира с досегашната им практика. Посоката и логиката на разширяване на Съюза отдавна е предмет на тежки дебати сред европейските елити и общества. Манифестът на ЕНП формулира ясно постановка, чийто смисъл вече е добре познат на кандидатите за членство: бъдещите разширявания не бива да зависят само от изпълняването на политически и икономически критерии от страна на кандидатите, но и основно от капацитета на самия ЕС да остане единен. И отново, в традиционния за европейските християндемократи дух на привилегировано отношение към Съединените щати, е решително подкрепено трансатлантическото споразумение и изграждането на общ пазар със САЩ. Нещо повече, надеждата е ЕС и САЩ заедно да водят в разработването на стратегии спрямо глобалните заплахи и предизвикателства.

Алиансът на либералите и демократите в Европа (АЛДЕ) е първата европейска политическа сила, приела свой манифест за изборите за ЕП, още в края на ноември 2013 на конгрес в Лондон. Мястото на форума е символично избрано – в Канари Уорф, един от най-мощните финансови центрове в Европа. Твърдото застъпничество за свободния пазар е линия на европейските либерали от десетилетия насам. Това ги прави и икономически по-десни дори от християндемократите. Значителната им роля в европейската политика се определя и от позицията им на традиционен „трети“ в европейските институции след гигантите ЕНП и ПЕС, позиция, потвърждавана на изборите за ЕП от 1989 досега. В края на мандата 2009-2014 АЛДЕ разполага с 8 от 28-те членове на Европейската коми-

сия и излъчва двама от държавните и правителствените ръководители в Европейския съвет, макар да не е за подценяване фактът, че нейни представители участват като коалиционни партньори в още 10 национални правителства. Петима от нейните депутати в досегашния ЕП са издигнати от България, от двете български партии, членуващи в АЛДЕ – Движението за права и свободи (ДПС) и Националното движение за стабилност и възход (НДСВ).

Манифестът на АЛДЕ, озаглавен „Европа, която работи“¹⁶, подобно на документа на ЕНП, се обявява за по-силен ЕС. Приоритет номер едно за по-добро бъдеще е осигуряването на повече работни места. Като най-тежка криза в момента, *изходна точка за реформи*, е оценен проблемът с безработицата, особено младежката. За разлика от ЕНП, обаче, която вижда пречката пред развитието в навика на левите да харчат, за либералите бариерите са от по-скоро административен характер. Онова, което трябва да се постигне, са по-малко национални регулации и граничен контрол, повече свободно движение и по-прости правила. Настоява се за въвеждането на „пета свобода“ – свободното движение на знание, което ще увеличи общата добавена стойност на ЕС към световния прогрес. Във *финансовата сфера* е направена най-сериозната заявка на АЛДЕ: „реформиране на финансовата система на ЕС“. Манифестът подчертава, че никоя страна не бива да дава непропорционално много в съюзния бюджет, с други думи, на по-големите европейски икономики да се спестят част от плащанията за сметка на по-малките. Посланието е подсилено с предупредителното мото: „фискалната солидарност зависи от фискалната дисциплина“. Лансирано е предложението да се орежат решително административните разходи, да се направи одит на всички структури на ЕС и

¹⁶ http://www.aldeparty.eu/sites/eldr/files/news/10204/2014_alde_party_manifesto.pdf (Anp. 2014)

да се закрийт неефективните, като изрично е посочено, че на закриване подлежи Икономическият и социален комитет. Да се намалят инвестициите в Общата селскостопанска политика е друга идея, продължаваща на предизборно ниво протичащите десетилетия спорове „за“ или „против“ относително високия дял на разходите за селско стопанство в бюджетната политика на ЕС. В *икономическата сфера* либералите се обявяват преди всичко в подкрепа на иновациите като двигател на растежа. Тяхната амбиция е ЕС да стане лидер на иновациите в света, да развива дигитална икономика, в която е-услугите улесняват хората да правят бизнес, и то най-вече малките и средни предприятия, които следва да бъдат гръбнакът на този процес. Допълнителен стимул в същата посока се явява насърчаването на енергийната ефективност и възобновяемите енергийни източници. Във *външната политика* АЛДЕ категорично застава зад трансатлантическото споразумение със САЩ и по-тясното сътрудничество с НАТО. Бъдещото разширяване на ЕС се приветства от съображения за разширяване на общия пазар. Концепцията за „по-силен ЕС“ намира развитие в предложението да се работи за единен европейски стол в Съвета за сигурност на ООН, но същевременно е балансирана от настояване за по-ефективно прилагане на принципа за субсидиарност, с повече роля за ЕП и националните парламенти. Най-мащабната реформа, която либералите представят на вниманието на европейския избирател, е свързана със свикване на Конвент за по-демократичен ЕС, който да изработи нов Договор на Съюза като продължение на Лисабонския и с по-голям фокус върху проблемите на сигурността и правата и свободите на гражданите.

Зелените, които в Европейския парламент функционират като група на Зелените – Европейския свободен алианс, са вече традиционна част от европейския политически пейзаж. Възприемани първоначално като антисистемни и радикални, оспорващи смисъла на европейската интеграция в своите документи и изказвания, Зелените постепенно се

адаптират към един по-прагматичен дневен ред, позволяващ стабилното им присъствие в политическия процес на повечето европейски държави-членки. Характерът на самата партия и идеологическата ниша, възприета от нея, все пак не ѝ дава възможност да се влее в политическия мейнстрийм, така че в края на мандата на настоящия ЕП тя има коалиционно участие в 3 от европейските правителства, но нито един еврокомисар или член на Европейския съвет. От българска страна в Европейската зелена партия членува само учредената през 2009 партия „Зелените“. Членството на друга подобна формация, Зелената партия, е прекратено.

Зелените приемат своя манифест за изборите за ЕП на 22 февруари 2014 на изборно събрание в Брюксел. Озаглавен „Промени Европа, гласувай в зелено“¹⁷, текстът обобщава като *изходна позиция*, че Европа се намира на кръстопът и има нужда от демократично обновление. Според Зелените то е постижимо само с общи усилия, защото няма друг начин да се отговори на глобалните предизвикателства, стоящи пред европейските страни. Необходим е по-силен ЕС, който би могъл да се справи с проблемите, и то ЕС, организиран и насочен към устойчиво развитие и повече демокрация. Това значи засилване на правомощията на ЕП, по-висок бюджет за самия Съюз, интегриране на повече и по-разнообразни граждански интереси в управлението, премахване на недемократични структури като „тройката“ (в които Европейската комисия, Европейската централна банка и Международният валутен фонд решават какво трябва да се прави с дълговата криза на редица европейски държави). Зелените предлагат на избирателя в отговор на проблемите Европейски зелен нов курс (European Green New Deal). Той лансира три централни *решения по пътя към устойчиво развитие* на ЕС: (1) Борба с безработицата, бедността и всички форми на социална несправедливост, или

¹⁷ http://europeangreens.eu/sites/europeangreens.eu/files/2014%20Manifesto_0.pdf (Апр. 2014)

както е директно заимствано от речника на друга европейска политическа формация, „да построим социална Европа“. (2) Трансформиране на икономиките с иновативни и еко-ефективни решения с цел справяне с климатичните промени и екологичния упадък, или с други думи въвеждане на „екологична отговорност“ на Европа и „зелен ренесанс на нашата индустрия“. (3) Нова регулация на финансовата индустрия, така че да обслужва реалната икономика, или с други думи укротяване на финансовите пазари, борба с бягството на данъци, строги правила за работодателите и корпорациите. *Външната политика* на Зелените традиционно застъпва опазване на мира, намаляване на социалните и икономическите неравенства в света, подкрепа за по-малките държави. Институционално предложение за нов консенсус в името на промените е свикване на нов Европейски конвент с участието на националните парламенти и структури на гражданското общество, който да определи бъдещето на европейската интеграция.

Европейските консерватори и реформисти (ЕКР) имат най-младата група в ЕП, създадена през 2009, а също и най-бързо разрастващата се членска маса от национални партии. Стартирали от 7, през всяка следваща година без изключение те присъединяват нови и нови, за да стигнат към края на мандата на настоящия ЕП до общия брой от 15 партии и 5 независими евродепутати. Евроскептичният профил на формацията обаче не я сближава с радикалната десница. ЕКР са десноцентристи, много повече ориентирани към либерални икономически ценности и антиетатистки политики. За разлика от основните европейски формации, в които не можем да говорим за отчетливо доминиращи национални партии, при ЕКР е видима водещата роля на управляващите във Великобритания консерватори (премиерът Дейвид Камерън е единственият представител на ЕКР в Европейския съвет), на гражданските демократи в Чехия и на „Право и справедливост“ в Полша. През годините са правени няколко опита за официално присъединяване на български политически

субекти към консерваторите (най-голяма популярност доби-ха инициативите на бившия президент Петър Стоянов като председател на СДС и на лидера на „Ред, законност и справедливост“ Яне Янев), но до ден-дневен България отсъства от географската карта на ЕКР.

Специфично при консерваторите, за разлика от конкурентите им вляво и вдясно, е липсата на специален предизборен манифест. Несъгласието им със задълбочаването на европейската интеграция ги води и до решението да не излъчат свой кандидат за председател на Европейската комисия. В Декларацията от Рейкявик (21 март 2014)¹⁸ е прокламирана решимостта на ЕКР да съблюдават националния суверенитет, индивидуалните свободи, свободната търговия, децентрализацията на властта. ЕС се разглежда не като протофедерално образувание, а като Европа от независими нации, които получават взаимна изгода от своите идентичност и интегритет. Друга демократична легитимност, освен тази на националната държава, не съществува. Властта следва да бъде упражнявана на най-ниското възможно ниво – на нивото на индивида, а при всяко положение на местно и държавно ниво с предимство пред наднационалното. Нещо повече, пространството между индивида и управлението според консерваторите трябва да се разширява, като биват насърчавани граждански организации и семейства да поемат своя дял от отговорност за общото по-добро бъдеще. Декларацията от Рейкявик е в много по-голяма степен ценностна харта, отколкото предизборен документ. С целия риск на обобщението, можем да смятаме, че конкретните цели на консерваторите през следващия мандат на ЕП са формулирани в прословутите 7 точки на британския премиер Камерън няколко дни по-рано¹⁹. Камерън се обявява за затягане на мерките срещу миграцията, нови правомощия на националните парламенти да блокират

¹⁸ <http://www.aecr.eu/aecr-adopts-reykjavik-declaration/> (април 2014)

¹⁹ <http://www.telegraph.co.uk/news/newstopics/eureferendum/10700644/David-Cameron-the-EU-is-not-working-and-we-will-change-it.html> (Април 2014)

в коалиции европейско законодателство, освобождаване на бизнеса от прекомерна брюкселска намеса и възможности за свободна търговия с други региони в света. Това са класически параметри на децентрализация – политическа и икономическа – на ЕС, намиращи подкрепа във все по-широки среди европейски граждани.

Предизборните документи на политическите сили са ограничен източник за анализ на реални намерения и политики. И все пак те дават насока, която позволява да се очертае идейният и политическият контекст на предизборната надпревара през пролетта на 2014. Можем да намерим отговор на въпроса за *идеологическото позициониране* на отделните формации. Този отговор е двупланов. От една страна, те *затвърждават традиционния си профил и място в политическия спектър*. ЕНП като християндемократическа партия залага на свободния пазар, на ограничената държавна намеса и на социални буфери за по-уязвимите социални групи. АЛДЕ като либерали фаворизират още по-решително пазарната инициатива и съкращаването на публични разходи и разчитат на високотехнологични решения на сегашните проблеми. Зелените преповтарят своя добре известен ангажимент към устойчивото развитие, към повече социалност и солидарност. ЕКР съчетават, изцяло в консервативен дух, идеите за повече пазар и повече национален суверенитет. От друга страна, като че ли има *тенденция за „олевяване“ на програмните предложения* към избирателя сред участниците в изборното състезание. Сравнението с предизборните документи от 2009 показва движение „вляво“, не радикално, но осезаемо. При Зелените то е най-очевидно, макар и най-очаквано. Но дори ЕНП поставя все повече акценти върху социалното пазарно стопанство и издига постановки за солидарност, които принципно присъстват в уставните ѝ текстове, но определено не в значима степен в предизборните манифести от предходни години. В това отношение може би АЛДЕ са най-резервирани към социалния елемент, но то също е донякъде очаквано. По-

следиците от кризата, и преди всичко социалните, несъмнено имат поне частично отражение върху формулирането на политическите послания.

„Умерените“ европейски политически формации са единодушни, че изборите за ЕП през 2014 се провеждат в не-обичайна обстановка, при много по-висок залог и много по-остро открояващи се дилеми, отколкото през 2004 или 2009. Макар да го изразяват с различни думи, всички поддържат, че Европа се намира на кръстопът. Оттук *генералните решения* са две – ЕНП, АЛДЕ, Зелените смятат, че изходът е в по-силен ЕС, в по-интегрирана Европа, въпреки че влагат доста съществени различия, а не просто нюанси, в разбирането си за повече интеграция. ЕКР, обратно, са близо до радикалната десница в схващането си за назряла потребност от „по-малко Европа“, за освобождаване на процеса на вземане на решения от свръхцентрализацията му в европейските институции.

Европа се намира в нова ситуация, е общият извод. Но доколко той намира конкретизация в предизборните текстове, доколко те са показателни за налична воля за промяна? Отговорът е по-скоро отрицателен. Вярно е, че политически сили с исторически традиции са задължени да съблюдават високи стойности на приемственост с досегашните си идеи и политики. Вярно е също, че на общоевропейско ниво предизборните документи не могат да бъдат прекалено конкретни и имат за цел по-скоро да обрисуват общата рамка, а общата рамка по правило е по-малко гъвкава от динамично изменящото се съдържание. Въпреки всичко, прави впечатление, че *значими разлики между манифестите от 2009 и тези от 2014 съществуват, но приликите са доста повече от очакваното и декларираното* чрез многобройни изявления за необходимост от обновление.

Манифестът на ЕНП от 2014 съдържа припокривания с този от 2009 в редица ключови аспекти. Днес отново виждаме тезата, че не можем да живеем за сметка на бъдещите поколения (като харчим и взимаме заеми по примера на левите). От-

ново се акцентира върху новите работни места, които трябва да бъдат откривани (без да бъдат коментирани онези около 10 млн. работни места, закрити в европейски мащаб по време на изтеклия мандат на ЕП). Отново е казано, че протекционизъм не бива да се допуска (което винаги е в подкрепа на силните икономики и за сметка на слабите). Отново се признава нуждата от ограничаване ролята на банките (и отново доста козметично и половинчато). Отново приоритет е развитието на зелени технологии. Отново се оповестява централното значение на борбата с тероризма и нелегалната имиграция. Отново в полза на европейската енергийна независимост и енергиен баланс се отдава предпочитание към възобновяемите източници. Отново е изтъкната първостепенната роля на сътрудничеството със САЩ и създаването на общ пазар. Налице са дори едни и същи конкретни обещания (например да се увеличи капацитетът на Фронтекс²⁰, без да става ясно защо не е направено до 2014, че трябва пак да се обещава). Разбира се, има и отлики – в сегашния манифест напр. липсват акцентите от 2009 за по-голяма роля на МВФ и ООН, за демографските предизвикателства и климатичните промени.

Можем да продължим с кратки сравнения на другите предизборни документи. Припокриването на основните тези и послания на манифеста на АЛДЕ от 2014 с този от 2009 е най-голямо, в сравнение с останалите разглеждани европейски партии. Новите постановки са ограничени на брой. В манифеста от 2009 ще открием почти същата структура, както 5 г. по-късно, а предложенията в голямата си част се повтарят: и за „петата свобода“, и за разширяване на общия пазар, и за по-тесни връзки с НАТО, и за вътрешната миграция, и за редуциране на Общата селскостопанска политика, и т.н. Да отбележим за справедливост и една ключова отлика – през 2009

²⁰ Frontex; Европейска агенция за управление на оперативното сътрудничество по външните граници на държавите-членки на Европейския съюз – институция на ЕС, координираща дейностите на националните гранични служби с цел обезпечаване на сигурността на външните граници на Съюза с трети страни.

има идея за независимост на ЕЦБ и националните банки, която сега е отпаднала. При *Зелените* повторенията също бият на очи. През 2009 е използвано дори същото понятие, както през 2014 – за необходимостта от Зелен нов курс за Европа. Преди 5 г. формацията отново търси решения за устойчиво бъдеще, отново иска сближаване с гражданите и техните организации, отново се произнася за ограничаване на финансовите пазари, за повече демокрация, права на трудещите се, равенство на половете, в защита на имиграцията, за повече правомощия на ЕП, особено що се касае за инициране на законодателство, за общоевропейски референдуми. Спецификата на политическия курс при *ЕКР* не ни дава възможност да сравняваме разгърнати предизборни документи, но основните положения не търпят съществена промяна. „Европа на независимите нации“ при тях е визия, която с нищо не е нахърнена от развитието на процесите между 2009 и 2014, а напротив, е подсилена с нови аргументи.

Посочените елементи на приемственост може би не следва да изненадват. И без да преувеличаваме значението им, все пак трябва да отчетем, че общата констатация за нова ситуация в ЕС невинаги кореспондира със задълбочена преоценка на политиките. Цялостен анализ на политическите, икономическите, социалните измерения в офертите на „умерените“ европейски формации не може да бъде направен тук. Няколко щриха ще бъдат добавени, за да се види, че в документите си конкурентите на ПЕС като цяло избягват да излязат със свои становища, но също и да оспорят въпроси, които *европейските социалисти* намират за важни за бъдещето на Европа: по какви пътища ще се преодоляват дълговата криза и ниското потребление при задължителните критерии за 3%-ни граници на националните бюджетни дефицити; как, без административни забрани за имиграция, ще се превъзмогва социалният дъмпинг и произтичащата от него ксенофобия, без наличие на стандарти за минимална европейска работна заплата; как ЕС може да бъде наистина силен и самостоятелен играч на све-

товната сцена без реактивиране на безславно стартиралия и впоследствие замразен проект за обща европейска сигурност и отбрана; как ще бъдат спасени пораженията върху европейските социални системи и стандарти при подписване на трансатлантическо споразумение за свободна търговия със САЩ без радикално предоговаряне на условията; и най-вече как е възможна истинска промяна в ЕС през следващия мандат на ЕП, за каквато всички под една или друга форма настояват, без промени във и без това договорената с огромни усилия стягаща бюджетна рамка на Съюза в периода до 2020.

Европейските формации влязоха в кампанията за избори за ЕП през 2014 не само с предизборните си манифести, но и с водещите си фигури. За първи път в историята на ЕС, съгласно предписанията на Лисабонския договор, отделните партии издигат предварително своите кандидати за председател на Европейската комисия. Персонализираният аспект на кампанията е призван да доближи европейския дебат до гражданите. Обстоятелството, че се случва за първи път, повишава и залога му, и значението на номинациите на партиите като *PR* за цялостното им европейско политическо послание.

Таблица 2. Кандидати на „умерените“ европейски политически сили за председател на Европейската комисия

Политическа сила	Кандидат	държава
ЕНП	Жан-Клод Юнкер	Люксембург
ПЕС	Мартин Шулц	Германия
АЛДЕ	Ги Верхофстат	Белгия
Зелени	Ска Келер и Жозе Бове	Германия и Франция
ЕКР	---	---

Източник: www.europarl.europa.eu (официален сайт на Европейския парламент)

Кандидатът на ЕНП *Жан-Клод Юнкер* (1954) има профил на политик, съответстващ на визията за една стабилна и с ясни икономически и социални приоритети десница. Родом от най-богатата държава в ЕС. Правно образование в престижния Страсбургски университет. Кариера по върховете на Световната банка и Международния валутен фонд. Най-дълго управлявалият по демократичен път европейски министър-председател. Най-дълго ръководилият Еврогрупата, събранието на финансовите министри на държавите-членки на Еврозоната, добил известност и с усилията си за укрепване на единството на самата Еврозона като субект със самостоятелна тежест извън ЕС – пред МВФ, пред G-20, и т.н.

Кандидатът на АЛДЕ *Ги Верхофстат* (1953) на свой ред има представителна за либералния спектър биография. Наред с впечатляващите си постижения като нееднократен и дългогодишен премиер на постоянно разтърсвана от политически скандали страна като Белгия, той първоначално е известен и с прозвището „бебето Тачър“ заради крайните си неолиберални възгледи. Макар впоследствие да еволюира към по-центристки позиции, Верхофстат съхранява твърдия си ангажимент към либералните политики, в т.ч. към намаляване на данъците и редуциране на социални права в името на по-висока икономическа ефективност. От друга страна, обаче, АЛДЕ със сигурност разчита и на образа на Верхофстат като премиер в сложни коалиционни условия, където неведнъж е показвал уменията си да реализира политически партньорства с различни по идеен и политически десен партии, нещо, особено важно в една бъдеща коалиционна Европейска комисия. Не на последно място, като съучредител на т.нар. Група Спинели той отново затвърждава идеите си за по-интегрирана Европа и максимално широка роля на неправителствения сектор в консултациите и вземането на решения в ЕС.

За да бъдат верни на понякога провокативния си обществен имидж, Зелените излизат не с една, а с цели две кан-

дидатури. За да покажат нагледно какво е демократичното им послание, тези кандидатури не са излъчени на висши партийни форуми, а чрез предварителни избори сред зелените формации в целия ЕС. Биографиите на двамата кандидати сякаш нарочно отразяват доста широкия спектър от политики и послания на партията. Ска Келер (1981) е представител на новото поколение политици на Зелените, самата тя с експертни познания и интереси в сферата на миграцията, а и доказала себе си с кампанията за референдум срещу откриването на нови възгледобивни мини в Бранденбург. Жозе Бове (1953) има минало като в роман. Синдикален деец, антивоенен активист, участник в анархистки структури и инициативи на Грийнпийс, лице на антиглобалисткото движение с многобройни изяви по време на форуми на световни политически и бизнес лидери, нееднократно осъждан, той като че ли най-ярко олицетворява първоначалния бунтарски дух на грийнизма и неговите корени в стихийния обществен радикализъм „отдолу“.

Както вече отбелязахме, отказът на ЕКР да издигнат кандидатура за председател на Комисията е част от публичния образ, който европейските консерватори поддържат. Дистанцирайки се от поведението на останалите формации, с този ход те ясно изразяват несъгласието си с всяко по-нататъшно задълбочаване на европейския интеграционен проект.

С предизборните си манифести и предизборните си кандидатури „умерените“ европейски партии се стремят да се представят пред избирателя в най-благоприятна за тях светлина, да демонстрират автентичността си, да докажат своята решителност и воля за промяна в трудни времена, а по такъв начин – и да предложат решения за кризата на политическото представителство, в която ЕС несъмнено е навлязъл по оценките на почти всички коментатори. Предизвикателството е осъзнато, както можем сами да се убедим. Готовността им да го посрещнат в този момент, през пролетта на 2014, е друг въпрос.

ВЪЛНИ НА РАДИКАЛИЗМА В БЪДЕЩИЯ ЕВРОПЕЙСКИ ПАРЛАМЕНТ

Александър Димитров

Днес е все по-очевидно, че национализмът в Европа е жизнен. Той набира сили и на предстоящите избори за Европейски парламент ще предяви претенции за достойно място сред останалите партийни групи²¹. За повечето сериозни анализатори това не би следвало да е новина и някои от тях отдавна алармираха за надигащата се вълна на национализма още през 2010-2011 година²². Изненадващо е защо политическата класа на Европейския съюз продължава да пренебрегва този факт. Дори последното изследване, което трябваше да послужи като ориентир на ЕНП, „Европа – не, благодаря?“ третира национализма основно през призмата на националпопулизма. Това е подход, който няма да доведе до необходимите резултати. В това изследване основно се разглеждат големите националистки партии (ЮКИП, Национален фронт, Холандска партия на свободата, Австрийска партия на свободата и др.), а почти напълно се пренебрегват множеството набиращи сила формации в целия ЕС²³.

Горният подход прилича на „заравяне главата в пясъка“, но според мен е по-скоро недооценяване на реалностите, в които ще се проведат настоящите евро избори. Това се случва главно поради три много важни причини.

На първо място това е бягството от класическото разби-

²¹ В бъдещия ЕП се очаква да се запазят следните групи: Група на Прогресивния альянс на социалистите и демократите, Група на Европейската народна партия, Група на Альянса на либералите и демократите за Европа, Група на Зелените/Европейски свободен альянс, Група на Европейските консерватори и реформисти, Група на Европейска обединена левица - Северна зелена левица.

²² В различни статии по темата мнение изказаха някои от най-сериозните европейски и американски изследователи: проф. Доминик Мойси (от Института по политически науки, Париж), Чарлз Купчан (от Вашингтон Поуст), Шефан Стайнберг (от Световната социалистическа мрежа) и др.

²³ Grabow, K., Hartleb, F., *Europe – No, Thanks? Study of the right-wing and national populist parties in Europe*, KAS, CES, BonifatiusGmbH, Ger., 2014, p. 11-15

ране за национализма в неговите две измерения: като поведение на членовете на една нация, което те възприемат, когато ги е грижа за тяхната идентичност; и действията, които членовете на тази нация предприемат, когато искат да постигнат (или поддържат) национално самоопределение²⁴.

На второ място стои подкопаването на двата основни стълба, крепящи умерения национализъм²⁵. От една страна се размива националната идентичност тъй като мултикултурализмът размества и привнася множество външни културни маркери. От друга страна се отдава националният суверенитет към наднационални структури, което обезличава самата държавна структура. В отговор на това умереният национализъм реагира и от стабилизиращ и консервативен елемент се превръща в реактив.

На трето място поставям неразбирането относно несъвместимостта на определени културни маркери. Повече от ясно е, че някои елементи от традиционните култури по света са несъвместими с хуманизма като основополагащ за съвременната европейска цивилизация. Трудно е да се обоснове логиката, която допуска безпроблемното съвместно съществуване на безкраен брой различни култури, много от които никога не са имали цивилизационно общуване в миналото.

Таблица 1: Националистите в бъдещия Европейския парламент (прогнози)

Партия	Вот (%)	Места в ЕП	Държава	Тенденция (%)
Австрийска партия на свободата	20 (23)	5	Австрия	+1-3 %

²⁴ Miscevic, Nenad, „Nationalism“, *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Summer 2010 Edition), Edward N. Zalta (ed.), URL = <http://plato.stanford.edu/archives/sum2010/entries/nationalism/>

²⁵ Традиционно за такива са посочвани суверенитетът и националната идентичност.

Партия на Фламандците	4-5	1	Белгия	+1
Атака	2,2 – 3,5 - 8	1	България	+/-1-3%
Национален фронт за спасение на България (НФСБ)	0,9 – 3,5	0-1	България	+/-2%
България без цензура (ББЦ)	8 - 10	2	България	+3-5%
Британска партия на независимостта	23-26	20	Велико-британия	+3-6%
Алтернатива за Германия (НДП)	6 - 6,4	6	Германия	/
Национал демократична партия	1,5 - 2	2	Германия	/
Златна зора	9 - 12	3	Гърция	+0,5-3
Независими гърци	4,2 - 5	1	Гърция	+1
Датска народна партия	22-24	3-4	Дания	+2
Националистическа партия на баските	5	1	Испания	/
Демократичния съюз на Каталуня	5	1	Испания	/
Демократично единство на Каталуня	5	1	Испания	/
Зелените от Каталуня	5	1	Испания	/
Северна лига	4-5	3-4	Италия	+1

Италиански братя-Национален алианс	3-4	0-3	Италия	+1
Национален народен фронт	2,6-5	1	Кипър	+2
Съюз на селяните и зелените	17-15	1	Латвия	-2
Ред и справедливост	16	4	Литва	/
Съюз на литовските селяни и зелени	7-8	1	Литва	+1
Партия на алтернативната демократична реформа	6-7	0-1	Люксембург	/
Обединена Полша	3-4	0-3	Полша	+/-1
Новото дясно	3	0-3	Полша	/
Народна партия – Дан Дяконеску	4-5	2	Румъния	+1
Словашка национална партия	4-5	0-1	Словакия	+1
Йобик (Движение за по-добра Унгария)	17	4	Унгария	+3-4
Партия на финландците	17-19	3	Финландия	+2 (+8)
Национален фронт	21-22	18	Франция	+1
Възход на републиката	3,5-4	1	Франция	+1
Холандска партия на свободата	17	5	Холандия	/

Зора на пряката демокрация	7	1	Чехия	+1
Шведи демократи	10	2	Швеция	+3
ОБЩО		92-107		

Източник: Съставена от автора по данни на: *VoteWatch Europe, Burson-Marsteller/Europe Decides and Metapolls (The observatory of international voting intention trends)*

В официалните социологически данни отсъства категорията „националисти“. Те са разпределени в т.нар. необвързани депутати, които в бъдещия парламент са определени на 90 души²⁶. Към тях се добавят и 33 места от групата на Европейци за свобода и демокрация. Но като изследовател аз не мога да подмина слека ръка наличните данни, които недвусмислено показват очевидната вълна на националистическите партии в Европа. Почти във всяка една от държавите в ЕС съществуват условия за радикализиране на националистически настроения.

В Австрия това е Австрийската партия на свободата, която е една от водещите политически сили в страната и открито използва език на омразата. Лидер на партията е Хайнц-Кристиан Щрахе. Заема поста от 2005. Някои от най-популярните му призови са: „Виена не трябва да се превърне в Истанбул“, „У дома без ислям“, „Без „не разбирам“, „Родината в сърцето“, „Работа, не имиграция“, „Повече сила за нашата виенска кръв“ и др. Той и симпатизантите на партията са срещу мултикултурализма, отдаването на национален суверенитет, срещу исляма и т.н. Често са обвинявани в ксенофобия.

На практика посочените изказвания могат да се отнесат до всяка една от националистките партии, готвещи се да стъпят в ЕП. Затова няма да се спирам подробно на всяка една от тях, а ще акцентирам на някои особености, които обогатяват анализа.

Към средно големите националистки партии спадат още ня-

²⁶ What the polls say, URL: <http://www.pollwatch2014.eu/#country>

колко, които без съмнение ще вкарат между 3 и 6 евродепутата в зависимост от квотата на съответната държава. В този смисъл най-голям интерес представляват: Датската народна партия, която ще получи сериозен процент (между 22 и 24%) и ще вкара около 4 депутата в ЕП. Нейният нов лидер Кристиан Дал прави силни антиимигрантски и особено антиислямски изказвания. Споделя възгледите на предишния лидер Пиа Кярсгаард²⁷, което без съмнение му помага при консолидацията на партийните симпатизанти; Алтернатива за Германия с лидер Бернд Луке, които се очаква да получат около 6-7 % на предстоящия вот, което ще означава поне 6 депутатски места. Лидерът на партията е един от сериозните немски макроикономисти, които успешно критикуват еврозоната и стабилността на еврото. Наред с това Луке лансира анти ЕС позиции по множество въпроси, което му печели допълнителни симпатии. Към партиите, които се очаква да вкарат повече от трима евродепутати се нареждат Холандската партия на свободата (на Герт Вилдерс), латвийската Ред и справедливост, италианската Северна лига, унгарската партия Йобик и гръцката Златна зора. Последните три партии заслужават специален коментар.

Северна лига е федеративна партия, която обединява няколко партийни формации (т.нар. северни лиги като лига Венецо, лига Миланело, лига Падано и др.). Това прави лидерството на партията изключително трудно въпреки общите цели. Само за последните три-четири години на върха на партията стояха различни политици (Умберто Боси, Роберто Марони, Матео Салвини). Въпреки това кривата на партията е възходяща и тя ще получи поне 4-5% на предстоящите избори, показват го и настроенията в различните области²⁸. Крайната партия Йобик също се нарежда сред уникатите на предстоящите избори. Тя се очерта като трета политическа сила в Унгария и дори поглежда към второто място. Крайното говорене на нейният лидер Габор Вона печели все повече симпатии и се очаква партията да

²⁷ Силно изразен антиислямизъм и позиции срещу мултикултурализма.

²⁸ Пример за това е последният референдум във Венеция.

получи дори 23% на предстоящия вот, което ще означава поне 5 места в ЕП. Интересното тук е, че унгарците се заявяват и като християнски фундаменталисти, явление, което не сме наблюдавали в Европа от десетилетия (ако не и от век). Също толкова интересен е и случаят с гръцката Златна зора, която е пословична с изключителния си радикализъм. Дори нейният лидер Николаос Махаполиакос в момента очаква процес по обвинения в убийство, изнудване и изчезването на над 100 имигранта. Наред с това съвсем скоро от затвора излезе и говорителят на партията Илиас Касириадис (бивша барета от Гръцките специални части), който успя да консолидира привържениците на партията и в момента нейният процент нараства като в деня на изборите може да достигне до 12-13 %, което около 3-4 места.

Наред със средно големите партии, които се очертаха, се забелязва и присъствието на две големите формации, които ще вкарат двуцифрено число депутати. Във Франция това е Националният фронт, който ще получи поне 21% от френското електорално доверие, а това са поне 18 евродепутата. Значително присъствие сред националистите в ЕП. Очевидно по-умереният тон в реториката на Марин льо Пен се оказа по-печеливш отколкото остротата и твърдостта при баща ѝ Жан. Без да отстъпва значително от националистките позиции на партията, новият курс успя да увеличи електоралния ѝ дял с цели 10% (или почти двойно). Това прави партията трета политическа сила, с която големите политически играчи Оланд и Саркози, вече трябва да се съобразяват. Друг е въпросът дават ли си сметка младите французи до какво води пропагандата на Националния фронт и какви форми може да възприеме²⁹. Във Великобритания се на-

²⁹ От НФ често обявяват, че те желаят ЕС, в който всяка държава си знае мястото и позициите, зачитат се границите, вътрешните дела и националният суверенитет. Така, както го е виждал в идеите си ген. Дьо Гол. Но забравят да споменат, че ЕС не е замислен според идеите на Шарл дьо Гол, а според тези на Жан Моне и Роберт Шуман, които са съвсем различни. Тази изкусна манипулация изцяло променя идеята за социален, политически и икономически съюз, като изтръгва социалното и политическото от уравнението и преобръща представата за ЕС.

мира другата голяма националистка партия Британска партия на независимостта. Национал популистите на Найджъл Фараш успяват да привлекат множество избиратели с анти ЕС реторика, често насочена срещу новите страни членки и техните граждани (в т.ч. България и Румъния). Рядко доводите им имат сериозно основание, но играта със страховете на хората им носи сериозен успех и те дори могат да получат около 26% от предстоящия вот, което е приблизително 20 парламентарни места.

Наред със средно големите партии има и множество малки партии, които успяват да използват импулса от сериозната националистка вълна и по този начин да преминат изборителната бариера. В този случай най-интересна е Националната демократична партия (Германия), която е наследник на Националната райх партия и която ще получи около 2% на предстоящия вот, или 2 евродепутатски места. Неонацистите на Удо Пастьорс са може би най-радикалната формация, която ще вкара свои депутати, но след като Конституционният съд свали бариерата за влизане в ЕП, тяхното присъствие на практика вече е осигурено. В други държави наблюдаваме малки партии, черпещи енергия от по-големи формации, което им позволява също да вкарат свои депутати. Във Франция това са голистите от Възход на републиката на Николас Дюпон Анян. В Италия Италиански братя – НС на Джорджа Мелони. В Гърция към заветната бариера се приближава партията Независими гърци.

В други държави имаме интересен етнонационализъм. В Испания и четирите етно формации с шансове за евродепутатско място са проевропейски настроени, но с желание за независимо политическо съществуване каквито са партиите в Каталуня и Страната на баските. В Белгия с най-сериозен шанс е Партия на фламандците.

Други интересни тенденции е възход на земеделските евро скептични партии, най-вече в прибалтийските републики. Не може да се отрече, че с висока популярност са и някои странни националистки партии като люксембургската Партия

на демократичната реформа на фермера националист Роберт Мехлен, или чешката Зора на пряката демокрация, водена от родения в Япония Томьо Окамура. Чешкият сенатор Окамура е най-известен със своите антиромски изказвания и прословутият си апел „Всички цигани вън от Чехия“.

Ситуацията в България също е интересна, доколкото две национал популистки партии (Атака и НФСБ) се борят, за да привлекат вниманието на крайно десните избиратели. Известно е, че националистическият вот често е непредсказуем и до последните дни процентите на двете партии ще са колебливи. Според последните проучвания на Сова Харис Атака ще получи около 2,1 %, Пол Уоч им дава до 3,5%, но радикализирането на вота и проруското говорене могат да доведат техния процент до 5 (или дори до 8% като абсолютен максимум). България без цензура (ББЦ) все още консолидира електората си. Въпреки това техните позиции, колебаещи се между дясно-център / ляво-център в комбинация с евроскептичната реторика³⁰ обещават добър резултат. Според различни агенции вотът за ББЦ движи между 8-10% като максимум и не по-малко от 5% на предстоящите евроизбори.

Като се изключат държавите Португалия, Естония, Ирландия, Хърватия, Словения и Малта, които няма да излъчат националисти за европейския парламент, то във всички останали имаме изразена националистка вълна.

Налице е и една ясна типологизация на наличните националистки партии, най-вече по линия на радикалността в говоренето и действията. Според мен налице са три типа европейски националистки партии:

1. Националисти евроскептици (в три поднаправления):

- патриотични партии (Алтернатива за Германия и др.);
- суверенисти, сецесионисти, автономисти (Партия

³⁰ Трябва да се отбележи, че този евроскептицизъм е оправдан поради наличието на партии с подобно отношение – ВМРО-БНД, Гергьовден

- на фламандците, Възход на републиката и др.);
- земеделски евроскептици (Съюз на литовските селяни и зелени и др.).

2. Националисти популисти (Атака, ЮКИП и др.).

3. Радикално дясно (в две поднаправления):

- неофашисти/неонацисти (Германска демократична партия, Златна зора и др.);
- религиозни фундаменталисти (Йобик).

Простите сметки показват, че към днешна дата над 90 места в Европейския парламент ще са само от десни националисти. Тази съвкупност е без т.нар. необвързани или неопределени партии (като движение „Пет звезди“ в Италия, или „Съюз, прогрес и демокрация“ в Испания и др.). Това категорично показва, че в новия парламент ще има възможност за силна група на евроскептиците, нещо което досега не сме наблюдавали. При това тази група ще е много по-радикална от настоящата Група за свобода и демокрация. Към тези над 90 места се очертават и някои естествени съюзници - бъдещата група на консерваторите и реформистите. А по отношение на анти ЕС законодателство и политики имат съюзник и в крайното ляво (еврокомунистите). Тази така очертаваща се реалност показва, че по определени въпроси ще има възможност за създаването на общ депутатски блок, който да подкопае политическото първенство на традиционните лява и дясна група в ЕП.

Повече от ясно е, че заедно с радикализираното дясно се активизира и крайната левица в Европа. Това се случва главно по линия на сгромолясващият се неолиберален модел на икономическо и политическо поведение. Налице е солидно количество партийни формации, които заявяват крайни позиции и активно се опитват да ги отстояват. Това не остава незабелязано от електората и крайната левица най-вероятно ще е четвърта политическа сила в Европейския парламент. Настоящите проучвания ясно показват, че освен в дясно имаме и възходяща лява вълна от радикализъм.

Тенденцията е повече от очевидна - увеличаване при-

съствието на радикалния вот в ляво. Макар че коректността изисква да споменем, че левите радикали не са чак толкова крайни колкото десните. Не се забелязват партии от семейството на анархистите и имаме само една ярка комунистическа партия (тази на гърците). Въпреки това крайно лявото почти ще удвои присъствието си според настоящите прогнози. През 2009 г. те имаха само 35 места, а сега се очаква групата да вземе близо 60 депутатски мандата.

Таблица 2. Ляво-радикалните партии в ЕП (прогноза)³¹.

Партия	Вот (%)	Места в ЕП	Държава	Тенденция (%)
Белгийска партия на труда	4	1	Белгия	+1
ШинФейн	1	1	Британия	/
Левите	8	8	Германия	+/- 1
СИРИЗА	25	5	Гърция	+/- 1
Гръцка комунистическа партия (ГКП)	7-8	2	Гърция	+/- 1
Народно движение срещу ЕС	8	1	Дания	+ 1
ШинФейн	19	3	Ирландия	+ 3
Другата Европа (с Ципрас)	3-4	0-4	Италия	+ 1
Федерална левица (обединени леви)	14	8	Испания	+/- 1
Прогресивна партия на работниците	15-20 (26)	1	Кипър	+/- 5
Латвийска социалистическа партия	33-37	3	Латвия	+ 3

³¹ Данните за крайно-левите партии са от периода 10-14 април, като основни източници са PollWatch 2014 и Metapolls. Данните са коригирани и чрез сравнение с местни социологически агенции.

Левите	ок. 5	0-1	Люксембург	+/-
Обединена демократична коалиция	12	3	Португалия	+/- 2
Ляв блок	5,4	1	Португалия	+/- 1
Левият алианс	7	1	Финландия	+/- 1
Ляв фронт	8,5	8	Франция	+ 1
Нова антикапиталистическа партия	1-4	1	Франция	+/- 1
Социалистическа партия	15	4	Холандия	+ 1
50Плюс	4	1	Холандия	+/-
Хърватски лейбъристи	10	1	Хърватия	+ 3
Комунистическа партия на Чехия и Моравия	15	4	Чехия	+/- 1
Лявата партия	11	3	Швеция	+ 4
ОБЩО		60 - 63		

Източник: Съставена от автора по данни на: *VoteWatch Europe, Burson-Marsteller/Europe Decides and Metapolls (The observatory of international voting intention trends)*

По същество това отново е форма на евроскептицизъм, но този път от ляво. Еврокомунистите в основата си не се борят за разпадане на ЕС или за ограничаване на неговата интеграционна и наднационална същност. Те желаят неговата трансформация и превръщането му в напълно солидарна и подпомагаща структура. Европейската крайна левица (ЕЛП) се бори за радикална промяна на ЕС. Ако трябва да съм съвсем точен, борят се за неговото преучредяване. Това включва най-вече преформулиране на целите, политиките и договорите на ЕС, което да доведе до принципно различен икономически, производствен, екологичен и социален модел. Евро комунистите смятат себе си за истински представители на европейската левица, разбирана в тесен и най-широк смисъл. Те желаят да обе-

динят в общо политическо крило антикапиталисти, социалисти, комунисти, социалдемократи, еколози, феминисти, републиканци и т. н. На европейско ниво крайните леви обвързват политическата и икономическата борба, като централни за тяхната дейност, с борбата за мир, демокрация, права на човека, толерантност и др. Това поведение е свързано с желанието им за създаване на мощен Обединен фронт, коалиция с обща кауза на социалното мнозинство в Европа срещу аморалния елит. Според тях, ако левите и всички други прогресивни сили в 28-те страни членки оформят мнозинство в ЕП, континентът има шанс да върне славата си на факел на световното развитие³².

Традиционно крайно левите в Европейския парламент идват от южните държави. Франция (9), Испания (7), Гърция (7), Португалия (4). Следващата по-сериозна група, която присъства е тази от Централна Европа – Германия (8), Холандия (5), Чехия (4). Специален интерес представляват ирландската Шин Фейн и Латвийската социалистическа партия. Ще анализираме представените групи последователно.

Съвсем очаквано европейският юг излъчва най-силното представителство за крайно лявото. Тежката структурна криза, която обхвана Гърция, Испания и Португалия активизира радикалните настроения сред гражданите на тези държави. Огромната безработица, тежки дългове и затормозена икономика се превърнаха в сигнална лампа, която освети пътя на крайно левите към Европейския парламент. За Франция това не важи с такава сила, но там непопулярното управление на Франсоа Оланд подпомогна за нарастването на процента както на крайната десница, така и на множеството леви радикали, които искаха по-успешни и по-категорични реформи по посока на социалната защитна мрежа на държавата, преразпределението на богатството и диференциране на данъчното бреме. Това недоволство е още по-ярко в рамките на ЕП, където Жан-Люк Меланшон от отявлени федералист вече нарича ЕС „бreme“ и „проблем“, тъй като неолибералният модел катастрофално е осакатил цялата институционална структура

³² За настоящите цели на крайната левица виж повече на: <http://guengl.eu/eu-2014>

на Съюза. Още по-крайни са изказванията на гръцките радикали. Към днешна дата в Гърция е изключително сложна ситуацията, тъй като над 50% от вота е ляво или дясно радикален. В бъдещия ЕП депутати ще вкарат както СИРИЗА, така и ГКП, които бяха основните критици на политиката на т. нар. Тройка и бяха сред първите, които нарекоха този сценарий „съвременното робство на Елада“. Това им поведение се превърна в пример за крайно левите в Европа³³. Дори лидерът на СИРИЗА Алексис Ципрас бе избран за кандидат за президент на Комисията от групата на Обединените леви. Самият той издигна лозунгът „Краят на бедността, да си възвърнем демокрацията“ и към 12 април сътвори най-значимия митинг „Поход анти-бедност“ в центъра на Париж³⁴.

От Централна Европа също влизат висок брой евродепутати като най-значима от партиите е Левите от Германия. На състоялите се последни избори в Германия³⁵, те се очертаха като другата голяма лява партия, която успешно може да конкурира немските социалдемократи. Тази тенденция се запазва и на предстоящите евро избори. Левите ще получат поне 8% (8 места), колкото има и френската Ляв фронт, което ги прави двете най-големи формации сред крайната левица. Интересно е да се отбележи, че дори след оттеглянето на знаменития Оскар Лафонтен, партията запазва значително присъствие в Европа и Германия. Нещо повече, настоящото двойно председателство на Катя Кипинг и Бернд Рексингер, може да се окаже една от големите пречки по отношение на съвместни дейности с крайно десните в ЕП³⁶. Чешките комунисти и холандските социалисти също реализират високи проценти, но безспорно любопитство представлява партията на пенсионерите 50 Плюс, която има голям шанс за свой евродепутат.

³³ Дори италианските комунисти обявиха, че публично застават зад доктрината Ципрас.

³⁴ Подробно за крайно левите протести виж в: <http://www.alexistsipras.eu/index.php/news/118-anti-austerity-march-in-paris-april-12-2014>

³⁵ Това са федералните избори от 2013, където ХДС получи близо 41 %, а Левите заеха третото място със своите 10,5 %.

³⁶ Имат се предвид големите антинацистки демонстрации и позиции, които Левите неведнъж са заявявали.

Сред партийния обзор обаче най-интересни са ирландската Шин Фейн и латвийските социалисти. Шин Фейн е може би най-радикалната партия сред досега изброените. Интересни леви националисти, които в миналото са свързвани както с ирландските комунисти, така и с Ирландската републиканска армия. Единствената европейска партия, която ще излъчи евродепутати от две държави (3 от Ирландия и 1 от Великобритания). Те са убедени евроскептици, стоящи зад призива „всичко ирландско“. Често са подценявани по време на избори, но въпреки това си остават най-голямата националистическа партия в Република Ирландия (и трета политическа сила изобщо). В Северна Ирландия са дори втора политическа сила. Лидерите на партията, най-вече Джери Адамс, Даун Дойл и Мери-Лу Макдоналд успяват да съберат голямо количество гласове и все пак електоралната система на Ирландия на практика „ограби“ партията на последните избори от 2009³⁷. Настоящите избори най-вероятно ще покажат, че от Шин Фейн са си научили урока и през май те ще вкарат далеч повече евродепутати.

Интерес представлява и Латвийската социалистическа партия най-вече с изключително високия си електорален процент – близо 40%. Никоя от крайно левите партии не може да се похвали с такова национално присъствие, което ясно показва, че стига да има добре изразено и качествено радикално ляво, то би могло да привлече достатъчно гласове, дори и в държавите от постсъветското пространство.

В Австрия, Малта, Словения, Унгария, Словакия, Полша, Румъния, България, Литва и Естония не се наблюдават значими крайно леви политически субекти (при все, че в България има поне 3-4 комунистически партии). Трябва да отбележим, че в някои от изброените държави левите радикали биха имали значително електорално присъствие, но само при условие, че се появи

³⁷ За сравнение – левите от Работническата партия получиха около 250 000 гласа и имаха 3 места в ЕП, докато Шин Фейн имаха около 200 000 и не вкараха нито един. Дори Социалистическата партия на Джо Хигинс успя да вкара евродепутат, при все че получи само 50 000 гласа.

качествен и стабилен крайно ляв субект. На този етап такива политически актьори не се забелязват, но среда за тяхната поява съществува и една евентуална тяхна поява не бива да ни изненадва.

Както се вижда, крайната левица и десница ще заемат минимум 150 места в Европейския парламент. По-сигурен сигнал, че настоящият ход на Съюза е грешен, не би могло да има. Това повече от всякога ще позволи на надигащата се умерена левица да получи по-широка подкрепа за кандидата на ПЕС Мартин Шулц. При една добра дипломация Шулц може да получи както гласовете на крайната левица, така и гласовете на Зелените. Остава отворен въпросът колко от либералите ще подкрепят кандидатурата на Шулц и доколко високо надигналата се вълна на десен национализъм би ги подтикнала към едно приближаване по оста център-ляво.

Библиография

Димитров, А., Вълната на европейския национализъм – избори 2014.

Grabow, K., Hartleb, F., Europe – No, Thanks? Study of the right-wing and national populist parties in Europe, KAS, CES, *Bonifatius GmbH, Ger., 2014*

Miscevic, Nenad, „Nationalism“, *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Summer 2010 Edition), Edward N. Zalta (ed.), URL:<http://plato.stanford.edu/archives/sum2010/entries/nationalism/>

<http://www.electio2014.eu/pollsandsenarios/polls>

<http://metapolls.net/category/europe/euroelections-2014/#.U0SDIPIUiNI>

http://en.wikipedia.org/wiki/Main_Page

<http://www.europarl.europa.eu/portal/bg>

<https://www.wsws.org/en/>

<http://www.alexistsipras.eu>

<http://guengl.eu/eu-2014>

2. СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИ ПРОБЛЕМИ

КАКВИ ИКОНОМИЧЕСКИ РЕШЕНИЯ ПРЕДПОЛАГА СОЦИАЛНАТА АЛТЕРНАТИВА ЗА БЪЛГАРИЯ?³⁸

Васил Велев, председател на Асоциация на индустриалния капитал в България

Милена Ангелова, главен секретар на Асоциацията на индустриалния капитал в България

1. Увод

Производственият сектор е признат като двигател на модерната икономика, поради водещия му принос към производителността и към развитието на научно-развойната дейност и иновациите, който е четири пъти по-висок от дела му в БВП, както и поради мултипликационния ефект, който оказва върху останалата част от икономиката³⁹. За съжаление, през последното десетилетие в Европа производственият сектор намалява с ускорени темпове. Тази тенденция е толкова тревожна, че са налице сериозни опасения, че тя придобива критични размери, като застрашава прилагането на Европейския икономически и социален модел. Още по-тревожно е, че не само кризата носи отговорност за това. Към нейното негативно влияние се прибавя натискът на глобалните пазари и на все по-високо конкурентните развиващи се икономики.

Успешната социална политика изисква: ресурсна обезпеченост, спазване на принципа на солидарността, осигуряване на ефективни правила за всички членове на обществото и гарантиране на тяхното прилагане на практика. За съжаление, всички тези необходими условия в България не са изпълнени, поради което се наблюдават множество проблеми

³⁸ Тук публикуваме цялостния вариант на доклада, който е представен в резюме по време на „кръглата маса“.

³⁹ Commission Staff Working Document SWD (2013) 347 final.

и системни пропуски в социалната политика. Най-лесното, но и най-опасно решение при възникването на проблеми, е държавата да потърси допълнителни ресурси – обикновено посредством увеличаване на осигурителни и данъчни тежести, на такси и други плащания, изисквани основно от бизнеса. Това води до намаляване на конкурентоспособността и не предлага трайно решение на натрупаните проблеми.

Социалната алтернатива за България е възможна, но тя ще бъде устойчива само ако усилията за постигане на действена социална политика се насочат към спазването на принципите на солидарността и осигуряване на правов ред и спазването на единни правила, в духа на неолибералните постулати. При това, формулирането и провеждането на политики трябва да е насочено към осигуряване на устойчив растеж и заетост – т.е. към развитие на производствения сектор, към гарантиране на устойчива и предвидима социална и икономическа среда и към ефективно и ефикасно инвестиране на публичните средства, без това да води до увеличаване на дела на преразпределение на БВП през държавния бюджет.

2. Митове в европейските политики

От 10 години в Европа се тиражират някои митове, които ръководят процеса на формулиране и изпълнение на политики и стратегии и които всъщност спъват развитието на производствения сектор, вместо да го насърчават.

Например, **митът, че в Европа се развива икономика на знанието, която ще направи Европа най-конкурентоспособна в света.** Това беше определено като цел през 2000 г. и 13 години по-късно, следвайки тази стратегия, Европейският съюз загуби най-много от своята конкурентоспособност в глобален план. Икономика на знанието не означава нищо като термин сам по себе си. Икономиката съществува между тези, които произвеждат, които обслужват производството и които продават продукцията. Всичко това генерира познанието. Така че Лисабонската стратегия съдържа красиви формулировки,

но с ограничен или никакъв ефект върху производствения сектор. Разбира се, трябва да се отчитат възможностите за развитие на финансовия сектор и услугите. Но тези дейности не са същинска икономика и тяхното възприемане като такава всъщност е и част от причината за финансовата криза. Истинската икономика създава богатства, създава добавена стойност, работни места и има мултиплициращ ефект върху развитието на цялата икономика посредством веригите на доставка, пласмент, дистрибуция и свързаните с тях бизнес услуги.

Друг мит е митът за единния пазар, идеята за който беше натоварена с твърде много очаквания – отварянето на границите, развитието на обмена, които автоматично да създадат богатство. Това беше добра идея през осемдесетте години, но вече не е. Защото пазарът вече е световен. В неговите рамки парадигмата на сравнителните предимства избледнява и единственото предимство произтича от това доколко добър е продуктът, колко успешно той задоволява пазарните потребности и доколко ефективни са неговите производство и маркетинг.

3. Ролята на предприемача – Кодекс на труда и Кодекс на производителя

Търсенето на изход от кризата мотивира сериозен дебат за социалното измерение на Европейския съюз. Рестриктивната фискална политика, прилагана като средство за преодоляване на финансовата и икономическа криза, доведе до ръст на безработицата и до нови предизвикателства и повишени очаквания към системите за социална закрила в цяла Европа, които всъщност поставиха под въпрос основните правила и постулати на социално – икономическото развитие. Европейските лидери заговориха за необходимостта от нов обществен ред.

Формулирането на този ред трябва да се извърши изключително внимателно и прецизно, тъй като се наблюдават сериозни рискове от деформации на обществените отношения и икономически дисбаланси.

Първо, **социалната закрила и подкрепа все по-масово се възприемат като алтернатива на заетостта и с тях се злоупотребява.** Балансът между това да се окаже временна подкрепа на хора, загубили работата си, но желаещи да поемат контрол върху живота си и да бъдат продуктивни, и формирането на контингент от „професионални безработни“ е много тънък. Освен това, съществува сериозна тенденция да се формират очаквания към социалните системи те да осигурят минимален доход на всеки гражданин, независимо от това дали той някога е работил или ще работи – това нарушава солидарния принцип на социалната система, сериозно подкопава мотивацията за полагане на труд и застрашава икономическото развитие. Негативните последици вече ясно се виждат – високата безработица е съпътствана от дефицит на човешки ресурси в секторите на производството.

Второ, **финансирането на социалната и пенсионната системи.** Нарастващите очаквания към тях, съчетани с демографските тенденции в Европа, водещи до намаляване на населението в трудоспособна възраст, засилват сериозно финансовия натиск върху обществените фондове. Обичайният отговор е повишаването на данъчната и осигурителна тежест към бизнеса. Но ако минималната работна заплата се определя административно, то няма практика държавата да гарантира минимален обем продажби на предприятията или минимална задължителна цена на стоката/услугата. Получава се асиметрично третиране – засилена защита на наемния труд без реципрочно насърчаване на стопанската инициатива и на производствения сектор. В европейски план се проявява и **засилване на противоречията между по-развитите държави – членки на ЕС, които са нетни донори и победните страни – нетни получатели на европейски средства (добилото популярност разделение Север – Юг).**

Трето, **амбициозните цели на ЕС по отношение на устойчивото развитие са изключително важни.** Те, обаче, не са споделени реципрочно от страните от останалата част

на света и поради това тяхното изпълнение налага допълнителни тежести върху европейския бизнес и води до загуба на конкурентни предимства. Европа много често се самоограничава с цел запазване на планетата. Пример за това е целта да се намалят с 20 % емисиите на CO₂. Дори и да бъде постигната тази цел, общият ефект в световен мащаб ще бъде намаляване на вредните емисии само с 2 %. При това, европейската индустрия ще бъде изправена пред сериозен риск от загуба на конкурентни предимства. Една слаба икономически Европа едва ли ще може да определя дневния ред на света.

За да се отговори адекватно на тези предизвикателства, е необходимо при формулирането и реализирането на политики и стратегии да се оценява внимателно тяхното въздействие, както в социален план, така и по отношение на производствения сектор и на икономиката като цяло. Формулирането на политики и предприемането на мерки трябва да става само при наличието на консенсус между държавата и социалните партньори. Този принцип не бива да бъде нарушаван или заобикалян при никакви обстоятелства. За съжаление, синдикатите в цяла Европа имат асиметрично висока роля в този процес – тъй като представляват голям брой избиратели, техните искания биват отчитани в по-голяма степен от политиките и след това – налагани по административен път на бизнеса – както под формата на множество и сложни регулации, така и под формата на данъчни и осигурителни тежести. Единственият възможен отговор е отлив на производства от Европа към други райони на света. За да се прекрати този процес, е необходимо, както има Кодекс на труда, защитаващ правата на работната сила, така да се приеме и Кодекс на производителя, защитаващ правата на предприемачите, генериращи растеж и работни места и насърчаващ стопанската инициатива.

Именно предприемачите, а не политиките, журналистите или ПР специалистите могат и трябва да извършат реиндустриализацията. За да бъдат подкрепени и мотивирани те да направят

това, трябва да има ясна представа в общественото мнение и в разбиранията на държавната администрация за това, че ролята на предприемача е от решаващо значение за просперитета на страната и за финансиране на бюджетните системи. В тази светлина е и провеждането на политика за насърчаване на инвестициите в производствени активи, а не във финансови.

Много голяма роля се отделя на европейските фондове. Наистина те представляват около половината от публичните инвестиции, но също така е вярно, че там максималното, което може да се направи, е те да бъдат усвоени на 100 %. От това те няма да станат повече, тъй като не могат да надхвърлят това, което е определено по бюджета на Общността. Докато за частните инвестиции няма предел и еврофондовете представляват малка част от частните инвестиции, които се правят в България. И тук въпросът е какви политики и мерки да се предприемат, за да се насърчат инвестициите в производствения сектор, а именно в индустрията, в материалното производство. Тук идва въпросът и как административните и регулаторни бариери, които много често се определят на ниво Европейски съюз и способстват или пречат за тези инвестиции, да бъдат намалени и оптимизирани. България като страна – членка на ЕС има задължението, но и свободата да транспонира част от това законодателство (директиви и рамкови регламенти) в своята правна система. При това, страната ни следва да спазва неолибералния дух, като изработи относително прости, ясни правила и фокусира усилията си в усъвършенстване на тяхното прилагане и в еднакво третиране на всички заинтересовани лица.

Специални усилия трябва да бъдат посветени и на провеждането на далновидна политика по отношение на осигуряването на човешки ресурси, чиито образование и квалификация са формирани в съответствие с потребностите на бизнеса и с дългосрочните тенденции в тяхното развитие. Образователната система в България за съжаление вече не е в състояние да отговори адекватно на тези предизвикател-

ства. Буквално за едно поколение, от челни позиции в международните класации и второ място на МЕНСА по интелигентност за българите, от първи места на олимпиадите по математика, физика, химия, биология и програмиране, стигнахме до последно място в Европа по грамотност.

4. Какво да се прави

За да създава бизнесът работни места, той се нуждае от подходяща бизнес среда и от пазар за своите продукти. Когато има пазар и потребление, търсене, създаването на работни места е пряко следствие. Необходимо е да бъде осигурена спокойна и предвидима икономическа и бизнес обстановка, за да не бъде прогонен бизнесът, а да бъде стимулиран да инвестира. За съжаление, през 2013 г. депозитите в българските банки, включително и корпоративните, продължават да растат, което е още едно потвърждение, че българският бизнес се въздържа да инвестира.

Необходимо е да се променят приоритетите в ЕС и в България - индустрията и производството трябва да бъдат изведени като първи приоритет и да бъдат системно подкрепяни посредством провеждането на адекватна политика. В тази светлина трябва да се разгледа и политиката за конкурентоспособност на Европа. Разбира се, формулирането и провеждането на политики в това направление трябва да се реализира както на европейско, така и на местно ниво, посредством:

- Насърчаване на сътрудничеството между индустриалците и формиране на благоприятна бизнес среда;
- Провеждане на политика на свободна конкуренция и ясни правила, които поощряват индустриалното развитие и иновациите;
- Провеждане на реципрочна търговска политика към страните извън ЕС, която да стимулира експорта на индустриални продукти;
- Провеждане на енергийна политика, стимулираща произ-

водствения сектор и намаляване на амбициозните цели по отношение на възобновяемата и зелената енергия;

- Подкрепа за производствените предприятия и на местното развитие, включително посредством фондовете на ЕС;
- Гъвкав пазар на труда, който да осигурява мобилност;
- Благоприятна, стабилна и предвидима данъчна и осигурителна политика.

Конкретните действия и мерки в България трябва да бъдат насочени към насърчаването на производствения сектор, на промишлеността (и най-вече на преработващата промишленост), а не на финансовия сектор и услугите. Изготвяните различни анализи и стратегии в тази посока (включително от страна на МИЕ⁴⁰), идентифицираха ясно секторите на българската икономика, които имат сравнителни конкурентни предимства и са с положителна перспектива за развитие - ИКТ, машиностроене и електротехника, фармация и козметика, текстил и дървообработване, ХВП и туризъм.

Разбира се, при формулирането на политики и стратегии, трябва да се имат предвид рисковете, свързани с определянето на така наречените приоритетни за развитие сектори. Тяхното еднозначно извеждане и фаворизиране има подкрепящ за тях ефект, но в същото време крие рискове от negliжиране и неоползотворени перспективи в други сектори, опасности от лобистки изкривявания при формулирането им и други подобни. Оптималният подход е предприемането на хоризонтални мерки, насочени към поощряване развитието на производствения сектор като цяло посредством различен микс от политики и конкретни практически мерки.

4.1. Еднакво третиране и прозрачност

Въвеждане на законова регулация, задължаваща дружествата с господстващо положение на пазара (като изкуствени

⁴⁰ Българската икономика – състояние и стратегия за развитие, МИЕТ, декември 2010 г.

и естествени монополи, олигополи, структуроопределящи предприятия) да разкриват информация по реда, на който са подчинени публичните компании в България. Тази мярка осигурява прозрачност в тяхната дейност и спазване на принципите на доброто корпоративно управление. Тя би могла да се реализира както посредством законови промени (допълване на ЗППЦК), така и посредством листването им на организирания капиталов пазар - Българската фондова борса, при което миноритарни пакети от капитала на тези дружества (например 15 – 25 %) може да бъде придобит от частни инвеститори. Възприемането на втория подход би осигурило два допълнителни положителни ефекта – свежи финансови средства за въпросните предприятия (ако е избран подход на първичното публично предлагане) и развитие на българския капиталов пазар (от което ползи ще има и за емитенти, и за инвеститори).

4.2. Предприемане на целенасочени системни действия за насърчаване на индустриалното производство в страната

Производственият сектор е генератор и двигател на устойчивия икономически растеж и създава работни места. Той именно генерира основните ресурси за реализацията на социалния модел. Ето защо, насърчаването на неговото развитие е от изключително значение. Но реиндустриализацията не може да бъде реализирана посредством изкупуване от страна на държавата на големи индустриални предприятия, които имат затруднения в дейността си и са губещи, нито посредством административни решения за възраждане на производствени дейности на затворени вече предприятия. Следните аспекти имат важно значение за насърчаване на производствения сектор:

- Цените на енергоносителите и електрическата енергия. В момента българската индустрия плаща за електрическа енергия повече от битовите потребители, в противоречие с европейската практика. Осигуряването на

конкурентни, стабилни и предвидими цени за енергията за индустрията и премахване на кръстосаното субсидиране е от решаващо значение за нейната конкурентоспособност на глобалния световен пазар, където тя се бори за пазарен дял;

- Специално внимание да се отдели на насърчаването на иновациите, като се насърчават интегрирани проекти, в които участие да имат всички участници в производствената верига на съответния нов продукт;
- Активна политика и интервенции за постигане на равновесие на пазара на труда, посредством привеждане на план – приема в средните и висши учебни заведения в съответствие с потребностите на бизнеса, актуализиране на учебните програми, въвеждане на учене чрез работа и насърчаване на обучението и образованието по инженерно – технически специалности. За постигането на по-ефективен пазар на труда е необходимо и да се оптимизира трудовото законодателство по отношение на по-гъвкаво уреждане на полагането на сезонен труд и временна заетост, както и да се преразгледа реда за ранно пенсиониране и предоставяне на пенсии при нетрудоспособност. Допълнителни мерки в сферата на образованието и квалификацията са и евентуалното възвръщане на държавните поръчки и стипендиите за инженерни специалности, преквалификация на безработни като технически кадри, въвеждане на дуална система за подготовка на средни специални технически кадри;
- Системни усилия, както на национално, така и на секторно и регионално равнище за изграждане на позитивен имидж на българските предприемачи, производители, инженерно-технически кадри и работници в индустриалното производство. За целта е необходимо да се изготви Национална програма, която да бъде обезпечена със съответни информационни и комуникационни инструменти за промяна на обществените нагласи. Тази

комуникационна цел трябва да бъде с по-висок приоритет от общата кампания за популяризиране на фондовете на ЕС например.

4.3. Адекватно програмиране на ресурсите от Структурните и инвестиционни фондове на ЕС в подкрепа на производствения сектор

Опитът от инвестирането на средствата от ЕС от изминалия финансов период показва, че насочването на средствата за конкурентоспособност и иновации към изграждането основно на сграден фонд и към финансови инструменти, е контра - продуктивно и за съжаление не води до разкриването на устойчиви работни места⁴¹. Грантовите схеми доказаха своя силно положителен ефект за развитието на бизнеса, за повишаване на неговата конкурентоспособност и за създаването на заетост и следва да бъдат основна форма на предоставяне на средства от ЕСИФ на бизнеса. Желанието на държавната администрация да насочи преобладаващата част от средствата в големи и по-лесни за администриране проекти – като например техно – паркове и финансови инструменти е разбираемо, но планирането на европейските средства за иновации и конкурентоспособност трябва да бъде тясно съобразена с потребностите на българския бизнес, а именно – приоритетно програмиране на грантови схеми в следните направления:

- Технологична модернизация;
- Иновации в предприятията;
- Енергийна ефективност;
- Интернационализация на МСП;
- Международни стандарти и информационно – управленски системи.

⁴¹ Становища на ИСС ПРИОРИТЕТИ И ПОЛИТИКИ ЗА УСВОЯВАНЕ НА СРЕДСТВАТА ОТ ФОНДОВЕТЕ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ В БЪЛГАРИЯ ПРЕЗ ПЕРИОДА 2014 – 2020 Г., юли 2013 г.

4.4. Създаване на действен механизъм за взаимодействие на изпълнителната власт с бизнеса при формулирането и реализацията на концепция/програмата за реиндустриализация

Насърчаването на производствения сектор и на реиндустриализацията на българския бизнес е важна предпоставка за реализиране на социалната алтернатива за България – посредством създаването на устойчиви работни места и посредством генериране на стабилни приходи в публичните бюджетни системи.

Ето защо, формулирането и реализацията на стратегия в това направление е необходимо да се намери действен механизъм за взаимодействие на изпълнителната власт с бизнеса, с цел навременното и гъвкаво взимане на решения, които да отразяват интересите на заинтересованите страни и при отчитане на динамиката в развитието на социално – икономическата среда в страната и на Европейските и глобални предизвикателства.

Съветът за икономически растеж доказва своята полезност през годините като ефективна форма на такъв диалог и неговото възраждане е много удачно. Препоръчително е той да бъде воден от ресорен вицепремиер, с оглед осъществяване на по-добра координация на изпълнението на неговите решения.

Работата на СИР би била изключително полезна и за разкриване на възможности за намаляване на административните бариери и за оптимизиране на регулативно – административния процес.

4.5. Намаляване на административните прегради пред бизнеса

Опростяването и намаляването на административната регулация и оптимизирането на административните процедури предлага сериозен ресурс за съкращаването на разходите – материални, човешки, времеви на бизнеса, както и за оптимизиране на разходите за държавна администрация.

Успешното изпълнение на тази цел е възможно при спазване на следните принципи:

Първо, **въвеждане на задължителна оценка на въздействието на нормативните актове, като неделим елемент от тяхното разглеждане. Такава оценка на практика се прави и сега, но много често тя е твърде формална и не отразява всички потенциални аспекти на въздействие на предлаганите нормативни актове.**

Второ, **определяне на държавните и общински такси на основа на разходите по осъществяване на съответната услуга.** За съжаление, налице е твърде разпространената практика някои държавни и общински такси да се ползват като източник на приходи. Този принцип е особено необходимо да бъде спазван на практика при изчисляването на такса битови отпадъци

Трето, **постигане на ефективно действащо електронно правителство и прилагане на практика на разпоредбите на Закона за електронно управление.** Конкретна стъпка в тази посока, която трябва да се реализира приоритетно, е свързването на публичните регистри, така че те да обменят данни помежду си. Практиката е в момента от бизнеса и от гражданите да се изисква непрекъснато удостоверяване на обстоятелства, за които държавата е наясно и има информация – например свидетелства за съдимост, удостоверения за липса на задължения към държавния и общински бюджети. Друг пример е представянето на годишните финансови отчети в търговския регистър (срещу съответна такса) и на Национална агенция за приходите, и в Националния статистически институт.

Четвърто, **осигуряване на стабилност и предвидимост на данъчната система и запазване на плоския данък. Прекратяване на практиката бизнесът да бъде натоварван с определени неприсъщи социални разходи, като например:**

- Поемането на разходите за първите три дни от заболяването на работници и служители прехвърля много висок

процент от здравно - осигурителното бреме върху работодателите, въпреки че работодателят заплаща съответните осигуровки;

- Допускането на платен годишен отпуск за сметка на работодателя за времето на отпуск по майчинство води до придобиване на право на допълнителни минимум 40 дни отпуск. Това е абсолютно необосновано на фона на и без това дългия, в сравнение с други държави отпуск по майчинство. Освен това, правото за ползване на отпуск възниква при полагането на труд и е странно да възниква при ползването на друг вид отпуск.

4.6. Насърчаване на износа на български стоки

Конкретни стъпки в тази посока могат да бъдат:

- Предоставяне на ваучери на българските предприятия за участие в панаири и изложения;
- Възстановяване на безмитните индустриални зони, специално за експортно ориентирани машиностроителни предприятия, би улеснило процесите за износ;
- Преразглеждане на твърде амбициозните цели в областта на екологията и свеждането на регулацията в това направление до минимално изискуемата от ЕС;
- По-прецизно фокусиране на целите и дейностите на Българската банка за развитие и на Българската агенция за експортно застраховане, с цел подпомагане и насърчаване на износа на български стоки;
- Развитие на базата и инфраструктурата за сертифициране на български стоки за износ (например сега голяма част от електронните изделия, за да бъдат сертифицирани за износ, трябва да преминат изпитвания в лаборатории в съседни страни, поради липса на български такива);
- Активна позиция на България за насърчаване на външно – търговските отношения посредством икономизиране на външната политика;
- Създаване на Агенция за международна помощ (раз-

вителие), която да администрира помощите, които България оказва на развиващи се страни по начин, който насърчава българското производство – вместо парични вноски да се предлага материална помощ, за която да се провеждат обществени поръчки. Да се популяризират възможностите за участие на български предприятия в офсетни програми.

СОЦИАЛНО-ПОЛИТИЧЕСКИ ПРОБЛЕМИ В ЕВРОПА И БЪЛГАРИЯ

Живко Минков

Разгърналата се след 2008 г. финансова и икономическа криза несъмнено доминира политическия дебат във всички европейски държави. В това отношение нейното влияние надхвърля рамките на въпроса относно подходите и мерките за справяне с последиците от кризата. Последните години са и период, в който редица господстващи модели, вярвания и политически практики на управлението са поставени под въпрос. Достатъчно е да се посочат възродилите се спорове и търсения относно ролята и необходимостта от регулация на пазарите и/или изобщо дебатът относно ролята на държавата като регулатор и гарант на устойчиво икономическо и обществено развитие.⁴² На фона на преобладаващото внимание спрямо проблемите на фискалната и икономическата политика и въпреки факта, че съвместява богати възможности за смекчаване и/или разрешаване на важни от обществена гледна точка въпроси, темата за социалната политика и нейните проблеми и значение като част от инструментариума за справяне с последствията на кризата остава в сянка. Настоящата статия насочва вниманието именно към този аспект на съвременния дебат в европейските общества.

С оглед на това изследването се фокусира върху няколко основни цели. Първата е да очертае синтезирано контекста на съществуващите социални проблеми в развитието на Европа и България. Ето защо първи раздел извежда динамиката и характера на социалните проблеми в Европа и България, като се стреми да открие общите и специфичните тенденции в рамките на страните-членки. На тази база, втори раздел се

⁴² Starke P., Kaasch A. and Van Hooren F., Comparing social policy responses to global crisis: Constrained partnership in mature welfare states, paper presented at ESPAnet annual conference, Edinburgh, 6-8 September 2012, p.1

фокусира върху водещите характеристики и философията на проведените през последните десетилетия реформи в сферата на социалната политика на страните-членки. Тук главното търсене е по отношение на отражението на тези реформи върху способността на европейските общества да се справят с предизвикателствата, които произтичат от процесите в глобалната икономика и среда. Водещата цел на трети раздел е да проследи дискусията и зародилите се в широкия политически спектър отговори на кризата и нейните последици през призмата на социалната политика.

1. Социалните проблеми в Европа и България

Всеки поглед към европейските страни през последните десетилетия позволява да се направи изводът, че в тяхното развитие се натрупват комплекс значими предизвикателства и задълбочаващи се социални проблеми. В един обобщен вариант те могат да бъдат описани като комбинация между колебливо и негативно икономическо развитие и ясно изразена тенденция на нарастване на неравенствата, социалното разделение и риска от бедност и социално изключване.

На първо място, показателите от последното десетилетие⁴³ свидетелстват за едно колебливо и изложено на зачестяващи във времето и разширяващи се в своя обхват и дълбочина кризи икономическо развитие (Приложение 1). Всъщност, макар и най-обхватна и дълбока, започналата през 2008 г. криза е част от една закономерна цикличност в разви-

⁴³ Този извод е валиден за целия период след края на 70-те години на 20 в., сравнен с десетилетията след Втората световна война. Сравнени с периода до 1973 г. десетилетията до 1992 г. показват намаляване на темповете на икономическия растеж в световната и европейската икономика с приблизително 50%. След този период започва разгръщането на поредица от кризи (1997 г., 2003 г., 2008 г.) които логично довеждат до свиване на икономическия растеж. За периода 1973-1992 г. виж: Maddison, A., *Monitoring the World Economy, Published by the OECD Development Centre, Paris, 1995, Chapter 3, "Phases of development", Table 3-2. Phases of Per capital real GDP Growth in the 56 sample Countries, 1820 - 1992, <http://www.ggd.net/Maddison>*.

тието на световната и европейската икономика през последните десетилетия.⁴⁴ Най-важната и пряка последица от това е настъпилата значима промяна в нивата на заетост и безработица. Макар и с различна динамика и интензивност, през последните четири десетилетия всички европейски страни преминават през процес на устойчиво нарастване на *нивата на безработица*. Така в сравнение с 60-те и 70-те години, когато стойностите на безработните в Европа се движат средно между 1-2,5%, през целия следващ период средните нива за Европейския съюз се движат в диапазона от 7-9% от населението в трудоспособна възраст. Кризисните флуктуации в икономическото развитие на региона и на отделните държави⁴⁵ са придружени от нарастване на безработицата над посочените средни нива, която дори и след завръщането на националните икономики към растеж запазва високи стойности и отбелязва в определени стадии нарастване.⁴⁶ Разгърналата се след края на 2008 г. финансова и икономическа криза допринася за нов пик в нивата на безработицата, които за ЕС 27 в средата на 2014 г. достигат средна стойност от 10,3% от трудоспособното население.⁴⁷

На този фон *натрупването на значими социални про-*

⁴⁴ Farnsworth K. and Irving Z., *Varieties of crisis*. In: Farnsworth K. and Irving Z. (eds.), *Social policy in challenging times. Economic crisis and welfare systems*, Policy Press, Great Britain, 2011, pp. 1-31, p. 1-2.

⁴⁵ По отношение на новите страни-членки на ЕС от Централна и Източна Европа уникалната по своята същност трансформация след края на 80-те години на XX в. има значими отражения върху заетостта. Преходът от планово към пазарно стопанство и отварянето на икономиките към световния пазар довеждат до едновременно процес на реструктуриране на националните икономики и бързо навлизане в една високо конкурентна среда. Неизбежните ефекти – значим спад, а в някои случаи и срив в темповете на икономически растеж довежда до появата на значима безработица.

⁴⁶ Modigliani, F. and Ceprini, M., *Misguided monetary policy at the basis of the European Unemployment*, in Baldassarri, M. (ed.), *The new Welfare. Unemployment and Social Security in Europe*, Palgrave Macmillan, 2003, pp.5-22, pp. 5-9.

⁴⁷ Eurostat, 2014, *Most popular database tables, Unemployment rate*, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&language=en&code=teilm020&tableSelection=1&plugin=1>

блеми и предизвикателства в Европа е повече от видимо. Първото измерение в това отношение е далеч по-голямата (в сравнение с предшестващите десетилетия) изложеност на европейските общества на опасността от *нарастване на неравенствата и разслоение* на европейското население по отношение на доходите и разполагаемите блага. Тази тенденция има своите специфики на проявление. Така например преобладаващата част от „старите“ членки показва принципно по-висока устойчивост и способност да неутрализира негативните влияния на икономическите кризи върху разпределението на богатата и доходите и дори и в такива периоди запазват една принципна устойчивост в нивата на неравенството (Таблица 1).⁴⁸ Въпреки това едно сравнение на нивата в тези страни с периода от 80-те г. на 20 в. очертава ясно наличието на бавна, но устойчива тенденция на нарастване на неравенствата. Така за периода 1985-2008 г. джини коефициентът на държавите от ОИСР се повишава от средно от 29 през 1985 г. до 32 през 2008 г.⁴⁹ В това отношение в държави като Германия, Великобритания, Швеция, Португалия, Италия, Холандия, Австрия и Дания периодът 1985-2008 г. е белязан от нарастване на неравенствата с по-големи стойности от средното за ОИСР (в диапазона между 2 и 5 пункта по измерителя джини коефициент).⁵⁰

Развитието на голяма част от страните-членки от Централна и Източна Европа (СЦИЕ) и на държави като Гърция,

⁴⁸ В случая става дума за динамиката на показателите за неравенство в доходите и богатата, а не за твърдение, че старите страни членки принципно поддържат по-ниски нива на неравенство. Нивата на неравенство в разпределението на доходите се намира в една принципна зависимост спрямо цялостния характер, политическа философия и възприетите социалнополитически практики във всяка страна (или казано с терминологията на Еспинг-Андерсен спрямо режима социална политика). Виж като цяло: Esping-Andersen, G., *The Three worlds of Welfare Capitalism*, Polity Press, Cambridge, 1990.

⁴⁹ Inequality watch, *The rise of income inequality amongst rich countries*, 2012, Table: Trends in income inequality in rich countries, <http://inequalitywatch.eu/spip.php?article58&lang=en>

⁵⁰ Ibid, Table: Gini Coefficient.

Испания, Кипър, Латвия, Литва е *белязано от далеч по-значима динамика* на нарастване и нива на неравенствата. За тях периодът след края на 80-те г. на 20 в. показва почти драматичен преход от групата на държави с едни от най-ниските стойности на неравенство (в стойности между 20 и 27 джини коефициент през 1989 г.) към нива над средните за ЕС и ОИСР (в стойности между 32 и 34 джини коефициент за 2004 г.).⁵¹ Допълнително в периоди на икономически колебания и кризи в тези страни неравенствата търпят негативна динамика към повишаване и запазват в значителна степен достигнатите нива в и след кризисния период (Таблица 1).

Таблица 1 : Джини коефициент ЕС 28

държава/година	1995	2000	2005	2010	2011	2012	2013
ЕС 28	:	:	:	30,5	30,8	30,6	:
ЕС 15	31	29	29,9	30,5	30,9	30,7	:
Нови страни членки (12)	:	:	33,2	30,2	30,5	30,3	:
Белгия	29	30	28,0	26,6	26,3	26,6	:
България	:	25	25	33,2	35,0	33,6	:
Чехия	:	:	26,0	24,9	25,2	24,9	:
Дания	20	:	23,9	26,9	27,8	28,1	:
Германия	29	25	26,1	29,3	29,0	28,3	:
Естония	:	36	34,1	31,3	31,9	32,5	:
Ирландия	33	30	31,9	30,7	29,8	:	:
Гърция	35	33	33,2	32,9	33,5	34,3	:
Испания	34	32	32,2	34,4	34,5	35,0	:
Франция	29	28	27,7	29,8	30,8	30,5	:
Хърватска	:	:	30	31,4	31,0	30,5	:
Италия	33	29	32,8	31,2	31,9	31,9	:
Кипър	:	:	28,7	30,1	29,2	31,0	:
Латвия	:	34	36,2	35,9	35,1	35,7	35,2
Литва	:	31	36,3	37,0	33,0	32,0	:

⁵¹ UNECE, Economic survey Europe, 2004 N 1, United Nations, New York and Geneva, 2004, Chart 7.2.2, p.166.

Люксембург	29	26	26,5	27,9	27,2	28,0	:
Унгария	:	26	27,6	24,1	26,8	26,9	28,0
Малта	:	30	27,0	28,6	27,2	27,1	:
Холандия	29	29	26,9	25,5	25,8	25,4	:
Австрия	27	24	26,2	26,1	26,3	27,6	:
Полша	:	30	35,6	31,1	31,1	30,9	:
Португалия	37	36	38,1	33,7	34,2	34,5	:
Румъния	:	29	31	33,3	33,2	33,2	:
Словения	:	22	23,8	23,8	23,8	23,7	:
Словакия	:	:	26,2	25,9	25,7	25,3	:
Финландия	:	24	26,0	25,4	25,8	25,9	25,4
Швеция	:	:	23,4	24,1	24,4	24,8	:
Великобритания	32	32	34,6	32,9	33,0	32,8	:

Източник: *Евростат*, 2014 г. http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_di12&lang=en

В този контекст, ситуацията в България и проследяването на развитието на страната през десетилетията след 1989 г. водят до няколко важни извода. В началото на прехода (1989 г.) България е сред страните в Европа с най-ниско неравенство на доходите, като нейния джини коефициент е 21.⁵² След 1989 г. се формира ясно изразена тенденция на *бързо и устойчиво нарастване на неравенствата*. Само за периода 2000 – 2012 г. джини коефициентът за страната нараства от 25 през 2000 г. до 33,6 през 2012 г. (Таблица 1). За малко повече от 10 г. България се оказва сред страните в ЕС с най-високо ниво на неравенство в доходите. През 2012 г. нейният джини коефициент е сред най-високите в рамките на ЕС 27 (наред със страни като Румъния, Латвия, Литва, Естония, Гърция, Испания и Кипър). Протичането на бързо реструктуриране в разпоределе-

⁵² Hristov T. (2009) Social inequality and why it matters for the economic and democratic development of Europe and its citizens: post-communist central and Eastern Europe in comparative perspective, desk research Bulgaria. – In: EUREQUAL (ed.) The state of inequality in the Central and Eastern Europe: desk research, University of Oxford pp.1-51

нието на доходите в страната несъмнено се потвърждава и от факта, че за 12 години джини коефициентът е нараснал с около 10 пункта – динамика, която далеч надхвърля средната за ЕС и не се наблюдава в нито една страна-членка на Съюза.

Нарастващите неравенства в доходите и разпределението на богатата в европейските страни е само едно измерение в динамиката на социалната среда. Може би най-значимото проявление на негативно развитие в това отношение е фактът, че описаните по-горе тенденции в Европа са придружени от *процес на динамизиране на риска от бедност и социално изключване*.⁵³ Започналата още през 80-те г. на 20 в. нарастваща социална декласация в европейските страни има своите характерни проявления в момента. На общия фон на устойчиви и увеличаващи се нива на бедността и риска от социално изключване могат да бъдат посочени определени групи европейски страни, в които този проблем придобива значителни и тревожни измерения. Така при средното за ЕС 27 ниво на риска от бедност и социално изключване от 24,8 % от населението в страни като България, Румъния, Латвия, Литва и др. тези показатели за почти двойно по-високи. Реално в тези държави процесът на социална декласация се разгръща на изключително широк фронт и обхваща между *1/3 и почти 50 % от цялото население* (Таблица 2).

⁵³ В случая се стъпва на изработената от Европейския съюз и прилагана от Евростат методология за измерване на риска от бедност и социално изключване. В рамките на т. нар. индикатори 2020 се формира общият измерител „Население под риск от бедност и социално изключване“. Той е съставен от няколко показателя или критерия: население под риск от бедност след социални трансфери, население, живеещо в тежко материално състояние, население, живеещо в семейства с много ниска трудова активност.

Таблица 2: Население под риск от бедност и социално изключване ЕС 27 и избрани страни – членки

	Лица под риск от бедност след социални трансфери	Живеещи в тежко материално състояние	Живеещи в домакинства с много ниска трудова активност (0-59 г.)	Лица, попадащи под един от трите критерия (под риск от бедност и социално изключване)			
				% от цялото население			В милиони 2012/13 г.
				2008 г. 2010 г.	2012/13 г.		
ЕС 27	17,0	9,9	10,3	23,5	23,4	24,8	124,2
България	21,2	44,1	12,5	38,2	41,6	49,3	3,7
Чехия	9,6	6,6	6,8	15,3	14,4	15,4	1,6
Германия	16,1	4,9	11,1	20,1	19,7	19,6	15,9
Естония	17,5	9,4	9,1	21,8	21,7	23,4	0,3
Гърция	23,1	19,5	14,2	28,1	27,7	34,6	3,7
Испания	22,2	5,8	14,3	22,9	25,5	28,2	13,0
Франция	14,1	5,3	8,4	18,6	19,2	19,1	11,7
Италия	19,4	14,5	10,3	-	25,3	29,9	18,1
Кипър	14,7	15,0	6,5	22,4	22,9	27,1	0,2
Латвия	19,4	24,0	10,0	33,8	38,1	35,1	0,7
Литва	18,6	19,8	11,4	27,6	33,4	32,5	0,9
Унгария	14,3	26,8	12,6	28,2	29,9	33,5	3,2
Полша	17,1	13,5	6,9	30,5	27,8	26,7	10,1
Португалия	17,9	8,6	10,1	26,0	25,3	25,3	2,6
Румъния	22,6	29,9	7,4	44,2	41,4	41,7	8,9
Словения	13,6	6,6	7,6	18,5	18,3	19,6	0,3
Словакия	13,2	10,5	7,2	20,6	20,6	20,5	1,1
Швеция	14,1	1,3	5,7	14,9	15,0	15,6	1,5
Обединено кралство	16,2	7,8	13,0	23,2	23,1	24,1	15,0

Източник: Eurostat, 2014, EU Policy indicators, Europe 2020 indicators, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/europe_2020_indicators/headline_indicators

Съпоставено с тази генерална тенденция развитието в България показва, че понастоящем тя е страната членка на ЕС, в която *най-голяма част от населението живее в бедност и/или в риск от бедност и социално изключване*. Нещо повече – обхватът на тази тенденция е устойчиво явление. Така в края на периода на устойчиво икономическо развитие на страната до 2008 г. общо 38,2 % от цялото население живее под риск от бедност и социално изключване, като за сравнение средната стойност за ЕС 27 е 23,5% (Таблица2). В края на 2013 г. приблизително половината от българското население (49,3 % или 3,7 мил. души) живеят под риск от бедност и социално изключване.

В не по-малка степен важна и показателна особеност на социалната среда е самият характер и *разширен фронт на риска от бедност* и социално изключване. Макар и с различни измерения и динамика, в един генерален контекст във всички страни от ЕС се наблюдава тенденцията специфични и все по-широки социални групи да попадат под ударите на този риск. Такива групи несъмнено са безработните и дълготрайно безработните, една значима част от възрастните хора и пенсионерите, младите хора между 15-25 г. и др. Обхватът на риска от бедност и социално изключване при тези широки социални групи е най-значим (за 2012 г. респективно 66,8% за безработните, 20,2 % за пенсионерите и 31,3% за младите хора).⁵⁴

2. Социалната политика в епохата на глобалната икономика

Опитът да се обобщят и анализират появилите се с разгръщането на световната финансова и икономическа криза проблеми и алтернативи за тяхното разрешаване в сферата на социалната политика неизбежно предполага ясно разби-

⁵⁴ Eurostat, 2014, Statistics/ population and social conditions/ Income, Social Inclusion and Living conditions/ Income and living conditions/ People at risk of poverty and social exclusion by most frequent status, http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_peps02&lang=en

ране за това, че през последните няколко десетилетия европейските социални модели преминават през дълбок и сложен процес на реформи и адаптация. В този смисъл активацията на вече съществуващи проблеми и дилеми и/или появата на нови в социалната политика на европейските страни представлява само най-актуалният етап в един разгръщащ се в средносрочен план процес. В значителна степен този процес има за цел да адаптира съществуващите социални модели спрямо две водещи предизвикателства: нарастващата тежест за финансиране на социалната политика (с оглед на ниските нива на икономически растеж, високите нива на безработица, изискването за конкурентоспособност на световните пазари и процесите на застаряване на населението); и адаптиране на системите за социална политика към появилите се нови социални рискове и потребности на населението (структурните промени в заетостта и др.).

Доколкото темата за трансформацията на европейските социални модели представлява обширна и многоизмерна проблематика,⁵⁵ в настоящата статия тя няма да бъде разглеждана обстойно и задълбочено. За целите на изследването обаче е възможно да се направи обобщение на осъществените до момента реформени процеси. В един общ контекст те протеккоха под знака на доминацията на неолибералната вълна и императивите на динамично развиващата се глобална и високо конкурентна среда.

Първата почти универсално приложена рецепта в ре-

⁵⁵ Виж като цяло: Pierson, P., *Coping with permanent austerity: welfare state restructuring in affluent democracies*, in P. Pierson (ed.), *The New Politics of the Welfare State*, Oxford University Press, Oxford, 2001, pp. 410-456; Jaeger, M.M. and Kvist, J., *Pressures on State Welfare in Post-industrial Societies: Is More or Less Better?*, in *Social Policy & Administration*, Vol. 37, No. 6, December 2003, Blackwell Publishers, pp. 555-572; Holzmann, R. and Guven, U., *Adequacy of retirement income after pension reforms in Central, Eastern, and Southern Europe. Eight country studies*, The World Bank, Washington DC, 2009; Esping-Andersen, G., *Towards the Good Society, once again?*, in Esping-Andersen, G. with Gallie, D., Hemeijck, A. and Myles, J., *Why we need a new welfare state*, Oxford university press, Oxford 2003, pp. 1-25.

формите беше подчиняването на социалната политика на фискални и бюджетни цели. Това на практика доведе до въвеждането на „политика на икономии“ по отношение на публичните разходи и значително ограничаване на социалните бюджети. Този подход наложи провеждането на реформи във всички сфери на социалната политика (пензионна, здравеопазване, заетост и др.) които в своята същност представляваха *„свиване“ и/или замразяване на нивата на социалните придобивки* за населението и опит за привеждането им в съответствие с изискванията за финансова стабилност. Осъществени на фона на задълбочаващи се стари и динамично появяващи се нови социални рискове тези реформи по своята същност зададоха процес на „разграждане“ на социалните стандарти и оставиха една нарастваща част от европейските граждани без нужната защита.

Втората насока в реформите изведе на преден план императива за оттегляне на публичната отговорност по отношение на социалните рискове и тяхната приватизация и индивидуализация, комбинирани с диверсификация на финансовите източници. В практически измерения този подход изведе на преден план ролята на пазарни решения по отношение не само на цялостното развитие на европейските общества, но и в частност спрямо неутрализацията на съществуващите социални рискове и проблеми. Практическите измерения на този процес са разнообразни в своите политически и институционални измерения в рамките на Европа. В сферата на пазара на труда и заетостта това се изразяваше в стремеж за дерегулация и флексибилизация на индустриалните отношения в полза на работодателите и пренасочване на усилията към активни мерки за създаване на заетост. В пенсионната сфера това се изрази не само посредством ограничаване заместващото ниво на публичните пенсии, но и чрез въвеждането под една или друга форма на основните принципи на т.нар. трисълбен пенсионен модел на Световната банка и засилването ролята на капиталовите и индивидуалните пенсионни плано-

ве. Посочените примери и конкретни стъпки в реформите на европейските социални модели могат да бъдат разширени с множество други. Това обаче излиза извън целите на настоящата статия, която се опитва по-скоро да изведе общата тенденция в реформите, а не да представя обстоен преглед на тяхната динамика.

Далеч по-важно по отношение на поставените тук цели е възможността описаната накратко философия на реформи да се съотнесе с изведените в първи раздел значими социални проблеми в европейските страни. С оглед на посочените вече характеристики на социалната среда в Европа се налага изводът, че резултатите от *проведените реформи в социалната политика много трудно могат да бъдат оценявани еднозначно*. В някакъв смисъл посрещането на дилемата между финансова стабилност и адекватност на системите за социална политика продължава да бъде предизвикателство за европейските общества, което не намира своето устойчиво разрешение и до днес. Реалното измерение на тези трудности в определена степен се изразява и от описаните в първи раздел социални проблеми, с които се сблъскват европейските граждани и управление.

3. Алтернативи за разрешаване на социално политическите проблеми

Въздействието на разгърнатата се след 2008 г. финансова и икономическа криза върху сферата на социалната политика в европейските страни много трудно може да бъде оценено едноизмерно. В конкретния случай ми се струва уместно този проблем да бъде изведен чрез две взаимосвързани, но и носещи собствено значение нива на анализ. Първото безспорно и по необходимост трябва да съдържа оценка на влиянията на кризата върху развитието на съществуващите в Европа системи за социална политика и формираните политически отговори от европейските правителства и ЕС. Второто в значителна степен представлява предизвикателство

и насочва вниманието към започналия принципен политически дебат по отношение на бъдещите перспективи за развитие на Европейския съюз и неговия социален модел. Тези две измерения в някакъв смисъл от една страна представят настоящето, а от друга, с оглед на предстоящите избори за Европейски парламент, а и национални избори в много от страните-членки очертават възможните насоки на развитие в средносрочен план.

Влиянието на кризата след 2008 г. върху европейските социални модели несъмнено има общи характеристики, но и специфични проявления. Различията се определят от съществуващите значими отлики във философията, институционалната обособеност и степента на реформираност и консолидираност на системите за социална политика на страните-членки.⁵⁶ В един пределно общ контекст въздействията на кризата могат да бъдат изведени в следните няколко аспекта.

На първо място, трансформацията на финансовата и икономическа криза доведе до рязко нарастване на нивата на безработица. Преките и непосредствени последиствия бяха повече от логични – повишаване в краткосрочна перспектива на бенефициентите на програмите за обезщетения при безработица и увеличени разходи за социалните бюджети.⁵⁷

⁵⁶ Diamond P. and Lodge G., European welfare states after the crisis. Changing public attitudes, Policy working paper, IPPR, Foundation for European progressive studies, London 2013, pp.4-5.

⁵⁷ В различните европейски страни тази тенденция се прояви с отличаваща се динамика и магнитуд. На общия фон на намаляваща заетост най-засегнати се оказаха две групи държави. Първата (Испания, Гърция, Италия, Португалия и Кипър) попадна под тежестта на високата си задлъжнялост и в процеса на разгръщане на кризата не само изтърпяха фалити на множество фирми, но и бяха принудени да провеждат значими съкращения в заетостта с публично участие. В тези страни в края на 2013 г. безработицата се движеше между 12,2 % за Италия и 26,9% за Испания. Втората група страни като Латвия, Литва, България, Словакия и Словения и др. въпреки стабилното си финансово състояние се оказаха силно зависими от свиването на европейската икономика и също преминаха през процес на значително нарастване на безработицата в диапазона от 11,2% за Словения и 14,2 за Словакия. Евростат, 2013 г., <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&language=en&code=teilm020&tableSelection=1&plugin=1>

Високото ниво на безработицата и ниските и отрицателни темпове на икономическия растеж активираха спирала на намаляващи приходи за социалните бюджети в ситуация на нарастващи социални проблеми и потребност от подкрепа за все по-голям брой европейски граждани. Това ре активира с нова сила характерните за европейските страни през последните десетилетия притеснения за *финансовата стабилност* на системите за социална политика. Основните опасения бяха и са насочени към дългосрочната финансова устойчивост на пенсионните и здравните системи и особено спрямо публичните програми, базирани на разходно-покривен принцип.⁵⁸ Поставени пред ясното разбиране, че високите нива на безработица и ниският икономически растеж са повече от вероятни в една средносрочна перспектива, европейските правителства и ЕС се изправиха пред проблема за гарантиране на финансовата стабилност и адекватността на системите за социална политика, при необходимост от значително свиване на публичните разходи. И ако тази принципна дилема не е нова за голяма част от европейските страни, то т. нар. социализиране на загубите във финансовия сектор със сигурност внесе нов момент. Рекапитализацията на банковия и финансовия сектор с публични средства под формата на „спасителни пакети“ доведе до покачване на нивата на държавната задлъжнялост в редица европейски страни, които в Еврозоната далеч надхвърлиха параметрите на Маастрихтските критерии. Това в значителна степен бързо ограничи възможностите на правителствата да реагират чрез антицикличния инструментариум на публичните разходи срещу социалните последствия от кризата.

Политическите отговори на кризата, включително и в сферата на социалната политика, могат да бъдат сведени в два съществени периода. Първият, непосредствено след началото

⁵⁸ European Commission, Joint Report on Social protection and Social Inclusion 2010, Brussels, 2010, pp.124-126

на кризата и в периода на нейното разгръщане 2008-2009 г. е характерен с опит на национално и европейско ниво да се реагира с нарастване на бюджетните разходи, комбинирано с ограничени пакети за поощряване на икономическия растеж. В резултат на това и на устойчиво ниските нива на икономически растеж европейските страни бързо натрупаха недостигани до този момент нива на структурен дефицит и задлъжнялост (приблизително 5,25 % средно ниво на бюджетен дефицит и 74 % от БНП на ЕС27 ниво на задлъжнялост).⁵⁹ В по-тесни измерения и по отношение на социалната политика повечето национални правителства реагираха чрез блокиране или отлагане на влизането в действие на т. нар. автоматични балансиращи механизми⁶⁰ за публичните пенсионни схеми и с опити за увеличаване на социалните разходи.⁶¹ В значителна степен тези стъпки доведоха до преодоляване на краткосрочните последици на кризата, за сметка на нарастване на държавната задлъжнялост и бюджетните дефицити и разпределяне на натрупващите се дефицити в социалната сфера в бъдещето.

Вторият етап, в който се намираме и в момента, беше обелязан от комбинирани действия на национално и европейско ниво за гарантиране на финансовата стабилност и ограничаване на нарасналите дефицити и задлъжнялост. Основният импулс за прехода към такава политика беше зададен от действията на ЕС и неговия стремеж да овладее дълговата криза в Еврозоната. От началото на 2010 г. основните инициативи, предприети по отношение на противодействие на последиците от кризата се вписват преди всичко в стратегия за налагане на стриктна бюджетна дисциплина и намаляване на

⁵⁹ Natali D and Stamati F., Reforming pensions in Europe: a comparative country analysis, Working paper 2013.08, European trade union institute, Brussels 2013, p.22.

⁶⁰ За пенсионните системи тези механизми се изразяват в обвързване на разходната с приходната част и механизми за автоматично увеличаване на осигурителните вноски и/или редуциране на индексирането на пенсиите и обвързване на нивото на пенсионните доходи с продължителността на живота.

⁶¹ European Commission, Joint Report on Social protection and Social Inclusion 2010, Brussels, 2010, pp.132-133.

публичните разходи. Такива са последователните мерки на ЕС като пактът „Евро плюс“, ревизията на Пакта за стабилност и растеж през 2011 г. и предприетите мерки за стабилизиране, укрепване и координиране на общата фискална политика.⁶² Възъщност още в началото на 2011 г. всички страни-членки приемат програми за въвеждането на политика на икономии и съкращаване на публичните разходи, чийто най-значим елемент обхваща именно социалните разходи. Така през 2012 и 2013 г. повече от половината страни-членки налагат съкращаване на публичните разходи със средно 7%. Групата на Ирландия и балтийските държави въвеждат съкращения в далеч по-големи размери, вариращи от максималното над 38% за Ирландия до 14 % за Естония. В значителна степен съкращаването на социалните разходи следва тази логика, като една група страни (Унгария, Румъния, България и Гърция) залагат далеч по-високи съкращения на социалните разходи в сравнение с публичните разходи.⁶³ Въвеждането на тези съкращения стартира поредица от реформени процеси в европейските социални модели. Основният им фокус беше насочен предимно към овладяване на процесите в пенсионните системи и гарантирането на тяхната дългосрочна финансова стабилност. Самата философия на реформите следва зададени в рамките на т. нар. „Европейски семестър“ на ЕС основни насоки. Подчинени преди всичко на идеята за финансова стабилност, по-вечето подходи към формулиране на дългосрочни решения в сферата съдържаха основните препоръки от т. нар Редовни доклади за растежа (Annual Growth Survey). Те препоръчваха мерки и стъпки в пенсионната сфера като: увеличаване възрастта за пенсиониране; нейното изравняване между

⁶² Natali D and Stamati F., Reforming pensions in Europe: a comparative country analysis, Working paper 2013.08, European trade union institute, Brussels 2013, pp.18-19.

⁶³ За България свиването на социалните разходи е в размер на 14-15%, а предвидените съкращения на публичните разходи 8-9%. Виж: Natali D and Stamati F., Reforming pensions in Europe: a comparative country analysis, Working paper 2013.08, European trade union institute, Brussels 2013, Figure 6: Planned reduction in social payments in selected EU countries, p. 23.

мъжете и жените; привеждане на нивата на пенсиите и тяхното индексирание в синхрон с продължителността на живота и темповете на икономическо развитие; ограничаване на възможностите за ранно пенсиониране и значителни усилия за поощряване на развитието на капиталовите пазарни пенсионни планове. В една значителна степен тези препоръки станаха част и от реално дискутираните и въведени планове за реформи в редица европейски страни, като един от примерите в това отношение може да бъде България.

Наред с тази генерална насока на политиката на икономии и бюджетна консолидация основният изведен момент в политиката на ЕС, а и на значителна част от правителствата на страните-членки е търсенето на *пазарни решения на социалните проблеми*. Това се изразява в опити да се изградят механизми за активиране и флексибилизация на пазара на труда с цел повишаване на заетостта. В една или друга степен подобен подход залага на едно разграждане на съществуващите режими на индустриалните и трудовите отношения в полза на работодателите и в посока на дерегулация на нивата на заплащане на труда.

Водената до този момент политика по отношение на преодоляване на последствията от кризата има *своите положителни и слаби страни*. Несъмнено от гледна точка на финансовата стабилност бяха постигнати значими резултати по отношение на консолидацията на европейските бюджети и намаляването на държавните дългове. От друга страна политиката на икономии, обвързана с пакети от активни мерки доведе до значително *свиване на способността на мрежите за социална сигурност да неутрализират последствията* за една нарастваща част от европейските граждани. Още повече, че с оглед на продължаващата икономическа стагнация и запазващите се високи нива на безработицата (особено силно проявена именно в посочените в първи раздел социални групи на младежи и възрастно хора между 55-65 г) тази политика буди съмнение по отношение на средносрочните възможности за достигане до фаза на устойчив икономически растеж.

Очертаването на *дебата относно бъдещото развитие* на социалната политика в ЕС и на страните членки неминуемо е свързано с опит да се направи преглед на появилите се програмни и стратегически документи в широкия политически спектър. Това, което затруднява тази задача, особено когато фокусът е върху социалната политика е фактът, че тя не се разглежда сама по себе си, а е част от цялостни концепции. Всъщност водещите политически формации на национално и европейско ниво извеждат цялостна оценка и комплекс от политически мерки, които са насочени към неутрализиране на кризата и изграждането на една по-надеждна перспектива за бъдещо развитие. Още повече, че ако анализът обхване националното ниво, спецификите и особеностите на този контекст правят невъзможно обобщенията. При наличието на подобни аналитични трудности е подходящо и продуктивно анализът да се концентрира върху изведените политически отговори и перспективи на европейско ниво, в рамките на широките партийни и идейни политически семейства. Именно тук в синтезиран вид могат да бъдат открити същностните разлики по отношение на заложените и защитаване перспективи по отношение на цялостното бъдещо развитие на Европа и в частност на социалната политика.

С оглед на разгърнатия в предишния раздел преглед на предприетите след 2008 г. политически отговори на социално-политическите проблеми в Европа и България могат да бъдат синтезирани няколко основни насоки, които чертаят възможни перспективи за бъдещо развитие. До този момент формулираните отговори и алтернативи по отношение на съществуващите социално-политическите проблеми в Европа могат да бъдат описани чрез дихотомията или различията между класическия либерален и монетарен подход и вижданията на левите партии.

На фона на кризата в Еврозоната и нарастващите дефицити и държавна задлъжнялост почти автоматичният политически отговор, който беше формулиран от доминираните от

Европейската народната партия ЕС и голяма част от националните правителства беше обвързан с типичната за предшестващите десетилетия политика на съкращения и икономии в публичните разходи и налагане на значими структурни реформи. В навечерието на изборите за Европейски парламент изведената от Европейската народна партия *концепция за бъдещето не излиза* същностно от тези рамки. Принципиният подход на който се залага по отношение на бъдещото е този на бюджетната консолидация и провеждане на значими структурни реформи в страните членки, които трябва да доведат до нов етап на устойчиво икономическо развитие в средносрочен план. В основата си предлаганите алтернативи са в съзвучие с вече прилаганата политика – акцент върху *пазарните решения*, създаване на подходящи и стабилни условия за привличане на устойчиви и качествени външни инвестиции, които водят до трайна и качествена заетост за всички.⁶⁴ По отношение на социалната политика Европейската народна партия извежда акцент върху своята обвързаност с концепцията на *социалното пазарно стопанство* и стреми да се обвържат пазарните резултати с нуждите на европейските граждани, чрез баланс и преосмисляне между принципите на свободата и солидарността.

Прочитът на предизборните платформи в останалата част от десния или центристкия политически спектър не показва наличието на различни или коренно различни идеи за бъдещото развитие. Все пак *при Алианса на либерали и демократи за Европа* може да се открие определен комплекс от акценти. Тук на първо място отново се залага на предимно пазарни алтернативи за бъдещо устойчиво развитие. В центъра на платформата е задълбочаването на пазарната интеграция и подобряване функционирането на Единния европейски пазар, като инструмент и отговор на потребностите на европейските икономики. В основата на тази част от

⁶⁴ EPP, Why vote for the political family of the European peoples party?, EPP Manifesto, p.7,

платформата е стремежът да се формират и подобрят в своето функциониране европейските пазари на енергия, услуги, здравеопазване и др.⁶⁵ Акцентът, както подсказва самият слоган на предизборния манифест („Европа, която работи“) е предимно в създаването на условия и улесняване на бизнеса и нарастването на европейската икономика. Посочените инструменти са: разширяване на възможностите за европейската икономика чрез споразумение за свободна търговия със САЩ; специална подкрепяща политика за малките и средните предприятия (улеснен достъп до финансиране и опростени правила на европейските фондове); разработване и налагане на благоприятна данъчна и финансова рамка за нови инвестиции и откриване на бизнес в Европа; специален режим за инвестиции във високо-технологични производства и налагане на дигитална икономика и търговия. Един от водещите акценти по отношение на съвременните социални проблеми е не само върху заетостта, но и по-конкретно върху безработицата при младежите, което е определена като най-значим проблем пред средносрочното развитие на Европа и страните-членки. Подходът за борбата с този проблем е преди всичко чрез стимулиране на мерки за повишаване качеството на образованието на младите хора и улесняване на тяхната образователна и трудова мобилност, чрез гарантирано признаване на техните дипломи в Съюза. Може би основната част от предизборната платформа на Алианса е обвързана с разбирането, че ЕС се нуждае от коренна реформа и трансформация на принципите на водените от Съюза политики. Водеща цел в това отношение е преразглеждането на финансовите и бюджетните политики на ЕС, като приоритетни в тази реформа трябва да бъдат инвестициите в създаване на нови работни места и иновации, а не в субсидиране на доходите.⁶⁶

За разлика от десния и центристкия политически спек-

⁶⁵ ALDE. A Europe that works, ALDE Manifesto, p. 2,

⁶⁶ Ibid, pp. 3-4.

тър лявото политическо пространство формулира по-различна програма и алтернатива за бъдещото развитие на Съюза и европейските общества. В предизборният манифест на Партията на европейските социалисти са залегнали няколко основни момента, около който се гради тази политическа алтернатива. На първо място трябва да се отчете ясният *акцент върху съществуващите социални проблеми* в Европа. Изведена на първо място е необходимостта от ново устойчиво развитие и необходимостта от нови работни места и повишаване на заетостта, които се явяват основен двигател за решаване на социалните въпроси.⁶⁷ Тук заложените *приоритети* са няколко и те в значителна степен се различават от идеите за флексибилизация и дерегулация на трудовите пазари и отношения. Водещ момент и акцент се поставя върху *защитата правата на трудещите се и европейските граждани, правото на достойно минимално заплащане на труда*, равенство в заплащането между половете и *стимулиране на младежката заетост*, чрез мерките на отстояваната от европейските социалисти Младежка гаранция.⁶⁸ Заложените инструменти за постигането на тези цели и на устойчив растеж и развитие на европейските икономики са в значителна степен ориентирани към *активирание и възвращане на европейския икономически потенциал* и конкурентоспособност. Така водещи елементи на тази алтернатива са *„интелигентната реиндустриализация“*, която се разбира като целенасочени инвестиции и поощряване на иновативните и високотехнологичните индустриални отрасли; въвеждане на реална координация на икономическата и данъчната политика в Евразоната, които отчитат реалните социални ефекти върху развитието на европейските общества и възможности за по-големи и гъвкави инвестиции чрез националните бюджети.⁶⁹ Може би *най-значимият* и новаторски елемент, който

⁶⁷ ПЕС, Към една нова Европа, манифест на ПЕС, Рим, март 2014 г., стр. 2

⁶⁸ Ibid. стр. 2.

⁶⁹ Ibid. стр. 3.

несъмнено е отзвук от прочита и обяснението, който дават европейските социалисти от настъпилата след 2008 г. криза, е идеята за реформиране на финансовия сектор. Тук са изведени няколко основни момента, които кореспондират с идеята и приоритета за рестартиране на европейската икономика. На първо място това е *поставянето под контрол* и в служба на обществата и устойчивото развитие на финансовия сектор. Инструментите за това са *засилена регулация* на банковия и финансов сектор и ограничаване на финансовите спекулации, както и въвеждане на данък върху финансовите транзакции, разбираан като справедлив принос на финансовия сектор към обществото. Вторият важен елемент и предлагана политика е въвеждането на *принципно разделение и различни условия между търговското и инвестиционното банкиране*, като стремежът е именно инвестиционното банкиране да придобие водещо значение и да се превърне в двигател на една динамична и устойчива в своето развитие европейска икономика.⁷⁰ В своята цялост тези предлагани политики и мерки от страна на Партията на европейските социалисти се разглеждат като гаранция за отстояване на Европейския съюз като *истински социален съюз* и път за завръщане на Европа към нейният устойчив и балансиран модел на обществено развитие.

Библиография

ALDE. A Europe that works, ALDE Manifesto.

Diamond P. and Lodge G., European welfare states after the crisis. Changing public attitudes, Policy working paper, IPPR, Foundation for European progressive studies, London 2013.

EPP, Why vote for the political family of the European peoples party?, EPP Manifesto.

Esping-Andersen, G., Towards the Good Society, once again?, in Esping-Andersen, G. with Gallie, D., Hemeijck, A. and Myles, J., Why we need a new welfare state, Oxford university press, Oxford 2003, pp. 1-25.

⁷⁰ Ibid. стр. 3-4.

Esping-Andresen, G., *The Three worlds of Welfare Capitalism*, Polity Press, Cambridge, 1990.

European Commission, *Joint Report on Social protection and Social Inclusion 2010*, Brussels, 2010

Eurostat, 2014, Most popular database tables, Unemployment rate, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&language=en&pcode=teilm020&tableSelection=1&plugin=1>

Eurostat, 2014, Statistics/ population and social conditions/ Income, Social Inclusion and Living conditions/ Income and living conditions/ People at risk of poverty and social exclusion by most frequent status, http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_peps02&lang=en

Farnsworth K. and Irving Z., *Varieties of crisis*. In: Farnsworth K. and Irving Z. (eds.), *Social policy in challenging times. Economic crisis and welfare systems*, Policy Press, Great Britain, 2011, pp. 1-3.

Holzmann, R. and Guven, U., *Adequacy of retirement income after pension reforms in Central, Eastern, and Southern Europe. Eight country studies*, The World Bank, Washington DC, 2009.

Hristov T. (2009) Social inequality and why it matters for the economic and democratic development of Europe and its citizens: post-communist central and Eastern Europe in comparative perspective, desk research Bulgaria. – In: EUREQUAL (ed.) *The state of inequality in the Central and Eastern Europe: desk research*, University of Oxford pp.1-51, <http://eurequal.politics.ox.ac.uk/papers/eurequal%20desk%20research%20bulgaria.pdf>

Inequality watch, *The rise of income inequality amongst rich countries*, 2012, <http://inequalitywatch.eu/spip.php?article58&lang=en>

Jaeger, M.M. and Kvist, J., *Pressures on State Welfare in Post-industrial Societies: Is More or Less Better?*, in *Social Policy & Administration*, Vol. 37, No. 6, December 2003, Blackwell Publishers, pp. 555-572.

Maddison, A., *Monitoring the World Economy*, Published by the OECD Development Centre, Paris, 1995, Chapter 3, "Phases of development", Table 3-2. Phases of Per capital real GDP Growth in the 56 sample Countries, 1820 -1992, <http://www.ggdc.net/Maddison>.

Modigliani, F. and Ceprini, M., *Misguided monetary policy at the basis of the European Unemployment*, in Baldassarri, M. (ed.), *The new Welfare. Unemployment and Social Security in Europe*, Palgrave Macmillan, 2003, pp.5-22.

Natali D and Stamati F., Reforming pensions in Europe: a comparative country analysis, Working paper 2013.08, European trade union institute, Brussels 2013

Pierson, P., Coping with permanent austerity: welfare state restructuring in affluent democracies, in P. Pierson (ed.), The New Politics of the Welfare State, Oxford University Press, Oxford, 2001, pp. 410-456.

Starke P., Kaasch A. and Van Hooren F., Comparing social policy responses to global crisis: Constrained partnership in mature welfare states, paper presented at ESPAnet annual conference, Edinburgh, 6-8 September 2012.

UNECE, Economic survey Europe, 2004 N 1, United Nations, New York and Geneva, 2004, Chart 7.2.2, p.166.

ПЕС, Към една нова Европа, манифест на ПЕС, Рим, март 2014 г.

ПРИЛОЖЕНИЕ

Таблица 1: Динамика БНП ЕС 28 (2002 - 2013 г.)

държава/ година	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
ЕС 28	1,3	1,5	2,6	2,2	3,4	3,2	0,4	-4,5	2	1,6	-0,4	0,1
Белгия	1,4	0,8	3,3	1,8	2,7	2,9	1	-2,8	2,3	1,8	-0,1	0,2
България	4,7	5,5	6,7	6,4	6,5	6,4	6,2	-5,5	0,4	1,8	0,6	0,9
Чехия	2,1	3,8	4,7	6,8	7	5,7	3,1	-4,5	2,5	1,8	-1	-0,9
Дания	0,5	0,4	2,3	2,4	3,4	1,6	-0,8	-5,7	1,4	1,1	-0,4	0,4
Германия	0	-0,4	1,2	0,7	3,7	3,3	1,1	-5,1	4	3,3	0,7	0,4
Естония	6,6	7,8	6,3	8,9	10,1	7,5	-4,2	-14,1	2,6	9,6	3,9	0,8
Ирландия	5,4	3,7	4,2	6,1	5,5	5	-2,2	-6,4	-1,1	2,2	0,2	:
Гърция	3,4	5,9	4,4	2,3	5,5	3,5	-0,2	-3,1	-4,9	-7,1	-7	-3,9
Испания	2,7	3,1	3,3	3,6	4,1	3,5	0,9	-3,8	-0,2	0,1	-1,6	-1,2
Франция	0,9	0,9	2,5	1,8	2,5	2,3	-0,1	-3,1	1,7	2	0	0,2
Хърватска	4,9	5,4	4,1	4,3	4,9	5,1	2,1	-6,9	-2,3	-0,2	-1,9	-1
Италия	0,5	0	1,7	0,9	2,2	1,7	-1,2	-5,5	1,7	0,4	-2,4	-1,9
Кипър	2,1	1,9	4,2	3,9	4,1	5,1	3,6	-1,9	1,3	0,4	-2,4	-5,4
Латвия	7,1	7,7	8,8	10,1	11	10	-2,8	-17,7	-1,3	5,3	5,2	4,1
Литва	6,8	10,3	7,4	7,8	7,8	9,8	2,9	-14,8	1,6	6	3,7	3,3
Люксембург	4,1	1,7	4,4	5,3	4,9	6,6	-0,7	-5,6	3,1	1,9	-0,2	2,1
Унгария	4,5	3,9	4,8	4	3,9	0,1	0,9	-6,8	1,1	1,6	-1,7	1,1

Малта	2,4	0,7	-0,3	3,6	2,6	4,1	3,9	-2,8	4,1	1,6	0,6	2,4
Холандия	0,1	0,3	2,2	2	3,4	3,9	1,8	-3,7	1,5	0,9	-1,2	-0,8
Австрия	1,7	0,9	2,6	2,4	3,7	3,7	1,4	-3,8	1,8	2,8	0,9	:
Полша	1,4	3,9	5,3	3,6	6,2	6,8	5,1	1,6	3,9	4,5	2	1,6
Португалия	0,8	-0,9	1,6	0,8	1,4	2,4	0	-2,9	1,9	-1,3	-3,2	-1,4
Румъния	5,1	5,2	8,5	4,2	7,9	6,3	7,3	-6,6	-1,1	2,3	0,6	3,5
Словения	3,8	2,9	4,4	4	5,8	7	3,4	-7,9	1,3	0,7	-2,5	-1,1
Словакия	4,6	4,8	5,1	6,7	8,3	10,5	5,8	-4,9	4,4	3	1,8	0,9
Финландия	1,8	2	4,1	2,9	4,4	5,3	0,3	-8,5	3,4	2,8	-1	-1,4
Швеция	2,5	2,3	4,2	3,2	4,3	3,3	-0,6	-5	6,6	2,9	0,9	1,5
Великобритания	2,3	3,9	3,2	3,2	2,8	3,4	-0,8	-5,2	1,7	1,1	0,3	1,7

Източник: *Eurostat*, 2014 г., <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tec00115>

ПРИЛОЖЕНИЕ

ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА ПРИНЦИПИТЕ НА ПАРТИЯТА НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СОЦИАЛИСТИ

(приета на Съвета на ПЕС на 24 ноември 2011 г.)

Социализмът и социалдемократията имат дълга и успешна история, с която могат да се гордеят. Социалната държава, всеобщият достъп до образование и здравеопазване и борбата за основните права подобриха живота на безброй хора и създадоха по-равноправни, справедливи и сигурни общества. През 21-ви век нашето движение продължава да формира политики за по-добро бъдеще за всички.

Свободата, равенството, солидарността и справедливостта са нашите основни ценности. Тези универсални ценности вървят заедно. Демократията е необходимото условие за тяхното пълно проявление. Нашите общи ценности са моралният компас за градежа на прогресивни общества в съвременния свят. Това са общества, в които личностите не се конкурират едни с други, а работят заедно в полза на всички. Това са процъфтяващи, развиващи се общества, които се грижат за околната среда заради настоящето и като инвестиция в бъдещето. Това са общества, в които всеки човек може да създаде условия за своята еманципация.

Нашите ценности са изправени пред предизвикателство. Хората, парите, стоките, информацията и идеите пътуват непрекъснато. Но реално нерегулираната глобализация провокира все по-фрагментирано усещане за живот. Пазарните сили, движени от парите и алчността, придобиха значителна власт, неподлежаща на демократичен контрол. Тези сили обслужват интересите на малка част привилегировани. Консерваторите и неолибералите само задълбочиха икономическите, социалните и географските неравенства, като наложиха система на краткосрочни решения, лесни печалби и хлабави правила, които доведоха до най-тежката криза в съвременната история.

Ние отхвърляме тази политика на песимизъм, която твърди, че нищо не може да се направи. Ние отхвърляме езика на омразата, който превърна отделни хора и цели общности в изкупителните жертви за всички проблеми в обществото. Вместо това ние работим за изграждането на общества на включването, за едно по-добро бъдеще за всички. Нуждаем се от нов прогресивен глобален дневен ред, за да може плодовете на глобализацията да се ползват от всички. Тук става дума за политически избор и отговорност.

Нашите принципи за действие:

1. **Демокрацията** трябва да доминира във всички житейски сфери, за да могат хората да решават. Демокрацията трябва да е плуралистична, прозрачна, истински представителна за многообразните общества, и позволяваща на всеки да участва. Тя трябва да включва отворена публична сфера, независими медии и свободен достъп до интернет. Свободата на словото е основополагаща в демократичното общество.
2. Нужни са **силни публични власти** в цялата демократична верига – от местно, регионално и национално ниво до управлението на ЕС. Заедно те опазват публичните блага, гарантират общите интереси и насърчават справедливостта и солидарността в обществата. Доброто управление, върховенството на закона, отчетността и прозрачността са стълбовете на силните обществени институции.
3. Искаме да формираме бъдеще, в което хората ще си възвърнат контрола върху собствения си живот. **Истинската свобода** означава хората да са активни граждани, а не пасивни потребители; хората да имат силата да изградят общества, в които богатството е нещо повече от материалните блага, така щото реализацията на всеки индивид да е част от колективните усилия.
4. **Достойният труд** е крайгълният камък в стремежа да гарантираме, че хората ще градят собствената си съд-

- ба. За да осигурим еманципацията на гражданите и да им върнем чувството за гордост, е нужно най-вече да придадем реално значение, реална стойност и реална последователност на труда в живота.
5. Общество, основано на нашите ценности, означава нова икономика, която да ги въплъщава. **Растежът, основан на ценности**, означава, че екологичната устойчивост, човешкото достойнство и добруването на хората са в основата на създаването на блага. Тази нова икономика трябва да насърчи един социален прогрес, който да повишава стандарта на живот, да гарантира домовете на хората и да създава работни места. Публичният сектор играе съществена роля в тази нова икономика.
 6. Нашата политика е насочена към опазване на ресурсите на планетата, а не към тяхното изчерпване. **Екологичната устойчивост** означава да запазим природата за настоящото и бъдещите поколения – не само в европейските градове и държави, но и в целия свят.
 7. Нашата обновена визия за солидарност е съвместна инвестиция в нашето общо бъдеще. Тя означава трайна справедливост и **солидарност между поколенията**. Това означава ние да запазим планетата, да закриляме възрастните и да инвестираме в младите. Достъпът до всеобщо безплатно образование е крайъгълен камък в усилията ни нашите деца и внуци да имат нужните средства за своята еманципация.
 8. Силно и **справедливо общество** е онова, което вдъхва увереност и внушава доверие. За да гарантираме тази увереност и доверие, трябва да се уверим, че богатството, създадено от всички, се разпределя справедливо. Тази колективна отговорност въплъщава нашето убеждение, че сме по-силни, когато работим заедно. Тя отразява и нашата решимост да дадем възможност на всички хора да живеят достоен живот, без бедност. Всички членове на обществото имат право на защита от социалните рискове в живота.

9. Ние укрепваме чувството на принадлежност, основано на уверено включване на всички, а не на изключване на определени групи от обществото чрез всяване на страх. Отвореното и приобщаващо общество цени и прегръща **многообразието**. Това означава еднакво достойнство, свобода, равен достъп до права, образование, култура и обществени услуги, без значение на пола, расата или етническия произход, религията или вярата, уврежданията, сексуалната ориентация или възрастта. В това общество религията е отделена от държавата.
10. Като надграждаме постиженията на феминисткото движение, ние продължаваме да се борим за **равнопоставеност на половете**. Това означава, че мъжете и жените споделят работата, времето и социалните роли както в обществото, така и в личния живот.
11. Нашата споделена гордост в обществото гарантира нашата споделена **сигурност**. Свободното, мирно и справедливо общество е общество, в което хората се чувстват сигурни през целия си живот.
12. **Международната солидарност** означава нашите политически практики винаги да гледат навън. Нашата солидарност излиза извън националните граници. Гарантирането на дългосрочен просперитет, стабилност, и най-вече мир, изисква ефективна координация в международната сфера въз основа на демокрация и взаимно уважение.

За да приведем нашите принципи в действие в свят на икономически, социални и културни взаимовръзки, се нуждаем от нови прогресивни политики, свързващи местното, регионалното, националното и европейското ниво, за да си възвърнем демократичния контрол. Нашият всеобхватен ангажимент за начина на правене на политика, който обединява всички нива на управление, е гаранция, че ще направим живота на всеки един гражданин по-сигурен в глобалната, мултиполярна епоха. Един прогресивен и демократичен Европейски

съюз, основан на солидарност между народите и държавите, ще укрепи демократичния суверенитет на национално ниво, от една страна, и на международно ниво, от друга.

Нашият ангажимент към европейска интеграция надхвърля съревнованието между държавите и отразява нашата решимост да се противопоставим на ерозията на социални права. Той въплъщава нашия призив да изградим един Европейски съюз въз основа на трайна обща политическа, социална и икономическа реалност, а не върху условно сътрудничество между правителствата. Не може да има политически процес на вземане на решения без демократичен контрол, не може да има Икономически съюз без Социален съюз, не може да има Социален съюз без общ бюджет, който да подкрепи инвестициите и да намали неравенствата. Заедно с политическия и икономически ЕС, се нуждаем от интегрирана социална Европа, за да подобрим условията на живот на гражданите във всички държави, без ограничения. Нашата историческа задача е да работим за прогресивна хармонизация в рамките на Политическия съюз, за да го направим инструмент за справедливост и еманципация.

В Европа е нужен един политически, истински прогресивен глас. Нужни са съвместни действия на социалистическите, социалдемократическите, лейбъристките и демократичните прогресивни движения в ЕС, в сътрудничество с нашите партньори от гражданското общество и синдикатите. Партията на европейските социалисти въплъщава тези принципи на действие. Заедно ще продължим нашата политическа борба в ЕС за прогресивни общества през 21-ви век.

ОСНОВОПОЛАГАЩА ПРОГРАМА НА ПАРТИЯТА НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СОЦИАЛИСТИ

(приета на 22 юни 2013 г. от Съвета на ПЕС в София)

Забележителен отчет за постижения

Историческият опит е доказал, че социалистите и социал-демократите винаги са се стремели към качествена заетост, благополучие, благосъстояние и по-добър живот в справедливо общество за всички. Ние проправихме пътя към социалната държава, всеобщия достъп до образование и здравеопазване и равните права за всички граждани. Винаги сме вярвали в обединяването на хората на местно, регионално, национално, европейско и международно ниво. Поради тази причина винаги сме работили в сътрудничество с работническите, феминистките и младежките движения, както и с движенията за граждански права и ще продължим да го правим и в бъдеще. Дълбоко вярваме, че имаме нужда от съюзници в борбата за справедливо общество и пълноценен живот за всички.

Политическите ни действия са преодолявали войни, диктатури и тоталитаризъм. Ние вярваме не само в обединението между хората, но и в обединението на държавите в рамките на европейския проект. Искаме Европейският съюз да бъде истински залог за мир, напредък и благоденствие за всички. Нашата Европа е проект на надеждата за всеки европеец.

Нашите ценности

Партията на европейските социалисти е съвременна прогресивна европейска партия. В нашата Декларация на принципите посочихме пет ценности, които са моралният ни компас в политическите ни действия. Вярваме в свободата и демокрацията, равенството и справедливостта, както и в солидарността. В Основополагащата ни програма искаме да очертаем нашата визия за прогресивно общество и общата си отговорност за бъдеще-

щето на Европа. За да постигнем траен мир, напредък и благоденствие за всички през 21^{ви} век, трябва наново да проектираме Европейския съюз като рамка за политически действия и да построим един Социален съюз.

Предизвикателствата на 21^{ви} век

Няма място за самодоволство, когато става въпрос за нашите ценности и ние трябва да продължим да ги популяризираме. В днешния свят те са изложени на риск. Безконтролният капитализъм ни хвърли в криза, която застрашава мира, благоденствието и напредъка за всички. Финансовият капитализъм доведе до огромно задълбочаване на неравенството по отношение на властта, при разпределението на богатството и достъпа до права, информация и знания и равните възможности. Той обслужва интересите на ограничен кръг привилегировани хора, което води до икономическа несигурност, безработица, намаляващо доверие в демокрацията и в европейския проект. Кризата подрива доверието в европейските институции. Екстремизмът и ксенофобията се разрастват и изострят социалното разделение. Съществува заплаха от това безработицата да обрече младите ни хора на бъдеще без надежда. Ценностите ни са подложени на натиск и от новите предизвикателства като увеличаващия се брой на населението в световен мащаб, застаряващото население в Европа, климатичните промени и свръхпотреблението на природни ресурси.

Светът се променя бързо. Технологичното развитие и иновациите доведоха до невиждано досега ниво на икономическа, социална и културна взаимосвързаност и взаимозависимост. Също така обаче това подхранва създаването на нови неравенства. За все повече хора ценностите свобода, равенство, солидарност, справедливост и демокрация вече не са неразделна част от реалността на ежедневието им живот. Твърде много от нас са изпълнени с тревога заради това, че вече нямат стремежи и не могат да градят бъдещето си.

Ние, социалистите, социалдемократите, лейбъристите и прогресивните демократи отхвърляме политиката на песимизма, според която нищо не може да бъде направено. Отхвърляме езика на омразата, който превръща хората и цели общности в изкупителни жертви за недъзите на обществото. Вместо това ние искаме да дадем отговор на предизвикателствата, пред които са изправени хората и да възстановим надеждата за бъдещето. Европа е нашият социален и демократичен отговор на предизвикателствата на глобализацията.

Нашето прогресивно обещание за Европа

Обещаваме да работим за прогресивна Европа, изградена на основата на нашите ценности. Искаме да овластим хората да живеят пълноценен живот в приобщаващи и справедливи общества. Ангажиментът ни за пълна заетост остава в основата на нашето прогресивно обещание и политически действия. Заедно работим за създаването на чувство за принадлежност у всички граждани в Европейския съюз. Искаме да възстановим Европейския съюз като проект на надеждата, напредъка и благоденствието за всички. Ще се съсредоточим върху три сфери на дейност – нова демократична политическа икономика, нова дефиниция за социална справедливост за всички и нов прогресивен модел за Европейския съюз.

Имаме нужда от **нова политическа икономика**, за да могат **всички заинтересовани страни**, граждани и обществото като цяло да упражняват **демократичен контрол** върху **социалната пазарна икономика**. Засиленото развитие и свръхдоверието във финансовия капитализъм доведоха до прекомерна концентрация на богатство в ръцете на ограничен кръг хора и до дисбаланс на силите, който заплашва политическите и демократичните процеси. Всички граждани трябва да получат власт да упражняват демократичен контрол. Това също така предполага, че всички процеси на взимане на икономически решения в Европа трябва да подлежат

на отчетност пред хората и да водят до бързи и отговорни действия. На Европейския съюз се гледа като на технократска организация, като той съвсем се е отчуждил от реалността на живота на гражданите. Въпрос на политическа отговорност е да се създаде европейска обществена сфера и демократична отчетност. Непрекъснато трябва да преценяваме кое ниво на управлението е най-добре подготвено да се занимава с политики, имайки предвид тяхната ефективност, както и идеалната цел да държим правенето на политики близо до хората.

Ние искаме **да осигурим социална справедливост за всички**. Искामе да обърнем тенденцията за социално разделение, обедняване и все по-голямо неравенство. Неравенствата подкопават устоите на обещанието за по-добър живот и за възможност на хората да участват в обществото. Нашият ангажимент за **икономическо, социално и политическо овластяване** води до нова дефиниция за социална справедливост. Всеки има неотменимото право да води пълноценен живот в справедливо общество. Това е общество, в което жените и мъжете споделят поравно власт, отговорности и права. Това също означава, че всички носят отговорност да живеят добре – в лично отношение, един към друг и в обществото. В същината на нашия **нов Социален курс за Европа** са залегнали **качественото образование и пълноценната заетост** като част от силни социални държави.

Искаме **да наново да проектираме Европейския съюз**, за да се превърне в **Съюз на солидарността**. Това означава, че **сътрудничеството в рамките на Европейския съюз** ще доведе до създаването на европейско общество и европейска демокрация, в които хората, общностите и държавите действат отговорно едни към други и спрямо останалата част от света. Това ще определи начина, по който ние живеем и работим заедно. Изразяваме солидарност към държавите, чиито икономики изпитват финансови затруднения и където хората са изправени пред безработица и бедност. Засилването на вътрешно-

то икономическо, социално и териториално сближаване ще повиши **капацитета на Европейския съюз да работи за мир, благосъстояние и напредък на международно ниво**. Живеем в свят на икономическа, социална и културна взаимосвързаност. Не можем да се развиваме отделно от другите региони в света. Един прогресивен и демократичен Европейски съюз, където между европейските граждани и държави има солидарност, ще бъде гаранция за това животът на всеки човек да бъде по-сигурен в глобалната, многополюсна епоха.

I. НОВА ПОЛИТИЧЕСКА ИКОНОМИЯ

Мисията ни е да създадем и наново да дефинираме европейския икономически, социален и политически проект. За тази цел трябва да засилим още повече интеграцията, за да изградим още по-силен икономически и политически съюз. Това произлиза от нашето убеждение, че Европейският съюз трябва да има основна роля за възстановяването на икономическата стабилност, благосъстоянието и социалния напредък. Новата политическа икономия, основана на взаимовръзката между основните ни ценности свобода и демокрация, трябва да възстанови демократичния контрол върху вземането на икономически решения. Това ще проправи пътя за създаването на икономика, в която всички заинтересовани страни, граждани и общества в еднаква степен упражняват демократичен контрол върху социалната пазарна икономика. Икономиката трябва да бъде в услуга на хората и обществата. Това следва да бъде основна задача на европейските и националните институции. Основната цел на икономиката е да създава пълна и качествена заетост и благоденствие. Качествените работни места трябва да гарантират икономическа сигурност и благосъстояние на работещите, както сега така и за бъдещите поколения. Пълната и качествена заетост ще бъде в основата на справедливия и устойчив растеж, който зачита хората

и околната среда и засилва социалното сближаване. Искаме да възстановим върховенството на хората и обществото пред политиката, върховенството на политиката пред икономиката и върховенството на реалната икономика пред финансовия капитализъм. Това предполага демократично признати политически институции, които да бъдат в противовес на пазарните сили. Трябва да се увеличи демократичният контрол и демократичното участие на наднационално равнище.

За европейска обществена сфера и истинска демокрация

Нашият идеал е истинската европейска демокрация. Тя олицетворява разбирането ни за права и взаимни отговорности, залегнали в нашето убеждение, че заедно можем да постигнем повече. Формираме взаимоотношенията между хората в обществото въз основа на съвещателната демокрация, като политиката остава в услуга на хората и направлява социално-икономическите процеси от тяхно име. Този процес трябва да бъде очертан в рамките на стабилна европейска обществена сфера, която служи като пространство за непрекъснат диалог. Трябва да подобрим европейската демокрация. Основните европейски институции трябва да бъдат демократизирани. Трябва да се засили ролята на Европейския парламент – единствената институция, чийто членове се избират пряко. Европейската комисия трябва да отразява резултатите от изборите за Европейски парламент. Като движение, ние имаме отговорност да демократизираме нашите партии и да гарантираме равно представителство в тях.

Европейската обществена сфера трябва да бъде постоянна характеристика на Европейския съюз. Работата на европейските политически партии е определено стъпка в правилната посока. Нещо повече, европейската обществена сфера трябва да функционира непрекъснато, по време на европейски избори и чрез различни форми на участие на гражданското общество. Европейската гражданска инициатива е

един от примерите за това. Засилването на социалния диалог и ролята на синдикатите е също от ключово значение. Ценният принос, който те могат да дадат от името на работещите мъже и жени, трябва да бъде допълнен от приноса на гражданските организации, които, както и други организации, насърчават участието на всички, които остават извън обхвата на организираната заетост. Ако иска да възвърне стабилността и отново да се превърне в движеща сила за напредък и благосъстояние за всички, Европейският съюз трябва да възстанови уронения си авторитет. Той бе опетнен от елитисткия характер на процесите на вземане на решения и допълнително наранен от незачитането на намаляващата обществена подкрепа и поддържането на превъзходството на единния пазар пред социалните проблеми. Бъдещите реформи на договорите за Европейския съюз с цел засилване на европейската демокрация трябва да се разработват от конвент с равното участие и сътрудничество между парламенти, правителства и гражданското общество. За да се издигне авторитетът на Европейския съюз, трябва да засилим демократичните права на европейските граждани. По този начин правото на гласуване на регионално ниво трябва да бъде достъпно за всеки европейски гражданин в държавата-членка, в която живее.

Живеем в общество, а не в икономика

Икономиката трябва да служи на обществото. Тя трябва да бъде подчинена на върховенството на демократично легитимираната политика, която определя правилата, в рамките на които работят икономиката и финансовите пазари. Реформираната политическа икономия трябва да даде власт на хората да упражняват демократичен контрол и да поставят рамки на политическия мандат на всички европейски институции. Той от своя страна трябва да се изпълнява посредством нова икономическа, социална и демократична институционална организация. Тя трябва да управлява така, че да се стреми към социална пазарна икономика, основана на правила, подчинени на отчетност и прозрачност.

Икономическото управление на Европейския съюз трябва да се превърне в средство за съвместно и решително формиране на икономически политики в дух на солидарност. Трябва да се уповава на процес на демократично обсъждане на всички нива на управление. Икономическото управление трябва да взима предвид не само бюджетните и пазарните съображения, а и социалните ефекти и необходимостта от добре работеща социална държава. Нашата отправна рамка е Европейският съюз с двадесет и осем държави-членки, въпреки че предизвикателствата пред които сме изправени са глобални. Икономическите сили изискват по-силен обществен и политически противовес. Европейските институции трябва да изгладят различията между националните интереси. Само тогава ще се осъществи истински демократичен контрол върху процеса на вземане на икономически решения и всички заинтересовани страни ще имат отчетност една пред друга. Като пряко избран орган, Европейският парламент трябва да може да предлага закони. Освен това, трябва да бъде част от процеса на вземане на решения относно Годишното проучване на растежа и да играе ключова роля в Европейския семестър.

За икономика в полза на всички заинтересовани страни

Ние се стремим да изградим европейска социална пазарна икономика. Икономиката трябва да служи на интересите на гражданите и да се превърне в инструмент за подобряване на условията за живот за всички европейци. Вместо да бъдат подчинени на интересите на ограничен кръг акционери, хората трябва да бъдат заинтересовани страни с правомощия в нашите икономики. Демократичният принцип е залегнал в същината на новата ни политическа икономика. Всеки мъж и всяка жена има дял в реалната икономика, било то като работник или като предприемач, инвеститор, потребител или като краен потребител на обществени услуги. Общественият сек-

тор, социалните предприятия и малкия и едрия бизнес също са заинтересовани страни. Трябва да се стремим да дадем равни правомощия на всички заинтересовани страни, за да могат и те да имат думата при формирането на социалната пазарна икономика. По този начин ще се преборим с разликите във въздействието, причинени от нерегулираните пазари.

Европейската пазарна социална икономика трябва да се формира въз основа на прозрачни правила. Трябва да сложим край на практиките, които позволяват доходи, богатство и власт да се трупат в ръцете на ограничен кръг хора. Това позволи на някои хора да се сдобият с огромни активи, размерът на които може да доведе дори демократичните държави до ръба на несъстоятелността. Необходими са засилена координация и сътрудничество на всички нива на управление с внедрени демократични форми на взаимен контрол за борба с остатъците от финансовия капитализъм и подобряване на прозрачността при разпределението и използването на обществените средства. Освен това, трябва да съчетаем бюджетната дисциплина с европейски форми на споделяне на рисковете. Също така, по-голямото участие и защита на потребителите и крайните ползватели при разработването на продукти и предоставянето на услуги могат да осигурят по-добро качество и по-интелигентни потребителски модели. Ние искаме да насърчим съвместното управление и участието на работниците, за да се гарантира по-доброто разпределение на правомощията между заинтересованите страни. Искामе да насърчим демократичните модели на предприемачество чрез подпомагане на кооперациите и взаимоспомагателните организации.

Овластяване на финансовия капитализъм и възстановяване на реалната икономика

Преимуществото на реалната икономика над финансовия сектор трябва да бъде възстановено. Финансовите пазари трябва да започнат да отговарят пред хората, обществата и избраните представители. Алчността, спекулациите

и липсата на прозрачност във финансовия сектор оказаха силно отрицателно въздействие върху живота на хората. Това доведе до липсата на баланс при разпределението на властта и до все по-голямо неравенство. Глобалният финансов капитализъм трябва да бъде спрян чрез по-силна координация, регулация и контрол на международно, европейско и национално ниво. Ние подкрепяме данъка върху финансовите трансакции като един от инструментите за овладяване на финансовия капитализъм. Социалдемократите се борят срещу офшорните компании, данъчните измами, избягването на данъци и агресивното данъчно планиране. Офшорните компании трябва да бъдат закрити.

Финансовият сектор трябва да осигури ликвидност и да защити депозитите като предоставя кредитиране за инвестиции, давайки кредити на заинтересовани страни в реалната икономика. Европейският съюз трябва да се превърне в рамка за координация на усилията за създаване на правила за прозрачност на финансовите пазари и в банковия сектор. Разделението между дейностите по банкиране на дребно и инвестиционно банкиране, цялостното използване на правилата за корпоративно управление и новите системи за плащане ще сложат край на безотговорното поведение. Законите за защита на потребителите трябва да бъдат подобрени, за да осигурят защита за спестяванията на хората. Капиталовите изисквания и оздравителните фондове, създадени на европейско и международно ниво ще гарантират по-голяма гъвкавост на финансовата система и банковия сектор. В същото време е важно да се отчитат и правата, задълженията и гласът на онези държави, които не са част от Евронзоната.

За устойчив растеж, който носи благоденствие за всички

Благоденствието е резултат от икономическо развитие, което се съчетава с устойчив растеж и социален напре-

дък за всички. Пълната заетост, основана на осигуряването на качествени работни места, благоденствие, благополучие, висок стандарт на живот и социално сближаване, опазване на природните ресурси и подобряване състоянието на околната среда – тези критерии са показателите за справедлив и устойчив растеж. Ще постигнем това чрез инвестиции в изследователска дейност, иновации, инфраструктура и човешки потенциал. За да се постигне устойчив и справедлив растеж, има нужда от нови начини за измерване на функционирането на икономиката, които да включват поредица от количествени показатели в допълнение към БВП.

Европейският съюз се нуждае от нова стратегия за устойчиво развитие и благоденствие. Тя трябва да даде възможност на всички региони да развият потенциала си максимално, като в същото време се засили социалното, икономическото и териториалното сближаване в целия Европейски съюз. Нов европейски индустриален дневен ред трябва да насърчи регионалната специализация и да повиши конкурентните предимства на секторите с индустриален растеж. Той трябва да бъде изграден върху основополагащите знания на местните и регионални власти в ЕС относно структурата на индустрията във всеки регион. Европа се нуждае от здрава и силна индустрия, която предоставя качествени работни места на европейските граждани и допринася за устойчивия растеж. Необходимо е да се разработи Европейска индустриална политика, която е в подкрепа на промишлеността и предоставя необходимата инфраструктура, особено на малките и средни предприятия, като в същото време гарантира спазване на социалните и екологичните стандарти. Вместо стремежът да бъде европейските стоки и услуги да бъдат предлагани на най-ниските цени, те трябва да се отличават с най-високо качество и да бъдат възможно най-иновативни. Държавите-членки, местните и регионалните власти, както и социалните партньори трябва да се ангажират напълно с разработването на Европейска индус-

триална политика. Европа трябва да остане тясно свързана с останалата част от света. ЕС се нуждае от всеобхватна стратегия, която включва високи социални и екологични стандарти, както и в правата на човека, за да може да сключва търговски споразумения с трети страни. Трябва да се предприемат спешни мерки за създаването на значителен брой качествени работни места, за да се справим с високите нива на безработица и бедност.

Борба с неравенството

Ангажираността ни към постигането на пълна заетост и качествени работни места остават в сърцевината на обета на прогресивните партии и политическите ни действия. В рамките на нашата нова политическа икономика трябва да се постигне равновесие между стойността на труда и стойността на производствения капитал, трябва да са от еднаква важност. Създаването на устойчив растеж и осигуряването на справедливо разпределение на доходите, богатството и властта ще доведат до създаването на по-равностойни общества с по-голяма степен на социална мобилност. Това изисква силни институции за трудовия пазар и разпоредби за социална защита, които да действат като автоматични стабилизатори. Те са уникално сравнително предимство на Европа в световната икономика.

Европейският съюз и страните-членки ще укрепят своя капацитет за мерки за растеж като се възползват максимално от ресурсите и потенциала на европейския бюджет. Европейският съюз трябва да има добре балансиран европейски бюджет. Той трябва да бъде реформиран така, че бюджетните пера и разпределението на средствата в по-добра степен да обслужват амбицията за създаване на благосъстояние, технологичен напредък и социална справедливост. Трябва да се стремим към радикална реформа, която да гарантира, че Европейският бюджет ще се използва за инвестиции в растеж, работни места и производствата на бъдещето. Това

ще бъде отражение на ясения политически избор за инвестиция в благосъстоянието на европейските граждани. Нещо повече, трябва да засилим демократичния контрол и прозрачността на европейската бюджетна политика. В дългосрочна перспектива следва да помислим синхронизиране на европейския бюджетен цикъл с мандатността – особено с мандата на Европейския парламент. Дискусията за финансовата архитектура на ЕС трябва да излезе отвъд технократското говорене, концентрирано върху преразпределението на властта и „принципа на субсидиарност”. Структурните фондове и Кохезионният фонд са инструменти, които трябва да подсилват политическите действия на местно, регионално и национално ниво.

За фискална справедливост

Фискалните политики играят основополагаща роля за намаляването на неравенството и за създаването на справедлив и устойчив икономически растеж. Наложително е да се предприемат категорични действия срещу укриването на данъци. Не можем повече да толерираме този камък, който ни тегли към дъното. За да има повече социална справедливост в Европейския съюз, трябва да станем свидетели на по-сериозна фискална конвергенция. Данъчните системи трябва да бъдат прогресивни и справедливи. Фискалната тежест трябва да бъде преместена от труда върху капитала, като се разшири основата за корпоративното облагане. В допълнение към това, фискалните стимули трябва да се използват в максимална степен като източник на инвестиции в създаването на работни места, образование, изследователска дейност и иновации. Трябва да се сложи край на фискалната конкуренция, която води до социален дъмпинг.

Европейският съюз и държавите-членки трябва да поемат водещата роля при осигуряването на фискална справедливост. Трябва да насърчаваме политики, които дават приоритет на растежа и инвестициите като в същото време

осигуряват равномерно разпределение на доходите, богатството и властта, основано на уважение спрямо националните различия. Справедливият фискален дневен ред също е основен инструмент за създаването на непорочен кръг за растеж в Европейския съюз и за осигуряването на дългосрочна устойчивост на Европейския паричен съюз. Той ще спомогне за балансирането на управлението на публичния дълг и ще стимулира инвестициите. Европейският съюз трябва активно да работи за затварянето на вратичките и премахването на изкривяванията в данъчните политики и регулации и за премахване на данъчните оазиси. ЕС трябва да се пребори и с в останалите механизми, които дават възможност на собствениците и контролиращите богатството да избягват отговорността си към обществото.

II. НОВ СОЦИАЛЕН КУРС ЗА ЕВРОПА

Всички хора се раждат равни. Именно затова човешките, икономически, социални и културни права на всички са гарантирани и се спазват. Всички имат равни права да получат възможността да водят удовлетворяващ живот в справедливи общества, общества, в които равнопоставеността между половете се поощрява и прилага на всички нива и във всички сфери. Политическата ни мисия е свързана с непрекъснатата еманципация на всяка жена и всеки мъж, независимо от тяхната възраст, сексуална ориентация, етническа или социална среда, произход и религиозни убеждения. Всички хора имат право на напредък, на изкачване в социалната стълбица, без да бъдат препятствани от никакви форми на дискриминация или наследени привилегии. Всеки мъж и всяка жена имат отговорността да живеят добре и да допринасят за обществото съобразно възможностите си. Това е олицетворение на нашия принцип за социална справедливост.

Отговорността да живеем добре в справедливо общество

Справедливите общества са тези в които мъжете и жените работят заедно, на равни начала, за да създадат условията за сигурен и удовлетворяващ живот. Освен това, те са приобщаващи общества, които черпят силата си от многообразието на всички хора в тях. Приобщаващото общество е това, в което никой не бива да бъде изоставен. Всички трябва да имат властта да изграждат приобщаващи и справедливи общества, да споделят отговорността за тяхното развитие и да се ползват от сигурността и възможностите, които създаваме заедно. Те разполагат с богатство, което се простира отвъд материалното, така че пълната изява на всеки е и част от едно съвместно начинание.

За да могат всички да водят удовлетворяващ и обещаващ живот, всички трябва да имат еднаква власт да упражняват правата си и да използват всички възможности на всеки етап от живота си. Това е и целта на новия Социален курс за Европа. Той отразява решимостта ни да осигурим икономическа сигурност и закрила срещу рисковете в живота. Той също така въплъщава нашето разбиране, че благоденствието и качеството на живот са от съществена важност за воденето на удовлетворяващ и обещаващ живот. Ние ще дадем тази възможност на всички хора благодарение на пълноценна заетост, качествено образование, здравеопазване, достъп до култура, устойчив начин на живот, като така ще предоставим възможност на всички да участват в обществото.

За равенство между половете

Жените и мъжете трябва да си поделят работата по равно, да споделят властта, времето, да споделят ролите си и в обществената, и в личната сфера. Равенството между половете е един от основополагащите принципи на нашето движение и на Европейския съюз. Целите ни са да дадем власт на жените в обществото, както на работното място, при взимането на икономически и политически решения,

така и в личното пространство, а и да се борим със стереотипите при моделите за разпределение на ролите между половете, които са пагубни за самоизявата както на мъжете, така и на жените.

Европейският съюз трябва да инвестира в стратегии за насърчаване на равното представителство на мъжете и жените, например чрез квоти в политиката и бизнеса. На тях трябва да се гледа като на междинна стъпка към паритета. Икономическата независимост на жените трябва да се гарантира чрез включването на фактора пол в бюджетното планиране, което ще доведе до заличаването на разликите при заплащането въз основа на пола, а така ще се стигне и до изравняването на пенсиите за двата пола. Гарантирането на сексуалните и репродуктивните права на жените олицетворява нашето разбиране, че жените имат неотменното право да избират и свободно да решават сами за себе си. Европейският съюз трябва да се бори с насилието срещу жените и срещу стереотипите, основани на пола. Освен това ЕС трябва да осигури защита на правата на жените и да насърчава равенството между половете като принцип във всички споразумения с трети страни.

Засилване и модернизиране на нашите социални държави

Съвременните социални държави са изградени въз основа на ценностите на равенство, справедливост и солидарност. Правата и задълженията на всеки трябва да бъдат ръководният принцип, който да гарантира сближаването и съгласуваността в нашите общества. Ангажирани сме със запазването, реформирането и подкрепата на социалните държави. Те са предпоставка за осигуряване на справедлив и устойчив икономически растеж и за намаляване на неравенството, основано на културен и социално-икономически произход, на неравенството между мъже и жени. Трябва да възстановим динамичното разбиране за нашите социални

държави. Те трябва да осигурят адекватен, социално справедлив и икономически справедлив отговор на демографските промени, трансформацията на структурите на трудовия пазар и новите социални рискове. Непрекъснатите реформи трябва да дадат възможност на ценните ни социални държави да се справят по-добре с динамиката на променящите се общества и света в преход.

Поради тази причина Европа има нужда от фундаментална прогресивна промяна към засилване и модернизиране на социалните държави. Държавите-членки трябва да бъдат насърчавани и подкрепяни да развиват активни социални държави, предоставящи образование, обучение и активни политики за пазара на труда. Всички в Европейския съюз трябва да имат достъп до социална защита и здравеопазване. Реформите на социалните ни държави трябва да се концентрират върху предоставянето на лична свобода в живота, а не върху зависимост. Те трябва да преодолеят различията между тези, които участват и тези, които не участват на пазара на труда. Това предполага и инвестиции в качествени обществени и социални услуги. Те трябва да отговорят на демографските промени като разработят схеми за грижи за децата и пенсии. Съвременните социални държави трябва да признаят по законов път домашния труд, което е от ключово значение за справянето с проблемите на застаряващите общества и променящите се структури на трудовия пазар. Целта е да се преодолеят последствията от мерките за орязване на разходите, които подкопават социалното сближаване, равенството между половете и застрашават възможностите на хората в живота.

За качествено образование

Един от крайгълните камъни на справедливото общество е всеобщият достъп до качествено образование. Новият социален курс трябва да гарантира равни възможности за обучение и напредък за всички жени и мъже през целия

им живот. Качественото образование въплъщава нашия обет, че равните възможности през целия живот ще бъдат гарантирани за всички, независимо от социално-икономическия или културния им произход, от пола или мястото, където живеят. Качественото образование дава възможности на хората, като граждани и като работници, да упражняват въздействие върху обществата, в които живеят. Нашата ангажираност с принципа на овластяването на индивида се отразява в искането ни за равен достъп до качествено образование и благонадеждно обучение за всички, като на знанието и информацията трябва да се гледа като на общодостъпно обществено благо. От ранна възраст хората трябва да имат възможност да придобиват знания, умения и способности. Образованието следва да дава на хората необходимото, за да преодолеят всички предизвикателства в живота. Достъпът до качествено образование още от ранна възраст чрез качествени и достъпни грижи за децата е първата и изключително важна градивна единица за един удовлетворяващ живот. Той е и инструмент за борба със стереотипите, предразсъдъците и заклеймяването.

Формалното и неформалното учене са изключително важни. Необходими са допълнителни усилия за правилното оценяване на образованието и уменията на ниво ЕС, за да се гарантира, че принципът за равенство и социална справедливост се прилага за всички. Оценката на образованието и уменията в целия Европейски съюз е необходимо, за да се гарантира, че равните възможности важат за всички, по един и същ начин на целия европейски пазар на труда. Трябва да се прилагат общи стандарти за качество при двойната система за обучение, чиракуването и стажовете, за да се осигури най-доброто възможно образование и обучение, като не се допуска младите хора да бъдат експлоатирани. Европейските програми за обмен насърчават межкултурното разбиране и усещането за европейска идентичност. Те трябва да бъдат развивани допълнително.

За качествена и пълноценна заетост

Ние вярваме в неотменимото за всички право на качествена и пълноценна работа. Това произтича от ангажмента ни за пълна заетост. Всеки мъж и жена, млад или възрастен, трябва да получи възможността да заеме работно място, отговарящо на техните знания, умения и способности, като в същото време получава възможности да успява и да напредва професионално. Пълноценната заетост трябва да гарантира икономическа сигурност и независимост, както и да предлага възможност за личностно развитие. Качествената заетост трябва да бъде вкоренена в социалните държави. Адекватни социални, здравни, образователни и застрахователни политики трябва да дадат възможност на хората да се чувстват сигурни и да водят удовлетворяващ живот.

Наред с Икономическия съюз трябва да съществува и Социален съюз, за да може да се гарантира пълна и качествена заетост. В основата на социалния съюз трябва да залегне Социален пакт за напредък, съдържащ задължителни социални цели за напредък в сферите на заетостта, образованието, иновациите и социалното сближаване, който да бъде приет от държавите-членки, Европейския съюз и социалните партньори. Трябва да се въведат нови и по-амбициозни общоевропейски социални стандарти, за да се постигне социално сближаване на най-високи нива. Нова Европейска програма за заетост и социални инвестиции ще очертае отговора на позорното повишение на бедността, социалната несправедливост, безработицата и на високите нива на младежка безработица в някои държави-членки. Трябва да се създадат ефективни инструменти на местно, регионално, национално и европейско ниво, като например младежката гаранция, за да се справим с това трагично положение. Трябва да се подсили ролята на социалните партньори на ниво ЕС и на национално ниво, за да се гарантира, че ще се тръгне по пътя на социалния напредък и социалната справедливост. Социалните партньори трябва да бъдат включени в изготвянето на споразумения, свързани

с регулацията на европейските трудови пазари. Трябва да се упражнява непрекъснато наблюдение върху рисковете на работното място. На стреса, свръх натовареността и изолацията, водещи до последващо „прегаряне“ трябва да се гледа като на въпроси, важни и за обществото, а не само за индивида. Работодателите трябва да имат задължението да осигуряват начини за предотвратяване на излагането на служителите им на подобни въздействия. Искаме също така да обърнем специално внимание на това как професионалният живот се вписва в другите социални и лични дейности и на качеството на работната среда, защото тя оказва въздействие върху производителността и личното благоденствие. Работата трябва да е дълбоко вкоренена в социалните ни държави. Тя е само едно от измеренията в живота на хората. Именно затова съвместяването на личния и професионалният живот за мъжете и жените трябва да съпътства реформите на трудовия пазар и в социалните държави. Семейството, свободното време и участието в доброволчески и граждански инициативи могат да бъдат също толкова важни за удовлетворяващия живот.

За доходи, осигуряващи препитание и равностойно заплащане за еднакъв труд

Работата трябва да бъде достатъчно добре заплатена, че да осигурява икономическа сигурност. Достатъчният доход, осигуряващ икономическа сигурност за всички, трябва да бъде гарантиран от справедливи, правно обвързващи договори, съставени в съответствие с трудовото законодателство и решенията, взети чрез социален диалог. Във всяка държава-членка трябва да се въведе минимална надница в съответствие със съществуващите условия на пазара на труда и при зачитане на правилата на социалния диалог. Работата също така трябва да гарантира предоставянето на социална сигурност и следователно винаги е неразривна част от социалната държава. Работниците следва да имат правото на реален глас при договарянето на възнаграждението. Това трябва да

гарантира по-справедливо разпределение на печалбата сред служителите. Раздаването на бонуси също трябва да подлежи на по-стриктен контрол. Разпоредбите и институциите на пазара на труда на национално, европейско и международно ниво са средствата за по-голяма степен на равнопоставеност и ефективност. По-добрите регламенти на финансовия сектор и по-доброто представяне на работните места в управителните съвети на компаниите ще гарантира по-високо ниво на равнопоставеност и ефективност на работното място.

Принципът за равностойно заплащане за еднакъв труд е от съществено значение за гарантирането на социална справедливост, равни права за лична свобода и за намаляване на разликата в заплащането между половете. Преодоляването на разликата в заплащането на представителите на двата пола не се свежда само до осигуряване на еднакво заплащане на половете, но е пряко обвързано и с други съпътстващи аспекти като почасовата заетост, стъкления таван, бедността, вертикалната и хоризонтална сегрегация и по-добър баланс между работата и личния живот за всички мъже и жени. Ние ясно се противопоставяме на дискриминацията в заплащането независимо от основанието, в това число дискриминацията срещу служителите с различен етнически произход, с емигрантски произход или с намалена трудоспособност. Този принцип трябва да бъде затвърден допълнително като всички работодатели бъдат задължени да спазват едни и същи задължения към всички служители, съгласно стандартите на работното място и независимо от произхода на фирмата, типа договор на служителя и дали служителят е подизпълнител. Борбата срещу социалния дъмпинг, който все още се случва поради вратички в законодателството и поради липсата на ефективно правоприлагане, трябва да бъде приоритет за социалистите и социалдемократите. Стажовете, които спомагат за навлизането на млади мъже и жени на пазара на труда, трябва да се считат, както за образователен опит,

така и за работа, спрямо която се прилагат разпоредбите за социална сигурност и работна заплата. Стажантите имат право на икономическа справедливост и в никакъв случай не бива да се допуска компаниите да експлоатират стажантите. Правото на пенсия трябва да е в съответствие със стандартите за социална справедливост и човешко достойнство. Това е въплъщение на нашия ангажимент активно да предотвратяваме експлоатацията, дискриминацията, обедняването и социалния дъмпинг.

За устойчивост на обществените блага и обществените услуги

Обществените блага са от ключова важност, за да могат обществата да функционират и да постигат социална справедливост. Те изпълняват основополагаща роля да създават чувство на колективна отговорност и принадлежност към едно общество. Те са връзката между индивидуалната и колективната отговорност. Опазването на обществените блага се основава на реципрочността между правото на даден човек да се възползва от дадено обществено благо и неговата отговорност да поддържа това благо. Това означава, че другите, включително бъдещите поколения също ще могат да се възползват от използването му и благоприятното му въздействие. Освен това, за да се осигури равен достъп до обществени услуги, те трябва да се предоставят на всички.

Силните и отговорни публични власти по цялата демократична верига, от местно, регионално и национално до европейско ниво на управление, с времето са изключително важни за гарантиране на реципрочността и всеобщия достъп. Публичните власти трябва да гарантират доставянето и устойчивостта на обществените блага като създадат съвременна рамка за равно достъпни, висококачествени и финансово достъпни обществени услуги. Тези цели трябва да са общи за всички държави-членки, а Европейският съюз трябва да осигури рамка за предоставяне на обществени блага и услуги, с което

да гарантира независимостта на съответната организация и власти на национално, регионално и местно ниво и ефективно предоставяне на тези услуги и блага. Нашите социални държави зависят от предоставянето на обществени услуги. Социалните услуги са форма на обществена услуга, която трябва да бъде осигурена в комбинация от универсални и индивидуални разпоредби. Услугите от общ интерес и социалните услуги трябва да бъдат предпазени от логиката на конкуренцията. На тях трябва да се гледа като на обществени придобивки и инструменти за получаване на възможност за изява в живота, което доказва, че равенството и ефективността са двете страни на една и съща монета. Освен да опазва т.нар. „културно изключение“ и правата на творците и изпълнителите, Европейският съюз следва да разработи своя културна политика, която да гарантира многообразието и достъпността до всички форми на културни и артистични изяви.

III. СЪЮЗ ЗА СОЛИДАРНОСТ

Трябва да се превърнем в Съюз за солидарност. Политическата ни мисия е да се борим в името на нашето убеждение, че солидарността прави прогресивната промяна възможна, тъй като само обединените хора могат да постигнат повече. Един Съюз за солидарност би посочил пътя, по който да живеем и работим заедно. Той би формирал начина, по който Европа посреща отговорностите си да носи мир, напредък и благоденствие, както вътре, така и извън Европейския съюз. Намаляването на неравенството в Европейския съюз ще увеличи капацитета на съюза да действа по света. Хората трябва да получат власт, за да поемат отговорност един за друг и за начина, по който живеем заедно. Чрез по-голяма солидарност можем да възстановим у хората усещането за принадлежност към Европейския съюз.

Заедно сме по-силни

Стремим се към европейско общество, в което хората

се самоопределят като представители на дадена нация, регион или място, но също така и като европейци, като в Европа хора, страни и региони споделят отговорността един за друг. Вярваме, че сме по-силни, когато работим заедно. Солидарността означава да се обединим за една обща кауза. Хората трябва да бъдат овластени, за да поемат отговорност един за друг, мъже и жени, общности и поколения едни за други. Новата ни визия за солидарността е съвместна инвестиция в общото ни бъдеще. Тя означава трайна справедливост и солидарност между поколенията. Трябва да гарантираме, че пенсионната, здравната и социалната система са достъпни за възрастните хора. Достъпът до всеобщото и безплатно образование е от ключова важност, за да гарантираме, че нашите деца и внуци имат средствата, за да се еманципират.

В рамките на нашия Съюз ние съвместно се стремим към развитие на общностите, селските райони, малките и големи градове и региони. Инициативите, които организират живота в общностите ни и насърчават доброволчеството трябва да бъдат подкрепяни. Те позволяват на хората да се събират и да работят заедно, за да постигнат прогресивната промяна, за която всички мечтаем. За тази цел трябва да разработим нови стратегии за подобряване на социалната инфраструктура, които свързват различни хора и социални сфери. Повишаването на взаимната свързаност предотвратява разцеплението, което разделя общностите ни, заклеява и изключва хората. Тези усилия могат да възстановят чувството за принадлежност към Европейския съюз.

Срещу екстремизма, дискриминацията и ксенофобията

Зачитането на демокрацията и върховенството на закона в Европа са основни ценности, които трябва да бъдат налагани с ясни санкции и засилени механизми, когато национализмът, антидемократичната пропаганда, дискриминацията и ксенофобията надделяят. Тези тенденции водят до липса на

демократични стандарти и уронват конституционните разпоредби. Поради тази причина е важно анти-дискриминационното законодателство и Европейската харта на основните права да се прилагат дори с принуда и да се спазват надлежно от всички държави-членки.

Социалната интеграция трябва да се основава на разбирането, че всички хора имат еднакви права и отговорности. За да гарантираме, че интеграцията ще бъде успешна, трябва да се приложи приобщаващ подход, който да включва образование за децата от ранна възраст, познания за езика, достъп до заетост, жилищно настаняване, социални услуги и живот в общността, като се изисква поемане на отговорности. В подхода ни към миграцията човешките права трябва да вземат превес над говоренето за сигурност, което превръща мигрантите в жертвен агнец за недъзите в обществото и икономиката. Засилването на съвместния ни подход по общите външни граници ще допринесе за предотвратяването на трафика на хора и по-конкретно трафика на жени, и разрушаването на пресъпнатите мрежи. Интеграцията е другият основен компонент в подхода ни към миграцията.

За съюз на конвергенцията и сближаването

Бъдещето на Европейския съюз зависи от подновения ангажимент към солидарността. Различията между регионите и страните в Европейския съюз са твърде големи, което уронва демократичната легитимност и доверието в процеса за взимане на решения на европейско ниво. За да се озапти финансовия капитализъм, да се намали неравенството между регионите в Европа, да се преодолеят търговските дисбаланси в рамките на Европейския паричен съюз и да се осигурят необходимите инвестиции в устойчивия икономически растеж, за да се преодолее кризата, са необходими по-голяма координация и сътрудничество.

Трябва да затвърдим единството в Европейския съюз. Структурните слабости на Еврозоната пречат на Европа да

действия, изправена пред предизвикателствата на днешния ден. Отхвърляме подхода, който почива на идеята за Европа на няколко скорости и нива на интеграция. В дългосрочен план този подход не дава отговор на кризата. Солидарността- конвергенция и сближаване- са единствените алтернативи на този порочен кръг от подчиняване на правителствата на капиталовите пазари. Когато е приложимо, ние подкрепяме обединяването в рамките на засилено сътрудничество, което е средство за изграждане на път в бъдещето за по-голяма интеграция в конкретни сфери, само ако това не подрива демократичната легитимност на европейските институции. Борбата с организираната престъпност, корупцията и прането на пари трябва да е ясен политически приоритет за Европейския съюз и държавите-членки. Тези престъпления са сериозна заплаха за сближаването, икономическото развитие и благоденствието на хората. Корупцията изяжда легитимността и доверието в демократичните институции и подрива етиката и интегритета. Трябва да се гарантира прозрачност в обществените поръчки, в банковата и финансовата система и по-честни бизнес практики.

За общи европейски социални стандарти

Един съюз за солидарност трябва да гарантира минимални европейски социални стандарти. Този ангажимент отразява амбицията ни всички да напредваме заедно. Тези стандарти трябва да гарантират човешките, социални, икономически и културни права на всички жени и мъже. В същото време обаче ние гледаме на тези минимални стандарти като на средство, а не като на крайна цел. Те са и винаги ще си останат само жалони по пътя към изграждането на приобщаващото и справедливо общество, към което ние винаги ще се стремим. В този смисъл те са показателни при оценката и засилването на политическите действия на местно, регионално, национално и европейско ниво.

Общите европейски социални стандарти трябва да бъдат гарантирани чрез Европейския съюз. Трябва активно да предотвратяваме експлоатацията, дискриминацията, обедняването и социалния дъмпинг. Протоколът за социалния напредък трябва да бъде прилаган, за да могат основните социални права да вземат превес над икономическите свободи. Това ще сложи край на подкопаването на стандартите на пазара на труда, до което се стига в резултат на прилагането на нелоялни практики, които злоупотребяват с работниците. Трябва да се предприемат допълнителни действия, за да се насърчи подобряването на условията за живот и труд. В рамките на Съюза за солидарност Европейският съюз трябва да насърчи държавите-членки и местните и регионални власти да осигурят достойно и достъпно жилищно настаняване.

За устойчиво развитие

Сериозният ни ангажимент към принципите за устойчиво развитие е в подкрепа на Съюза за солидарност. Работим по посока опазване на ресурсите на планетата, а не по посока на тяхното пълно изчерпване. Устойчивостта на околната среда предполага да опазим планетата за днешните и бъдещите поколения, не само в европейските градове и държави, а и в световен мащаб. Логиката на споделената отговорност за околната среда, в която живеем, трябва да е движещата сила на поведението ни като производители и потребители. Политиките ни трябва да бъдат социално отговорни и да щадят околната среда. Вярваме, че Европейският съюз е в състояние да възстанови способността си да създава благоденствие, богатство и благосъстояние, като това трябва да се постигне чрез съзнание и уважение към опазването на околната среда.

Всички имаме правото да живеем в здравословна среда и всички имат еднакво право на достъп до храна и чиста вода. Световните обществени блага като водата, продоволствена сигурност и екосистемите трябва да бъдат гарантирани за всички хора. Околната среда е обществено благо, защото

всички сме равно отговорни за опазването ѝ, а бъдещите поколения трябва да имат възможността да се възползват от същото качество на околната среда от каквото се възползваме ние днес. Борбата с промените в климата също играе ключова роля за опазването на световните екосистеми, които са от жизнена важност за благосъстоянието, както на днешните, така и на бъдещите поколения. Трябва да се справим с промените в климата, за да запазим качеството на света, в който живеем и да предотвратим бъдещи драматични последици за световното население, за нашето развитие и за световната икономика. Европейският съюз трябва да се превърне в световен лидер в преход към икономика без въглеродни емисии и икономика с ефективно използване на ресурси и да работи по посока създаването на широко мащабни световни правила за намаляване на емисиите на парникови газове и за устойчиво и отговорно използване на природните ресурси. Приложимата европейска пътна карта за устойчив свят, в който световната социална справедливост има превес и екосистемите процъфтяват трябва, да включва смекчаване на последиците и адаптация. Европейският съюз е подходящата платформа, на която да се разгледат предстоящите енергийни предизвикателства. Общата европейска енергийна политика трябва да се превърне в основен елемент в европейската интеграция в бъдеще.

За външна политика, основана на ценности

Вярваме, че можем да постигнем жизнеспособен и траен мир и стабилност, ако правителствата се грижат за собствените си граждани, сигурност, свобода (в смисъл на демокрация, върховенство на закона и спазване на човешките права), икономически просперитет и равенство, включително равенство между половете. Ние считаме, че това трябва да важи за Европейския съюз и за всички общества по света. Икономическите ни интереси не трябва да бъдат постигнати за сметка на демократичните и човешки права в регионите

и страните, с които се ангажираме по целия свят. Трябва да се възползваме от специалния опит на Европейския съюз в тясното сътрудничество между държавите, за да гарантираме мира и благоденствието, които да подкрепят партньорите ни в съседните на нас региони и по целия свят.

Не може да има универсално решение. Целите, които сме си поставили за ефективна външна политика, могат наистина да бъдат постигнати само посредством пълно сътрудничество с реформи, инициирани на местно ниво и без да налагаме никакъв конкретен модел. Експертните ни умения и познания трябва да подкрепят демократичните, социалните и икономически процеси на преход, които подобряват възможностите в живота, независимо от това къде е роден даден човек и при пълно спазване на правата на жените. Като се заемем с основните причини за липсата на сигурност и нестабилността извън Европейския съюз, ние ще повишим сигурността и в рамките на съюза.

Европа трябва да отстоява откритостта, прозрачността и справедливостта в процеса на разширяване, за да насърчи спазването на основните европейски ценности, като зачитане на човешкото достойнство, демокрация, равнопоставеност, върховенство на закона и човешки права. Всички те ще подпомогнат програмата в областта на мира, просперитета и напредъка на всички. Тези насоки трябва да са в основата и на Европейската политика за добросъседство, за да се изграждат демократични общества, които да предоставят нови възможности. Европа трябва да поема своята отговорност да подпомага народите от Близкия Изток и Северна Африка, както и в Източна Европа в борбата им за по-добро бъдеще. Европейският съюз трябва активно да допринесе за един демократичен преход, обществено и икономическо развитие и социална справедливост. Всички държави с потенциал за членство следва да се присъединят към Европейския съюз, след като демонстрират, че отговарят на условията.

ЕС като водач за постигане на мир и социална справедливост на световно ниво

Вярваме, че Европа трябва да поеме отговорностите си на международно ниво и да изиграе важна роля за създаването на новия, пост кризисен, многополюсен световен ред със силни нововъзникващи политически и икономически блокове. Тази задача трябва да бъде извършена в рамките на институционална архитектура, която остава отговорна пред хората и води по пътя към по-голяма стабилност. Чрез съвместните си международни дейности ЕС трябва да определи наново световния подход към международната сигурност. Участието и отчетността са също важни. Ангажираността на гражданите трябва да заема централно място при определянето и прилагането на политики за борба с бедността и при създаването на нова рамка за човешко развитие.

Ангажиментът за международна солидарност означава, че Европейският съюз никога не трябва да се отказва от политиките си за развитие и подпомагане. При вълната за съкращаване на разходите средствата за тяхната реализация също бяха орязани. Голямото ни обещание от името на Европа към човечеството е, че ние ще излезем отвъд пределите на Европа що се отнася до борбата с бедността, социалната изолация и разрастващото се неравенство и че ще насърчаваме устойчиво човешко развитие на базата на подход, който зачита човешките права. Това отразява отговорността ни да осигурим равномерно разпространение на знания, доходи и власт, които могат да доведат до справедлив и устойчив растеж. Ефективността, качеството и прозрачността при отпускането на помощ и международните и двустранни търговски споразумения са една от възможностите за ЕС за насърчаване на обвързващи ангажименти за основни трудови и екологични стандарти и нашето поведение трябва да отразява това ни обещание към човечеството. Оттук следва, че няма да се отречем от борбата за достойна работа и стандарт на живот, за равенство между мъже и жени, за получаване на допълни-

телни възможности чрез образование и достъп до адекватна социална защита за всички. Сближаването в рамките на политиките на Европейския съюз е ключов компонент за постигане на напредък в борбата с формите на неравенство в света.

Освен това Европа трябва да продължи да поддържа ангажимента си за хуманитарно подпомагане на хората, които страдат поради военни конфликти, особено жените и децата, като в същото време предоставя подкрепа за изграждане на мир и за възстановяване след края на конфликта. Жените не бива да се считат само за жертви, но и като способни да взимат решения и като активни фактори на промяната, развитието, изграждането на мира и демократизацията. Да бъдеш основен играч в процеса за постигане на мир предполага също така, преди започнеш да разглеждаш варианти за въвличане във въоръжен конфликт, първо да прибягваш до дипломатическите средства за слагане край на конфликта, включително и към налагане на сурови санкции срещу извършителите. Нашите действия се ръководят и от принципа на многостранно сътрудничество. Препотвърждаваме основната отговорност на ООН за запазване на международния мир и сигурност. В случай на намеса, одобрение за нея трябва да се търси в рамките на Организацията на обединените нации. Държавите-членки трябва да действат в по-голям унисон и да имат обща позиция. Трябва да се борим за постоянно място на Европейския съюз в Съвета за сигурност на ООН. Стремим се към свят без ядрени и химически оръжия. Напълно подкрепяме и действията за постепенно разоръжаване и по-строги правила за неразпространение на оръжия като неизменна част от политиката ни за мир. Съгласно договори и споразумения с ООН и други международни съглашения, Европейският съюз трябва да играе ключова роля за постигане на мир, като активно се бори срещу разпространението на оръжия, ядрено въоръжаване, касетъчни бомби, химически и биологични оръжия, пехотни мини с помощта на всички политически инструменти, с които разполага. Решени сме да подсилим европейската външна политика и политика за

сигурност, така че Европа да застане на челна позиция в активната и отговорна политика за мир.

* * *

Прогресивна алтернатива за бъдещето на Европа

Ние вярваме, че Европейският съюз е проект, който сближава хората, обществата, регионите и държавите в името на мира, благоденствието и напредъка за всички. Считаме, че политическата ни мисия дава алтернативна визия за бъдещето на Европа, за да може тя да се развива и процъфтява като за пореден път донесе посланието за надежда за всички мъже и жени.

Новата политическа икономия се стреми да даде правомощия на всички заинтересовани страни и да възстанови демократичния контрол върху вземането на икономически решения. Това ще даде възможност да се изгради социална пазарна икономика, която да подлежи на отчетност пред хората и обществото.

Новият социален курс за Европа въплъщава ангажимента ни за равенство и справедливост. Вярваме, че Европейският съюз трябва да носи социална справедливост като защитава хората и им дава допълнителна власт, за да водят удовлетворяващ живот в справедливи общества и да се изправят пред предизвикателствата на развиващия се свят.

Чрез **Съюза за солидарност** ние искаме да изграждаме взаимоотношения между хората, обществата и държавите. Това отразява ангажимента ни да поемем отговорност един за друг и да застанем рамо до рамо в общата ни мисия за мирен и справедлив свят. ПЕС ще работи заедно с прогресивните движения по целия свят.

За тази цел Европейският съюз, неговите институции и политики трябва да се превърнат в инструмент за изпълнението на тази политическа мисия, очертана в Основоположката ни програма. Като ПЕС, Партия на европейските

социалисти, заедно с всички наши членове, избрани представители, активисти, партньори и поддръжници, продължаваме да се стремим да включим хората в диалог, да спечелим общественото доверие и да изпълним дадения обет. Общият ни манифест и общият ни кандидат за Председател на Европейската комисия, който ще издигнем по време на изборите за Европейски парламент ще символизируют политическото ни единство за прогресивна промяна в Европа.

МАНИФЕСТ НА ПАРТИЯТА НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СОЦИАЛИСТИ

(приет на Конгреса на ПЕС в Рим на 1 март 2014 г.)

Към една нова Европа

Силно вярваме, че **Европейският съюз трябва да се промени**. Този май, на изборите за Европейски парламент, Вашият глас ще ни даде възможност да направим Европа такава, каквато заслужавате. **Европа, която прогресира, Европа, която закриля, Европа, която работи**. Нашето политическо семейство на партии от 28 страни в Европа ще се посвети на борба за сигурно бъдеще за Вас. Консерваторите и либералите създадоха Европа на страх и икономии. През петте години, в които консервативното мнозинство доминираше в ЕС, **ние се борихме за силна, социално справедлива и демократична Европа**. Но сега е време да застанем начело и да поведем. За това ние се нуждаем от **Вашата подкрепа, Вашата помощ, Вашия глас**.

Нашата програма за развитието на Европейския съюз през следващите 5 години ще върне създаването на работни места, продуктивната икономика, чувството за общност и уважение към хората. Искаме да върнем властта на Вас, като граждани и като гласоподаватели, и да дадем надежда на младежите в Европа.

Този май за първи път Вие ще имате думата кой да управлява Европа. Вашият глас ще реши кой да бъде следващият Председател на Европейската комисия. За да се промени мнозинството на десницата, единственият глас, който има значение, е гласът за европейските социалисти, социалдемократи, лейбъристи, демократи и прогресивни партии.

I. СЪЮЗ, КОЙТО ПРОГРЕСИРА

1. Време е да поставим работните места на първо място

Това е първият и основен приоритет: **европейците,**

мъже и жени, трябва да имат достойна работа, която гарантира **добро качество на живот**. Но ето какво е наследството от икономическите политики през последните пет години в цифри: близо 27 милиона европейци, които искат да се трудят, не могат да си намерят работа, включително и почти четвърт от младежите в Европа. 120 милиона европейци живеят на или под прага на бедността. Създаването на работни места за младите хора ще е предизвикателство, което ще предопредели бъдещето на това поколение и на следващото, и ще остане ключов приоритет за нас като дългосрочен ангажимент за пълна заетост. Централно място в нашата стратегия заема **пълното прилагане на нашия план за младежка гаранция**. За да има успех, ще увеличим значително сегашния ѝ бюджет и ще я разширим, за да обхване всички млади хора под 30 години. За да създадем работни места, ще наложим **амбициозна Европейска индустриална политика** и ще подкрепим нашата **социална икономика** и нашите **малки и средни предприятия**. Ще насърчаваме иновативните зелени технологии и ще подобрим представянето на нашите икономики. Искаме да сложим **край на социалния дъмпинг** като прекратим практиките, свързани с експлоатацията на работници и назначаването им на краткосрочни договори, които накърняват правата на много европейци. Искаме да подкрепим социалната справедливост. Ще настояваме за **силни правила, които да гарантират равно заплащане за равен труд и спазването на правата на трудещите се** и на качеството на работните места, да укрепим **правата на профсъюзите, социалния диалог и законодателството срещу дискриминацията**, да подобрим закрилата на работниците, командировани в друга държава като ревизираме Директивата за командироване на работници, и да подобрим сътрудничеството между инспекциите по труда на европейско ниво. Ще въведем **достойно минимално заплащане в Европа**, установено или в закон или чрез колективно договаряне. Работните места, които създаваме, трябва да позволят на всички граждани да участват в икономиката

като горди равностойни партньори. Всички търговски споразумения, включително и това със САЩ, което е в процес на договаряне, трябва да бъдат обвързани със **закрилата на човешките и социалните права на хората, на достойния труд, на екологичните стандарти и културата**, както и на корпоративната социална отговорност и справедливата търговия.

2. Време е да рестартираме икономиката

Политиката на икономии засегна нашите икономики и нанесе най-големи щети на онези, които имаха най-малка вина за нея. **За да създадем работни места и да рестартираме икономиката, ще приоритизираме иновациите, изследванията, обучението и политиката за интелигентна реиндустриализация**, така че удивителните открития на европейските лаборатории и университети да могат да се превърнат в повече работни места за трудещите се в Европа. Нашето решение е повече място за маневри за инвестиции чрез националните бюджети, които да разширяват вместо да свиват нашата икономика. Докато кризата показва, че еврото може да бъде ефективен буфер, последните пет години демонстрираха, че Европейският икономически и паричен съюз е конструкция, която още не е завършена. Беше доказана важността от **споделяне на отговорности и права** в рамките на евро-зоната. **Ще намалим дефицитите по устойчив и справедлив начин и ще управляваме публичния дълг в Европа с нови инструменти.** Искаме да въведем **реална координация** на икономическите и данъчните политики в евро-зоната, която да отчита социалните ефекти на вземаните решения върху Вашата общност. **Европейският парламент и националните парламенти** трябва да запазят своя **суверенитет** и да бъдат изцяло ангажирани в упражняването на **демократичен контрол** върху тези политики. Наследството на Тройката в това отношение е несъмнен провал. След края на мисиите на Тройката, трябва да установим друг демократичен, социално отговорен и заслужаващ доверие модел, в рамките на Договорите. Ще бъдем строги пази-

тели на публичните средства като повишим качеството на публичните разходи, премахнем излишните и насочим разходите, за да получим в замяна най-висока стойност за европейските граждани. **Борбата срещу данъчните измами и укриването на данъци** (в размер на около един трилион евро на година) и **данъчната конкуренция** е ключов приоритет за справедливите данъчни системи. Намаляването наполовина на укриването на данъци до 2020 и **закриването на данъчните убежища** са наши ключови приоритети. Искаме да наложим данъчни правила, които да гарантират прозрачността и да осуетят укриването на данъци.

3. Финансов сектор в услуга на гражданите и реалната икономика

Европейците трябваше да платят за грешките и безотговорността на нерегулираните финансови пазари. **Спасяването на банките коства на данъкоплатците 1.6 трилиона евро**. През последните пет години финансовият сектор твърдеше, че се е поучил от грешките си. **Ще се уверим, че банките няма да залагат живота на хората никога повече**. Вместо това ние трябва активно да изградим рамка, която ще накара финансовия сектор да **работи за реалната икономика** и ще допринесе справедливо към обществото. Регулирането ще накара банките да служат на Вашата общност вместо да я ограбват. Инвеститорите трябва да поемат отговорността за загубите на банките, а не само да разпределят ползите от техните печалби.

Ще задълбочим **регулирането на банковия сектор, ще ограничим финансовите спекулации** и ще въведем адекватно разделение между търговското и инвестиционното банкиране. Ще сложим **таван на бонусите на bankerите** и ще ускорим въвеждането на **данък върху финансовите транзакции**, за който настояване от години, като справедлив принос на финансовия сектор към обществото. Ще настояваме за създаването на **независима и публична Европейска агенция за**

кредитен рейтинг. Ще продължим усилията си да изградим **стабилен Банков съюз**, предназначен да защити европейските граждани и да осигури равнопоставен и справедлив достъп до кредитиране в Европа.

4. Към социална Европа

Десницата използва неолиберални политики да ограничи възможностите, които хората имаха да се възстановят след времената на криза. **Ние ще се борим за Европа, която не изоставя никого.** Достойните доходи, качествените и достъпни образование, жилищно настаняване, включително и социално такова, здравеопазване, грижи за деца и възрастни хора и адекватните пенсии, са основни компоненти на нашите общества. За да постигне тези цели, **ЕС трябва да подкрепи страните-членки в ефективното и справедливо преразпределение на богатството и възможностите.** Задължителните цели за заетост, образование и социална кохезия са ключови. Социалната политика трябва да бъде прокарана и чрез всички останали европейски политики. Трябва да гарантираме, **че ЕС е един истински социален съюз, толкова колкото е икономически съюз: икономическите свободи не бива да имат предимство пред социалните права.** Ще дадем възможност на европейците да развият своя потенциал като инвестират в образование, умения, грижи за децата, обучение през целия живот, култура, студентска мобилност, изследвания и знание.

II. СЪЮЗ, КОЙТО ЗАКРИЛЯ

5. Съюз на равенството и правата на жените

Принципът на равенството трябва да бъде в основата на смисъла на европейското гражданство. Всички ще спечелим, ако живеем в по-равнопоставено общество. Гарантирането, насърчаването и разширяването на правата на жените и **равнопоставеността на половете остава един от нашите водещи приоритети.** Нуждаем се от задължителни правила

за преодоляване на разликата в заплащането на труда и в пенсиите на мъжете и жените. На насилието над жени трябва да бъде сложен край!

Съвместяването на семейните и професионални ангажименти трябва да означава да се насърчава баланса, а не саможертвата, а застъпването за **свободния избор на жените и техните сексуални и репродуктивни права** трябва да бъдат гарантирани незабавно и убедително пред лицето на отстъплението на консерваторите. Ние ще бъдем **неуморни пред лицето на всички форми на расизъм, сексизъм, хомофобия, трансфобия и нетолерантност**. Ние заставаме зад ценностите **равенство и не-дискриминация** и отстояваме, че мъжете и жените трябва да споделят работа, власт, време, роля, както в публичната, така и в частната сфера. Ние **гарантираме правата и благосъстоянието на децата**, както и това, че на никой няма да бъде отказана работа, позиция, бъдеще или каквото и да е основно право заради цвят на кожата, сексуална ориентация, идентичност, религия, възраст, пол, недъг, политическо мнение или какъвто и да е друг признак.

6. Съюз на многообразието

За да се справим с възхода на екстремизма, ние ще се борим за Европа, която **уважава правата и задълженията на всички**, а не такава, основана на предразсъдъци, омраза и разделение. Всеки трябва да има **реална възможност да се бори и да допринесе** към обществата, в които живеем. **Свободното движение на хора е право и основополагащ принцип на ЕС**. Правата на гражданите и техните законно признати семейства трябва да бъдат уважавани, а ние трябва да се борим с измамите и злоупотребите. В политиката за миграция и убежище трябва да бъде **демонстрирана истинска солидарност между всички страни-членки**, за да избегнем още човешки трагедии, като следва да бъдат заделени достатъчно ресурси. За да спасят човешки животи, Европа и страните-членки трябва да действат солидарно и да имат

механизми да споделят отговорностите. **Искаме ефективни политики за интеграция, участие и помощ за страните, които имигрантите са напуснали.** Борбата срещу трафика на хора трябва да бъде подсилена.

7. Сигурен и здравословен живот за всички

Европейските граждани заслужават да живеят **сигурен и здравословен живот**. Искаме по-строги правила за овластяване на потребителите. Ние ще защитаваме правата на европейците да се наслаждават на **сигурни храни, сигурни продукти и сигурна среда на живот**. Оценяваме стратегическата роля на селското и рибното стопанство и искаме да насърчим устойчивото и благоденстващо развитие на селата в Европа. ЕС трябва да се адаптира към новите предизвикателства, особено по отношение на дигиталния дневен ред, и да гарантира широк достъп до интернет, **защитата на личните данни на гражданите и достъпа до информация**. Нуждаем се от солидно европейско законодателство за закрила на личните данни на потребителите и на достъпа до информация. Намирането на правилния баланс между закрилата на личността, свободата и сигурността е жизнено важно. ЕС трябва да гарантира **правото на гражданите на сигурност** чрез насърчаване на сътрудничеството в борбата срещу организираната и транс граничната престъпност.

III. СЪЮЗ, КОЙТО РАБОТИ

8. Повече демокрация и участие

За първи път в историята на ЕС **ще имате глас в определянето на Председателя на Европейската комисия**. Горди сме да направим тази реална стъпка към по-демократична Европа и да посочим пътя, който днес следват други политически партии. **Европейският съюз е политически съюз, който гарантира равенството на своите граждани и на своите страни-членки.** Европейските граждани, гражданско-

то общество и социалните актьори трябва да имат пълно **демократично участие** и контрол върху решенията на ЕС. Ще насърчаваме водещата роля на Европейския парламент, който има законодателни, бюджетни и контролни правомощия, като европейска институция, която представлява европейските граждани. **Решенията трябва да се вземат на най-подходящо ниво** – местно, регионално, национално, европейско, **в интерес на европейските граждани**. Всички политики трябва да бъдат ефикасни, съобразени с демократичните ценности, насочени към борба с корупцията и служещи на интересите на гражданите по открит и прозрачен начин. Ще въведем ефективен европейски отговор на нарушаването на основните права, демокрацията и върховенството на закона.

9. Една зелена Европа

ЕС следва да си възвърне глобалното лидерство и закрилата на околната среда и природните богатства и в борбата със замърсяването и с **измененията на климата**. Това изисква тясно сътрудничество с нашите глобални партньори и това да водим чрез личен пример. Ще подкрепяме **чистите технологии и екологичното производство**. Наближаваме срока 2020, затова ще подкрепяме задължителни цели за по-нататъшно намаляване на въглеродните емисии, увеличаване на употребата на възобновяема енергия и подобряване на енергийната ефективност. Ще насърчим въвеждането на **проектни облигации за финансирането на добри инвестиции в зелена икономика, възобновяема енергия и технология**. Производството, потреблението и моделите на придвижване трябва да се променят, а рециклирането трябва да се прилага повече. Така ще намалим натиска върху оскъдните природни богатства и ще **помогнем да се намалят сметките за електричество и екологичния отпечатък на гражданите**. Ще се борим срещу енергийната бедност и ще гарантираме минимален достъп до енергия за всички.

10. Укрепване на влиянието на Европа в света.

Европейският съюз трябва да се опира на **универсалните принципи на демокрация, мир и спазване на правата на човека, включително правата на децата и жените**. В глобализирания и променящ се свят, с конфликти и задълбочаващи се неравенства, **Европа следва да бъде глобален играч**. Трябва да изградим силни съюзи за намиране на отговор на общите предизвикателства. Искаме Европа да има силен глас и подходящ инструментариум да бъде **водеща в насърчаване на мира, демократизацията и споделения просперитет в целия свят**. Европа обединява отбрана, развитие и дипломатически усилия, за да максимизира позитивните ефекти в своята външна политика. ЕС трябва да бъде ефективен агент за мир в света и ефективен застъпник за отбранително сътрудничество. Трябва да **подкрепим хората, борещи се за демокрация, социална справедливост**, не дискриминация и свобода от всяка форма на окупация навсякъде по света. Ще подкрепим Източното партньорство като важен инструмент за сближаване на страните и ще насърчаваме силните отношения със Средиземноморието. Трябва да продължим да подкрепяме разширяването. Основните права и европейските ценности трябва еднозначно да бъдат подкрепяни при всяко следващо разширяване. **Ние следва да се борим с глобалните неравенства и бедност** като превърнем Целите на хилядолетието и Дневният ред за развитие след 2015 г. в успех.

С тези 10 проекта ние социалистите, социалдемократите, лейбъристите, демократите и прогресивните партии, **ще променим Европа през следващите пет години**. Разчитаме на **Вашия глас** и ще работим неуморно във Ваш интерес. **Заедно ще променим Европа!**

ЗА СОЦИАЛНА ЕВРОПА!

Платформа на българските социалисти

(приета с решение на 48-ия конгрес на БСП от 8 февруари 2014 г.)

Друг вид призрак днес броди из Европа – призракът на Негодуванието от настоящето и Страхът от предстоящото. Надеждата е рядкост, в остър недостиг са справедливостта и солидарността.

Затварянето в себе си, изолираното преследване само на личното благополучие се оказва задънена улица с разрушителни последици. Това е закономерният резултат от всевластието на неолибералния модел. Повелята пред нас е да мобилизираме нова решимост и обща воля, за да съградим Европа отново като прогресивно развиваща се общност, насочвана чрез управление „от хората, на хората и за хората“. Ето защо днес социалистите и социалдемократите от всички 28 държави-членки на Европейския съюз прогласяваме Манифеста на европейските социалисти за друга, Социална Европа.

Ние, българските социалисти, отхвърляме статуквото у нас и в Европа и заявяваме нашите 10 проекта

ЗА СОЦИАЛНА БЪЛГАРИЯ!

Това е пътят да осигурим нови хоризонти за друго развитие на България! За успеха на тази общонационална и европейска кауза на предстоящите евроизбори апелираме днес за твърдата подкрепа и за убедения глас на всеки съзнателен гражданин!

1. Да създадем сигурни гаранции на всеки гражданин за достоен живот в справедливо и солидарно общество!

Поставяме си за основна цел достойнството на всяка личност и неотменимите права на всеки гражданин, високо провъзгласени в Хартата на основните права, на практика да станат водещо начало в цялата дейност на Европейския съюз.

Всеки гражданин, независимо от коя част на Европа произхожда, да има еднакви социални права и условия на труд, достъп до култура и публични услуги. Това са основополагащи права и на всеки български гражданин в ЕС, които не подлежат на преговаряне.

Свободата на движение на европейските граждани в целия Европейски съюз да бъде гарантирана в същата степен, както останалите три основни свободи – за стоките, услугите и капиталите. Гражданите на България и на Румъния без всякакво по-нататъшно отлагане да получат пълноправен достъп до Шенгенското пространство.

Личната сигурност на всеки гражданин надеждно да бъде гарантирана в рамките на европейското пространство на свобода, сигурност и правосъдие. Механизмът за съдействие и наблюдение да бъде заменен от решителни съгласувани мерки на европейско равнище за борба с местната и трансграничната организирана престъпност.

С всички сили да насърчаваме сближаването и солидарността между хората въз основа на споделените ценности на прогресивна Европа, черпеща сила от културното многообразие. Кооперативното начало и сдружаването да осигурят нови възможности за пълноценен живот.

Корупцията безкомпромисно да бъде изтласквана от политиката, икономиката и обществото с обединените усилия на институции, партии и граждански инициативи, без което права и ценности губят реален смисъл и стойност. Граждани-те да са тези, които да определят политическия мандат и да упражняват демократичен контрол по отношение на всички институции – и европейските, и националните.

2. Да преучредим пълноценен Социален съюз наред с Икономическия и паричния – Европейският социален модел не е за продажба!

Водещата задача на обновяващия се Европейски съюз да стане формирането на силно конкурентна социална па-

зарна икономика, която има за цел пълна заетост и социален прогрес при надеждна защита на природата. За целта да съгласуваме със социалните партньори и да приемем нов Пакт за социален прогрес с общи цели за заетост, образование и социално сближаване.

Да работим за нива на минимално заплащане в Европейския съюз, съобразени с условията в отделните държави-членки, гарантиращи достоен живот във всяка от тях. Да осигурим правото на равно заплащане за равен труд в това число и чрез нова пълноценна роля на професионалните съюзи в колективното договаряне на заплати и социални придобивки.

Да осигурим приоритетното изпълнение на Младежката гаранция за заетост във всяка държава-членка. С помощта и на европейски средства да гарантираме цялостното изпълнение на Националния план за инициативата „Младежка гаранция за периода 2014 – 2020 г.“.

Трайната и задълбочаваща се бедност на милиони деца и обезправени мъже и жени из цяла Европа налагат неотложна агресивна политика за ускореното преодоляване на тези недопустими за съвременна Европа социални язви.

Наложително е да се извърши цялостен анализ на политиката за интегриране на ромите, на причините за неуспехите в тази сфера и на факторите и механизмите за избуяване на расистки и ксенофобски нагласи в повечето европейски държави. На тази основа да се разработи нов, по-реалистичен подход към проблемите на интеграцията на ромите.

Неразделна част от европейския социален модел следва да стане целенасочената политика в помощ на държавите членки да развиват активни социални държави, осигуряващи всеобщо достъпно и качествено здравеопазване и образование, квалификация и активни мерки за пълна заетост. Да гарантираме пълноценната интеграция на хората с увреждания във всички области на живота въз основа на добри европейски практики и фондове.

3. Да осигурим приоритет на реалната икономика и

на пазарните стимули, насърчаващи растежа и работните места!

Заявяваме подкрепата си за нова европейска стратегия за реиндустриализация чрез конкурентните предимства на отраслите с потенциал за динамичен растеж във всички държави-членки на ЕС. С такава стратегия и чрез нова роля на държавните помощи да модернизираме традиционни производства и да дадем старт на нови високотехнологични дейности с добри пазарни перспективи, предлагащи привлекателни и доходни работни места.

Инфраструктурата и подкрепящото финансиране за малките и средните предприятия да заемат челно място в общата стратегия за реиндустриализация. Да направим така, че малките и средните предприятия да могат на практика да ползват еврофондовете.

Подкрепяме модерна Обща селскостопанска политика, която да насърчава ефективно земеделие и жизнени селски райони, качествени храни и сигурни доставки. Да осигурим еднакви условия и стандарти, при които работят селскостопанските производители в „новите“ и „старите“ страни-членки, предлагащи надеждна подкрепа за устойчиво развитие на диверсифицирано земеделие и високопродуктивно животновъдство, основни доставчици за вътрешния и за външни пазари.

Европейската социална пазарна икономика да се развива въз основа на ясни правила, които да не допускат огромното съсредоточаване на доходи, богатство и власт в ръцете на малцина, както и да противодействат на произвола на финансовия капитал. За нас особено важно е да сведем до минимум сивите зони и разрушителното влияние на офшорния капитал в икономиката и в публичната сфера.

4. Да градим общества, успяващи чрез знанието и духовността в новите реалности на дигиталната среда!

В условията на глобална конкуренция знанието е ключов фактор за технологичния и цивилизационен прогрес на

Европа. Да възродим традиционната любов към знанието като залог за достойното място на България в обновяваща се Европа на знанието.

Необходимо е да развиваме среда, която възпитава интерес към знанието и формира пълноценни личности. Да интегрираме България в стратегията за дигитален дневен ред на ЕС и да осигурим преминаването към електронно правителство в сферите на управлението и публичните услуги.

Да увеличим инвестициите във фундаменталните и приложните научни изследвания и чрез европейските програми за наука, образование и интелигентен растеж. Да улесним достъпа на българските учени до общоевропейските фондове за развитие на научните изследвания („Хоризонт 2020“) и до резултатите от тях – необходимо условие за включването ни в единното европейско научно пространство.

Да постигнем обрат в общественото признание на науката и на учения в България. Да осигурим нужните предпоставки за научни пробиви чрез достъп до рисков капитал и подкрепа на необходимите структури, свързващи науката с производството и пазара.

Да гарантираме равен достъп до качествено образование и да намалим до минимум броя на децата, напускащи преждевременно образователната система. Да възстановим авторитета и да повишим икономическия статус на българския учител.

Да дадем приоритет на инвестициите в образование и професионална квалификация с цел българските граждани да развиват своя потенциал в това число и чрез приобщаването им към модерните информационни технологии. Да осигурим необходимите грижи за децата за живот в информационното общество, както и условия за учене през целия живот и подготовка, която отговаря на изискванията на пазара на труда.

Да засилим социалната роля на европейската и българската култура за сближаване на хората на основата на културното многообразие в съвременното общество. Да работим за

нова европейска политика за развитие на културната сфера като жива и развиваща се обществена практика.

Огромната роля на медиите в съвременния свят налага въвеждането на нови надеждни гаранции за свободата на словото и за независимост от корпоративен диктат. Да създадем условия обществените медии да работят в полза на публичния интерес.

5. Да гарантираме закрила на майчинството и децата. Да осигурим равенство между жените и мъжете.

Потребностите и грижите на жената като майка, като пълноценен и отговорен родител, да получат пълно признание и материална подкрепа. Политиката за защита и подпомагане на майчинството, правото на родителски отпуск, както и споделянето майчинство и родителство да получат особен статут.

Да ликвидираме драстичните разлики в заплащането за еднакъв труд като най-важно условие за самочувствие и независимост в обществото, на работното място и в личното пространство. Да осигурим участие на жените в ръководните нива на политическия, деловия и обществения живот наравно с мъжете.

Да създадем надеждни гаранции за специфичните репродуктивни и сексуални права на жените. Особените потребности на женското здравеопазване да бъдат пълноценно отразени в принципите и нормите на европейското и на националните законодателства.

Да култивираме непримиримост спрямо насилието над жената в дома и в публичното пространство, както и да осигурим прилагането на строги санкции срещу виновните.

6. Да развиваме ЕС като съюз на солидарността – заедно сме по-силни!

Дълбочината на разрыва между страните и регионите застрашава драстично основите на ЕС, неговата демократична легитимност. Затова бъдещето на Европейския съюз

зависи от това, доколко цялостната му дейност отново ще се подчини на принципа на солидарността.

Да утвърдим активна регионална политика на национално и европейско ниво за балансирано развитие на регионите и подпомагане на страните с показатели под средните за Съюза. Да създадем необходимите условия всеки регион да се развива според своя потенциал заедно с все по-силното социално, икономическо и териториално сближаване.

Да разкъсаме омагьосания кръг на разединителните импулси на капиталовите пазари. Да осигурим приоритетно насочване и ефективно използване на европейските фондове за реално сближаване, ускорено развитие и рязко съкращаване на бедността и неравенствата.

7. Да гарантираме жизнено необходимия баланс между човека, икономиката и природата!

Екологичните проблеми все по-рядко могат да се решават на национално равнище. Затова да подкрепим усилията за създаване на обща европейска стратегия за справяне с екологичните предизвикателства.

Да гарантираме водни ресурси, продоволствена сигурност и устойчиви екосистеми, жизнено важни за сигурността и здравето и на днешните, и на бъдещите поколения. Да постигаме изравняване с европейските стандарти за вредни емисии и за устойчиво и отговорно използване на природните ресурси.

Да насърчаваме създаването на зелени технологии, които да гарантират работни места и висока конкурентоспособност. Да гарантираме енергийната независимост на България и подобряването на енергийната ефективност.

Да сведем вредните отпадъци до поносими размери и да избегнем рисковете, които могат да предизвикат непоправими щети за околната среда и за хората. Да насърчим рециклирането и трансформирането на отпадъчните суровини.

8. Да развием устойчива финансова рамка в услуга на гражданите и на реалната икономика!

Да се противопоставим решително на порочната политика на безогледни бюджетни съкращения като икономически несъстоятелна и социално разрушителна! Да използваме всички налични европейски ресурси, за да подкрепим растежа и създаването на работни места.

Да засилим прогресивните и справедливи данъчни системи! Да ускорим въвеждането на данъка върху финансовите трансакции като справедлив принос на финансовия сектор към обществото.

Да прекратим режимите „данъчен рай“, данъчните измами и укриването на данъци. Да разширим противодействието срещу данъчните измами и отклонения от данъчно облагане в целия ЕС.

Да въведем засилено регулиране на банките и разделение на търговското от инвестиционното банкиране, за да се изключи в бъдеще спекулата на банките с живота и с имота на гражданите. Да засилим режимите, гарантиращи правата на фирмите и на гражданите.

9. Да осигурим развитието на европейските институции на демократични начала!

Доверието към Европейския съюз сериозно бе накърнено в резултат на елитарния и непрозрачен начин, по който се вземат решенията в основните му органи. То бе подкопано и от безразличието, което ръководните кръгове в Европа демонстрират към спадащата подкрепа за ЕС - резултат на неговото тотално опазаряване.

Затова е наложително да демократизираме цялостното функциониране на Съюза и на неговите институции. Силни и отговорни публични власти по цялата верига от местно, регионално и национално до европейско равнище са решаващи за възраждането на надеждата и на вярата в социалния ангажимент на ЕС към гражданите.

Да дадем право на Европейския парламент на законодателна инициатива, както и на пълен парламентарен контрол спрямо Европейската комисия, включително по бюджетните процедури, които прилага Комисията спрямо държавите членки. Комисията следва да отразява резултатите от Европейските парламентарни избори.

Нужно е ново ефективно взаимодействие между Европейския парламент и националните събрания на държавите членки, за да се възстановява подкрепата на гражданите за европейския проект и за Европейския съюз. Да възприемаме европейското законодателство съобразно националните условия като решаващ фактор за реалното му прилагане.

10. Да утвърждаваме Европейския съюз в глобализирания свят като реален фактор в полза на мира и просперитета на всички страни и народи!

Европейският съюз има важна отговорност за трайно утвърждаване на мира и за икономическия и социалния подем на страните от Западните Балкани. Процесите на стабилизация и асоцииране, както и преговорите за присъединяване да бъдат подкрепени с активни мерки за насърчаване на заетостта и растежа в региона.

Макрорегионът на Балканите и Черно море заедно с Дунавския регион придобива растящо значение в светлината на новите геополитически процеси, обхващащи Евразийското и Азиатско-Тихоокеанското пространства. Европейският съюз следва съответно да актуализира своята стратегия за многопосочно свързване на Югоизточна Европа и Черноморския регион като активни полета на трансконтинентално сътрудничество.

Съвременното развитие на Евроатлантическото партньорство да осигурява допълнителни условия и стимули за насърчаване на растежа в ЕС, създаващ работни места и растящи доходи в индустрията, селското стопанство и услугите, при строго спазване на принципите на публичност и на граж-

дански контрол, като се гарантира прилагането на европейските политики в защита на обществения интерес.

Активно да се разкриват перспективни области за задълбочаващо се сътрудничество на ЕС с геополитическите партньори от групата на новоразвиващите се икономики.

Европейският съюз следва да актуализира и развива рамките за партньорство със страните от съседните региони на Средиземноморието и Африка. Да прилага ефективни програми за съдействие за утвърждаване на стабилно демократично управление в тях, както и за социално-икономическия им напредък.

Особена грижа на Европейския съюз да стане приемането на нова стратегия, гарантираща достойни условия за живот на имигрантите, търсещи по-добър живот. Необходимо е с европейски ресурси и механизми да бъдат подпомогнати онези държави-членки, които са подложени на пряк емигрантски натиск, представляващ общоевропейски проблем.

В глобален контекст Европейският съюз е призван да играе лидираща роля за преодоляване на застрашително задълбочаващите се неравенства между страни и региони, за изкореняване на мизерията и експлоатацията, обричащи цели страни и народи на жалко съществуване. ЕС решително да се ангажира с реализиране на Целите на хилядолетието.

* * *

Ние сме твърдо убедени, че нашата политическа кауза предлага алтернативна визия за бъдещето на Европа, която й дава възможност да се развива и процъфтява така, че отново да стане носител на посланието на надежда за всички мъже и жени.

Нека заедно превърнем тази визия в реалност сега! Гласувайте за нашите кандидати, обединени в нашето европейско политическо семейство – Партията на европейските социалисти!

SUMMARY

For more than three decades now Europe has been in the shadow of the neo-liberal model. After the neo-liberal offensive of mid 1970s, after the collapse of state socialism in 1989, the social alternative in Europe took a defensive position and it was for a long time to come. Despite expectations, this situation did not change significantly after the six years of deep financial and economic crisis either. The result is a steep increase in social disparity in European societies and a return to socio-political polarization.

Even the European Union fails to escape the consequences of neo-liberal policies. Today it is undergoing moments of crisis, and confidence in it is dropping to its lowest levels. The European project demands again to be re-thought and there are many arguments for the need of significant change in the way it functions.

The question arises more and more pertinently: Is this the Europe we would like to live in or is it time for a change of direction to a more just, socially responsible, hence, more efficient Europe?

The search for an answer to this cardinal question has induced an intensive pan-European program debate over recent years among the representatives of social thinking and action in Europe, whose purpose is to develop a modern social-democratic vision for the various societies and for Europe as a whole.

The Social Alternative for Europe Project initiated and implemented by the Solidary Society and Friedrich Ebert Foundations aims at not only bringing this discussion closer to Bulgaria, where its development and results so far are not well-known indeed, but at creating a platform for discussing possible solutions of the most important issues of the economic, social and political development of the European Union and of Bulgaria as part of it.

In this publication attention is given to the results of the initial stage of implementation of the project. The publication is organized in two independent sections, where, in various forms, both the stances of politicians, social partners, researchers, and analytical considerations are given on the main issues that the

European Union and its member states are facing on the eve of the European parliamentary elections in May 2014.

The first part of the publication presents (by means of edited stenographic records or extended written texts) reports, statements and discussions during the representative round table on the topic of the project, held in Sofia on 28 March 2014. It was attended by leading politicians, ministers, members of the National Assembly and MEPs, as well as leading representatives of social partners and Bulgarian scientists.

When opening the round table discussion, *Georgi Pirinski* underscored how topical and important the issue was. He emphasized the need for Bulgarian citizens to be informed about the nature of the social alternative for Europe and Bulgaria. From this point of view it is very important to listen to the positions of social partners – employers' organizations and trade unions. The President of the Solidary Society Foundation *Egeniy Kandilarov* on his behalf pointed out the main task of the left – to work for the rejection of the neo-liberal model and for a new direction of development of Europe. *Regine Schubert*, Head of the Representation Office of the Friedrich Ebert Foundation in Sofia also outlined the need for a social alternative for Europe. She underlined that the conservative parties in the EU have been seeking a response to the economic regression through budgetary restriction for years now. The results of this policy for Bulgaria are a lack of investment, a drop of the purchasing power of the population, mass unemployment – particularly among young people, and social exclusion of large groups of people. The democratic structures are being questioned. In this situation the need for a new social policy for Europe becomes even more apparent. The solidarity among the member states and the citizens must gain importance again, so that people can believe in the European project.

During the conference statements were made by Sergei Stanishev, Chairman of BSP and President of PES, Kristian Vigenin, Minister of Foreign Affairs of the Republic of Bulgaria, Dragomir Stoynev, and Minister of Economy and Energy, Iliyana Yotova, MEP.

Sergei Stanishev accentuated on a couple of problems. First, on the eve of the European Elections many people do not understand their importance for the future development of both of Europe and Bulgaria. The European project does not inspire a huge portion of the citizens. Second, since 2009 in the conditions of a financial, economic, social and political crisis, more and more the policy of austerity and restriction spending of the state is being imposed. This has been the main feature of the policies in Bulgaria over the past four years too. Third, during that period the European Socialists have tried their best to implement several initiatives of theirs and some of them have become a reality. These are the taxation of financial transactions and youth employment programs. European Socialists managed to make European institutions take the necessary decisions for implementation of these policies. Nevertheless, this was insufficient. Fourth, the European and the Bulgarian Socialists clearly have the will for a new Europe. Now the citizens of Europe have the choice between two alternatives – one being the status quo – EPP, and the other – change, PES. The European Socialists have outlined clearly the changes that are needed. It is also clear how they should be implemented. Bulgarian Socialists have the ambition for the social model to start to be reconstructed in Bulgaria too. They will fight for more democracy and transparency in European and in Bulgarian institutions. Fifth, the sense and the content should be recovered in the discussion about Europe and the people. Citizens have to know what exactly is to be chosen from and have the freedom to make their choice.

Kristian Vigenin based his intervention on the disappointment of the citizens and their weakening faith in the EU. Despite the fact that the Lisbon Treaty created good prerequisites for the development of a proper representative democracy, European citizens still have a limited role in what happens at supra-national level. This is why it is necessary to simplify the decision-making process in the EU, to make it transparent and motivate citizens' participation. It is important that in Bulgaria too, people recognize the benefits of EU ac-

cession. Minister Vigenin gave some data that clearly illustrate these benefits: 60% of our total commodity exchange is with EU countries, 80% of Bulgarian agricultural produce is sold on the EU market, 65% of public investment is from European funds. These benefits, however, are not known to a large number of the Bulgarian citizens. This is why the debate on these issues would contribute to the better involvement of the Bulgarians in the European project. When one talks about the social alternative for Europe, K. Vigenin emphasized, it is important to take into account the problems which Bulgarian citizens are worried about. The largest one of them is the growing social inequalities. Special attention is given to the issue of youth unemployment, which affects 60,000 young people. Undoubtedly, long term investment in education, research and innovation has a great potential for increasing growth and employment. The European Program *Horizon 2020* provides the framework conditions in this area. It is the basis for the formulation of the four main strategic priorities of Bulgaria for financing in the 2014-2020 Program Period. In the next seven years, the country will have about 15 billion euro for seven Operational Programs. All this outlines the huge benefit of explaining the specific results from our accession to the EU. In this respect, a conclusion is apparent that the politicians must find the best solutions on the way of a more democratic Europe, guaranteeing growth, jobs and social cohesion.

Dragomir Stoynev pointed out that each European citizen wants new impulses, new energy for Europe. This is the case, he said, because today it becomes more and more clear that the European industrial policy, the European energy policy and the social policy of Europe, have all failed. This is why the left has to change Europe and start solving the problems the right wing has created. For example, now the new objectives for 2030 are proposed – they are objectives that do not correspond to the perspectives of the European industry. Many governments have already stated that these objectives should be revisited. This is yet more proof that chaotic policy is made in Europe, a policy that European Socialists cannot support. This policy of the right wing also has some local dimensions. For instance, in

the area of energy policy GERB created a model, which we are now trying to change. The same goes for social policy. Let us not forget, Dr. Stoynev said, that the biggest boom of unemployment was during the time of that right wing government. It is important for people to realize that left wing policy, what we call re-industrialization, really provides an effect. In Bulgaria we start working for an industry, based on new technology, innovation and energy efficiency. Another direction of our efforts is the development of research and development. In the time of the previous government in the National Investment Fund there was zero BGN, now there is 20 million BGN. The government is trying to improve the business environment by reducing the registration licensing regimes. But we find out that the fact of the matter is that many of those come from Europe. This is why change in Europe is a must, Minister Stoynev stressed. People need a new left Europe, focused on industry, jobs, education and, above all new technologies.

The Bulgarian representative in the European Parliament *Iliyana Yotova* gave some drastic examples from her work in the Social Policy Committee of the European Parliament. Many good ideas of the Socialists cannot be adopted as the EPP has 100 representatives more than the left. She also presented one case where the idea of the Socialists and the Democrats prevailed - the case of youth guarantee. When the idea was launched many Socialists doubted whether it would be supported when voting. However, today it is a reality in all 28 states. Specifically in Bulgaria 7,000 young people found a job thanks to this policy. And it performs well in Austria and Luxemburg too. Another successful idea introduced by the Socialists and democrats in the EP is related to establishing a fund for feeding homeless people and homeless children. But there are also some negative examples. One of them is the rejection of the request for a 20 week paid maternity leave. This directive has remained blocked for three years now. This is why we demand change in the direction of development of Europe, Mrs. Yotova concluded.

In the *Second Panel of the Round Table* papers in full text were

submitted (presented in summary at the round table discussion), focusing on the main areas of the debate between the social and the neo-liberal model for development of the European Union and its member states – the social issues in its contemporary dimensions – the economic paradigm; the democratic challenge.

Antoniý Todorov opened this part with a general overview of the state of the socialist left after the neo-liberal era. He defended the thesis that today's crisis was not a classic cyclical crisis, nor simply a crisis of capitalism or democracy. The crisis today undermines the foundations of society, the social dimension is threatened. It is the result of the three-decade-long hegemony of the neo-liberal policy and ideology. The left today has lost the confidence of many of the 'ordinary people' and has become a conciliator of corporate capital and workers; it is trying to make the situation more acceptable for the majority of people. This cannot be its role; it has to regain its true role of protecting the disadvantaged, regardless of whether they are workers or pensioners, unemployed or low-paid youth, small farmers or medium-sized manufacturers, discriminated sexual communities or ethnic minorities.

The main topic of the paper of *Georgi Pirinski*, Deputy Chairman of BSP and Program Director of Solidary Society Foundation, was the issue of changing the economic paradigm in Europe. He presented impressive data that illustrates the results from the performance of the neo-liberal model. G. Pirinski stressed that instead of objectively defining the crisis as a payment and debt crisis of the private financial sector, the neo-liberal majority presented it as a public finance crisis caused by the alleged improvidence of the social states. The data from the affected countries for 2007 and 2013, however, categorically demonstrates that at the beginning of the crisis their public debt was significantly lower than its level six years later.

As of January 2011, the new European legislation on the so called Enhanced Economic Governance is in force. Behind a seemingly technocratic form of this legislation a new extreme economic

and social strategy based again on the neo-liberal paradigm was introduced through the Commission. The European Semester of the European Commission for 2014 remains subject to the same policy of drastic austerity and further weakening of the legislation protecting the right to work and collective bargaining.

G. Pirinski stressed further that instead of the paradigm of the neo-liberal economic order today the European Socialists offer the renewed paradigm of the social market economy. If in Bulgaria too we want to go out of the vicious circle of deepening stagnation, we shall have to answer also the following question: why do banks, which have a significant monetary resource, consequently refrain from crediting real economy?

This is why, G. Pirinski concluded, a possibly most serious and in-depth discussion is needed on the basic postulates of today's economic policy by means of a public debate, determinately free of emotional eruptions and extreme behaviour. Such a debate will allow us to achieve a new quality of the dialogue between the social partners, as a result of which the working balance is agreed between the proposals of the trade unions for enhanced growth of income and the priorities of employers for stable conditions that enhance successful entrepreneurship; a balance that inevitably would also encourage a dynamic credit expansion on the part of the banks.

Dobrin Kanev, starting from the thesis that social alternative included as an integral part the democratization of the EU as well, discussed in his paper the new dimensions of the 'deficit' of democracy, accountability and legitimacy of the EU, arising in the process of the attempts to resolve the financial and economic crisis. He made his analysis on two levels: within the boundaries of the European Union itself, and within the individual member states. At the first level, albeit more opportunities are given for democratization of the Union with the enactment of the Lisbon Treaty, the policies implemented in the crisis increase the deficit of democracy and accountability in practical terms, as they bypass the European Parliament and in many cases the na-

tional parliaments too. At the second level – that of the national states there are also some serious problems related to the quality of democracy in some member states, which for its part also bears a risk of undermining the democratic foundations of the EU. The paper presented ideas, developed by famous scholars like Jurgen Habermas and in the program documents of European Socialists that refer to both the diagnosis of worsening the democratic quality at both levels, its symptoms and causes, and the proposed solutions to the problems.

After the three keynote papers there were interventions by the Chairman of the Economic and Social Committee Prof. Lalko Dulevski and leading representatives of the social partners – Ivan Kokalov, Vice President of CITUB, Vassil Velez, President of the Association of the Industrial Capital.

Lalko Dulevski commented on the keynote paper of Georgi Pirinski. He pointed out that as early as in the Lisbon Strategy the question of the social alternative for Europe was put on the agenda. It is undoubted, L. Dulevski stressed that the social alternative has no alternative today either. Because today, the problems of unemployment, and of access to social security become inflammable and can destroy the foundations of democracy not only in an individual state, but in the entire EU too. Instead of resolving these problems, today Europe is going in a different direction, the speaker noted. And this is not favorable for the solidarity and unity of the EU. Now Europe is moving in two gears. Instead of social cohesion, we are witnessing the creation of a unified banking union. But this is only one of the directions of cohesion and it can lead to an even wider opening of the gap between poor and rich countries. The cost of this is 42 million unemployed and discouraged people to Europe and 420 thousand such people to Bulgaria. Their pro-active inclusion has its cost, which we will hardly be able to pay in ten years. Today there is no mechanism in Europe which coordinates the social policy. The only instrument used is the Europe 2020 Strategy. But this year is a year of revision of objectives, and many of those are not realistically formulated

for our country. The conclusion of L. Dulevski is related to outlining the necessity for Europe to go from two gears to two engines. One of them is the so-called science-intensive economy. Obviously, a second engine is needed, which brings us together and leads to greater cohesion.

Ivan Kokalov also commented on the paper of Georgi Pirinski and pointed out that for the Trade Unions there is no doubt that Europe and Bulgaria need a new alternative. Today talking of Europe has to be seen through the prism of Bulgarian realities. The unions have their memorandum and in the meetings with Bulgarian MEP candidates they will defend it. For CITUB it is clear that another model is needed. The question is how to reach to it. Usually people talk in macroeconomic terms, at the European level. According to the unions one needs to go down to the level of national policies too. For Bulgaria the CITUB representatives firmly believe that manufacturing should be there, but there also needs to be just distribution. People want employment, a good income, they want working social security systems, they want accessible education. And the businesses have to encourage that pro-actively. In macro-economic terms the unions defend the possibility of having greater freedom of national governments in the European semester to decide what the problems should be that are determined at the top. One should seek a balance and not allow everything to be ordered top to bottom. In this respect I. Kokalov stressed on the need to enhance communication between social partners because the public should know what causes each of them defends.

At the beginning of his intervention *Vasil Vasilev*, President of the Association of the Industrial Capital dwelt on some misconceptions of the EU and member states' policies. One of them being that one can develop economy of knowledge and at the same time have deindustrialization. Another misconception is that the single market automatically creates wealth and the market is rather non-existent. Regulations in the financial and banking sector have been abolished, which has created the

prerequisites for the financial crisis, but in the sector of manufacturing, in the real sector, the EU regulations not only have not been abolished, they are becoming more and more. And there is a tendency in Bulgaria to introduce additional regulations on top of the EU directives and regulations. On the other hand, we lack regulations where there should be such, and namely regulating the monopolies: the areas where there is market domination. According to the representative of the employers there are misconceptions related to social benefits, and a lack of focus of social protection, which leads to loss of willingness to work.

Economies in the world have drifted from the real sector, from manufacturing and that has caused the global financial crisis. Entrepreneurship and manufacturing sector need to get a green light because it is precisely the manufacturing sector that is driving modern economy. And it is not about direct support, but rather providing human resources for abolishing the barriers facing it.

When asking the question who will implement the reindustrialization in Europe and in this country V. Veleв stressed on the importance of entrepreneurs and the engineering and technical staff. Lack of engineering and technical staff is a fact at European level, but it is even more acute in this country. Science and nature and mathematical sciences are not only failing to develop in this country, but rather the opposite. But if we do not turn our eyes to manufacturing and industry, we cannot expect that there will be resources for social development of the European Union and Bulgaria in particular.

In the **second part** of this publication there are analytical papers which discuss the positions of the European Socialists and of other European parties on key issues of the development of the Union, and then more specific attention is given to the socio-economic problems that are at the core of a possible social alternative for Europe.

In the first section, devoted to the vision of PES and its competitor European parties about the future of the Union, *Liliana Kaneva* follows the process of renewal of the main values and

principles of social democracy based on the analysis of the crisis social democracy has been going through in recent years. This is a crisis of ideas related to the incapacity to oppose the prevailing neo-liberal model. The crisis is also a program one, because the parties are not capable of linking on the program level economic growth, security and social justice. It is also of organizational nature as a result of loss of confidence in the social-democratic policy. The cultural dimensions of the crisis reflect the fact that social democracy is no longer capable of formulating the agenda of the society.

In this situation the goal of paramount importance now is to develop a clear identity through which a modern response is given to the crisis and the neo-liberal model is countered. This process started in 2008, went through several stages and ends with the adoption of two important documents – the Declaration of Principles and the Fundamental Program. They are the basis for adoption of the Election Manifesto of PES entitled “Towards a new Europe”.

BSP, being part of the large social-democratic family has also contributed to the development of a new image of social democracy in the early 21st century and in its fight for rejecting the dominating neo-liberal model.

Boris Popivanov discusses the pre-election proposals to the voter of major political formations in Europe from the ‘moderate’ sector of the political scope – left-center, center, and right-center. These are the European Peoples Party (EPP), the Alliance of Liberals and Democrats for Europe (ALDE), the Greens and the European Conservatives and Reformists (ECR). Their election manifestos demonstrate a striving to strengthen their ideological line so far, with more social emphasis, which is probably due to the assessment of the crisis. Nevertheless, the ‘moderate’ European parties adhere to a great extent to the rhetoric and the messages they had in previous European elections. They avoid giving an opinion on the main problems of the European future which the Party of European Socialists (PES) points out. They set the emphasis on

the importance which their nominees for President of the European Commission have for establishing their public image and positions.

In his original text *Alexander Dimitrov* describes the size of the forthcoming radical waves that are expected to happen in the European Parliament elections in May 2014. The author uses an ample sociological database by means of which he outlines in detail the forthcoming results for nationalists, national-populists, neo-fascists, euro-communists, left radicals, etc. He analyses the circumstances and the reasons for radicalization in the forthcoming elections. A typology is offered of the extreme right wing parties and the profile of a typical left radical party is given.

In the *second* section *Vasil Vasilev and Milena Angelova*, President and General Secretary of the Association of the Industrial capital respectively, present a report⁷¹ where they ask the question what economic decisions the social alternative for Bulgaria presupposes. According to them the social alternative for Bulgaria is possible, but it would be sustainable only if the efforts for a pro-active social policy are focused on the adherence to the principles of solidarity and rule of law, as well as respect for uniform rules. The policies should be aimed at sustainable growth and employment, i.e. development of the production sector, guaranteeing a sustainable and predictable social and economic environment as well as efficient investment of public funds without this leading to an increase in the share of redistribution of the GDP through the state budget.

Looking at the debate on the social dimension of the European Union, the authors conclude that the restrictive fiscal policy applied as a means for overcoming the financial and economic crisis has led to an increase in unemployment and to increased expectations of the systems for social protection in Europe, which actually questions the main rules and postulates of the

⁷⁰ In the Round Table Discussion Vasil Vasilev presented only a partial Summary (see Part one) of the full text presented here.

socio-economic development. The development of a new European order must be carried out with extreme care and precision, as serious risks of deformations of social relations and economic disparities are observed. The report substantiates the need to change the priorities in the EU and in Bulgaria whereby industry and manufacturing are upgraded to first priorities and specific recommendations are given in this respect.

Zhivko Minkov, when discussing the main socio-political problems in Europe and in Bulgaria, notes that the financial and economic crisis after 2008 undoubtedly dominates the political debate in all European countries. In this respect its influence goes beyond the frames of the question about the approaches and the measures for mitigating the consequences of the crisis. The recent years are also a period when a number of dominating models, beliefs and political practices of government have been questioned. It will suffice to mention the reincarnated disputes on the role and the need for regulating the markets and/or the general debate on the role of the state as regulator and guarantor of sustainable economic and social development. Against the background of the prevailing attention to the problems of the fiscal and economic policy and in spite of the fact that it implies ample opportunities for mitigating and/or resolving issues that are important from the public point of view, the topic of social policy and its problems and importance as part of the toolbox for crisis mitigation remains in the shade. Precisely due to this the author aims with his paper to focus attention to this aspect of the contemporary debate in European societies.

In this respect Z. Minkov focuses on several main directions. The first is to outline briefly the context of the existing social problems in the development of Europe and Bulgaria. He discusses in a short and synthesized way the dynamics and the nature of the social problems in Europe and in Bulgaria and tries to single out the common and the specific trends in the member states. On this basis the author goes further into the leading characteristics and the philosophy of the reforms of the social

policy of the member states over the past decades. The answer he is looking for is with respect to the reflection of these reforms on the ability of European societies to tackle the challenges resulting from the processes of global economy and environment. Finally, the discussion is followed and the reactions of the broad political spectrum to the crisis and its consequences through the prism of the social policy.

At the end of this publication, in the form of an ***Annex***, you can find important program and election documents of the Party of European Socialists of recent years, where the main directions are outlined for the development of the European Union, offered as a project for a future Social Europe.

This publication presents to the Bulgarian public the results of the initial stage of a long-term project. The next step of the team of authors will focus on the analysis of the outcome of the elections for European Parliament in May 2014, of the composition and first actions of the newly elected legislature through the prism of the prospects for further development of the European Union and becoming a Social Union.

Издатели:

@ Фондация „Солидарно общество“

@ Фондация „Фридрих Еберт“, Бюро България

Съставителство и научна редакция:

Добрин Канев

Превод на резюмето

Кенуъд Андрю Хил

Предпечат и печат:

Графимакс 02 ООД

Печатни коли: 16,5

Формат: 60/90/16

ISBN 978-954-2979-13-5

